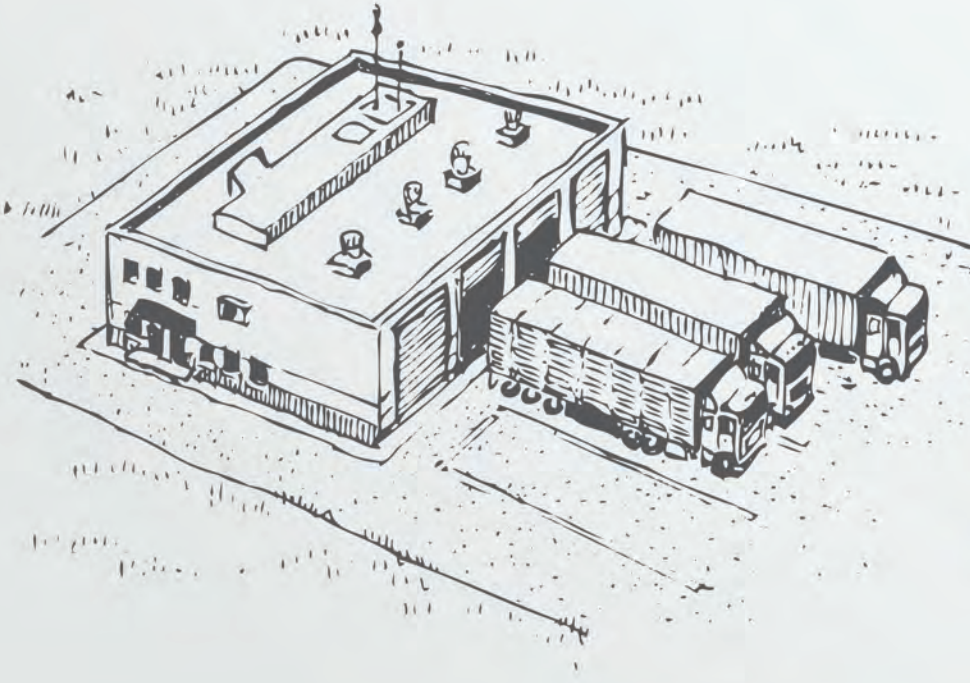

TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK ARAŞTIRMASI ve ÖN FİZİBİLİTE ÇALIŞMASI

T.C. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye

TARIM ÜRÜNLERİ

LİSANSLI DEPOCULUK ARAŞTIRMASI

ve

ÖN FİZİBİLİTE ÇALIŞMASI

İçindekiler

ÇİZELGELER	3
GRAFİKLER	5
RESİMLER	5
1. GİRİŞ	8
2. LİSANSLI DEPOCULUK	10
2.1. Lisanslı Depoculuk ile İlgili Tanımlar	12
2.2. Lisanslı Depoların Kuruluşu	13
2.3. Lisanslı Depoların Çalışma Prensipleri	19
2.3.1. Yetkili Sınıflandırıcı	19
2.3.2. Ticaret Borsaları	21
2.3.3. Ürün Senedi	24
2.3.4. Lisanslı Depoculuk Sisteminin İşleyişi	26
2.4. Lisanslı Depoculuk Mevzuatı ve Teşvikler	31
2.5. Lisanslı Depoculuğun İlgili Kesimlere Faydaları	35
3. DÜNYADA ve TÜRKİYE'DE LİSANSLI DEPOCULUK	44
3.1. Dünyada Lisanslı Depoculuk Uygulamaları	44
3.2. Türkiye'de Lisanslı Depoculuk Uygulamaları	49
4. TR63 BÖLGESİ BİTKİSEL ÜRETİM POTANSİYELİ	56
4.1. Hatay	56
4.2. Osmaniye	60
4.3. Kahramanmaraş	64
5. TR63 BÖLGESİ LİSANSLI DEPOCULUĞA ELVERİŞLİ ÜRÜN, KAPASİTE VE KURULUŞ YERİ SEÇİMİ	68
5.1. Lisanslı Depoculuğa Elverişli Ürünlerin Belirlenmesi	68
5.2. Lisanslı Depoların Kuruluş Kapasitelerinin Belirlenmesi	72
5.3. Lisanslı Depo Kuruluş Yerinin Belirlenmesi	80
6. TR63 BÖLGESİNDE KURULMASI PLANLANAN LİSANSLI DEPOLAR	86
6.1. Hububat Lisanslı Deposu	90
6.2. Pamuk Lisanslı Deposu	111
6.3. Sofralık Zeytin Lisanslı Deposu	126
6.4. Zeytinyağı Lisanslı Deposu	143
6.5. Yerfıstığı Lisanslı Deposu	157
7. GENEL DEĞERLENDİRME	170
KAYNAKLAR	176
FAYDALI LİNKLER	179
TEŞEKKÜR	180

ÇİZELGELER

Çizelge 1	Lisanslı Depo İşletmesi Lisans Bedelleri.....	16
Çizelge 2.	Diğer Lisans ve Bedeller.....	17
Çizelge 3.	Lisanslı Depoculuk Mevzuatı.....	32
Çizelge 4.	TR63 Bölgesi Ortalama Çiftçi Eline Geçen Buğday Fiyatları (TL).....	39
Çizelge 5.	Hasattan Sonrası Ürün Satışı ve Lisanslı Depoda Depolamadan Sonra Ürün Satışında Üretici Karı.....	41
Çizelge 6.	Türkiye’deki Lisans Alan ve Lisans Bekleyen Depolar (23 Temmuz 2013 itibarıyla).....	50
Çizelge 7.	Lisanslı Depoların Bulunduğu Bölgeler, Toplam Üretim Miktarları ve Lisanslı Depo Kapasiteleri.....	53
Çizelge 8.	Lisanslı Depoculuğa Elverişli Ürünlerin Depolama Başlangıç ve Bitiş Tarihleri.....	55
Çizelge 9.	Hatay İli Tarla Bitkileri Üretimi (2011).....	57
Çizelge 10.	Hatay İli Sebze Üretimi (2011).....	58
Çizelge 11.	Hatay İli Meyve Üretimi (2011).....	59
Çizelge 12.	Osmaniye İli Tarla Bitkileri Üretimi (2011).....	61
Çizelge 13.	Osmaniye İli Sebze Üretimi (2011).....	62
Çizelge 14.	Osmaniye İli Meyve Üretimi (2011).....	63
Çizelge 15.	Kahramanmaraş İli Tarla Bitkileri Üretimi (2011).....	65
Çizelge 16.	Kahramanmaraş İli Sebze Üretimi (2011).....	66
Çizelge 17.	Kahramanmaraş İli Meyve Üretimi (2011).....	67
Çizelge 18.	TR63 Bölgesi Bitkisel Üretim Değeri (000 TL) (2011).....	69
Çizelge 19.	TR63 Bölgesi Lisanslı Depoculuğa Elverişli Ürünler (2012).....	70
Çizelge 20.	Lisanslı Depoculuğa Elverişli Ürünlerin İller Bazında Dağılımı (Ton) (2011).....	71
Çizelge 21.	TR63 Bölgesi Lisanslı Depoculuğa Elverişli Ürünlerin Üretim Miktarları (ton).....	72
Çizelge 22.	Lisanslı Depoların Kapasiteleri (ton).....	78
Çizelge 23.	Vergi İndirimi ve Sigorta Primi Desteği Oranları.....	89
Çizelge 24.	Hububat Lisanslı Deposu İnşaat Giderleri.....	97
Çizelge 25.	Hububat Lisanslı Deposu Yatırım Masrafları.....	98
Çizelge 26.	Hububat Lisanslı Deposu Personel İhtiyacı.....	102
Çizelge 27.	Hububat Lisanslı Deposu İşletme Giderleri.....	103
Çizelge 28.	Hububat Lisanslı Deposu Tahmini Doluluk Oranları.....	104
Çizelge 29.	Hububat Lisanslı Depo Gelirleri.....	105
Çizelge 30.	Hububat Lisanslı Deposu Yatırımına Ait Gelir – Gider ve Net Nakit Akışları Tablosu.....	106
Çizelge 31.	Hububat Lisanslı Depo Yatırım Değerlendirme Kriterleri.....	109
Çizelge 32.	Hububat Lisanslı Deposu İçin Aylar İtibarıyla Üreticinin Ödeyeceği Yaklaşık Bedeller (TL).....	110

Çizelge 33. Pamuk Lisanslı Deposu İnşaat Giderleri.....	117
Çizelge 34. Pamuk Lisanslı Deposu Yatırım Masrafları.....	117
Çizelge 35. Pamuk Lisanslı Deposu Personel İhtiyacı.....	118
Çizelge 36. Pamuk Lisanslı Deposu İşletme Giderleri.....	119
Çizelge 37. Pamuk Lisanslı Deposu Tahmini Doluluk Oranı.....	120
Çizelge 38. Pamuk Lisanslı Depo Gelirleri.....	121
Çizelge 39. Pamuk Lisanslı Deposu Yatırımına Ait Gelir – Gider ve Net Nakit Akışları Tablosu.....	122
Çizelge 40. Pamuk Lisanslı Depo Yatırım Değerlendirme Kriterleri.....	123
Çizelge 41. Pamuk Lisanslı Deposu İçin Aylar İtibariyle Üreticinin Ödeyeceği Yaklaşık Bedeller (TL).....	125
Çizelge 42. Zeytin Lisanslı Deposu İnşaat Giderleri.....	131
Çizelge 43. Zeytin Lisanslı Deposu Yatırım Masrafları.....	132
Çizelge 44. Zeytin Lisanslı Deposu Personel İhtiyacı.....	133
Çizelge 45. Zeytin Lisanslı Deposu İşletme Giderleri.....	135
Çizelge 46. Zeytin Lisanslı Deposu Ürünlerin Tahmini Depolanma Süreleri.....	137
Çizelge 47. Zeytin Lisanslı Depo Gelirleri.....	138
Çizelge 48. Sofralık Zeytin Lisanslı Deposu Yatırımına Ait Gelir – Gider ve Net Nakit Akışları Tablosu.....	139
Çizelge 49. Zeytin Lisanslı Depo Yatırım Değerlendirme Kriterleri.....	140
Çizelge 50. Zeytin Lisanslı Deposu İçin Aylar İtibariyle Üreticinin Ödeyeceği Yaklaşık Bedeller (TL).....	142
Çizelge 51. Zeytinyağı Lisanslı Deposu İnşaat Giderleri.....	146
Çizelge 52. Zeytinyağı Lisanslı Deposu Yatırım Masrafları.....	147
Çizelge 53. Zeytinyağı Lisanslı Deposu Personel İhtiyacı.....	149
Çizelge 54. Zeytinyağı Lisanslı Deposu İşletme Giderleri.....	151
Çizelge 55. Zeytinyağı Lisanslı Deposu Ürünlerin Tahmini Depolanma Süreleri.....	152
Çizelge 56. Zeytinyağı Lisanslı Depo Gelirleri.....	153
Çizelge 57. Zeytinyağı Lisanslı Deposu Yatırımına Ait Gelir – Gider ve Net Nakit Akışları Tablosu.....	154
Çizelge 58. Zeytinyağı Lisanslı Depo Yatırım Değerlendirme Kriterleri.....	155
Çizelge 59. Zeytinyağı Lisanslı Deposu İçin Aylar İtibariyle Üreticinin Ödeyeceği Yaklaşık Bedeller (TL).....	156
Çizelge 60. Yerfıstığı Lisanslı Deposu İnşaat Giderleri.....	163
Çizelge 61. Yerfıstığı Lisanslı Deposu Yatırım Masrafları.....	163
Çizelge 62. Yerfıstığı Lisanslı Deposu Personel İhtiyacı.....	164
Çizelge 63. Yerfıstığı Lisanslı Deposu İşletme Giderleri.....	165
Çizelge 64. Yerfıstığı Lisanslı Deposu Ürünlerin Tahmini Doluluk Oranı.....	166
Çizelge 65. Yerfıstığı Lisanslı Depo Gelirleri.....	167
Çizelge 66. Yerfıstığı Lisanslı Deposu Yatırımına Ait Gelir – Gider ve Net Nakit Akışları Tablosu.....	167
Çizelge 67. Yerfıstığı Lisanslı Depo Yatırım Değerlendirme Kriterleri.....	168
Çizelge 68. Yerfıstığı Lisanslı Deposu İçin Aylar İtibariyle Üreticinin Ödeyeceği Yaklaşık Bedeller (TL).....	169

GRAFİKLER

Grafik 1. 2012 Yılı Çiftçi Eline Geçen Buğday Fiyatları.....	37
Grafik 2. 5 Yıllık Ortalama Çiftçi Eline Geçen Buğday Fiyatları (Cari Fiyatlarla).....	37
Grafik 3. 5 Yıllık Deflate Edilmiş Çiftçi Eline Geçen Buğday Fiyatları.....	38
Grafik 4. Hatay İli Tarım Arazilerinin Kullanım Şekline Göre Dağılımı.....	56
Grafik 5. Osmaniye İli Tarım Arazilerinin Kullanım Şekline Göre Dağılımı.....	60
Grafik 6. Kahramanmaraş Tarım Arazilerinin Kullanım Şekline Göre Dağılımı.....	64
Grafik 7. TR 63 Bölgesi Hububat Üretimi.....	73
Grafik 8. TR63 Bölgesi Pamuk Üretimi.....	74
Grafik 9. TR63 Bölgesi Yerfıstığı Üretimi.....	75
Grafik 10. TR63 Bölgesi Sofralık Zeytin Üretimi.....	76
Grafik 11. TR63 Bölgesi Zeytinyağı Üretimi.....	77
Grafik 12. İller Bazında Buğday Üretimi (ton).....	80
Grafik 13. İller Bazında Arpa Üretimi (ton).....	81
Grafik 14. İller Bazında Mısır Üretimi (ton).....	81
Grafik 15. İller Bazında Pamuk Üretimi (ton).....	82
Grafik 16. İller Bazında Yerfıstığı Üretimi (ton).....	83
Grafik 17. İller Bazında Sofralık Zeytin Üretimi (ton).....	84
Grafik 18. İller Bazında Zeytinyağı Üretimi (Ton).....	85

RESİMLER

Resim 1. Satış Ekranı.....	23
Resim 2. Ürün Senedi.....	24
Resim 3. Vacouver Tahıl Lisanslı Deposu.....	46
Resim 4. Hububat Lisanslı Deposu Depolar ve Yerleşim Planı.....	94
Resim 5. Buğday Analiz Fişi.....	101
Resim 6. Pamuk Lisanslı Deposu Yerleşimi.....	113
Resim 7. Pamuk Lisanslı Deposu Yangın Söndürme ve Nemlendirme Sistemi.....	114
Resim 8. Pamuk Lisanslı Deposu Numune Alma Birimi.....	115
Resim 9. Sofralık Zeytin Salamura Tankı Ölçüleri (10 Tonluk).....	129
Resim 10. Zeytin Lisanslı Deposu Tank Yerleşimi.....	130
Resim 11. Salamura Tankları.....	130
Resim 12. Zeytinyağı Depolama Tankları.....	148
Resim 13. Zeytinyağı Lisanslı Deposu Yerleşimi.....	148
Resim 14. Yerfıstığı Deposu.....	159
Resim 15. Yerfıstığı Deposunda Kullanılan Konveyörler.....	160
Resim 16. Kabuklu Fıstık Eleme Makinaları.....	161
Resim 17. Yerfıstığı Lisanslı Deposu Yerleşimi.....	162

Yayın Sahibi	: Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı
Yönetim Kurulu Başkanı	: Şükrü KOCATEPE - Kahramanmaraş Valisi
Genel Sekreter Vekili	: Onur YILDIZ
Hazırlayan	: Doç Dr. Sertaç DOKUZLU
Yayına Hazırlayan	: Oğuz ALİBEKİROĞLU Erva Zeynep BUDAK Yusuf KÖLELİ Serdar ÇINAR

Bu kitabın yayın hakları Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı'na aittir.
Kaynak gösterilerek yapılacak kısa alıntılar dışında yayın sahibinin yazılı
izni olmaksızın hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

OCAK 2014

ÖNSÖZ

Tarım sektörü, Türkiye ekonomisinin en önemli dinamiklerinden biri olduğu gibi Kahramanmaraş, Hatay ve Osmaniye illerinden oluşan TR63 Bölgesi ekonomisinin de temel yapı taşlarından biridir. Bölgede üretilen Gayri Safi Katma Değer içerisinde % 16'lık hissesi olan tarım sektörü, Türkiye genelinde % 9 hisseye sahiptir. Ayrıca, toplam istihdam içerisinde Türkiye genelinde tarım sektörünün payı % 22'ler civarında iken bu oran TR63 Bölgesi'nde % 28'lere ulaşmaktadır. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere tarım sektörünün, bölge ekonomisinde Türkiye ortalamalarının da üzerinde katkısı vardır.

Bununla birlikte, Bölgemiz coğrafi yapısı ve iklim özellikleri nedeniyle zengin ürün çeşitliliğine ve yılda birkaç defa ürün hasat edilebilme özelliğine sahiptir. Bölgemiz her yıl rekolte miktarlarına göre değişmekle birlikte 40'a yakın üründe, Türkiye'de en fazla üretim yapılan ilk beş bölge arasında yer almaktadır. Bu yüksek potansiyel, tarım sektörü ile birlikte tarıma dayalı işletmelerin de gelişmesini sağlamış, aynı zamanda tarıma dayalı sanayi yapısı da stratejik bir önem kazanmıştır.

Son yıllarda ülke genelinde yaygınlaşan modern üretim teknikleri ile birlikte ürün verimi ve katma değeri yükselmeye başlayan tarımsal üretimde, elde edilen ürünlerin depolanma ve pazarlama yöntemleri de en az üretim kadar önemli hale gelmiştir. Türkiye genelinde ve Bölgemizde yapılan çeşitli araştırma ve analiz çalışmalarında, tarım sektöründe depolama ve pazarlama yöntemlerindeki yaygın geleneksel yaklaşım nedeniyle, tarımsal faaliyetlerden ekonomik anlamda yeterince yararlanılamadığı vurgulanmıştır. Özellikle tarımsal örgüt-lülüğün ve örgüt etkinliğinin son derece zayıf olmasından dolayı da, üreticilerin fiyat oluşumunda sorunlarla karşılaştığı ve hak edilen ekonomik karşılığın alınamadığı ifade edilmiştir.

Bu amaçla, hem tarımsal faaliyetlerde yıllar itibariyle çok sık görülen fiyat dalgalanmalarını en aza düşüren hem de özellikle üreticilerin fiyat oluşumunda karşılaştıkları sorunları azaltan bir yöntem olarak Lisanslı Depoculuk uygulamalarının Bölgemizde de olabileceği bu çalışma ile analiz edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Avrupa Birliği ülkelerinde başarılı bir şekilde uygulanan bu model, güçlü ve etkin tarımsal örgütlenme ile birlikte tarımsal piyasaların düzenlenmesinde etkin bir rol oynamaktadır.

Türkiye'de batı bölgelerinde yaygınlaşmaya başlayan ancak TR63 Bölgemizde henüz yeterli farkındalığın ve yatırım niyetinin oluşmadığı Lisanslı Depoculuk konusunda yapılan bu çalışmanın başta tarımsal üreticilerimiz olmak üzere sektördeki tüm kesimlere faydalı olmasını diler, çalışmanın ortaya çıkmasında emeği geçen Yönetim Kurulumuza, Doç. Dr. Sertaç DOKUZLU'ya ve Ajansımız uzmanlarına teşekkür ederim.

Şükrü KOCATEPE

Kahramanmaraş Valisi

DOĞAKA Yönetim Kurulu Başkanı

1. GİRİŞ

8

Özellikle ülkemiz gibi doğal kaynaklar açısından zengin olan ve tarım ekonomisinin önemli olduğu ülkelerde tarımsal piyasaların düzenlenmesi ülkenin gelişmesi ve kalkınması açısından büyük önem arz etmektedir. Günümüz gelişmiş ülkeleri, kalkınma hamlelerini tarımın sanayileştirilmesiyle başlatmışlardır. Tarım ürünleri piyasalarının fiyat oluşumu ve kalite yönleriyle iyileştirilmesi ve bu konuda belli bir sistemin oluşturulması söz konusu piyasalarda yer alan tüm aktörlerin daha belirgin ve istikrarlı bir ortamda çalışmasını sağlayarak üretimde sürdürülebilirliğin önünü açmaktadır.

Tarım ürünleri organik karakterli olmaları dolayısıyla dayanıksız bir yapıya sahiptir. Depolamaya elverişli ürünler için depolama imkânlarının olmaması durumunda, üreticiler ürünlerini kısa sürede elden çıkartmak zorunda kalmakta ve bu durum da üretici gelirin düşmesine neden olmaktadır. Bu durum tüccar ya da tarım ürünlerini işleyen sanayiciler için bir fırsat gibi görünse de gerçekte hiçbir kesim için avantajlı olmamaktadır. Ürününü depolamaksızın elden çıkartmak durumunda kalan üreticiler düşük fiyatların da etkisiyle genellikle kaliteye fazla önem vermemekte ve üretimde kalitesizlik tüccarlara ve sanayicilere bir kalitesizlik maliyeti olarak yansımaktadır. Ayrıca büyük miktarlarda ürün alımı yapan tüccar ve/veya sanayiciler için de bir stok maliyeti ortaya çıkmaktadır.

Tarımsal piyasalarda ürünlerin depolanması, kaliteye göre fiyatlandırılması ve ödeme garantisi gibi koşulların oluşturulması pazarlamada etkinliğin artırılmasını sağlamaktadır. Gelişmiş ülkeler dayanıksız bir yapıya

sahip olan tarım ürünlerinin depolanması yoluyla üreticilerin daha fazla gelir elde etmesini, aynı zamanda da tarım ürünleri ticareti yapan kişilerin ve sanayicilerin iyi koşullarda depolanmış ve kalitesine göre sınıflandırılmış ürünleri almasını sağlayan bir sistemi 1900'lü yılların başında hayata geçirmişlerdir. Bu sistem devletin sıkı denetimi altında çalışan ve belli başlı depolama koşullarını yerine getirmekle yükümlü olan "lisanslı depoculuk" ile kurulmuştur.

Lisanslı depoculuk, tarım ürünlerinin sağlıklı koşullarda ve ürünlerin kalite sınıflarına göre depolandığı ve ürün fiyatlandırmasının da serbest rekabet koşulları altında, kalite sınıflarına göre yapıldığı bir uygulamadır. Burada devlet, lisanslı depoların kuruluşunda taşımaları gereken asgari koşulları belirlemekte, konu ile ilgili mevzuatı hazırlamakta ve faaliyetlerinin belirli yasal düzenlemeler çerçevesinde yapılmasını sağlamaktadır.

Tarım sektörünün ülkemiz ve TR63 Bölgesi ekonomisinde önemli bir yeri vardır. Tarım sektörü 2008 yılı itibarıyla ülke gayrisafi katma değerinden %9, TR63 Bölgesi gayrisafi katma değerinden ise %16 pay almaktadır. 2011 yılı Türkiye nüfusunun yaklaşık %23'ü, TR63 Bölgesi nüfusunun ise %41'i kırsal alanda yaşamaktadır. 2011 yılı itibarıyla Türkiye'de tarımın istihdam içerisindeki payı %22,7 iken, TR63 Bölgesi'nde bu oran %27,7'dir. TR63 Bölgesi illerinden Kahramanmaraş yaklaşık %32'lik payı ile tarımın istihdam içerisindeki payı en yüksek olan il konumundadır. Hatay ve Osmaniye illerinin payları ise %25'dir (TÜİK 2013). Konuya sadece tarımsal ürünler açısı-

sından değil, hammaddesini tarımdan alan gıda ve tekstil sanayi açısından da bakıldığında, tarımsal üretimin ülke ve Bölge ekonomisi içerisindeki payı hem gayrisafi üretim değeri, hem ihracat hem de istihdam açısından daha da artacaktır. Tarımsal üretim ülke ve Bölge ekonomisi açısından son derece önemli olmasına karşılık, henüz tarımsal örgütlenme ve pazarlama konularında istenen seviyeye ulaşamamıştır.

Türkiye tarım sektöründe örgütlenme ve örgüt etkinliğinin düşük olması, tarımsal piyasalarda özellikle fiyat oluşumu konusunda sıkıntıların yaşanmasına neden olmaktadır. Avrupa Birliğinde üretici birlikleri ve kooperatiflerin büyük ölçekli ve güçlü kuruluşlar olarak sektörde yer alması hem üretim planlamasını hem de fiyat istikrarını sağlamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kanada gibi ülkelerde ise güçlü üretici örgütlerinin yanı sıra ürün pazarlama boardları ve lisanslı depolar tarımsal piyasaların düzenlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ülkemizde üretici

örgütleri ve ticaret borsaları henüz piyasaları düzenlemek konusunda yetersiz kalmaktadır. 2005 yılında çıkan yasa ile birlikte lisanslı depoculuk konusu ülkemizde de gündeme gelmiş ve 2010 yılından itibaren de lisanslı depolar kurulmaya başlamıştır. Lisanslı depoculuğun önemi yavaş yavaş anlaşılmakta ve yaygınlaşmaktadır. Sistemin yaygınlaştırılması ve beklenen faydaların ortaya çıkabilmesi için ilgili tarafların konu hakkında bilgilendirilmesi son derece önemlidir.

Bu çalışmada öncelikle lisanslı depoculuğun ne anlama geldiği ve lisanslı depoların nasıl çalıştıkları ortaya konmuştur. Ardından TR63 Bölgesi tarımsal üretim potansiyeli değerlendirilerek, Bölgede lisanslı depoculuğa elverişli olan ürünler ile söz konusu lisanslı depoların kurulacağı yerler ve kuruluş kapasiteleri belirlenmiştir. Araştırmanın son bölümünde ise her bir lisanslı depo için yaklaşık yatırım tutarları ve 25 yıllık bir süreç için lisanslı depodan elde edilecek gelirler ile yapılması gereken masraflar ortaya konmuştur.

2. LİSANS LI DEPOCULUK

Lisans; hukuki anlamda herhangi bir iş in veya ticari bir iş lemin gerç ekleştirilmesi için devlet makamları tarafından verilen izindir (Anonim 1991). Tarım ürünlerinde lisanslı depoculuk denildiğinde, tarım ürünlerinin depolanması için kurulan birimlerin ve bu birimler tarafından gerç ekleştirilecek ticari iş lemlerin devlet tarafından belirlenen mevzuata uygun olduğu ve devlet tarafından izin verildiğı anlamına gelmektedir.

Lisanslı depolar, tarım ürünlerinin belli bir kira bedeli karş ılığ ında sağı klı koş ullarda depolanmasını sağı layan, anonim şirket statüsünde kurulmuş ve çalışma usulleri devlet tarafından belirlenmiş olan büyük kapasiteli depolardır.

Ülkemizde lisanslı depoculuk ile ilgili usul ve esaslar 17 Ş ubat 2005 tarih ve 25730 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 10 Ş ubat 2005 tarih ve 5300 sayılı Kanun ile belirlenmiştir.

Lisanslı Depolar 5300 sayılı Kanun’da “tarım ürünlerinin sağı klı koş ullarda muhafaza ve ticari amaçla depolanması hizmetlerini sağı layan tesisler” olarak tanımlanmaktadır.

Lisanslı depoculuğun esas ı lisanslı depoculuğa elverişli ürünlerin uygun yöntemlerle, sağı klı koş ullarda ve kalite sınıflarına göre depolanmasını sağı lamak ve söz konusu ürünlerin ticaretini daha sistemli ve güvenilir hale getirmektir. Tarım ürünleri değı ş ik şek illerde depolanmakta ve bu depoların da pek çoğı ne yazık ki uygunsuz koş ullara sahip olmaktadır. Oysaki tarım ürünleri organik karakterli ürünler olup, bu ürünlerin depolanması organik özelliğı e sahip olmayan herhan-

gi bir malın depolanmasına benzememektedir. Tarım ürünleri yapıları dolayısıyla kolay bozulabilen ve depolanması esnasında ısı, ış ık, nem, havalandırma vb. özel koş ullar gerektiren ürünlerdir. Bu bağ lamda lisanslı olmayan depolar “adi depo” olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu büyük kapasiteli lisanslı depoların artması halinde piyasada oluş abilecek olan arz fazlası ürünlerin depolanması ile kontrol altına alılabilecek ve arz fazlalığı ndan kaynaklanan fiyat dalgalanmalarını bir dereceye kadar engellemek mümkün olacaktır.

Lisanslı depolar ürünlerin kalite sınıflarına göre depolandığı yerlerdir. Lisanslı depoculuk sistemi ilerleyen bölümlerde de açıklanacağı üzere ticaret borsaları ve yetkili sınıflandırıcı olarak adlandırılan ve ürünlerin kalitelerini belirleyen kuruluş larla entegre olarak çalış maktadır. Lisanslı depolara giren her ürünün kalite sınıfı bellidir ve fiyatlandırma da borsalarda kaliteye göre serbest piyasa koş ullarında oluş maktadır. Buna göre, kaliteli ve standartlara uygun üretim yapan üreticiler daha iyi gelir elde ederken, diğ er üreticiler de kaliteli üretime teş vik edilmektedir (Niyaz ve ark. 2012). Depolanan ürünlerin sigortalanması zorunludur. Sigorta ile ürünlerin depoda sigorta kapsamındaki herhangi bir riskten dolayı zarar görmesi halinde bu zararın tazmin edilmesi söz konusudur. Lisanslı depolarda muhafaza edilen ürünlerin adi depolarda muhafaza edilen ürünlerden en önemli fark ı, lisanslı depolardaki ürünler için ürün senedinin düzenlenmesi ve depolama esnasında oluş abilecek sigorta kapsamı dış ındaki zararların lisanslı depoculuk tanzim fonu tarafından tanzim edilmesinin garanti altında olmasıdır.

Ürün senetlerini ellerinde bulunduranlar, bu senetler karşılığında kredi çekebilmekte, senetleri teminat gösterebilmekte ve bu senetler aracılığıyla ticaret yapabilmektedir. Lisanslı depolar sayesinde sanayiciler, tüccarlar ve ihracatçılar istedikleri miktar ve istedikleri kalitede hammaddeye zamanında ve güvenli bir şekilde ulaşabilmektedir. Lisanslı depoculuk sistemi fiyat dalgalanmalarını da azalttığı için tarım sektöründeki tüm ilgili kesimler için daha istikrarlı bir piyasa yaratmaktadır (Niyaz ve ark. 2012, Ünal 2011a).

Lisanslı Depoların kurulma amaçları aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- 1) Tarım ürünlerinin sağlıklı koşullarda depolanması
- 2) Olumsuz depolama koşulları ya da depo bulunamaması nedeniyle oluşabilecek ürün kayıplarının önlenmesi
- 3) Tarım ürünlerinin kalitelerinin korunması
- 4) Tarımsal üreticilerin ya da tarım ürünleri ticareti ile uğraşan kişilerin ürünlerinin güvenli bir şekilde depolanmasının garanti altına alınması
- 5) Tarım ürünlerinin kalite sınıflarına göre depolanması ile fiyatlandırmanın kolaylaştırılması
- 6) Tarım ürünleri ticaretinin herkesçe kabul gören standartları belirlenmiş ürünler üzerinden yapılması, kaliteli üretimin teşvik edilmesi, güvenli bir piyasanın oluşturulması
- 7) Tarımsal ürün depolarının kişi ayrımı yapmaksızın ürün kabul etmelerinin garanti altına alınması
- 8) Tarım ürünleri ticaretinin kolaylaştırılması ve sistematik bir hale getirilmesi
- 9) Tarım ürünleri ticaretinin daha adil bir şekilde yürütülmesinin sağlanması
- 10) Ürünlerin depolanmasının sağlanması ile hasat sonrası arz fazlasının ortaya çıkmasının ve ürün fiyatlarının düşmesinin önlenmesi

11) Tarım ürünleri piyasalarında ürün senedi kullanımına geçilmesi ve bu şekilde vadeli işlem piyasalarının hayata geçirilmesi

12) Tarım ürünleri ticaretinin kayıt altına alınması ve kayıt dışılığın önüne geçilmesi

13) Tarımsal ürünler ticaretinin serbestleştirilmesi

14) Özellikle finansman sıkıntısı çeken küçük çiftçiler ile ürün sahiplerinin, ürün senetleri aracılığıyla bankalardan kredi ve finansman sağlamaları

15) Üretimde ve fiyatlandırmada devlet müdahalelerinin asgariye indirilmesi, bu alana yönelik yapılan yüksek harcamalardan tasarruf sağlanması, serbest piyasa ve fiyat oluşumunu bozan müdahalelerden uzaklaşılması

16) Tarım ürünleri üreticileri açısından kolay pazarlanabilen, iyi muhafaza edilen ve nakliye masrafları en aza indirilmiş bir sistemle istikrarlı ve daha yüksek bir gelir seviyesi elde edilmesi

17) Ürün senetleri ile yatırımcılar için döviz, altına, hisse senedine, faize ve benzerlerine alternatif yeni bir yatırım aracı sağlanması

18) Tarım ürünlerinin, fizikî mal ve numune gösterilmesine ve teslimine gerek olmaksızın basılı veya elektronik ürün senetleri aracılığıyla ticaretinin yapılması

19) Standardı belirlenmiş ürün ve lisanslı depo sistemiyle tarım ürünlerinde vadeli işlem ve opsiyon piyasalarına geçilmesi (Anonim 2005; TMO 2013; Ünal 2011a)

Lisanslı depoculuğun amaçları ile faydaları iç içe geçmiş durumdadır. Temeldeki amaç ürünlerin sağlıklı koşullarda depolanmasının sağlanması ve tarımsal piyasaların düzenlenmesidir. Lisanslı depoculuğun ilgili taraflara sağlayacağı faydalar, sistemin işleyişinden sonra daha detaylı açıklanacaktır.

2.1. Lisanslı Depoculuk ile İlgili Tanımlar

Lisanslı Depoculuk ile ilgili düzenlemelerden Gümrük ve Ticaret Bakanlığı sorumludur. Çalışmada zaman zaman “Bakanlık” ifadesi kullanılmaktadır, bu durumda Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’ndan bahsedilmektedir. Lisanslı Depoculuğun çalışma prensiplerinin açıklanmasından önce konu ile ilgili terimlerin açıklanmasında fayda vardır. Lisanslı depoculuk konusundaki tanımların açıklanmasında 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu esas alınmıştır.

Tarım ürünleri: Depolanmaya uygun nitelikteki hububat, bakliyat, pamuk, tütün, fındık, yağlı tohumlar, bitkisel yağlar, şeker gibi standardize edilebilen temel ve işlenmiş tarım ürünlerini ifade etmektedir.

Kanunda açıkça belirtilmemiş olmasına karşılık yerfiştiği da lisanslı depoculuğa elverişli ürünlerden biri olarak kabul edilebilir. Esas itibarıyla lisanslı depoculuğa konu olacak ürünün çabuk bozulabilir nitelikte olmaması, resmi bir kuruluş tarafından tanımlanmış bir standardının bulunması ve söz konusu standart özelliklerinin analizler yardımıyla objektif bir şekilde ortaya konulabilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda meyve ve sebzelerin muhafaza edildiği soğuk hava depoları lisanslı depoculuğa konu olan ürünler arasına girmemektedir.

Lisanslı depo: Tarım ürünlerinin sağlıklı koşullarda muhafazası ve ticarî amaçla depolanması hizmetlerini sağlayan tesislerdir.

Depolama hizmetleri: Lisanslı depoya kabul edilen ürünlerin tartılması, boşaltılması, yüklenmesi, taşınması, nakliyesi, depolamaya ve şartlara uygun hale getirilmesi, depolanması, ürün ambalajlarının onarılması, ürünün depodan çıkarılması gibi hizmetlerdir.

Lisanslı depo işletmesi veya lisanslı depo işleticisi: Tarım ürünlerinin depolanmasıyla iştigal eden ve 5300 sayılı Kanun kapsamında geçerli bir lisans

belgesine sahip olan anonim şirketi ifade etmektedir.

Lisans: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından verilen faaliyet iznini gösterir belgedir.

Mudi: Depolama hizmetleri için ürününü lisanslı depoya teslim eden veya lisanslı depo işletmesince düzenlenen ürün senedini mevzuata uygun olarak elinde bulunduran gerçek veya tüzel kişidir.

Mudi, üreticinin bizzat kendisi olabileceği gibi, ürün senedini başka bir şahıs ya da şirkete devretmesi halinde mudi, ürün senedini elinde bulunduran gerçek ya da tüzel kişi olmaktadır.

Ürün senedi: Ürünlerin mülkiyetini temsil ve rehni ni temin eden, lisanslı depo işleticisince nama veya emre düzenlenmiş, teminat olarak verilebilen, ciro edilebilen veya edilemeyen ve 5300 sayılı Kanun’da öngörülmeven durumlarda Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenen makbuz senedi hükümlerine tâbi, basılı veya elektronik ortamda bulunan kıymetli evraklardır.

Yetkili sınıflandırıcı: 5300 sayılı Kanun kapsamında lisans almış olan ve tarım ürünlerini analiz eden, ürünün nitelik ve özelliklerini belirleyen, standartlara uygun olarak sınıflandıran ve bu durumu belgelen-diren laboratuvarları işleten gerçek ve tüzel kişilerdir.

Borsa: Aralarındaki sözleşme çerçevesinde lisanslı depo işletmesince düzenlenen ürün senetlerinin kota ettirildiği, alım satımının yapıldığı ve hareketlerinin kontrol ve takip edildiği ürün ihtisas borsasını veya Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’ndan ürün senedi alım satımı konusunda izin alan ticaret borsasını ifade etmektedir.

Lisanslı depo teminatı: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından kabul edilen nakit, banka teminat mektubu, Devlet tahvili, hisse senedi, gayrimenkul rehni, sigorta teminatı ve nakde çevrilebilir diğer güvencele-ri ifade etmektedir.

Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu: Lisanslı depo işletmesinin, 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ve mudilerle yapacağı sözleşmede öngörülen yükümlülüklerini yerine getirmemesinden dolayı ortaya çıkan mudi zararlarını tazmin etmek amacıyla kurulan fondur.

Elektronik ürün senedi: Lisanslı depo işletmesince, Elektronik Kayıt Kurallarına uygun olarak Sistem üzerinde oluşturulan elektronik kaydı ifade etmektedir.

Elektronik Kayıt Kuralları: Elektronik ürün senetlerinin oluşturulmasına, bu senetlere bağlı tüm hak ve yükümlülükler ile işlemlerin ilgili taraflar itibarıyla kayden izlenmesine ilişkin Elektronik Kayıt Kuruluşu'nun önerisi üzerine Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nca belirlenen usul ve esaslardır.

Elektronik Kayıt Kuruluşu (EKK): İlgili Yönetmelik hükümleri çerçevesinde elektronik ürün senetlerinin Sistem üzerinden oluşturulmasını sağlamak, bu senetlere bağlı tüm hak ve yükümlülükler ile işlemleri ilgili taraflar itibarıyla kayden izlemek amacıyla Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'ndan lisans almış anonim şirkettir.

Sistem: Elektronik ürün senetlerine ilişkin işlemlerin elektronik ortamda yapılmasını sağlamak üzere

elektronik kayıt kuruluşu tarafından kurulan ve işletilen veri tabanını ifade etmektedir.

Aynen: Ürünün ayrı depolanması, diğer ürünlerle karıştırılmasının istenmemesi durumudur. Nadiren uygulanır. Deponun toplam kapasitesinden daha az ürün konulacak olursa, ürün sahibi (Mudi) tüm deponun kirasını ödemekle yükümlüdür.

Mislen: Mudiye ait ürünün, benzer sınıftaki ürünlerle karıştırılarak, bir arada depolanması durumudur. Burada aynı kalite sınıfındaki ürünler karıştırılarak aynı depolara konulur. En sık uygulanan yöntemdir.

2.2. Lisanslı Depoların Kuruluşu

Lisanslı depo işletmesi kurmak için öncelikle Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın iziyle bir anonim şirket kurulması gerekmektedir. Pay senetlerinin tamamının nama yazılı olması şartı aranmaktadır. Kurulacak şirketin unvanında mutlaka "Tarım Ürünleri Lisanslı Depo İşletmesi" ibaresi bulunmalıdır. Lisanslı Depoların kuruluş ve işleyişinden Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, İç Ticaret Genel Müdürlüğü sorumludur. Lisanslı depoların kurulabilmesi için ödenmiş sermayelerinin en az 1.000.000 TL olması gerekmektedir. Söz konusu tutar lisanslı depodaki ürünün cinsi ve miktarına göre değişmektedir.

Lisanslı depo kurucu, ortak ve yöneticilerinin Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yönetmeliği'nde belirtilen ticarete engel durumlarının olmaması da önemlidir.

Kuruluş izni ve faaliyet izni ayrı kavramlar olup, bu iki izin Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından ayrı ayrı verilmektedir. Kuruluş izni aldığı halde faaliyet izni almamış olan lisanslı depoculuk işletmeleri mal kabul edemezler ve ürün senedi düzenleyemezler. Kuruluş izni alan şirket, kuruluş tescilinin Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edilmesinden sonra en geç bir yıl içinde faaliyet izni almak üzere Bakanlığa başvurmak zorundadır. Ancak, işlemlerde meydana gelecek bir uzama durumunda Bakanlık tarafından 1 yıl ek süre verilebilmektedir.

Lisanslı depoculuk işletmelerinin kuruluşu ve faaliyet izni alınması için izlenmesi gereken prosedürler uzun sürmektedir. İstenen belgeler ve koşullar Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yönetmeliği'nde belirtilmiştir.¹

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı uzmanları ve/veya dışarıdan sayısı üçten az olmamak üzere teknik ve uzman kişilerden bir komisyon oluşturulmakta ve Şirket, lisanslı depoculuk mevzuatına uygun olarak hazırlıklarını tamamladığı zaman söz konusu komisyon şirketi

ve depoları denetlenmektedir. Komisyon tarafından herhangi bir eksiklik bulunmadığı zaman kısa bir süre içerisinde Lisanslı Depo faaliyet izni (lisans) alınabilmektedir.

Kuruluşu tamamlanan bir lisanslı deponun faaliyet izni alabilmesi için;

- Kuruluş izni Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi'nde yayınlandıktan sonra 1 yıl içerisinde başvuruda bulunması
- Kuruluşta aranılan şartları kaybetmemiş olması
- Depoların Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından belirtilen şartları taşıması
- Yönetmeliğe uygun yeterli tartım, alet, cihaz ve kantarların bulunması
- Borsa ve yetkili sınıflandırıcı ile sözleşme yapılması
- Bilgi işlem alt yapısının oluşturulması
- Yönetmelikte öngörülen defter ve kayıtlara ilişkin yükümlülükleri yerine getirmesi
- Lisanslı depo teminatının verilmesi
- Depolama kapasitesine göre belirlenen sermayenin tamamının ödenmiş olması

¹İlgili Kanun ve Yönetmelikler <http://ticaret.gtb.gov.tr/mevzuat/konusuna-gore/lisansli-depoculuk-ve-urun-ihatis-borsaciligi> veya <http://www.resmigazete.gov.tr> adreslerinden temin edilebilir.

- Kayıt, bilgi ve belge sistemi ile düzenli iş akışı ve haberleşmeyi sağlayacak yeterli bir altyapı kurulması ve teknik donanım ile iç kontrol sisteminin oluşturulması

- Lisanslı depoculuk faaliyetlerine uygun gerekli sayıda ve nitelikteki idari ve yardımcı personel ile tartıcı ve diğer teknik personelin istihdamının sağlanması gerekmektedir (Anonim 2013c).

İki ya da daha fazla çeşit ürünün depolanması için bir lisans düzenlenebilmektedir. Lisans belgesinde, hangi ürünlerin depolanabileceği ve bunların maksimum kapasiteleri ile lisans kapsamında faaliyet gösteren tüm şubeler gösterilmelidir.

Lisanslar iki yıl süre için geçerlidir, devredilemez ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilân edilir. 2 yıllık süre bitince lisansın uzatılması gerekmektedir. Lisanslı deponun depolama kapasitesinin ya da depolanacak

ürün çeşitlerinin değişmesi durumunda lisansın da değişmesi gerekmektedir.

Lisanslı depo işletmesinin mevzuata aykırı davranması ya da Bakanlık tarafından bir eksiklik görülmesi halinde, fiilin ağırlığına göre lisanslı depo işletmesine uyarı verilebilir, lisansı askıya alınabilir ya da iptal edilebilir.

5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu'nun 14. Maddesine göre, 2013 yılı içinde lisanslı depo işletmeleri, yetkili ve referans yetkili sınıflandırıcılar, tartıcılar ile elektronik kayıt kuruluşuna verilecek lisanslara ilişkin bedeller Çizelge 1'de gösterilmiştir. Lisans bedelleri lisanslı depo kapasitesine göre değişmektedir. Söz konusu bedeller her yılın Ocak ayında Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından güncellenerek web sitesinde² açıklanmaktadır.

Çizelge 1 Lisanslı Depo İşletmesi Lisans Bedelleri

Depo Kapasitesi (Ton)					Tutar (TL)
Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar	Pamuk	Fındık	Zeytin	Zeytinyağı	
20.000	10.000	10.000	5.000	4.000	2.000
20.001 - 40.000	10.001 - 20.000	10.001 - 20.000	5.001 - 10.000	4.001 - 8.000	2.500
40.001 - 70.000	20.001 - 40.000	20.001 - 35.000	10.001 - 25.000	8.001 - 16.000	3.000
70.001 - 110.000	40.001 - 70.000	35.001 - 50.000	25.001 - 50.000	16.001 - 30.000	3.500
110.001 ve Üzeri	70.001 ve Üzeri	50.001 ve Üzeri	50.001 ve Üzeri	30.001 ve Üzeri	4.000

Kaynak: T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, İç Ticaret Genel Müdürlüğü, <http://iticaret.gtb.gov.tr/hizmetler/lisansli-depoculuk-ve-urun-ihlas-borsaciligi/lisans-bedelleri>

² Gümrük ve Ticaret Bakanlığı web sitesi adresi faydalı linker bölümünden bulunabilir.

Lisanslı depo işletmesinin alması gereken lisansın dışında sistemin işlemesi için alınması gereken başka lisanslar ve diğer ödemeler Çizelge 2’de gösterilmiştir.

Çizelge 2. Diğer Lisans ve Bedeller

Konu	Tutar (TL)
Yetkili Sınıflandırıcı Lisansı	1.000
Referans Yetkili Sınıflandırıcı Lisansı	2.000
Elektronik Kayıt Kuruluşu Lisansı	5.000
Tartıcı Lisansı	50
Lisansta Değişiklik Yapılması	Lisans Bedelinin %25’i
Lisans Sureti Verilmesi	Lisans Bedelinin %3’ü
Zayi Olma Halinde Yeni Belge Verilmesi	Lisans Bedelinin %50’si

Kaynak: T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, İç Ticaret Genel Müdürlüğü, <http://icticaret.gtb.gov.tr/hizmetler/lisansli-depoculuk-ve-urun-ihatisas-borsaciligi/lisans-bedelleri>

Lisanslı depo işletmek üzere lisans almak için müracaat edenler, depo kapasitesinin ürün rayiç bedelinin %15'inden az olmamak üzere Bakanlıkça belirlenen tutarda lisanslı depo teminatı vermek zorundadır. Bu fonun amacı lisanslı depo işletmesinin yükümlülüklerini yerine getirmemesinden dolayı ortaya çıkabilecek ve sigorta tarafından karşılanmayan mudi zararlarını karşılayabilmektir. Söz konusu fon ile ilgili düzenlemeler 31 Aralık 2005 tarih ve 26030 sayılı Resmi Gazete yayınlanarak yürürlüğe giren Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliği ile düzenlenmektedir (Anonim 2005; Anonim 2005b).

Teminat tutarının hesaplanmasında lisanslı deponun ürün çeşidine göre kapasitesi dikkate alınmaktadır. Ürün çeşitlerinden borsada en fazla işlem gören tür ve sınıfın içinde bulunulan aydan önceki son 6 ayına ait borsada oluşan ortalama fiyat alınarak, deponun azami kapasitesi ile çarpılmakta ve bu değer %15'i alınmaktadır. Eğer Borsa'daki ortalama fiyat tespit edilemiyorsa Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından ürün için belirlenen yurt içi ve/veya yurt dışı referans borsa veya borsalarda oluşan ortalama fiyat esas alınmaktadır (Anonim 2013c). İstenen teminat;

- Nakit para
- Banka teminat mektubu
- Gayrimenkul rehni
- Sorumluluk sigortası gibi nakit veya nakde çevrilebilen kaynaklardan oluşmaktadır.

Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından Kanun ile kurulmuş olup, merkezi Ankara'dadır. Her bir lisanslı depo işletmesi söz konusu nakit ya da nakde çevrilebilir teminatı Bakanlık Merkezi'ne aktarmakla yükümlüdür. Aynı zamanda lisanslı depo işletmesi mevzuatta öngörülmüş olan yükümlülüklerini yerine getirememesi durumunda Fon'a teminatları alış, satış, düzenleme ve transfer gibi her türlü tasarrufta bulunma yetkisini gayri kabili rücu olarak verdiğini gösteren bir yetki belgesi vermelidir.

Tazmin fonu olarak Bakanlık'taki Fon Merkezi'ne gayrimenkul rehni verilmesi durumunda teminatın ne

kadarının gayrimenkul rehni olabileceği de yönetmeliklerle belirlenmiştir. Eğer lisanslı deponun toplam hissesinin %51 veya daha fazlası kamu tüzel kişiliklerine, ticaret borsalarına veya tarımsal kooperatif ve birliklerine ait ise tazmin fonunun %90'ına kadar gayrimenkul rehni verilebilmektedir. Diğer lisanslı depo işletmeleri için bu oran en fazla %75 olabilir (Anonim 2005b).

Lisanslı depoculuk lisansının iptal edilmesi durumunda, işletmenin yerine getirmesi gereken bir yükümlülük yoksa Bakanlığın görüşü alınarak teminatlar iade edilmektedir.

Lisanslı depolarda bulunan ürünlere sigorta yapılması yönetmelik gereği zorunludur. Lisanslı depo işletmesi ve depolanan ürünler için yapılması gereken sigortalar; hırsızlık, yangın, duman, infilak, deprem, dahili su basması, sel, grev-lokavt-kargaşalık, terör, fırtına, kar ağırlığı, yıldırım, yer kayması, kara, deniz veya hava araç çarpması ve diğer risklerdir. Lisanslı depoların sigortalarının yapılabilmesi için Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yetkilendirilen bir şirket ile çalışılması gerekmektedir. 2013 yılı itibarıyla Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yetkilendirilen 20 tane sigorta şirketi vardır. Söz konusu şirketler; Ak Sigorta, Allianz, Anadolu, Ankara Anonim Türk, Aviva, AIG, Ergo, Eureka, Generali, Groupama, Güneş, Işık, Liberty, Mapfre, Ray, Sompo Japan, Türk Nippon, Yapı Kredi, Ziraat ve Zurich Sigortadır.

Lisanslı depolarda bilgi işlem alt yapısı oluşturulması da önemli bir husustur. Yönetmelik gereği lisanslı depoculuk faaliyetlerine ilişkin gerekli bilgi işlem alt yapısı oluşturulmalı ve sertifikalar temin edilmelidir. Oluşturulan bilgi işlem alt yapısına ilgili borsanın ve talep halinde Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın ve Fon'un erişimi sağlanmalıdır. Bilgi işlem alt yapısı aynı zamanda elektronik ürün senedi kullanacak olan lisanslı depolar için kritik bir öneme sahiptir. Çünkü elektronik ürün senedi ile çalışılması durumunda elektronik kayıt kuruluşları ve ilgili diğer birimler ile online çalışılması gerekmektedir.

Lisanslı depo işletmelerinde ürünlerin tartılması ve ağırlıklarının tartım makbuzları ile belgelendirilmesi gerekmektedir. Bu işlem oldukça hassas bir işlem olup, tartıcıların belli özelliklere sahip ve sertifikalı kişiler olması gerekmektedir. Tartıcı olarak istihdam edilebilmek için, tartım aletlerinin özellikleri ve kullanımı konusunda Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nca veya Bakanlığın belirlediği mercilerce ya da tartım aletinin satım veya kurulumunu yapan ve Bakanlıkça uygun görülen yetkili firmalarca düzenlenen sertifika veya eğitim belgesine sahip olunması gerekmektedir. Hububat lisanslı depoları için tartıcı sertifikaları Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) tarafından düzenlenen kurslar aracılığıyla verilmektedir. Tartıcılar, tartımı doğru yapacakları ve kimseye ayrımcılık yapmayacakları konusunda lisanslı depo işletmesine bir taahhütna me vermektedirler. Tartımın, usulüne göre ve doğru şekilde yapılmamasından veya tartım makbuzunun düzenlenmemesinden tartıcıyla birlikte lisanslı depo işletmesi de sorumludur.

2.3. Lisanslı Depoların Çalışma Prensipleri

Lisanslı depoculuğun çalışma sisteminde birbirleriyle bağlantılı 4 birim bulunmaktadır; lisanslı depo işletmesi, ürün ihtisas borsası (yetkili ticaret borsası), yetkili ve referans yetkili sınıflandırıcı ile lisanslı depoculuk tazmin fonu.

En basit haliyle lisanslı depoların çalışma prensibi, ürünlerin kalitelerine göre sınıflandırılması ve ürün fiyatlarının her bir kalite sınıfına göre serbest rekabet piyasası koşullarında belirlenmesi, ürün alım-satım işlemlerinin de ürün senetleri aracılığıyla yapılmasıdır. Bu bağlamda lisanslı deponun yanı sıra, ürünlerin objektif kriterlere göre ve güvenilir bir şekilde sınıflandırılmasını ve fiyat oluşumunun da şahsi ilişki ve çıkarlardan bağımsız bir şekilde ürün kalitesine ve günün arz ve talep koşullarına göre oluşmasını garanti edecek iki birime daha ihtiyaç vardır. Bunlardan biri yetkili sınıflandırıcılar diğeri ise ticaret borsalarıdır. Lisanslı depoların, yetkili sınıflandırıcı ve ticaret borsası ile aralarında sözleşme yapma zorunluluğu vardır. Söz konusu sözleşmeler Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın onayından geçmelidir. Gerektiğinde Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından matbu sözleşme düzenlenebilmektedir.

Sistemin 3 ana bileşenin yanı sıra mudiler, referans yetkili sınıflandırıcılar ve tazmin fonu da sistemin önemli unsurlarıdır.

2.3.1. Yetkili Sınıflandırıcı

Tarım ürünlerini analiz eden, ürünün nitelik ve özelliklerini belirleyen, standartlara uygun olarak sınıflandıran ve bu durumu da belgelendiren laboratuvarları işleten gerçek ve tüzel kişiler **"yetkili sınıflandırıcı"** olarak adlandırılmakta ve söz konusu yetkili sınıflandırıcıların da lisans alması gerekmektedir. Yetkili sınıflandırıcıların kuruluşu ve işleyişi ile ilgili usul ve esaslar 8 Ekim 2005 tarih ve 25960 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Yetkili Sınıflandırıcıların Lisans Alma, Faaliyet ve Denetimi Hakkında Yönetmelik ile düzenlenmektedir.

Ürünün fiyatı kalite kriterlerine göre belirleneceği için, ürün kalitesinin bağımsız, objektif ve doğru bir şekilde ortaya konması sistemin adil bir şekilde işlemesi açısından son derece önemlidir. Ürünlerin numunelerinin alınması ve analizlerinin yapılması

işlemlerinin hepsi resmi kurumlarca onaylanmış yöntemlerle yapılmaktadır. Numune alınırken yürürlükte bulunan Türk Standardına ve 14.10.2004 tarih ve 25613 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Zirai Karantina Numune Alma ve Analiz Yönetmeliği hükümlerine göre hareket edilmesi gerekmektedir. Ürün numuneleri, bulunduğu yerden yetkili sınıflandırıcı gözetiminde alınır, etiketlenir, ambalajlanıp mühürlenerek en kısa sürede analize gönderilir. Numune etiketlerinin, numune kayıt defterinin, analiz defterinin ve ilgili tüm kayıtların ne şekilde olması gerektiği Yetkili Sınıflandırıcılar ile ilgili yönetmeliğin eklerinde verilmiştir.

Yetkili sınıflandırıcıların yanı sıra hakem ve referans yetkili sınıflandırıcıları da vardır. Yetkili sınıflandırıcıların yapmış oldukları ürün analiz ve sınıflandırma işlemlerine karşı herhangi bir itiraz olması durumunda, yeniden alınan numuneyi analiz etmek ve itirazı sonuçlandırmak üzere Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yetkilendirilen yetkili sınıflandırıcılara “Hakem Yetkili Sınıflandırıcı” adı verilmektedir. Referans yetkili sınıflandırıcı ise; görev alanındaki yetkili sınıflandırıcıların kalibrasyon, uygunluk kontrol ve denetimini yürüten, ürün analiz yöntemlerinin geliştirilmesi ve standardizasyonunun sağlanması için ulusal ve uluslararası bilimsel kuruluşlar ile çalışma yapan, eğitim veren, şahit numuneler ile itiraz ve anlaşmazlıklarda istem üzerine veya Bakanlıkça görevlendirildiğinde tarım ürünlerini analiz eden ve görüş veren, analiz metotları konusunda TS EN ISO IEC 17025 “Deney ve Kalibrasyon Laboratuvarlarının Yeterliliği için Genel Şartlar” standardına göre Türk Akreditasyon Kurumunca (TÜRKAK) akredite edilmiş bulunan kamu veya özel laboratuvarları işleten ve Bakanlık’tan lisans alan gerçek veya kamu ve özel tüzel kişileri ifade etmektedir.

Yetkili sınıflandırıcılarda bölüm sorumlusu ve yönetici bulunmalıdır. Söz konusu kişilerin konusunda lisans

düzeyinde eğitim almış veya yüksek lisans ya da doktora yapmış ziraat mühendisi, gıda mühendisi, kimya mühendisi veya kimyager olması gerekmektedir. Yetkili sınıflandırıcı personeli olarak aşağıda nitelikleri verilen teknik, idari ve yardımcı personel istihdam edilebilmektedir:

- Ziraat mühendisi, gıda mühendisi, kimya mühendisi, kimyager, biyolog gibi konusunda lisans eğitimi almış kişiler,
- Konusunda iki yıllık ön lisans yapmış ya da gıda, laboratuvar ve kimya konularındaki liselerden diploma almış kişiler.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı veya Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ya da diğer kamu veya özel kuruluşlarca düzenlenen kursa, belli bir sertifika programına veya eğitime tabi tutularak yetkili sınıflandırıcının iş ve faaliyetlerine ilişkin bir sertifikaya hak kazanmış kişiler.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, yönetmeliğe uygun olarak kurulup işletilen kamu veya özel kuruluşların akredite³ edilmiş laboratuvarlarını yetkili sınıflandırıcı olarak lisanslandırabilir. Ayrıca yetkili sınıflandırıcı olmasına rağmen henüz akredite olmamış yetkili sınıflandırıcılara da belli bir süre içerisinde akredite olma ya da Türk Standartları Enstitüsünden (TSE) onay alma şartı getirebilir.

Mevcut durumda TR63 Bölgesi’nde Kahramanmaraş Ticaret Borsasına ait Özel Gıda Kontrol Laboratuvarı’nda 25 farklı üründe 100 çeşit analiz yapılabilmektedir. Söz konusu ürünler içerisinde buğday, pamuk ve zeytinyağı da bulunmaktadır. Bu laboratuvar 2006 yılında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş, 2009 yılında da TÜRKAK⁴ tarafından akredite edilmiştir. Özel Gıda Kontrol Laboratuvarı’nda kırmızıbiber için aflatoxin analizi de yapılabilmektedir. İlerleyen bölümlerde açıklanacağı üzere aflatoxin analizi özellikle yerfıstığı lisanslı de-

³Akreditasyonun TS EN ISO IEC 17025 “Deney ve Kalibrasyon Laboratuvarlarının Yeterliliği için Genel Şartlar” standardına göre Türk Akreditasyon Kurumunca yapılmış olması ve/veya Türk Standartları Enstitüsü-TSE ya da benzeri bir kuruluş tarafından ISO 17025 akreditasyon şartlarına haiz bulunduğu onaylanmış olması gerekmektedir.

⁴TÜRKAK: Türkiye Akreditasyon Kurumu

posu için son derece önemlidir. Pamuk lisanslı deposu için önemli olan analiz cihazı da (Mikro HVI 900) bu laboratuvarında bulunmaktadır. Kahramanmaraş Ticaret Borsası'nın Narlı ve Elbistan'daki tescil bürolarında da Hububat Analiz Laboratuvarı bulunmaktadır.

2.3.2. Ticaret Borsaları

Lisanslı depoculuk sisteminin işleyebilmesi için basılı veya elektronik ürün senetlerinin kote ettirildiği, alım satımının yapıldığı, hareketlerinin kontrol ve takip edildiği ürün ihtisas borsalarına veya ticaret borsalarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Ticaret borsaları, 2004 Tarih ve 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu'nun 28. Maddesinde belirtildiği üzere borsaya dâhil maddelerin alım satımı ve borsada oluşan fiyatlarının tespit, tescil ve ilânı işleriyle meşgul olmak üzere kurulan kamu tüzel kişiliğine sahip kurumlardır.

Dünya borsacılığının gelişmesi ve bugün ulaştığı düzey uzun süren tarihsel bir evrimin sonucudur. Bu evrim temelde üç yönlü bir gelişme ile olmuştur.

- İlk aşamada spot işlemlere, ara aşamada forward işlemlere, daha sonra futures ve optionslara dayalı vadeli kontrat piyasalarına dönüşüm şeklinde bir gelişme gözlemlenmiştir.
- İkinci aşamada, vadeli işlemlere konu olan tarımsal

ürünler ve finansal araçlar çeşitlenmiştir.

- Üçüncü aşamada ise teknolojik olanaklar vadeli piyasaların globalleşmesini sağlamıştır.

Spot işlemler; fiziki piyasada, diğer bir ifade ile ürünün fiziki olarak hazır bulunduğu bir piyasada alım satımın yapıldığı gün veya alım satımı takip eden günün akşamına kadar ürünün teslim, tesellüm ve bedelinin ödenmesiyle tamamlanan borsa işlemleridir.

Forward işlemler; ürünün kesin teslim ve tesellümü ile bedelin ödenmesinin sözleşmenin yapıldığı tarihten tespit edilen belli bir süre sonra yerine getirilmesi ile tamamlanan işlemlerdir. Bu işlemlerde sözleşme konusu olan madde için geliştirilmiş zorunlu bir standardizasyon yoktur.

Vadeli işlemler (futures ve options); cinsi, kalitesi, miktarı, teslim ve tesellüm yerleri, gelecekteki teslim ve tesellüm vadeleri önceden belli standartlara bağlanmış tarım ürünleri ve finansal araçlar üzerine yapılan, sadece değişken olan fiyatın borsa korbeyinde açık ve yüksek sesle belirlendiği yasal ve bağlayıcı sözleşmelerin alınıp satılmasıyla oluşan işlemlerdir (İTB 1993; Tuncer 1994).

Lisanslı depoculuk sistemi esas olarak vadeli işlemler borsalarının faaliyetleri ile bağlantılıdır.

Ürün standartlarının belli olması ve fiyatın borsada serbest piyasa koşullarında ve açıklık prensibi ile kaliteye göre oluşması en önemli özelliklerdir.

Günümüzde vadeli işlem piyasalarının çok gelişmiş olduğu ülkeler vardır. Özellikle ABD’de 19. Yüzyılın ortalarından itibaren yaygın bir şekilde kullanılan vadeli işlem borsaları oldukça gelişmiştir ve dünya piyasalarını yönlendirebilmektedir. Chicago Ticaret Borsası dünya tahıl ticaretine, New York Pamuk Borsası ise dünya pamuk piyasalarına yön vermektedir. Avrupa’daki Londra Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsası da önemli borsalar arasındadır.

Lisanslı depoculuk sisteminin verimli çalışabilmesi için deponun bulunduğu il ya da bölgede faaliyet gösteren Ticaret Borsalarının fiyat oluşumu açısından aktif çalışması önemlidir. Eğer fiyatlar, gelişmiş ülkelerdeki gibi kalite sınıflarına göre ve borsada oluşursa lisanslı depoculuk faaliyetlerinin kurulması ve yaygınlaşması mümkün olacaktır. Ürün fiyatının ticaret borsalarında oluşması sayesinde ürün senetleri ile işlem yapmak mümkün olacak ve piyasa fiyatı daha şeffaf olacaktır.

Ülkemizde gerçek anlamda ürün fiyatlarının oluştuğu birkaç Ticaret Borsası bulunmaktadır. Polatlı Ticaret Borsası hububat fiyatlarının oluşumunda Türkiye’de ilk çalışmaları yapan ve günümüzde de en aktif çalışan borsadır. Hububatın Polatlı Ticaret Borsası’nda fiyatının oluşması ve satış aşamaları örnek olması açısından aşağıda açıklanmıştır;

1. Üreticiler ve tacirler Borsa satış salonunda satmak istedikleri ürünlerini kendi ya da kiraladıkları nakliye araçları ile Borsa merkezine getirerek tartım işlemleri ve numune alınması amacıyla sıraya girerler.
2. Tam elektronik bilgisayar destekli kantarlarda ilk aşamada satıcı ve ürüne ilişkin bilgiler sisteme kayıt edilmektedir. Numune alma operatörü otomatik son- da yardımıyla numune alma standartlarına uygun bir şekilde ürün numunesi alır. Ürün numunesi yer altın-

dan geçen taşıyıcı borular ile laboratuvar bölümüne aktarılır. Kantar görevlisi, numune alma operatörü ve numune karşılayıcı arasındaki koordinasyon telekonferans sistemi ile sağlanır.

3. Laboratuvara ulaşan ürünler toplama kaplarında toplanır. Ürün numuneleri karşılayıcı tarafından kalite ve sınıflandırma işlemi için plastik tabaklara aktarılır. Ürünün karışmaması için telekonferans sistemi ile ürünün kantar tartım numarası, araç plakası ve ürün cinsi ilk analiz fişine eklenir. Bu aşamada üretici ya da tüccara ilişkin hiçbir bilgi verilmez. Bu durum fiyat oluşumunun sağlıklı bir şekilde yürütülmesi açısından önemlidir. Numune TSE (Türk Standartları Enstitüsü) standartlarına göre kalite ve sınıflandırılması yapılmak üzere işlem sırasına alınır.

4. Ürün numuneleri ilk olarak numune bölücü yardımıyla “şahit numune” ve “analiz yapılacak numune” olmak üzere ikiye ayrılır. Homojen olarak hazırlanan şahit numune saklanmak üzere analiz fişiyle poşetle- nerek ayrılır.

5. Yürürlükte bulunan TSE Standardına göre ürünün analizleri yapılır. TSE standartlarına göre ürünün kalite ve sınıfını etkileyen tüm değerler operatör tarafından kantar tartım numarasına göre sisteme girilir. Ürüne ait Laboratuvar Analiz Raporu düzenlenir ve sistem ürünü aynı anda satış salonu ekranındaki satışa sunulacak ürünler listesine ilave eder. Ürün numunesi, laboratuvar analiz raporu ile birlikte tabağa konur ve ağzı kapatılır. Ürün numunesi satış yapılmak üzere satış salonuna asansör ile gönderilir.

6. Çift taraflı ayna sistemiyle alıcıların ürün sahibini göremediği ancak; ürün sahibinin alıcıyı görebildiği satış salonunda satış sırası gelen ürün, satış görevlisi tarafından laboratuvar analiz sıra numarasına göre ekrana getirilir. Ekranda ürüne ait laboratuvar sıra numarası, ürün cinsi, kalite derecesi, tahmini kilosu ve laboratuvar analiz bilgileri ekrana yansıtılır. Aynı zamanda görevliler tarafından o ürüne ait numune alıcılara fiziki olarak dağıtılır.

7. Satış görevlisi sesli yanıt sistemiyle ekranda görülen ürünün satış işlemini başlatarak açık arttırma satışını düzenler. Açık arttırma sonucunda oluşan en yüksek fiyat ve alıcı firmanın ismi sisteme kaydedilir ve satış sonlandırılır. Satış durumuna göre işlemler satış ekranında farklı renklerde gösterilmektedir. Satışı gerçekleştiren ancak, alıcı tarafından onaylanmayan işlemler sarı bantta, satıcı tarafından onaylanan ve tescilli gerçekleşen işlemler mavi bantta ve iptal işlemleri de kırmızı bantta gösterilir. Satış ekranının alt bölümünde diğer borsalara ait ürün fiyatları alıcı ve satıcının bilgisine sunulur.

8. Ekranda birinci kısımda satışa sunulacak ve satış gerçekleşen ürünlere ait bilgiler gösterilmektedir. İkinci kısımda satışa sunulan ürünlere ait ürün cinsi, kalite sınıfı, tahmini miktarı ve laboratuvar analiz değerleri yansıtılmaktadır. Üçüncü kısımda ise o an itibarıyla işlem gören ürünlerin kalite sınıflandırmasına göre ürün cinsi, en düşük, en yüksek, ortalama fiyatları, miktar ve işlem adedi yer almaktadır. Sistem 5 dakika aralıklarla fiyat bilgilerini web ortamında otomatik

olarak güncellemekte ve anlık fiyat hareketleri yayınlanmaktadır.

9. Satış işlemi tamamlanan ürünün kime ait olduğu ilk defa salonda anons edilir ve üreticiye alıcısı ve fiyatı belli olan ürün teslim edilir. Üretici kendi açısından fiyat değerlendirmesini yaparak, ürününü satma veya iptal etme yönündeki talebini görevliye iletir.

10. Üreticinin talebi işlemi iptal etmek ise işlem sistemden iptal edilir ve üreticinin hiçbir sorumluluğu yoktur. Ancak ürünü satmak ister ise ilk tescil bölümünde sistemden alım satım işlemi onaylanarak müşterek alım satım beyannamesi düzenlenir ve satıcı tarafından imzalanır. Böylece alım satım işlemi gerçekleşmiş olur. Sistem o andaki satışa ait işlemleri ekrana otomatik olarak yansıtır ve alıcı satın aldığı ürünün satış işleminin gerçekleşip gerçekleşmediğini ekrandan takip eder. Daha sonra ürüne ait numune, alıcıya ait depo numarası, laboratuvar analiz raporu, satış fiyatını içeren ilk tescil pusulası ile birlikte torbalanarak üreticiye verilir.

Polatlı Ticaret Borsası		30.04.2013	Tarihli Günlük İşlemler		11:50:39	
Ürün Adı	Derece	En Az	En Çok	Ortalama	Miktar(KG)	İşlem Adedi
Anadolu Beyaz Sert Buğday	4	77.50 Kr	77.50 Kr	77.50 Kr	1.000	1
Yemlik Kırmızı Buğday		74.50 Kr	74.50 Kr	74.50 Kr	3.000	1
Yemlik Beyaz Buğday		77.00 Kr	77.00 Kr	77.00 Kr	5.000	1
Yemlik Arpa		67.50 Kr	67.50 Kr	67.50 Kr	3.000	1
Satılacak Ürün Bilgileri						
3841	Anadolu Beyaz Sert Buğday		3		8.000	Kg.
Laboratuvar Bilgileri						
HEKTOLITRE	82,7	RUTUBET	11,5	ZIT RENK. BUĞDAY	1,3	
SUNE KİM.TAH.TANE	0,9	DİĞER SİN. BUĞ.	0,5	DİĞER OT TOH.	0,6	
PROTEİN	14,2	CİLİZ BUR. TANE	5,5	TAŞ, TOPRAK	0,1	
DİĞER HUBUBAT	1	EMB. KARAR. TANE	0	KAVUZ	0,4	
YABANCI MADDE	0,5	KIZIŞ. ve KUR.ES.YAN.TAN.	0,01	BİT	VAR	

Resim 1.Satış Ekranı

11. Üretici numune torbası ile birlikte ürününü alıcı deposuna götürerek teslim eder. Daha sonra borsa görevlileri ilgili alıcı deposunda satış işleminin teslim, tesellüm ve tediye bakımından yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini kontrol ederek satılan ürüne ait müstahsil makbuzuna tescil tarih numarası verilerek müşterek alım satım beyannamesi tamamlanır (PTB 2012).

Ülkemizde aktif satış yapan ticaret borsalarından bazıları; Polatlı, Konya, Eskişehir, Edirne ve İzmir Ticaret Borsalarıdır.

TR63 Bölgesinde mevcut durumda hiçbir ticaret borsasının satış salonu bulunmamaktadır. Ancak, Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri Ticaret Borsalarının yeni yapılmakta olan binalarında satış salonu bulunmakta olup, her iki borsa da yakın bir gelecekte satış salonlarında fiyat belirleme faaliyetine başlayacaktır.

2.3.3. Ürün Senedi

Ürün senetleri, ürün lisanslı depoya teslim edildikten sonra ürün sahibine (Mudiye) verilen ve ürünün fiziki miktarı ile kalite sınıfını gösteren kıymetli bir evraktır. 5300 sayılı Kanuna göre; lisanslı depo işletmesince düzenlenen, ürünün mülkiyetini temsil ve rehnini temin eden kıymetli evraklar "ürün senedi" olarak adlandırılmaktadır. Basılı olabildiği gibi, elektronik ürün senetleri de bulunmaktadır. Elektronik ürün senetleri ile ilgili usul ve esaslar 12 Kasım 2011 tarih ve 28110 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği ile düzenlenmektedir. Ürün senetleri, birbirini takip eden seri numaralı ve varsa lisanslı depo işletmesinin logosunu taşıyacak şekilde, giderleri lisanslı depo işletmesince ödenmek üzere filigranlı ya da özel kâğıtlara Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca darphanede bastırılır ve lisanslı depo işletmesine tutanakla teslim edilir.

ÜRÜN SENEDİ										SERİ NO DOĞA KURULUŞU 2375	
Kıymetli evrak niteliğini taşıyan bu Ürün Senedi, 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanununa istinaden T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü'nün 23.02.2011 tarihli ve 1134 sayılı yazı ile tasdik edilmiştir.											
1. LİSANS NUMARASI		3. ADRESİ		4. LİSANS NUMARASI		6. ADRESİ		5. ADI SOYADI / ÖZGÜN		8. T.C. NO/VERGİ NO.	
2. ÖZGÜN				6. ADI SOYADI / ÖZGÜN				7. ADI SOYADI / ÖZGÜN			
BU ÜRÜN SENEDİ YUKARIDAKI KİMLİK BİLGİLERİ YASAL MUHAZİR ☐ KİMLİK ☐ KİMLİK DOĞRULANININ ☐ KİMLİK ☐ KİMLİK DOĞRULANININ ☐											
BU ÜRÜN SENEDİ ☐ CİRO EDİLEBİLİR ☐ CİRO EDİLEMEZ											
9. KODU		10. CİNSİ		11. TÜRÜ		12. GRUBU		13. SÜRÜŞ VEYA DÖNÜŞÜ		15. DEPO ADRESİ	
14. MİKTARI		15. ÖLÇÜM YERİ		16. HAKAT DÖNÜŞÜ		17. TAARİFA SİGİLİ		18. DEPO NUMARASI			
20. DEPOLANMA TARİHİ						21. DEPODAN SON ÇIKIŞ TARİHİ					
İZAHAT : 22. Bu Ürün Senedi, Üzerinde yazılı Ürünün mülkiyetini temsil ve rehnini temin eden, nakla veya emre dönüştürülmesi, teminat olarak verilebilmesi, ciro edilebilmesi veya edilemeyeceği ve 5300 sayılı Kanunda belirtilen diğer hususlarda Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanununa istinaden T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenmiştir. 23. Bu Ürün Senedi, Üzerinde yazılı Ürün, 5300 sayılı Kanun Kapsamında Lisanslı ve Teminatlıdır. 24. Ürünün analizi ilgili 5, 10, 11, 12, 13 ve 14 nolu maddelerle yapılır. 25. Lisanslı depo işletmesi Gümrük ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü'ne bu Ürün Analiz ve Sınıflandırma Belgesine istinaden doğrudur. 26. Bu Ürün Senedi, Üzerinde yazılı Ürün, 5300 sayılı Kanun ve ilgili Yönetmelik hükümlerinde belirtilen diğer hususlarda Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanununa istinaden T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenmiştir. 27. Mülki veya 22 nolu maddede yazılı Ürün, 5300 sayılı Kanun ve ilgili Yönetmelik hükümlerinde belirtilen diğer hususlarda Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanununa istinaden T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenmiştir. 28. 5174 sayılı Kanunun 53 üncü maddesi uyarınca, bu Ürün Senedinin alın satımı ve rehnine girilmesi Ürünün Lisanslı Depo İşletmesince Ürünün Fiziki ve Muhafazası Amacıyla, Lisanslı depo işletmesince düzenlenmektedir. 29. Bu Ürün Senedi, ciro, ihale, satış, vekalet veya teminat ve diğer 10, 11, 12, 13 ve 14 üncü maddelerde belirtilen Ürünün Fiziki ve Muhafazası Amacıyla, Lisanslı depo işletmesince düzenlenmektedir. 30. Ürün Senedi, Üzerinde yazılı Ürün, 5300 sayılı Kanun ve ilgili Yönetmelik hükümlerinde belirtilen diğer hususlarda Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanununa istinaden T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenmiştir.											
30. İZAHAT		31. İZAHAT		32. CİRO EDİLEBİLİR ADI SOYADI / ÖZGÜN		33. CİRO EDİLEBİLİR T.C. NO / VERGİ NO.		34. CİRO TARİHİ		35. CİRO EDİLEBİLİR BAKIŞ	
1				1				1			
2				2				2			
3				3				3			
4				4				4			
5				5				5			
6				6				6			
37. ☐ KİMLİK / KİMLİK KARŞILIĞI TEMİNAT ALINMIŞTIR		38. BANKA / KURULUŞ		39. MÜDÜR		40. BORSALIK		41. ☐ 37 HİÇ KİMLİĞİNE GÖRE ALINAN TEMİNAT İADE EDİLMİŞTİR		42. BANKA / KURULUŞ	
41. ☐ 37 HİÇ KİMLİĞİNE GÖRE ALINAN TEMİNAT İADE EDİLMİŞTİR		42. BANKA / KURULUŞ		43. BORSALIK		44. BORSALIK		45. BORSALIK		46. BORSALIK	

Resim 2. Ürün Senedi

Resim 2'de örnek ürün senedi gösterilmiştir. Ürün senedinin üzerinde lisanslı depoya, mudiye ve ürüne ilişkin bilgiler yer almakta, aynı zamanda da ciro ve rehin bilgileri gösterilmektedir. Ürün senetleri yardımıyla mallar fiziki olarak gösterilmeksizin alım-satım işlemi yapılabilmekte ve senetler teminat gösterilerek kredi alınabilmektedir. Ürün senetleri kıymetli evrak niteliğinde olup, Tarım

Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yönetmeliği'ne göre;

- Ürün senedi, nama veya emre yazılı olarak ciro edilebilir veya edilemez şeklinde düzenlenir, teminat olarak verilebilir.
 - Bütün basılı ürün senetlerinin bir adet sureti olur ve suretler açık ve belirgin bir şekilde basılı veya damgalı olarak "Surettir-Ciro Edilemez" ibaresini taşır.
 - Aynı ürüne ait veya aynı seri numaralı birden çok ürün senedi ile düzenlenip iptal edilmemiş ürün senedinin temsil ettiği ürünün bir bölümü veya tamamı için başka bir ürün senedi düzenlenemez.
 - İlgili mevzuatına göre analiz ve sınıflandırılması yapılmayan veya analiz ve sınıflandırmaya ilişkin itiraz süreci sonuçlanmayan ürüne ilişkin ürün senedi düzenlenemez.
 - Ürün senedi, tartım makbuzu, analiz ve sınıflandırma belgesi ile delil niteliğine haiz diğer belgeler ürünün mülkiyetinin ispatında kullanılabilir ve bu belgeler mevzuatta aksi öngörülmedikçe ürünün aynı miktar, tür, sınıf ve kalitede mudiye geri verilmesini garanti eder.
 - Ürün senedine ilişkin, Kanun ve Yönetmelikte öngörülmeyen durumlarda Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen makbuz senedine ilişkin hükümler uygulanır. Elektronik ürün senetleri de basılı ürün senedi hükmünde olup, basılı ürün senetleri ile aynı hak ve yükümlülöklere sahiptir. Ancak, aynı ürün için hem basılı hem de elektronik ürün senedi düzenlenemez. Ülkemizde elektronik ürün senedi kullanımına geçen ilk lisanslı depo pamuk üzerine faaliyet gösteren Elidaş'dır (Ege Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş.). Elektronik ürün senetleri ile işlem yapmak isteyen lisanslı depo işletmeleri, elektronik ürün senetlerine ilişkin işlemleri yürütmek üzere Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunca⁵ yetkilendirilmiş bir elektronik sertifika hizmet sağlayıcısından ilgili personeli için nitelikli elektronik sertifika almak durumundadır (Anonim 2011).
- Elektronik ürün senedine ilişkin işlemler elektronik kayıt kuruluşları aracılığıyla yürütölmektedir. Elektronik kayıt kuruluşları, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'ndan lisans almış, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından kay-

dileştirilmesine⁶ karar verilmiş sermaye piyasası araçlarını saklayan ve işlemleri gerçekleştiren kuruluşlardır. Türkiye'de kurulmuş olan tüm menkul kıymetlerin kaydileştirilmesi ve saklaması Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. (MKK) tarafından yapılmaktadır⁷. MKK, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından kaydileştirilmesine karar verilmiş sermaye piyasası araçları için Türkiye'nin Merkezi Saklama Kuruluşu'dur. 2012 yılında Merkezi Kayıt Kuruluşu'na (MKK), Gümrük ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü tarafından elektronik ürün senedine ilişkin kayıtların tutulacağı "Elektronik Kayıt Kuruluşu Lisansı" verilmiştir.

MKK, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü ile birlikte "e-ÜRÜN: Elektronik Ürün Senetleri Merkezi" başlıklı bir proje yürütmüşür. Söz konusu proje ile pamuk üzerine faaliyet gösteren Elidaş ve Takasbank ile çalışmalar yapılmış ve başarı sağlanarak Elidaş'ın elektronik ürün senedine geçişi sağlanmıştır. e-ÜRÜN projesi ile tarım sektörünün ve finansal piyasaların entegrasyonu açısından önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Elektronik ürün senetlerinin MKK'da kaydi olarak ve yatırımcı bazında takip edilmesi, İstanbul Finans Merkezi'nin eylemleri arasında yer alan Ürün İhtisas Borsası'nın kurulması ve faaliyete geçmesi konusunda kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir (KH 2013; MKK 2011).

Elektronik ürün senedi kullanacak olan lisanslı depo işletmelerine MKK tarafından elektronik bir sertifika aracılığıyla şifre verilmektedir. Lisanslı depo yetkilisi bilgisayardaki sisteme söz konusu şifre ile girmektedir. Sisteme giren yetkili ürün senedine ilişkin bilgileri doldurarak çıkış yapmakta ve sistemden çıkıldığı zaman üretici banka hesabında ürün senedini görebilmektedir. Ürün senedi düzenlendiği zaman MKK üreticinin bankasına ve üreticiye kısa mesajla (SMS) bildirimde bulunmaktadır. Üreticiler ya da elektronik ürün senedini elinde bulunduran kişiler ürün senetlerini e-MKK Bilgi Portalı'ndan kontrol edebilmektedirler. Elektronik ürün senetlerinin alım – satım işlemleri için alıcıların ve satıcıların bankaya talimat vermesi gerekmektedir. MKK ile çalışacak bankaların sistemlerinin MKK ile uyumlu olması gerekmektedir.

⁵Konu ile ilgili daha detaylı bilgi Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'ndan elde edilebilir. <http://www.tk.gov.tr/>

⁶Kaydileştirme; bazı sermaye piyasası araçlarının fiziki olarak senet üzerine basılmasından vazgeçilerek bu sermaye piyasası araçlarına karşılık gelmek üzere elektronik ortamda kayıtlar oluşturulmasıdır (Ünal 2011).

⁷MKK ile ilgili detaylı bilgiye www.mkk.com.tr web sitesinden ulaşılabilir.

Elektronik ürün senetleri ile işlemlerin daha hızlı ve güvenilir bir şekilde yürütülmesi mümkün olmakta ve ürün senetlerinin teminat olarak kullanımı kolaylaşmaktadır. Özellikle bankaların tarım sektörüne kullanılabilecekleri krediler karşılığında teminat olarak ürün senetlerini kullanmaları durumunda teminatlar daha güvenilir ve likit olacak ve bu sayede tarımsal kredilerin daha kolay ve hızlı çıkması da mümkün olacaktır. Bankaların dışında üreticilerin kredi ihtiyacının diğer finans kuruluşlarından karşılaması da kolaylaşacaktır. Elektronik ürün senetleri aracılığıyla tarım sektörünün ve finansal piyasaların entegre edilmesi durumunda aynı Chicago Ticaret Borsası'nda gerçekleştiği üzere ülkenin herhangi bir yerindeki yatırımcılar da elektronik ürün senedi alım-satımı yapabilecektir. Diğer bir ifade ile ilerleyen dönemde ürün senetleri de herhangi bir sermaye piyasası aracına yatırım yapıldığı gibi kullanılabilecektir.

Elektronik ürün senetlerinin sayılan pek çok faydasına karşılık, genel eğitim düzeyleri düşük ve online işlemleri kullanma konusunda tutucu olan üreticiler dikkate alındığında sistemin anlaşılmasının ve gelişmesinin istenen hızda olmaması olasıdır.

2.3.4. Lisanslı Depoculuk Sisteminin İşleyişi

Lisanslı depoculuk sistemin iyi işleyebilmesi için gerekli temel şartlar;

- Genel kabul görmüş ürün standartları
- Laboratuvar/referans laboratuvar organizasyonu
- Sistem araçları arasında uygun bilgi iletişim ağı

- Ücreti uygun ve güvenilir lisanslı depolar
- Ürün senedinin alınıp satıldığı borsalar
- KDV'den arındırılmış ürün senedi ticareti
- Tarım ürünlerinin ihracat ve ithalatına ilişkin istikrarlı bir dış ticaret rejimi
- Tarım ürünlerinin fiyatlarının müdahale olmadan serbest piyasa koşullarında oluşması
- Sistemde yer alan başlıca kişi, kurum ve kuruluşlar
- Üreticiler
- Tüccarlar
- Sanayiciler
- Lisanslı Depolar
- Ürün Borsaları
- Bankalar
- Sigorta Şirketleri
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (Akay 2013).

TR63 Bölgesinde kurulması planlanan lisanslı depoların her biri için çalışma prensipleri ayrı ayrı açıklanacağı için bu bölümde ürün ayrımı olmaksızın lisanslı deponun genel hatlarıyla çalışma şekli açıklanacaktır.

Ürünün Teslimi

- 1) Üretici veya Şirket ürünü ile lisanslı depo işletmesine gelir. Girişte "tartım" bölümünde bulunan yerde kimlik bilgileri bilgisayar sistemine girilir
- 2) Üretici ve/veya Şirket ürününün "aynen" ya da "mislen" depolanmasını istediğini beyan eder
- 3) Ürünle dolu olan kamyon kantara alınarak tartılır. Tartım işlemini yapan tartıcıların sertifikalı olması gerekmektedir

- 4) Otomatik Sonda (pinomatik sistem) yardımıyla kamyonlardan ürün numunesi alınır
- 5) Sonda ile alınan numune yer altındaki boru sistemi ile laboratuvara gider. Bu esnada kantarcı, sonda görevlisi ve laboratuvar arasında üçlü telekonferans yapılarak bilgi akışı sağlanır
- 6) Ürünün analizi yapılır. Analiz sonuçları bilgisayar sistemine girer
- 7) Analiz sonuç belgesi üretici/şirkete gösterilir. Söz konusu belgede ürünün kalite sınıfı da belirtilmektedir. Üretici/şirketin onayı istenir
- 8) Ürün analiz belgesine onay verilince Mudiye depo teslim fişi verilir. Depo teslim fişi ürünün kalite sınıfına göre hangi depoya gideceğini göstermektedir
- 9) Kamyon kendisine belirtilen siloya giderek ürünü boşaltır
- 10) Boşalan kamyon boş olarak tekrar kantara çıkar ve darası alınır
- 11) Kamyonun darası alındıktan sonra, dolu tartımı ile arasındaki fark alınarak teslim edilen net ürün miktarı belirlenir
- 12) Net ürün miktarı belirlenince bu değer, analiz sonuçları ile birlikte, lisanslı deponun muhasebe bölümünün bilgisayar kayıtlarında görülür
- 13) Muhasebe bölümü “ürün senedini” düzenler
- 14) Ürün senedi mudiye teslim edilir
- Ürünün Teslim Alınışı**
- 15) Mudi ürünü sattığında (ürün senedi her ciro edi-

- linde) bu durum lisanslı depoya bildirilir. Ürünün Ticaret Borsasında satılması durumunda Borsa, lisanslı depoya online bildirimde bulunur.
- 16) Mal sahibi, ürünü almak için boş kamyon ile lisanslı depoya gelir
- 17) Muhasebeye ürün senedini verir. Muhasebe bölümü ürünü teslim almaya gelen kişinin kimlik bilgilerini kontrol eder
- 18) Mal sahibi ekspere yönlendirilir. Ekspere tarafından “depo çıkış belgesi” düzenlenir
- 19) Boş kamyon kantarda tartılır
- 20) Depo görevlisi, kamyonu dolum yapar
- 21) Kamyon dolu olarak tekrar tartılır
- 22) Kamyonlardan otomatik sonda ile numune alınır
- 23) Alınan numune yer altı boru sistemi ile laboratuvara iletilir. Bu esnada kantarcı, sonda görevlisi ve laboratuvar arasında üçlü telekonferans yapılarak bilgi akışı sağlanır
- 24) Ürünün analizi yapılır. Analiz sonuçları bilgisayar sistemine girer
- 25) Bu arada ürün ile ilgili herhangi bir kalite farkı ortaya çıkarsa bu farkın bedeli, o gün için Borsa’da oluşan ürün bedeli baz alınarak mal sahibine ödenir
- 26) Ekspere analiz sonuçlarını onaylar
- 27) Muhasebe depolama ve hamaliye ücretlerini alıcıdan tahsil eder
- 28) Ürün senedi iptal edilir
- 29) Ürün çıkışı gerçekleşir

Sistemin çalışma şekli özet olarak aşağıda akış şeması yardımıyla gösterilmiştir.

GİRİŞ

Ürün lisanslı depoya araçla getirilir

Araç ve ürün ile ilgili bilgiler bilgisayar sistemine işlenir

Araç kantarda dolu iken tartılır
Tartım işlemi lisanslı kişiler tarafından yapılır

Araçtan numune alınır
Bu işlem için genellikle otomatik sondalar kullanılır

Numune telekonferans yöntemi ile laboratuvara iletilir
Kantarçı, sonda görevlisi ve laboratuvar görevlisi arasında bilgi akışı sağlanır

Ürün analizi yapılır
Ürün sahibine gösterilerek onay alınır

Ürün Kalite sınıfına göre ilgili depoya gönderilir

Boş kamyon tekrar tartılarak darası alınır ve net ürün miktarı belirlenir

Ürün senedi düzenlenerek mudiye teslim edilir

Ürün sahibi malı almak için gelir, muhasebede kontroller yapıp, depo çıkış belgesi verilir

Ürün sahibi malı almak için boş kamyonla gelir ve kamyon kantarda tartılır

Depodan kamyonla dolum yapılır

Kamyon tekrar kantarda tartılır ve numune alınarak analiz edilir

Üründe herhangi bir kalite farkı yoksa muhasebe işlemleri yapılır ve ürün senedi iptal edilir

ÇIKIŞ

Lisanslı depolar, depolamak üzere kabul ettikleri ürünü aynı miktar ve aynı kalitede geri vermekle yükümlüdürler. Ancak, tarım ürünlerinin organik karakterli olmasından dolayı, depolama süresi ve koşulları ile iklimsel ya da çevresel faktörlerden dolayı depo tarafından teslim alınan üründe bazı fireler ortaya çıkabilmektedir. Bu durum dikkate alınarak lisanslı depo işletmesinin kendi bölgesindeki ticaret odası veya borsasının da görüşünü alarak depolama dönemi öncesinde fire oranlarının gösterildiği bir fire tarifi hazırlaması ve bu tarifi Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın onayına sunması gerekmektedir. Depolanan üründe herhangi bir fire meydana gelirse, lisanslı depo işletmesi meydana gelen fire "fire tarifesindeki oranlar" içerisinde kalması kaydıyla iki yol izleyebilir. Birincisi depoya kabul edilen ürünü, ürünün niteliğine göre teslim tarihinde borsada oluşan ortalama fiyat baz alınarak hesaplanan bedeli karşılığında aynı miktarda teslim edebilir. İkincisi ise depoya kabul edilen ürünü fire tarifesinde belirlenen fire oranını düşerek

geri verebilir. Meydana gelen fire, fire oranları tarifesinden yüksek ise öncelikle ürün bedelinin ödenmesi için sigortaya başvurulur. Eğer meydana gelen fire sigorta kapsamında ödenemiyorsa mudinin başvurusu üzerine lisanslı depo işletmesi, aynı nitelik ve miktardaki ürünü başvuru tarihinden itibaren en geç 7 iş günü içinde temin ederek teslim eder ya da başvuru tarihinde borsada oluşmuş fiyatı, bu tarihte fiyat oluşmamış ise başvuru tarihinden önceki son beş işlem gününde borsada oluşmuş fiyatların ortalaması esas alınmak üzere hesaplanacak bedelin % 5 üzerindeki bir tutarı mudiye öder. Mudi zararı bu şekilde de ödenemezse devreye Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu girer.

Lisanslı depolarda "prim" ve "indirim" tarifeleri de bulunmaktadır. Bu tarifeler ürünlerin depoya bırakıldıkları zamanki kaliteleri ile teslim alındıkları zamanki kaliteleri arasında herhangi bir fark oluşması durumu için hazırlanmıştır. Bu tarife-

ler ürünlerin karıştırılarak depolanması esnasında ortaya çıkan küçük kalite farklılıkları için kullanılmaktadır. Burada iki durum söz konusudur;

- Mudinin lisanslı depodan teslim aldığı ürün, teslim ettiğinden kaliteli çıkar ise, mudi tarafından ürünün niteliğine göre teslim tarihinde borsada oluşan ortalama fiyat baz alınarak kalite farklılığından doğan fiyat farkı indirim tarifi olarak lisanslı depo işletmesine ödenir.

- Mudinin lisanslı depoya teslim ettiği ürün, teslim aldığından kaliteli çıkar ise, lisanslı depo işletmesi tarafından ürünün niteliğine göre teslim tarihinde borsada oluşan ortalama fiyat baz alınarak kalite farklılığından doğan fiyat farkı prim olarak mudiye ödenir.

Lisanslı depo işletmesi, lisansı askıya alınmış olsa bile her zaman, sorumluluğu altında bulunan ürünlerin muhafazasında gerekli dikkati ve özeni göstermekle yükümlüdür.

2.4. Lisanslı Depoculuk Mevzuatı ve Teşvikler

Ülkemizde Lisanslı Depoculuk Hakkındaki ilk yasal düzenleme 17 Şubat 2005 tarih ve 25730 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 10 Şubat 2005 tarih ve 5300 sayılı Lisanslı Depoculuk Kanunu ile başlamıştır. Söz konusu Kanunu takiben hububat, baklagiller ve yağlı tohumlar, fındık, pamuk, zeytin ve zeytinyağı lisanslı depoları için yönetmelikler çıkartılmıştır. Ürünlere ilişkin yönetmeliklerin yanı sıra elektronik ürün senedi yönetmeliği ile yetkili sınıflandırıcıların lisans alma, faaliyet ve denetimleri hakkında yönetmelikler oluşturulmuştur. 12 Nisan 2013 tarihinde 28616 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren “Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yönetmeliği” ile ürün bazındaki yönetmeliklerin ortak kısımları tek bir yönetmelik çatısında toplanmış ve her bir ürün yönetmeliklerinin yerine tebliğler çıkartılmıştır.

Lisanslı Depoculuğa ilişkin mevzuat Çizelge 3’de verilmiştir.

Çizelge 3. Lisanslı Depoculuk Mevzuatı

Mevzuat Türü ve Adı	Yayınlandığı Resmi Gazete Tarih ve Sayısı
Lisanslı Depoculuk Kanunu (5300 Sayılı)	17 Şubat 2005 ve 25730
Ürün İhtisas Borsalarının Kuruluş, İşleyiş ve Denetim Usul ve Esasları Hakkında Genel Yönetmelik	09 Mart 2005 ve 25750
Yetkili Sınıflandırıcıların Lisans Alma, Faaliyet ve Denetimi Hakkında Yönetmelik	08 Ekim 2005 ve 25960
Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliği	21 Aralık 2005 ve 26030
Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği	12 Kasım 2011 ve 28110
Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	12 Kasım 2011 ve 28110
Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	18 Ocak 2013 ve 28532
Yetkili Sınıflandırıcıların Lisans alma, Faaliyet ve Denetimi Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	18 Ocak 2013 ve 28532
Lisanslı Depoculuk Yönetmeliği	12 Nisan 2013 ve 28616
Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Tebliği	12 Nisan 2013 ve 28616
Pamuk Lisanslı Depo Tebliği	12 Nisan 2013 ve 28616
Zeytin Lisanslı Depo Tebliği	12 Nisan 2013 ve 28616
Zeytinyağı Lisanslı Depo Tebliği	12 Nisan 2013 ve 28616
Fındık Lisanslı Depo Tebliği	12 Nisan 2013 ve 28616
Kuru Kayısı Lisanslı Depo Tebliği	12 Nisan 2013 ve 28616

Kaynak: T.C. Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr>

Çizelge 3’de sıralanan mevzuat Ürün İhtisas Borsalarının Kuruluş, İşleyiş ve Denetim Usul ve Esasları Hakkında Genel Yönetmelik haricinde direkt olarak lisanslı depoculuk ile ilgilidir. Ürün İhtisas Borsaları hakkındaki Yönetmelik konu ile yakın ilgisi dolayısıyla lisanslı depoculuk mevzuat listesine eklenmiştir. Buna karşılık, farklı kanun, yönetmelik ve kararlarda da lisanslı depoculuk ile ilgili maddelere rastlanmaktadır. 2009 tarih ve 5904 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 4. Maddesi ve 13 Ağustos 2009 tarih ve 27318 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Kurumlar Vergisi Genel Tebliği” uyarınca 5300 sayılı Lisanslı Depoculuk Kanunu kapsamında düzenlenen ürün senetlerinin elden çıkartılmasından doğan kazançlar 31.12.2014 tarihine kadar gelir ve kurumlar vergisinden istisna edilmiştir (Anonim 2009 ve Anonim 2009a). Bu düzenleme

tarım ürünleri ticaretini kolaylaştırmak ve geliştirmek üzere oluşturulan tarım ürünleri lisanslı depoculuk sisteminin teşvik edilmesi amacıyla yapılmıştır. Gelir Vergisi Kanununun 9. Maddesine göre; 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanununa göre düzenlenen ürün senetlerinin, senedin temsil ettiği ürünü depodan çekecek olanlara teslimine ait katma değer vergisinin ödenmesinden lisanslı depo işleticileri sorumludur (Anonim 2009).

16 Haziran 2012 tarih ve 28325 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren “Hububat Ürünü Alımı ve Satımı Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar”ın 1. Maddesine göre Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanununa ilişkin uygulamaları geliştirmek ve yaygınlaştırmak amacıyla faaliyetlerde bulunmaya,

belirleyeceği usul ve esaslarla lisanslı depoculuk şirketleri tarafından düzenlenecek ürün senetlerini satın almaya ve bu hususlara ilişkin iş ve işlemleri yapmaya yetkili kılınmıştır. Aynı kararın 2. Maddesi lisanslı depoculuk işlemlerinde kullanılan ürün senetleri karşılığı avans ve kredi kullanımına ilişkin esasları aşağıdaki şekilde belirlemiştir; (Anonim 2012).

a. TMO, belirleyeceği esaslar çerçevesinde makbuz senedi veya ürün senedi karşılığı avans ödemeye yetkilidir.

b. Bankaların, TMO tarafından 11.8.1982 tarihli ve 2699 sayılı Umumi Mağazalar Kanunu hükümlerine göre düzenlenen makbuz senetleri ile lisanslı depoculuk şirketleri tarafından 5300 sayılı Kanun hükümlerine göre düzenlenen ürün senetleri karşılığında gerçek veya tüzel kişilere kullandıracağı kredilerde Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu kesintisi oranı % 0'dır. Bankaların söz konusu krediler nedeniyle lehe aldıkları paralar % 1 oranında banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir.

Yukarıdaki madde kapsamında kullanılan kredilere esas olan makbuz senetleri ile ürün senetlerinin bankalar tarafından TMO'ya devredilmesi durumunda, alım ve ödemeye ilişkin usul ve esaslar TMO tarafından belirlenecektir.

TMO, makbuz senedi veya ürün senedi karşılığında kredi kullanan gerçek veya tüzel kişilerin, ürünlerini TMO'ya satmamaları durumunda, kullandıkları kredilere ilişkin yıllık faiz oranının azami % 25'ine kadar kısmını karşılamaya ve buna ilişkin usul ve esasları belirlemeye yetkilidir.

Lisanslı depoya teslim edilen ürünler vergi muafiyeti kapsamındadır. Yukarıda sıralanmış olan kararlar özetlenecek olursa;

- Ürünün lisanslı depoya tesliminden sonra ürün senedinin Borsada alınıp satılması, KDV'den muafittir. Ancak ürünün lisanslı depodan çekilmesi sırasında %1 KDV uygulanacaktır.
- Mudiler ile lisanslı depo işletmesi arasında düzen-

lenen sözleşme ve ürün senetleri damga vergisinden muafittir.

- Ürününü, doğrudan lisanslı depoya teslim eden üreticilerden % 2 oranındaki zirai stopaj kesintisi yapılmayacaktır.
- Ürün senetlerinin Borsada el değiştirmesinden doğan kazançlar, 31.12.2014 tarihine kadar gelir ve kurumlar vergisinden muafittir (TMO 213).

19 Haziran 2012 tarih ve 28328 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar'a göre yatırım teşvik belgesi alan işletmelere devlet yardımları uygulanacaktır. Söz konusu yardımlar genel, bölgesel, büyük ölçekli ve stratejik yatırımlar olmak üzere 4 ana kategoride ele alınmış ve iller gelişmişlik derecelerine göre sınıflandırılarak hangi teşvikten ne ölçüde yararlanacakları belirlenmiştir. Yapılan sınıflandırmada gelişmişlik düzeyi en yüksek "1" ve en düşük "6" olmak üzere 6 bölge oluşturulmuştur. TR63 Bölgesi illerinden Hatay 4., Osmaniye ve Kahramanmaraş ise 5. bölgede yer almaktadır. Teşviklerin uygulama oranları bölgelere göre değişiklik göstermekle birlikte genel hatlarıyla;

- KDV İstisnası
- Gümrük Vergisi Muafiyeti
- Vergi İndirimi
- Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği
- Yatırım Yeri Tahsisi
- Faiz Desteği şeklinde uygulanmaktadır (Ekonomi Bakanlığı 2012; Resmi Gazete 2012).

Yatırım yeri tahsisinde Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nün kamu taşınmazlarının yatırımlara tahsisindeki usul ve esaslar dikkate alınmaktadır. Mülkiyeti; hazineye, özel bütçeli idarelere, il özel idarelerine, belediyelere ait olan taşınmazlar ile Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerler yatırımlara tahsis edilebilmektedir.

Yatırım yeri tahsisi teşvikinden yatırım teşvik belgesi sahibi olan veya yatırım teşvik belgesine esas olmak üzere Hazine Müsteşarlığınca; firma adı, yatırımın

konusu, kapasitesi gibi yatırımın karakteristik değerlerini içerecek ve yatırım yeri tahsis edileceğine ilişkin yazı verilmiş olan firmalar yararlanabilmektedir. Taahhüt edilen yatırım tutarı on milyon TL'yi aşması halinde fizibilite raporu ve finansman tablosuna da ihtiyaç bulunmaktadır (Erol 2011). Lisanslı depoculuk yatırımı yapmak isteyen firmaların yatırım teşvik belgesi düzenleterek çeşitli devlet yardımlarından faydalanmaları mümkündür.

Teşviklerin vergi indirimi ve sigorta primi işveren hissesi desteğine ilişkin detayları 6. Bölümde verilecektir.

2.5. Lisanslı Depoculuğun İlgili Kesimlere Faydaları

Lisanslı depoculuğun faydaları; ülke geneli, üreticiler ve tüccarlar açısından ayrı ayrı ele alınabilir.

Lisanslı depoculuğun yaygınlaşması halinde, diğer bir ifade ile bir ülkede üretilen ve pazara arz edilen üretimin en azından yarıya yakını söz konusu depolarda saklandığı takdirde ülkedeki tarım ürünleri piyasasının kontrolü kolaylaşacaktır. Ürün senetleri, nakit ve forward piyasaların yaratılmasına katkıda bulunarak, rekabeti canlandırmakta, işlem maliyetlerini azaltmakta ve ülkenin tarım ürünleri ticaretinin uluslararası tarım ürünleri piyasaları ile entegrasyonu kolaylaşmaktadır. Hükümetlerin arz fazlasını ya da ürün fiyatlarını kontrol altına almak istedikleri durumda lisanslı depolar önemli fonksiyonlara sahip olmaktadır. Lisanslı depolar aracılığıyla depolanan ürünlerin kayıt altında olması ve piyasalarda işlem gören ürün senetleri, hükümetlere ürünle ilgili fiziksel bir envanter niteliğinde bilgi sunmakta, söz konusu veriler destekleme fiyatlarının belirlenmesinde yol gösterici olmaktadır. Fiyatlar belli bir düzeyin altına düşerse hükümetler ürün senedi almak suretiyle fiyat düşüşlerinin önüne geçebilmekte, diğer bir ifade ile piyasa istikrarı sağlayabilmektedir. Lisanslı depolar aracılığıyla hükümet fiyatlara müdahale etmek istediğinde ya da gıda güvencesi sağlamak istediğinde ürünü fiziksel olarak elde tutmak zorunda kalmayacak ve

sadece ürün senetlerine sahip olması yeterli olacaktır (Anonymous 2005). Tarım piyasalarının istikrara kavuşması ülke genelinde tarımsal üretimden elde edilen katma değeri yükseltecek ve bu durum da milli hesaplara olumlu bir şekilde yansımayaacaktır. Lisanslı depoculuğun gelişmesinin dolaylı katkıları da bulunmaktadır. Bunların başında finansal piyasaların, nakliye sektörünün gelişmesi ve ilave istihdam alanlarının yaratılması gelmektedir.

Lisanslı depoculuğun üretici, tüccar ve tarımsal hammaddeleri işleyen sanayiciler açısından faydaları pek çok yönden birbirine benzerlik göstermektedir. Her şeyden önce piyasalardaki fiyat istikrarsızlığı hem üreticilere hem tüccarlara hem de sanayicilere zarar vermektedir. Tüccar ifadesi kullanılırken, ürünlerin yurt içinde ve yurt dışında alım-satım ve pazarlamasını yapan gerçek ve tüzel kişiler kastedilmektedir.

Konuya öncelikle üreticiler açısından bakılacak olursa; lisanslı depoların üreticiye faydaları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Ürünlerini depolama şansı olmayan üreticiler ürünlerini hasattan hemen sonra satmak durumunda kalmaktadır. Genellikle hasat sonrası piyasalarda bir arz fazlası yaşandığı için fiyatlar düşmektedir. Depolama imkanı olmayan üreticiler de düşük fiyatlara razı olmaktadır. Lisanslı depolar ile üreticiler satışlarını yıla yayabilmekte ve ürünlerini daha yüksek fiyattan satma şansı bulabilmektedir. Ancak, bu durum lisanslı depoların her zaman üreticiye daha yüksek bir fiyatı garanti edeceği anlamını taşımamaktadır. Lisanslı depoların üretici gelirini artırmak gibi bir potansiyeli vardır (Shepherd 1965). Ancak, bu potansiyelin gerçekleşmesi için lisanslı depoculuk sisteminin daha yaygın bir hale gelmesi ve daha fazla ürünü depolayabilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra piyasada ortaya çıkabilecek olağandışı durumların da meydana gelmemesi önemlidir (devlet müdahaleleri, yurt dışından daha ucuz ürünün yurt içine girmesi vb.). Lisanslı depoculuğun gelişmesi ile birlikte piyasalar daha istikrarlı bir yapıya kavuşmaktadır.

Özellikle ürün senetleri ile ticaretin yaygınlaşması ticaret borsalarının da aktif çalışmaya başladığı anlamına gelmektedir ki bu durum ürünlerin kalitesine göre fiyatlandırıldığına bir göstergesidir. Kaliteye göre fiyatlandırma ise özellikle kaliteli üretim yapan üreticiler açısından daha yüksek bir gelir elde etme şansı demektir. Çünkü kalitenin fiyatlar üzerinde etkisinin olmadığı ve tüccarların kuvvetli olduğu bir piyasada kaliteli ürün ile kalitesiz ürün arasındaki fiyat farkı ürününü satmaktan başka alternatifi olmayan üreticiler için tüccarların inisiyatifinde oluşacaktır.

- Lisanslı depolarda ürünler sağlıklı koşullarda muhafaza edilmekte ve sık sık ilaçlama, temizlik vb. işlemler yapılmaktadır. Buna karşılık, ürünlerini kendi imkanları ile depolayan üreticiler çoğu zaman ciddi fireler ve kalite bozulmaları ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum da üreticilerin ürünlerinin daha ucuza satılmasına neden olmaktadır. Lisanslı depoculuk sistemi üreticilerin ürünlerinin kalitesini korumaktadır.

- Lisanslı depolara teslim edilen ürünler sigortalanmakta ve güvence altına alınmaktadır. Esasen pek çok ülkede lisanslı depoculuğun hızlı bir şekilde gelişmesinin önünü açan en önemli nedenlerden biri de ürünlerin garanti altına alınmasıdır (Anonymous 2005). Sigorta garantisinin dışında, ürüne gelebilecek herhangi bir zararın sigorta kapsamı dışında gerçekleşmesi halinde ürünler lisanslı depoculuk tazmin fonunun garantisi altındadır.

- Üreticilerin üretim esnasındaki en önemli sorunlarının başında işletme sermayesi yetersizliği gelmektedir. Bazı üreticiler geçmiş dönem borçları, bazı üreticiler de teminat gösterememeleri nedeniyle kredi almakta zorluk çekmektedir. İşletme sermayesi sıkıntısı çeken pek çok çiftçi üretimden önce belli tüccarlarla anlaşarak avans almakta ve hasattan sonra ürünlerini avans aldıkları tüccarlara sattıkları için genellikle düşük fiyatlara razı olmaktadır. Ürün senetlerinin teminat gösterilebilmesi ve bu yolla kredi alınabilmesi, üreticinin hem işletme sermayesi sıkıntısını azaltacak, hem de daha düşük fiyatlara razı olmalarının önüne geçecektir.

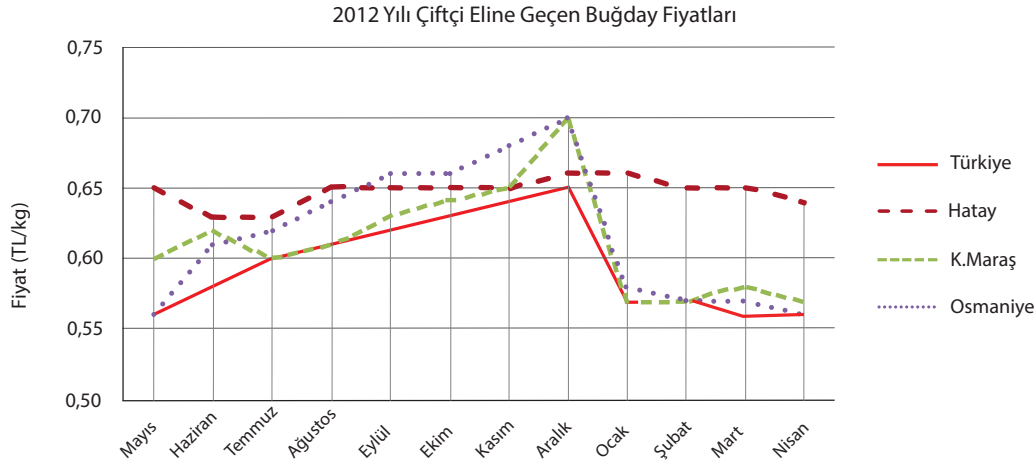
- Pek çok ülkede lisanslı depoları kullanan üreticiler KDV istisnası, vergi indirimi, stopaj muafiyeti gibi çeşitli teşviklerden yararlanma şansına sahip olmaktadır.

- Özellikle tarımsal piyasaların kontrolsüz olduğu piyasalarda üreticilerin yaşadığı önemli sorunlardan bir diğeri de; alacaklarını tahsil edememesi, aldatılması ya da uzun vadelerle çalışmak zorunda kalmasıdır. Ürünün teslim ettiği halde alacağını tahsil edemeyen ya da uzun vadede tahsil eden pek çok üretici bulunmaktadır. Lisanslı depoculuk sisteminde, ürün ticareti ürün senetleri aracılığıyla yapıldığından malın fiziki olarak teslim edilmesinden önce ödemenin gerçekleşmesi zorunludur. Bu nedenle üreticiler alacaklarının tahsilinde kendilerini garanti altına almaktadırlar.

- Pek çok bölgede üreticiler ile tüccarlar arasında şahsi sorunlar yaşanmakta ve bu durum ticari hayata yansımaktadır. Lisanslı depoculuk sisteminde, ürün senetleri aracılığıyla ve ticaret borsalarında yapılan alışverişlerde üreticiler ile tüccarlar birbirleri ile direkt iletişime geçmek zorunda kalmamakta, ürün belli bir kod numarası ile kalitesine göre satışa konu olmaktadır. Bu durum, ticari hayatın profesyonelleşmesini ve üreticilerin de tüccarların da daha şeffaf bir ortamda çalışmasını sağlamaktadır.

Ülkemizdeki fiyat istikrarsızlığı hemen hemen bütün tarımsal ürünler için geçerli bir durumdur. Örnek olarak ülkemizde üretim miktarı bakımından önde gelen ve neredeyse ülkemizin her bölgesinde yaygın bir şekilde üretimi yapılan buğdayın aylık fiyat değişimleri verilecektir. Fiyat değişimi analizi için Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinden yararlanılmıştır. Bu amaçla TÜİK tarafından buğday için açıklanan aylar itibarıyla çiftçi eline geçen fiyatlar dikkate alınmıştır.

Buğday kışlık ve yazlık olmak üzere iki dönemde ekilmektedir. Türkiye ve TR63 Bölgesi genelinde kışlık buğday ekim dönemi Ekim – Aralık ayları arasında, hasat dönemi ise Mayıs ve Haziran ayları arasında gerçekleşmektedir. Yazlık buğday ise Şubat – Mart aylarında ekilip, Eylül – Ekim aylarında hasat edilmektedir. Ancak, buğdayın büyük bir çoğunluğu kışlık buğday

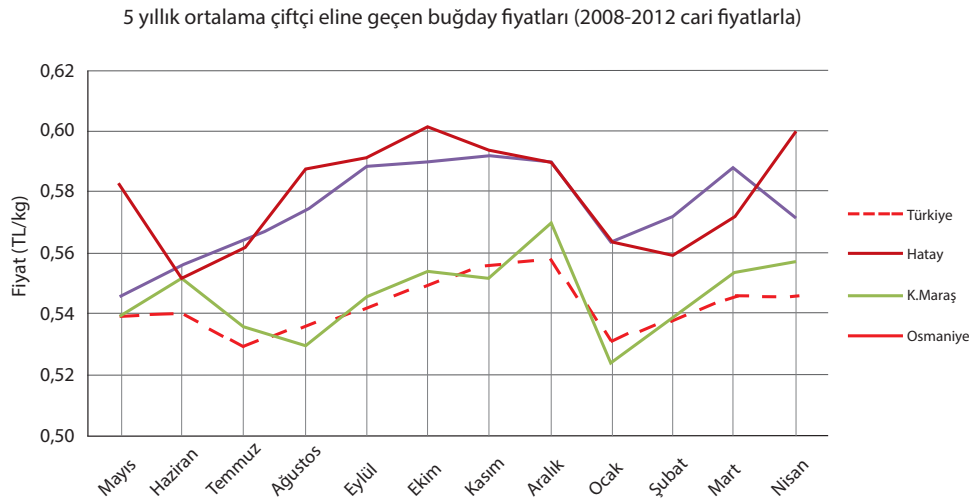

Grafik 1. 2012 Yılı Çiftçi Eline Geçen Buğday Fiyatları

olarak yetiştirilmektedir. Grafik 1’de 2012 yılına ait cari fiyatlarla çiftçi eline geçen buğday fiyatlarının aylar itibarıyla seyri gösterilmiştir.

Ülkemizde ürün fiyatları iller ve bölgeler itibarıyla da farklılıklar göstermektedir. 2012 yılı için Türkiye genelinde hasat dönemi olan Mayıs ve Haziran aylarında fiyatlar düşük bir seviyede olmakla birlikte, ürünün bulunmadığı Aralık ayına kadar artma eğilimi içerisindedir. Aralık ayından itibaren ürün fiyatlarında düşüş

görülmektedir. Gerek ortalama fiyat düzeyi gerekse fiyatlardaki dalgalanmalara bakıldığında TR63 Bölgesi illeri ile Türkiye genelinde farklılıklar bulunmaktadır. Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri fiyatların seyri bakımından Türkiye ile benzerlik göstermekle birlikte, Hatay ilindeki fiyat seyri daha istikrarlıdır. Bölge genelindeki ortalama çiftçi eline geçen fiyatlar Türkiye ortalamasının üzerindedir. Ancak, tek bir yılın değerlerine bakmak fiyatların seyri hakkında yeterli bilgi vermemektedir.

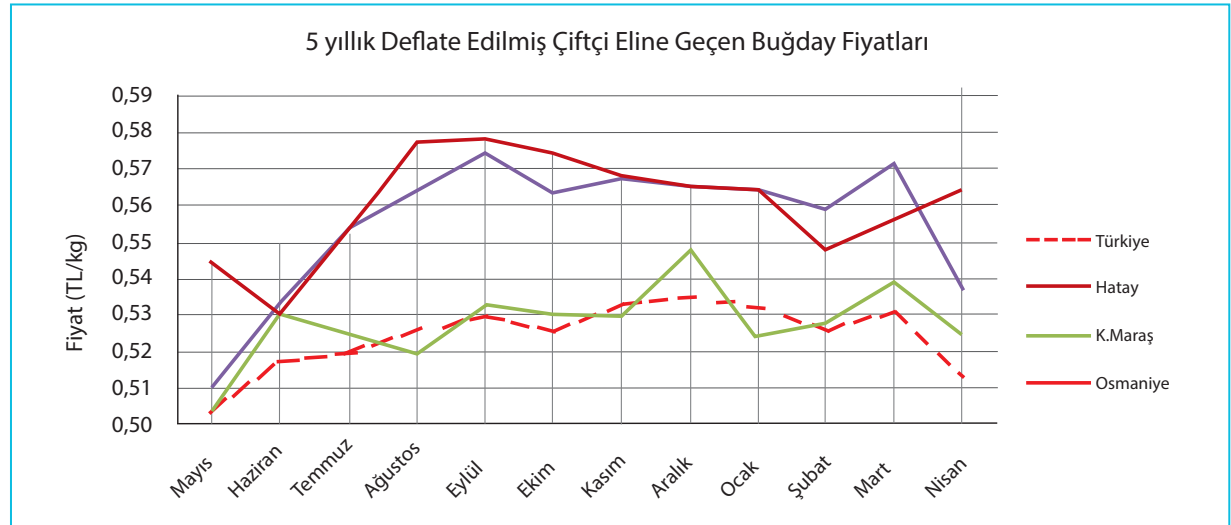
Grafik 2. 5 Yıllık Ortalama Çiftçi Eline Geçen Buğday Fiyatları (Cari Fiyatlarla)

Bu nedenle Grafik 2’de cari fiyatlarla 2008 -2012 yılları arasındaki çiftçi eline geçen fiyatlar verilmiştir. 5 yıllık ortalama fiyatlara bakıldığında, ülke genelinde hasat dönemini takiben fiyatların düştüğü, Temmuz – Aralık ayları boyunca yükseldiği ve Aralık ayından sonra tekrar düştüğü görülmektedir. Ülkemizdeki buğday fiyatlarının aylık seyri ile Kahramanmaraş ilindeki buğday fiyatlarının seyri ve ortalama değeri birbirlerine oldukça yakındır. Buna karşılık Hatay ve Osmaniye illerindeki ortalama fiyatlar ile fiyatların gelişme seyri belli dönemlerde ülke genelinden farklılık göstermektedir. Buna karşılık her durumda Aralık – Ocak aylarında fiyat düşüşü, Ağustos – Ekim aylarında ise fiyat artışları yaşanmaktadır.

Elde edilen veri setleri cari fiyatlar olduğu için öncelikle bu cari fiyatlar enflasyonun etkisinden arındırılmak üzere deflate edilmiştir⁸. Deflate edilmiş fiyatlar Grafik 3’de verilmiştir. Fiyatların deflate edilmesinde üretici fiyatları endeksi (ÜFE), ana iktisadi faaliyetlere göre Genel Tarım Endeksi kullanılmıştır. Baz yılı endeksi olarak 2003 yılı ÜFE endeksi seçilmiştir.

Fiyatların enflasyonun etkisinden arındırılması ile birlikte seyrine bakıldığında, ülke genelinde ciddi bir dalgalanma olmadığı, buna karşılık iller bazında daha keskin fiyat hareketlerinin yaşandığı görülmektedir. TR63 Bölgesi için hasat döneminde fiyatların en düşük seviyede olduğu ve hasadı takip eden birkaç ay içerisinde yükseldiği görülmektedir. Bununla birlikte Kahramanmaraş ilinde son 5 yıllık reel fiyatlarda aylık dalgalanmaların bir hayli fazla olduğu ve hasat sonrası fiyatların gerilediği görülmektedir. Görülmektedir ki, fiyatlar uzun dönemde incelendiğinde aylar ve iller bazında istikrarlı bir seyir izlememektedir. Bununla birlikte genel eğilim, hasattan bir ya da birkaç ay sonra fiyatların yükselmesi yönündedir. Ancak, bu durumun her il için gerçekleşmeyebileceğinin tekrar altını çizmekte fayda vardır.

Bir üreticinin ürününü kendisinin depolaması ile lisanslı depoda tutması arasında karar verirken, yapması gereken masrafları, oluşacak piyasa fiyatlarını ve lisanslı depo bedelini göz önüne almalıdır. Üreticinin, kendisi ürünü depolayacaksa, depolama masrafları;

Grafik 3. 5 Yıllık Deflate Edilmiş Çiftçi Eline Geçen Buğday Fiyatları

⁸Fiyatların deflate edilmesinde $F^r = \frac{\text{ÜFE}^b}{\text{ÜFE}^c} \times F^c$ formülü kullanılmıştır. Formülde;
 F^r = reel fiyat; ÜFE^b = baz yılı endeksi; ÜFE^c = cari yıl endeksi, F^c = Cari Fiyat

- Sabit masraflar; depo kirası, amortismanlar, sigorta ve vergiler
 - Ürün için yapılan değişen masraflar; fire ve kalite kayıpları, ilaçlama ve havalandırma masrafları, depo tamir – bakımı
 - Ekstra taşıma ve yükleme bedelleri; çiftlikten depoya, ya da depodan teslimata yükleme ve nakliye masrafları (Shepherd 1965).
- Ülkemizde üreticilerin pek çoğu sigorta yaptırmamak-

ta ve amortisman ayırmamaktadır. Esasen üreticilerin çoğu ürünü depolamak için ambar kiralamamakta, hasattan sonra tüccarlarla anlaşma yaparak ürünü teslim etmektedir. Teslimatta yükleme masrafları genellikle üreticiye ait olmaktadır. İlk olarak üreticinin ürünü depolamaksızın elden çıkarttığını varsayalım. Örnek hesaplamada TR63 Bölgesi ortalama buğday fiyatlarını dikkate alalım (Çizelge 4). Bu durumda Mayıs ayında hasat yapan bir üretici için elde edeceği fiyat 0,60 TL/kg olacaktır.

Çizelge 4. TR63 Bölgesi Ortalama Çiftçi Eline Geçen Buğday Fiyatları (TL)

2012 yılı	Hatay	K.Maraş	Osmaniye	TR63 Ortalaması	Türkiye
Mayıs	0,65	0,60	0,56	0,60	0,56
Haziran	0,63	0,62	0,61	0,62	0,58
Temmuz	0,63	0,60	0,62	0,62	0,60
Ağustos	0,65	0,61	0,64	0,63	0,61
Eylül	0,65	0,63	0,66	0,65	0,62
Ekim	0,65	0,64	0,66	0,65	0,63
Kasım	0,65	0,65	0,68	0,66	0,64
Aralık	0,66	0,70	0,70	0,69	0,65
Ocak	0,66	0,57	0,58	0,60	0,57
Şubat	0,65	0,57	0,57	0,60	0,57
Mart	0,65	0,58	0,57	0,60	0,56
Nisan	0,64	0,57	0,56	0,59	0,56
Ortalama	0,65	0,61	0,62	0,63	0,60

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/tarimsalfiyatapp/tarimsalfiyat.zul>

Üreticinin 100 ton buğdayı olduğunu ve tüccara teslimde de lisanslı depoya teslimde de 20 km yol kat etmesi gerektiğini varsayalım. Öncelikle üretici karını belirlemek için ortalama maliyetten yola çıkmak gerekmektedir. Ülkemizde buğday üretim maliyetleri bölgeler itibarıyla değiştiği gibi, arazinin kuru ya da sulu olmasına göre de değişiklik göstermektedir. Çeşitli ziraat odalarının yaptığı çalışmalara göre buğday üretim maliyetleri 2012 yılında kuru araziler için 0,61 ile 0,68 TL/kg arasında değişmekte olup, ortalama 0,65 TL/kg; sulu araziler için ise 0,49 ile 0,65 TL/kg arasında değişmekte olup, ortalama 0,57 TL/kg'dır (AZO 2012; EZO 2012; Progenseed 2012; ZMO 2012). TR63 Bölgesinde sulu arazi varlığının fazla olduğu dikkate alınarak, hesaplamalarda ortalama sulu arazi üretim maliyeti olan 0,57 TL/kg kullanılmıştır. Bölge genelinde ürünlerin kamyonlara yüklenmesi için ton başına 20 TL ücret alınmakta, nakliye için ise mesafeye göre ton başına 6 TL ile 12 TL arasında değişen ücretler alınmaktadır. 20 km mesafe için 6 TL/ton ücret dikkate alınmıştır.

Yukarıdaki veriler ışığında, bir üreticinin hasattan sonra üretim masraflarına ek olarak yapması gereken masraflar Çizelge 5'de gösterilmiştir. Ürünün kamyonlara yüklenip, nakliyesi için yapılan masrafların yanı sıra, ürün satış bedeli olan 0,60 TL/kg üzerinden hesaplanması gereken %2 oranında bitkisel üretim stopajı ve %1 oranında ödenmesi gereken

Katma Değer Vergisi (KDV) bulunmaktadır. Söz konusu masrafların toplamı 61.400 TL tutmakta, buna karşılık üretici 60.000 TL'lik satış gelirinə sahip olmaktadır. Bu durumda üretici hasattan hemen sonra ürününü satarsa 1.400 TL zarar etmiş olmaktadır.

Buna karşılık üreticinin ürününü lisanslı depoya teslim etmesi durumunda nasıl bir karlılığa sahip olacağı yine Çizelge 5'de gösterilmiştir.

2012 yılı itibarıyla en yüksek fiyat düzeyi üç ilde de Aralık ayında gerçekleşmiştir. Aralık ayı ortalama buğday satış fiyatı 0,69 TL/kg'dır. Üreticinin yine aynı üretim masrafını yapıp, lisanslı depoya da 20 km mesafede olduğu varsayımı altında, üretim masraflarının yanı sıra ürünün lisanslı depoya taşınmasına kadar ürünü direkt satmak ile aynı masrafı yapacaktır. Asıl farklılık bundan sonra başlamaktadır. Ürünü lisanslı depoya teslim ederken ürünlerinin analiz edilmesi gerekmektedir. Analiz ücreti genellikle ton başına 25 kuruş olarak alınmaktadır. Ürününün tartımı ve depoya boşaltılması için de sırasıyla ton başına 0,50 TL ve 1,5 TL masraf yapacaktır. Ürünü Aralık ayına kadar lisanslı depoda bekletmesi durumunda, Mayıs ortalarında hasat yapan bir üretici Aralık ayı ortalarına doğru ürününün satışını gerçekleştirirse 8 ay, ayda 30 günden yaklaşık 240 gün depoda ürününü tutmak durumunda kalacaktır. Depolama ücreti ton başına 0,15 TL'dir.

Çizelge 5. Hasattan Sonrası Ürün Satışı ve Lisanslı Depoda Depolamadan Sonra Ürün Satışında Üretici Karı

	Ürün Fiyatı (TL/kg)	Miktar (ton)	Vergiye Tabi Değer ve Gün	Fiyat (TL/ton)	Toplam Değer (TL)
Hasattan Sonra Direkt Satış (Mayıs Ayı)					
Üretim Masrafı	0,57	100		570	57.000
Yükleme		100		20	2.000
Nakliye		100		6	600
Ürün Satışı (A)	0,60	100		600	60.000
Stopaj (%2)			60.000 TL	0,02	1.200
KDV (%1)			60.000 TL	0,01	600
Toplam Masraf (B)					61.400
Üretici Karı (A - B)					-1.400
Lisanslı Depo Satışı (Aralık Ayı)					
Üretim Masrafı		100		570	57.000
Yükleme		100		20	2.000
Nakliye		100		6	600
Analiz Ücreti (%18 KDV)		100		0,30	29,5
Tartım Ücreti (%18 KDV)		100		0,59	59
Boşaltma Ücreti (%18 KDV)		100		1,77	177
Ürün Satışı (A)	0,69	100		690	69.000
Depolama Ücreti (240 gün)		100		0,15	3.636
Stopaj (%2)		100		0	0
KDV (%1)		100	69.000	0	0
Analiz Ücreti (%18 KDV)		100		0,30	30
Tartım Ücreti (%18 KDV)		100		0,59	59
Yükleme Ücreti (%18 KDV)		100		1,77	177
Toplam Masraf (B)					63.768
Üretici Karı (A - B)					5.233

Ürünü depoda 240 gün bekleyen bir üretici 3.600 TL depolama ücreti ödeyecektir. Ürünün depodan teslimi esnasında da yine analiz, tartım ve yükleme ücretleri alınacaktır. Lisanslı depolarda depolanan ürünler stopajdan ve borsada yapılan işlemler için KDV'den muaf oldukları için üreticinin bu masrafları olmayacaktır. Aralık ayında üreticinin lisanslı depodan ürününü tüccara teslim etmesi esnasında üretim masrafları da dâhil yapacağı toplam masraf 63.768 TL olup, bu masraf ürünün direkt satışında katlanılması gereken masraftan fazladır. Ancak, ürünün Aralık ayı satış fiyatının 0,69 olduğu dikkate alındığında üreticinin satış değeri 69.000 TL olarak gerçekleşmektedir. Bu durumda üretici 5.233 TL kar etmektedir. Burada en önemli konu ürünün satış fiyatının ne zaman ve ne seviyeye kadar yükseleceğini tahmin edebilmektedir.

Daha önce de belirtildiği üzere ürününü lisanslı depoya koyan bir üreticinin fiyat yükselmesinden kaynaklanan bir gelir artışı yaşayacağını garanti yoktur. Ancak, piyasalardaki genel eğilim hasattan hemen sonra fiyatların düştüğü ve hasattan birkaç ay sonra arzın azalmasından dolayı yükseldiği yönündedir. 6 ya da 8 ay sonra fiyatlarda bir değişme olmasa dahi, ürünü lisanslı depoda depolamanın pek çok avantajı vardır.

Bir üreticinin ürününü kendisinin depolaması ile lisanslı depoya vermesi arasında karar verirken fayda/masraf durumunu dikkate alması gerekmektedir. Üreticinin fayda/masraf değerlendirmesini yaparken göz önünde bulundurması gereken hususlar aşağıda sıralanmıştır.

Masraf Unsurları	Fayda Unsurları
• Ürünü depolayacağı deponun kirası • Ürünün temizlik, havalandırma ve ilaçlaması için yapacağı işçilik ve ilaç giderleri • Ürünün yüklenmesi ve nakliyesi için yapacağı masraflar • Ürünün fire vermesi ve depolama koşulları nedeniyle yaşanan kalite kayıpları ve daha kalitesiz ürün için elde edeceği daha düşük fiyattan doğan zarar • Alacağını tahsil edememe durumunda uğrayacağı zarar	• Lisanslı depolardaki iyi bakım koşulları ve ürün kalitesinin korunması, kaliteden kaynaklanan fiyat düşüşü zararının oluşmaması • Lisanslı depolardaki ürünlerin sigorta ve lisanslı depoculuk tazmin fonu garantisi altında olması • Ürün senetleri aracılığıyla yapılan alış –verişlerde alacağını tahsil garantisinin olması • Lisanslı depolarda depolanan ürünler için Stopaj, KDV ve gelir vergisi muafiyetleri

Lisanslı depoların tüccarlar ve tarımsal hammaddeleri işleyen sanayiciler açısından faydalı yönlerini de aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Yıl boyunca istenen kalite özelliğine sahip ürünü tek bir noktadan temin edebilme avantajı. Bu durum özellikle ülkemiz gibi küçük ölçekli üreticilerin son derece yaygın olduğu ülkeler için büyük önem taşımaktadır. Tüccarlar ya da sanayiciler belli miktar, kalite ve çeşit ürünü temin edebilmek için çok sayıda üreticiden küçük tonajlarda alım yapmak zorunda kalmaktadır. Bu durum, nakliye ve işlem maliyetlerini artırdığı gibi aynı zamanda kalite farklılıklarına da yol açmaktadır. Ürünün tek bir seferde standart kalitede alınmasının maliyetlere olumlu bir etkisi olacaktır.
- Tüccarlar ve sanayiciler ürünü genellikle hasattan hemen sonra ve düşük fiyattan alma eğilimindedirler. Ancak, bu durumda yukarıdaki maddede sayılan nakliye ve işlem maliyetlerinin yanı sıra ürünleri kendileri depolayacakları için depolama maliyetini de dikkate almaları gerekecektir. Depolama maliyetinin yanı sıra, ürünün depoda bozulması ve kalite kaybı-

larının oluşması hem tüccarların hem de sanayicilerin satış fiyatına yansiyacaktır. Kalitesizlik maliyetleri genellikle tüccarlar ve sanayiciler için ciddi bir maliyet olmasına karşılık çok fazla üzerinde durulmayan bir konudur. Düşük kaliteli ürünler daha düşük fiyattan satıldıkları gibi, aynı zamanda düşük kaliteli bir hammaddeden iyi kaliteli bir ürün elde etmek de mümkün değildir. Kalitesizlik maliyeti ile ürün ucuzken almanın maliyetini uzun vadede karşılaştırmak gerekmektedir.

- Tüccarlar ve sanayiciler için piyasadan parça parça topladıkları ürünlerde fire oranı fazla olmaktadır. Özellikle ihracata yönelik çalışan tüccar ve sanayicilerin yurt dışı kalite isteklerini karşılarken karşılaştıkları standart dışı ürün miktarı maliyetlere yansımaktadır. Lisanslı depolardan ürün temin edilmesi durumunda bu sorun ciddi anlamda giderilmiş olacaktır. Tüccar ya da sanayicilerin, daha yüksek bedelden lisanslı depodan ürün çekmek ile daha düşük bedelle serbest piyasadan alacakları ürün bedeli ve bu ürünlerdeki kayıpların maliyetini ekleyerek bir değerlendirme yapmaları gerekmektedir.

3. DÜNYADA ve TÜRKİYE'DE LİSANS LI DEPOCULUK

3.1. Dünyada Lisanslı Depoculuk Uygulamaları

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) lisanslı depoculuğun en yaygın uygulandığı ülkedir. ABD’de 1917 yılından itibaren tarım ve gıda ürünlerinde ticareti düzenlemek ve kaliteyi artırmak amacıyla lisans uygulamasına başlanmıştır. Belirli ton ve kalitedeki ürünlerin üretim, ihracat, depolama ve dağıtım işlemleri lisansa tabi tutulmuştur. Lisans uygulaması üç farklı aşama için başlatılmıştır.

- i. Soğuk hava depoları
- ii. Hububat, pamuk ve yerfıstığı depoları
- iii. Üretim, işleme ve paketlenme tesisleri

İlk madde ve 2. madde kapsamında verilen lisanslar, söz konusu işletmelerin uygun şartlarda çalıştığını denetlemekten, 2. madde kapsamında verilen lisanslar aynı amacın yanı sıra ticari faaliyetleri düzenlemeyi hedeflemektedir.

Soğuk hava depoları için süt tozu, peynir, tereyağı, taze ya da dondurulmuş et ve balıklar, tavuk eti, yumurta, konserve ya da taze meyve ve sebzeler kapsama alınmıştır. Soğuk hava depolarında bahsi geçen ürünler için -17 °C’nin üzerinde ve 7 °C’nin altında yapay ya da mekanik soğutma yapan depolar lisans kapsamına alınmıştır.

Madde 3 kapsamındaki lisanslı depoculuk uygulamaları buğday ve çavdar için Ağustos 1917

tarihinde, şeker rafinerileri ve şeker üreticileri için ise Eylül 1917 tarihinde başlamıştır. Bu kapsamda lisanslı depoculuğa elverişli ürünler; buğday, buğday unu, çavdar, çavdar unu, arpa, yulaf, mısır, pirinç, kuru fasulye, pamuk, yerfıstığı ve soya olarak belirlenmiştir. 10 Ocak 1918 tarihinde yem bitkileri ve yem maddeleri de lisans programına dâhil edilmiştir. Her bir ürün için minimum depolama kapasitesi belirlenmiştir.

Ürün işleme, ihracat ve dağıtımında da belli bir kapasite ve cironun üzerinde üretimi ve ticareti yapılan ve yukarıda belirtilen ürünler için lisans uygulaması başlatılmış, ilerleyen yıllarda da bu ürünlere yenileri eklenmiş ve minimum kapasitelerinde düzenlemeler yapılmıştır.

3 Mayıs 1918’de tüm lisanslı uygulamalar için ortak olan genel şartların ortaya konduğu bir Genel Lisans Düzenlemesi yayınlanmış, ardından da ürün grupları bazında yönetmelikler çıkartılmıştır. Toplamda 1 Genel Düzenleme ve 14 farklı ürün grubuna yönelik yönetmelik oluşturulmuştur.

ABD’de lisanslı uygulamalarda et, süt, balık, taze meyve ve sebzeler gibi çabuk bozulabilen ürünler ile tahıllar gibi dayanıklı ürünler için ayrı yasal düzenlemeler oluşturulmuştur (Mullendore ve Lurtz 1941).

ABD’de federal düzeyde 863, eyalet düzeyinde 6937 lisanslı depo faaliyet göstermektedir (Akay 2013). Lisanslı depoculuğu düzenleyen genel bir yasa bulunmakla birlikte, eyalet düzeyinde de yasal

düzenlemeler mevcuttur. ABD’de lisanslı depoların ve ürün borsalarının tamamı özel sektörün kontrolündedir (Yücel 2011).

ABD’de “Depoculuk Kanunu” çerçevesinde kurulu bulunan 191 adet pamuk lisanslı deposu, ülkede ticareti yapılan pamuğun yaklaşık %46’ını depolamaktadır. 681 adet hububat lisanslı deposu ise ABD’deki hububat ticaretinin %46,3’ünü gerçekleştirmektedir. Pamuk ve hububatın dışında 65 lisanslı depo daha vardır. Bu lisanslı depolar; soya fasulyesi, pamuk yağı ve sert kabuklu meyveleri kapsamaktadır. 2012 yılında ABD Depoculuk Kanunu çerçevesinde kontrolör, tartıcı, numune alıcı ve sınıflandırıcı olarak 12.000 kişi çalışmaktadır (USDA 2012).

Kanada’da lisanslı depoculuk konusundaki ilk düzenlemeler 1971 yılında hububat ile başlamıştır. Kanada’daki hububat depoları aynı yıl 4 farklı kategoride sınıflandırılmıştır ve bu sınıflandırma günümüze kadar gelmiştir.

- i. Birincil hububat depoları (Primary); hububatı direkt olarak üreticiden depolamak veya sevk etmek ya da her ikisi için birden alan depolar.
- ii. İmalata yönelik hububat depoları (Process); hu-

bubatı direkt olarak işleme tesislerine aktarmak üzere satın alan ve depolayan birimlerdir.

iii. Ana hububat depoları (Terminal); hububatı resmi muayene, tartım ve temizlik işlemlerinden sonra kabul edip depolayan ve ürün depodan çıkana kadar bakımını üstlenen depolardır.

iv. Transfer depoları (Transfer); hububatı resmi olarak muayeneden geçip, tartıktan sonra başka depolara yollayan birimlerdir. Kanada’nın doğu bölgelerinde transfer depoları aynı zamanda ürünleri kabul etmekte ve temizledikten sonra depolamaktadır (Anonymous 1985; Anonymous 2013a).

Kanada’da lisanslı depo işletmecilerinin de lisanslı depoculuk kapsamında işlem gören ürünlerin ticareti ile uğraşan kişilerin de lisans almaları gerekmektedir. Tahıl lisanslı depolarının ve tahıl ticaretinin kontrolü “Kanada Tahıl Komisyonu” tarafından gerçekleştirilmektedir. Söz konusu Komisyon lisanslı depoların maksimum depolama ücretlerini belirleme yetkisine sahip olmakla birlikte çoğu zaman ücret belirleme konusunu lisanslı depo işletmelerine bırakmaktadır (Anonymous 2013). Benzer uygulama ABD’de de yapılmaktadır. Lisanslı depolar depolama ücretlerini belli bir

Resim 3. Vancouver Tahıl Lisanslı Deposu

düzeyin üzerine çıkartmadıkları sürece ücretlere müdahale edilmemektedir.

Kanada Tahıl Komisyonu tarafından açıklanan verilere göre 16 Haziran 2013 tarihi itibarıyla ülke genelinde 156 adet hububat lisanslı deposu bulunmaktadır. Bu depolar içerisinde en fazla görülen tip birincil hububat depoları (Primary) ve imalata yönelik hububat depolarıdır (Process) (Anonymous 2013).

Kanada'da özellikle tahılların büyük bir bölümü lisanslı depolar aracılığıyla ticarete konu olmaktadır. Vancouver lisanslı deposunun 150 yıllık bir geçmişi vardır ve günümüzde 1.700 kişiyi istihdam etmektedir. Vancouver'de bulunan bir lisanslı depo bölgesindeki tahılın neredeyse tamamını depolamakta ve ülke ihracatının büyük bir kısmı bu depodan yapılmaktadır (Anonymous 2012; McKeague et.al. 1987). Vancouver tahıl deposunun kurulu kapasitesi 3 milyon ton olup, günümüzde tahıl ticaretinin en önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir. Söz konusu deponun kapasitesinin 5 milyon tona çıkartılmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Vancouver tahıl deposunun yerleşimi özellikle uluslararası ticarete son derece elverişli bir şekilde dizayn edilmiştir. Deponun bir tarafı

liman olup, diğer tarafında demiryolu bulunmaktadır. (Anonymous 2012). Büyük kapasiteli pek çok lisanslı depo ulaşım ağlarının merkezlerinde kurulmaktadır.

ABD ve Kanada dışında, Polonya, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, İngiltere gibi ülkelerde de lisanslı depoculuk uygulamaları vardır. Son yıllarda Tanzanya, Zimbabve, Ghana gibi az gelişmiş ülkelerde tarımsal piyasaların düzenlenmesi ve tarımsal kalkınmayı sağlamak için lisanslı depoculuk konusunda çalışmalar yapılmaktadır (GBN 2013).

Gelişmekte olan ülkelerin lisanslı depoculuk sistemine ilişkin tecrübeleri oldukça sınırlıdır ancak gittikçe gelişme göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerin bazılarında lisanslı depoculuk sistemi aşağıdaki gibi özetlenebilir;

- Endonezya'da lisanslı depoculuk sistemi iyi işlemekte ve pazarlama maliyetlerinin azaltılmasında etkili olmaktadır.
- Hindistan hükümeti konu ile ilgili yasal düzenlemeleri hayata geçirmiş ve future pazarlara geçiş yapmıştır. Ancak, hükümetlerin piyasa fiyatlarına müdahaleleri nedeniyle lisanslı depoculuktan beklenen ekonomik kazançlar tam olarak hayata geçememektedir.

Bununla birlikte lisanslı depoculuk sistemi sayesinde tarımsal kredi gereksinmesi için bir envanter ortaya konmuştur (Varangis and Larson 1996). Hindistan'da özellikle küçük üreticilerin sermaye sorununun çözümünde ürün senetlerinin büyük faydası olmuştur (Deininger and Deininger, 2001; Mahanta 2012).

- Ghana'daki ilk pilot uygulama 1993 yılında Afrika Kalkınma Bankası'nın desteklemeleri ile başlamıştır (Varangis and Larson 1996). Ardından, ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) 2013 yılında Ghana'da 500 tonluk hububat deposu kurulması için kaynak sağlamıştır. Sistemin çalışma prensipleri ülkemizdeki gibidir. Ghana'da lisanslı depoculuk uygulaması yeni başladığı için deneme uygulaması niteliğinde olması açısından kuruluş kapasitesi oldukça düşük tutulmuştur (Quandzie 2013).

- Latin Amerika'daki bazı ülkelerde de lisanslı depoculuk ve ürün senetleri uygulaması başlatılmıştır. Ancak, yanlış hükümet politikaları nedeniyle lisanslı depolar oldukça düşük bir karlılıkla çalışmış, hukuki altyapı yeterince iyi kurulamamış, yüksek faiz oranları, ürün derece ve standartlarının eksik olması gibi sebeplerle söz konusu depolar yaygınlaşamamıştır.

- Meksika'da şeker endüstrisi organizasyonu olan FORMA tarafından ürün senetleri çıkartılmış ve bu senetler özellikle Amerikan firmalarından sezonluk kredi sağlanmasında kullanılmıştır (Varangis and Larson 1996).

Serbest piyasa ekonomisi konusunda tecrübesi sınırlı olan bazı ülkelerde de lisanslı depoculuk ve ürün senedi uygulamalarına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Söz konusu ülkeler genellikle geçiş ekonomisindeki ülkeler olarak adlandırılan ya eski Demirperde ülkeleri ya da parçalanmış ülkelerdir. ABD ve Dünya Bankası bu tip ülkelerde lisanslı depoculuk ve ürün senedi uygulamalarını geliştirmek üzere çalışmalar yapmaktadır. ABD ve Dünya Bankası'nın konu üze-

rine farklı ülkelere kaynak kullandırmasının temelinde yatan amaç dünya piyasalarının daha fazla ürün senedi ile ticaret yapmasını sağlamak ve dünyadaki sistemi de kendi sistemlerine yaklaştırmaktadır. Bu şekilde özellikle hububatta dünya ticaretine yön verme ve fiyatı belirlemede tek aktör olan ABD'nin ticari ağıının gelişmesi ve ticaretin kolaylaşması sağlanacaktır. Geçiş ekonomilerindeki bazı ülkelerde uygulanan projelerden örnekler aşağıda verilmiştir;

- ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) Polonya'da ürün senetlerinin kullanılması konusunda Polonya'da kurulu bulunan bir kooperatif ile işbirliğine giderek pilot bir uygulama başlatmıştır. Söz konusu proje için 100 tane lisanslı depo belirlenmiş ve bunlardan 20 tanesi seçilerek; yönetim uygulamaları, tesis koşulları ve finansal yönetim konularında incelemeler yapılmıştır. Proje ile aynı zamanda ürünlerin depolanma standartları da geliştirilmeye çalışılmıştır. Polonya'daki lisanslı depolarda da ürünlerin garanti altına alınması için hem sigorta hem de tazmin fonu kullanılmaktadır. Polonya'daki uygulamada sigortanın karşılayacağı zararın belli bir üst sınırı bulunmakta olup, meydana gelen zarar bu üst sınırı geçerse tazmin fonu devreye girmektedir. Garanti sistemi 1996 yılında Dünya Bankası'nın bir projesi ile hayata geçirilmiştir. Polonya'da lisanslı depoculuk sisteminin hayata geçirilmesi ve işlerlik kazanmasında ABD ve Dünya Bankası fonlarının ve teknik desteğinin önemli bir etkisi olmuştur.

- Uganda'da kahve en önemli ihracat ürünü olup, 1993 yılında kahve ihracatı özel sektörün rekabetine açılmıştır. Bu durumu takiben 1995 yılında Dünya Bankası Uganda hükümeti ile işbirliğine giderek lisanslı depoların ve ürün senetlerinin geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapmıştır. Yapılan çalışmalarla Uganda'da kullanılan ürün senetlerinin dünya piyasaları ile entegrasyonu sağlanmıştır.

- Slovakya lisanslı depoculuk sisteminin iyi işlediği ülkelerden biridir. Ürün senetleri yasal olarak 1998 yılında kullanılmaya başlamıştır. 1998 yılında ürün senetleri kullanılmaya başlandığında 28 farklı tüzel kişilik tarafından işletilen 48 tane lisanslı depo toplam 635.000 ton hububat saklama kapasitesine sahip olmuş ve bankalar depolardaki ürün değerinin yaklaşık %60'ını finanse etmişlerdir. Aynı yıl Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) ile Slovakya'da tarım sektörünü finanse eden Polnobanka arasında 32 milyon Mark tutarında ortaklaşa bir anlaşma imzalanmış ve EBRD bu tutarın 16 milyon Mark'ını karşılamıştır. Söz konusu fonun yarısı tarımsal piyasaların düzenlenmesi, diğer yarısı ise ürün senetlerinin geliştirilmesine harcanmıştır (Varangis and Larson 1996).

- Bulgaristan, liberalizasyon sonrasında özellikle hububat lisanslı depoculuğuna önem vermiştir. 1997 yılında Bulgar ve Amerikan uzmanlar tarafından ortaklaşa araştırmalar yürütmüşlerdir. Araştırmalar diğer ülkelerde olduğu gibi Amerikan kaynaklarından karşılanmıştır. Günümüzde Bulgaristan'da iki tip lisanslı hububat deposu vardır. Bunlardan bir tanesi kamu depoları, diğeri ise özel lisanslı depolardır. Ancak, gerek kamu olsun gerekse özel, her iki depo da lisans koşullarını yerine getirmekle yükümlüdür.

Bulgaristan'daki lisanslı depoların kuruluşunda da minimum koşullar bulunmaktadır. Minimum kuruluş sermayesinin 55.000 dolar, minimum depolama kapasitesinin de tahıllar için 3.000 ton olması gerekmektedir. Kamu lisanslı depoları her bir ton kapasite için Tarım Bakanlığı adına 5,5 dolar/ton banka teminatı yatırmak ya da gayri kabulü rücu banka garantisi vermek zorundadır. Sigorta yaptırılması da zorunludur. Kamu lisanslı depolarının ücret tarifesini kamu tarafından belli dönemlerde açıklanmaktadır. Bulgaristan'daki lisanslı depolardan 6 tanesi seçilerek, lisanslı depo yetkilileri ve çalışanlarından oluşan bir grup Amerikan heyeti tarafından Kansas'a eğitime gönderilmiş ve burada kapsamlı bir eğitime tabi tutulmuştur. 2001 yılında Bulgaristan'da 114 adet özel hububat lisanslı deposu bulunmakta olup, toplam kapasiteleri 815.000 tondur. Kamu lisanslı depolarının sayısı 23, toplam kapasitesi ise 252.595 tondur. Bulgaristan'da lisanslı depoların kuruluşundan itibaren bankaların ürün senedi karşılığı kullandığı kredi miktarı her geçen sene artış göstermiştir. 2000 yılında yapılan çalışmalarla kullanılan kredinin %30'unun hasattan hemen önce verilmesi mümkün olmuş ve bu şekilde üreticinin hasat dönemini rahat geçirmesi sağlanmıştır (Kiriakov 2001).

3.2. Türkiye’de Lisanslı Depoculuk Uygulamaları

Ülkemizde lisanslı depoculuğa ilişkin ilk uygulamalar TMO tarafından başlatılmıştır. TMO 1993 - 2011 yılları arasında 2699 sayılı Umumi Mağazacılık Kanunu hükümlerine dayanarak makbuz senedi düzenleyerek emanet alımı yapmıştır. Bu uygulama ile yeterli deposu olmayan üretici ve diğer kesimlere depolama sağlayarak, ürünlerini hasat dönemi dışında pazarlama imkânı ve ürününü emanete bırakan kesimlerin makbuz senedi karşılığı finans elde etmeleri sağlanmıştır. TMO tüm ürünlerde emanet ve yerinde emanet alım uygulamasıyla emanet alımları teşvik ederek, ürün arzının hasat dönemi dışına çıkmasını, ürünün daha yüksek fiyattan pazarlanmasını ve lisanslı depoculuğa geçişe öncülük etmeyi amaçlamıştır (Sayıştay 2011). Makbuz Senedine Dayalı Kredi Uygulaması 2005 yılında başlatılmıştır. Krediden; üretici, tüccar ve sanayiciler yararlanmıştır. TMO depolarına emanete bırakılan ürünler karşılığı alınan makbuz senetleri, TMO ile sözleşme imzalayan bankalara ciro edilerek kredi kullanılmıştır. Makbuz senetlerinin, TMO alım garantisi altında olması nedeniyle, senetlerin teminat kalitesi artmış, dolayısıyla kullanılan kredinin faizi düşükmüştür. Bu krediler için ayrıca mali teşvikler de verilmiştir (KKDF %0, BSMV %1, faiz desteği %25). TMO, umumi mağazacılığı sektöre tanıtarak lisanslı depoculuğun önünü açmıştır. Bu uygulamanın amacı lisanslı depoların kurulup yaygınlaştırılarak umumi mağazacılık faaliyetlerinin süreç içinde sonlandırılması olmuştur (TMO 2012). 5300 sayılı Kanun’un geçici 2. maddesinde yer alan hüküm⁹ gereğince, TMO 17.2.2010 tarihinden itibaren umumi mağaza-

cılık hizmeti veremeyecek durumla karşı karşıya kalmıştır. Anılan madde ile intibak için öngörülen sürenin uzatılması yönünde düzenleme yapılması için TMO tarafından Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığında talepte bulunulmuştur (Sayıştay 2011). Günümüzde makbuz senedi uygulaması halen devam etmektedir.

Ülkemiz lisanslı depoculuk uygulamaları bakımından gelişmiş ülkelerin gerisinde kalmıştır. Konu ilgili yasal düzenlemeler 2005 yılında başlatılmış olup, ilk lisanslı depo 2010 yılında TMO-TOBB ortaklığıyla kurulan TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş. tarafından 2011 yılında hayata geçirilmiştir. İlk kurulan lisanslı depo hububat, baklagil ve yağlı tohumlar üzerine çalışmakta olup, Polatlı, Lüleburgaz ve Ahi-Boz’da şubeleri bulunmaktadır. Söz konusu kuruluşun aynı zamanda Ünye ve Düzce’de fındık lisanslı depoları da vardır.

2013 yılı itibarıyla kurulmuş olan lisanslı depolar Çizelge 6’da gösterilmiştir. Günümüze kadar 14 şirket kuruluş izni almıştır. Ülkemizin üretim yapısının da etkisiyle en fazla hububat lisanslı depolarının kurulduğu görülmektedir. Zeytin ve zeytinyağı lisanslı depoları henüz faaliyete geçmemiştir. Pamuk lisanslı depoları ise İzmir Torbalı ve Gaziantep’te bulunmaktadır. TR63 Bölgesi’nde Hatay ili Kırıkhan İlçesi’nde hububat üzerine kuruluş izni almış olup, lisans almayı bekleyen Özova Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş. bulunmaktadır. Bölge’ye yakın olan Şanlıurfa’da kurulmakta olan hububat ve pamuk lisanslı depoları ise henüz kuruluş izni almamıştır.

Lisanslı depoculuk konusu ülkemiz için yeni bir konu olmasına karşılık, ilk uygulamalarla faydaları anlaşarak benimsenmeye ve hızla yayılmaya başlamıştır.

⁹“2699 sayılı Umumi Mağazalar Kanunu” kapsamında umumi mağazacılık yapmak üzere izin ve yetki alan kuruluşlardan bu kanun kapsamındaki tarım ürünlerinin depolanması hizmetleriyle iştigal edenler, bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren en geç beş yıl içinde bu kanun hükümlerine intibak etmedikleri takdirde bunlara verilen izin yeni bir karara gerek kalmaksızın iptal edilmiş sayılır.”

Çizelge 6. Türkiye'deki Lisans Alan ve Lisans Bekleyen Depolar (23 Temmuz 2013 itibariyle)

Şirketin Adı	Faaliyet Konusu	Şirket Merkezi	Şube ve Tesis Yerleri	Kapasite (Ton)	Kuruluş Tarih / No	Lisans Tarihi	Anlaşmalı Olduğu Yetkili Sınıflandırıcı	
TMO-TOBB TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK A.Ş.	HUBUBAT, BAKLAGİLLER, YAĞLI TOHURLAR	ANKARA	POLATLI	40.000	26.2.2010 7510	12.7.2011	POLATLI TİCARET BORSASI	
			LÜLEBURGAZ	20.000			LÜLEBURGAZ TİCARET BORSASI	
			Ahiboz/GÖLBAŞI	30.000			ANKARA TİCARET BORSASI	
	FINDIK		Ünye/ORDU	25.000			ÜNYE TİCARET BORSASI	
			Düzce	5.000			DÜZCE TİCARET BORSASI	
EGE TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK A.Ş	PAMUK	İZMİR	Belevi/TORBALI	20.000	13.1.2011 7729	26.2.2013	İZMİR TİCARET BORSASI	
YAYLA TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK A.Ş	HUBUBAT, BAKLAGİLLER, YAĞLI TOHURLAR	MERSİN	MERSİN	20.000	28.1.2011 7740		ANKARA TİCARET BORSASI	
MARMARA BİRLİK TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK A.Ş	ZEYTİN	BURSA	Nilüfer / BURSA	13.500	3.6.2011 7829			
	ZEYTİNYAĞI			4.000				
TİRYAKİ TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK A.Ş.	HUBUBAT, BAKLAGİLLER, YAĞLI TOHURLAR	GAZİANTEP	Edincik/BANDIRMA	30.000	25.10.2011 7928	12.7.2012	BANDIRMA TİCARET BORSASI	
			ÇORUM	40.000			ÇORUM TİCARET BORSASI	
			MERSİN	38.000		Lisans Alma İşlemleri devam etmektedir		
ÖZOVA TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK A.Ş.	HUBUBAT, BAKLAGİLLER, YAĞLI TOHURLAR	HATAY	KIRIKHAN	40.000	10.5.2012			

TÜRSA TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK A.Ş.	HUBUBAT, BAKLAGİL- LER, YAĞLI TOHUM- LAR	KONYA	Akçapınar/ BANDIRMA	30.000	25.5.2012 8076		
ANADOLU SELÇUKLU TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK A.Ş.	HUBUBAT, BAKLAGİL- LER, YAĞLI TOHUMLAR	KONYA	Karatay/ KONYA	100.000	16.9.2012 8135/73		
GK TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK A.Ş.	HUBUBAT, BAKLAGİL- LER, YAĞLI TOHUM- LAR	KIRIKKALE	Çerikli/ KIRIKKALE	20.000	17.12.2012 8216		
Ziya TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK A.Ş.	HUBUBAT, BAKLAGİL- LER, YAĞLI TOHUMLAR	KIRKLARELİ	Lüleburgaz / KIRKLARELİ	20.000	11.1.2013 8234		
DNY TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK A.Ş.	HUBUBAT, BAKLAGİL- LER, YAĞLI TOHUM- LAR	EDİRNE	İpsala/ EDİRNE	20.000	9.1.2013 8232		
ASKO DEPO TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK A.Ş.	PAMUK	GAZİAN- TEP	Şehitkamil / GAZİANTEP	20.000	18.1.2013 8239		
SELÇUKLU YILDIZI TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK A.Ş.	HUBUBAT, BAKLAGİL- LER, YAĞLI TOHUM- LAR	AFYON- KARAHİ- SAR	Emirdağ/ AFYONKARA- HİSAR	40.000	3.5.2013		
KAİNAT TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK A.Ş.	HUBUBAT, BAKLAGİL- LER, YAĞLI TOHUMLAR	KONYA	Kangal/ SİVAS	33.000	29.5.2013 8330		

Kaynak: T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, İç Ticaret Genel Müdürlüğü, <http://iticaret.gtb.gov.tr/hizmetler/lisansli-depoculuk-ve-urun-ihtisas-borsaciligi/kurulus-ve-faaliyet-izinleri/lisansli-depo-isletmeleri/kurulus-izni-ve-lisans-alan-lisansli-depo-isletmeleri>

Ülkemizde kurulmuş ve hâlihazırda kuruluşu devam eden lisanslı depoların bulundukları bölgeler ile bu bölgelerdeki ilgili lisanslı depo ürününün toplam üretim miktarı ve lisanslı depo kapasiteleri Çizelge 7’de gösterilmiştir. Bölgelerdeki üretim miktarları hububat lisanslı depoları için, bölge genelinde üretilen tüm hububatlar, baklagil ve yem bitkileri dikkate alınarak ve 2012 yılı TUIK verilerinden yararlanılarak hesaplanmıştır. Bölge bazında lisanslı depo kapasiteleri ise bölge kapsamına giren tüm illerdeki lisanslı depolar ve şubelerinin toplam kapasitesi alınarak belirlenmiştir. Mevcut durumda ülkemizdeki lisanslı depoların öncelikle kendi bölgelerine hizmet verecekleri varsayımından hareketle her bir bölgede kurulu bulunan lisanslı depoların bölgenin genel üretim miktarına oranı hesaplanmıştır.

Hububat, baklagil ve yağlı tohumlar için hâlihazırda kuruluş izni almış lisanslı depoların toplam kapasitesi 521.000 tondur. Bu da Türkiye üretiminin %1’ine karşılık gelmektedir. Bu kapasiteye kuruluşu devam eden lisanslı depolar da eklendiğinde toplam kapasite 621.000 tona çıkmaktadır. Fındık lisanslı depolarının toplam kapasitesi 30.000 ton olup ülke üretiminin %4,55’ini karşılamaktadır. Pamuk lisanslı depolarının hâlihazırdaki kapasitesi 40.000 tondur ve Türkiye pamuk üretiminin yaklaşık %1’ine karşılık gelmektedir. Kurulmakta olan lisanslı depolarla birlikte toplam

pamuk depolama kapasitesi 70.000 tona ulaşacaktır. Zeytin lisanslı deposunun kapasitesi 13.500 tondur ve ülke sofralık zeytin üretiminin yaklaşık %3’ünü karşılamaktadır. Zeytinyağı lisanslı deposunun kapasitesi ise 4.000 ton olup, ülke üretiminin %1,5’a denk gelmektedir.

Hububat, baklagil ve yağlı tohumlar için en yüksek depolama kapasitesi 100.000 ton ile Konya - Karaman illerini kapsayan TR52 bölgesi ile henüz kuruluşuna başlanmış olan TRC2 bölgesi’ne (Urfa - Diyarbakır) aittir. Lisanslı depo kapasiteleri ile bölge üretimleri oranlandığında, genel olarak hububat lisanslı depolarının bölge üretiminin %0,54’ü ile %5,18’i arasında değiştiği, ortalama olarak da bölge üretiminin %2,30’unu karşıladığı görülmektedir.

Pamuk lisanslı depoları içerisinde en yüksek kuruluş kapasitesi Urfa’da kuruluşuna başlanılan 30.000 tonluk depo olup, söz konusu depo kapasitesi bölge üretiminin %2,60’ını karşılamaktadır. Bununla birlikte İzmir ve Gaziantep’te kurulmuş olan 20.000 tonluk pamuk lisanslı depoları bölge üretimlerinin yaklaşık %18’ini depolama kapasitesine sahiptir.

Zeytin lisanslı deposu sadece Bursa - Bilecik - Eskişehir bölgesinde (TR41) olup, bölge zeytin üretiminin %23,52’sini depolama kapasitesine sahiptir.

Çizelge 7. Lisanslı Depoların Bulunduğu Bölgeler, Toplam Üretim Miktarları ve Lisanslı Depo Kapasiteleri

Lisanslı Deponun Bulunduğu İl/İller	Bölge	Kapsadığı İller	Ürün	Toplam Üretim (Ton)	Lisanslı Depo Kapasitesi (Ton)	Lisanslı Depo/Toplam Üretim (%)
Düzce	TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	Fındık	210.194	5.000	2,38
Ordu	TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	Fındık	317.602	25.000	7,87
Kırklareli, Edirne	TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	Hububat, Baklagil, Yağlı Tohumlar	2.984.181	60.000	2,01
Balıkesir	TR22	Balıkesir, Çanakkale	Hububat, Baklagil, Yağlı Tohumlar	1.157.938	60.000	5,18
Afyonkarahisar	TR33	Manisa, Afyonkarahisar, Uşak, Kütahya	Hububat, Baklagil, Yağlı Tohumlar	2.663.856	40.000	1,50
Ankara	TR51	Ankara	Hububat, Baklagil, Yağlı Tohumlar	1.684.987	70.000	4,15
Konya	TR52	Konya, Karaman	Hububat, Baklagil, Yağlı Tohumlar	3.955.895	100.000	2,53
Mersin	TR62	Adana, Mersin	Hububat, Baklagil, Yağlı Tohumlar	2.655.856	58.000	2,18
Hatay	TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	Hububat, Baklagil, Yağlı Tohumlar	1.839.016	40.000	2,18
Kırıkkale	TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	Hububat, Baklagil, Yağlı Tohumlar	3.691.426	20.000	0,54
Sivas	TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	Hububat, Baklagil, Yağlı Tohumlar	2.787.638	33.000	1,18
Çorum	TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	Hububat, Baklagil, Yağlı Tohumlar	2.448.056	40.000	1,63
Urfa	TRC2	Urfa, Diyarbakır	Hububat, Baklagil, Yağlı Tohumlar	4.618.411	100.000	2,17
İzmir	TR31	İzmir	Pamuk	111.261	20.000	17,98
Gaziantep	TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	Pamuk	114.304	20.000	17,50
Urfa	TRC2	Urfa, Diyarbakır	Pamuk	1.128.337	30.000	2,66
Bursa	TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	Zeytin	57.405	13.500	23,52

Bölgelerin zeytinyağı üretim miktarına ilişkin sağlıklı bir veriye ulaşılamadığından, zeytinyağı ile ilgili bir değerlendirme yapılmamıştır. TR41 Bölgesi öncelikli olarak sofralık zeytin yetiştirilen bir Bölge olduğundan, yine bu Bölgede kurulan zeytinyağı lisanslı deposunun TR41 Bölgesinin ihtiyacını karşılayabileceği gibi diğer Bölgelere de hizmet götüreceği tahmin edilmektedir. Esasen bu durum tüm lisanslı depolar

için geçerlidir. Polatlı'daki hububat lisanslı deposu ile İzmir'deki pamuk lisanslı deposuna ülkenin pek çok ilinden ürün sevk edildiği belirlenmiştir.

Ülkemizde ürünlerin lisanslı depolarda depolanma süreleri de Gümrük ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmiştir. Her bir ürün için depolama başlangıç ve bitiş tarihleri Çizelge 8'de gösterilmiştir.

Çizelge 8. Lisanslı Depoculuğa Elverişli Ürünlerin Depolama Başlangıç ve Bitiş Tarihleri

Ürün	Türü	Depolama Dönemi Başlangıç Tarihi	Depolama Dönemi Bitiş Tarihi
Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar	Buğday	1 Haziran	31 Mayıs
	Arpa	1 Haziran	31 Mayıs
	Çavdar	1 Haziran	31 Mayıs
	Yulaf	1 Haziran	31 Mayıs
	Mısır	1 Ağustos	31 Temmuz
	Çeltik	1 Eylül	31 Ağustos
	Pirinç	1 Eylül	31 Ağustos
	Triticale	15 Haziran	14 Haziran
	Mercimek	1 Mayıs	30 Nisan
	Nohut	15 Haziran	14 Haziran
	Fasulye	1 Ağustos	31 Temmuz
	Bakla	15 Temmuz	14 Temmuz
	Ayçiçeği	15 Temmuz	14 Temmuz
	Keten Tohumu	15 Temmuz	14 Temmuz
	Soya Fasulyesi	15 Temmuz	14 Temmuz
	Kolza	1 Temmuz	30 Haziran
Pamuk	Pamuk	1 Eylül	31 Ağustos
Fındık	Fındık	15 Ağustos	14 Ağustos
Zeytin	Siyah ve rengi dönük zeytin	1 Kasım	28 Şubat
	Yeşil zeytin	1 Eylül	31 Ağustos

Kaynak: T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, İç Ticaret Genel Müdürlüğü, <http://iticaret.gtb.gov.tr/hizmetler/lisansli-depoculuk-ve-urun-ihisas-borsaciligi/urunlerin-depolama-donemleri>

4. TR63 BÖLGESİ BİTKİSEL ÜRETİM POTANSİYELİ

TR63 Bölgesi coğrafi yapısı ve iklim koşulları tarımsal üretime son derece elverişli olup, Bölge genelinde tarım ürünleri ticareti ekonomik hayatta önemli bir yer tutmaktadır.

Lisanslı depoculuk uygulamaları bitkisel ürünleri kapsadığı için, Bölgenin tarımsal üretim potansiyeli sadece bitkisel üretim kapsamında ele alınacak, bölgenin hayvansal üretim durumu incelenmeyecektir. Öncelikle her bir ilin bitkisel üretim durumu tarla bitkileri, sebzeler ve meyveler bazında incelenecek olup, ardından Bölgenin genel üretim potansiyeli ortaya konulacaktır.

4.1. Hatay

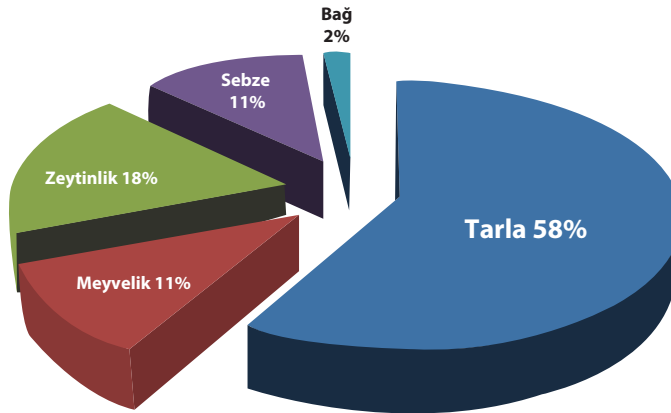
Hatay ilinde 275.578 hektar tarım arazisi olup, söz konusu arazinin 206.553 hektarı (%75) sulamaya elverişlidir. Sulamaya elverişli arazinin 114.863 hektarı (%70) sulanabilmektedir.

Hatay İli tarım arazilerinin kullanım şekline göre dağılımı Grafik 4’de gösterilmiştir.

Hatay ili tarım arazilerinin %58’i tarla arazilerinden oluşmaktadır. Tarla arazilerinden sonra en fazla alanı %18’lik oranı ile zeytinlikler kaplamaktadır. İl genelinde sebze ve meyve alanlarının oranı aynı olup %11 düzeyindedir. Bağ arazileri %2’lik bir orana sahipken nadas alanı bulunmamaktadır.

İl topraklarının %75’inin sulanabilir nitelikte olması, sulu tarıma elverişli bir üretim deseninin ortaya çıkmasını sağlamış ve entansif tarım uygulamalarına da zemin hazırlamıştır. İl genelinde bitki deseni olarak buğday, pamuk, zeytin, yağlı bitkiler, narenciye ve sebzeler ön plana çıkmaktadır.

Hatay ili tarımsal üretimi tarla bitkileri, meyveler ve sebzeler olmak üzere 3 kategoride ele alınmıştır. Hatay ili tarla bitkileri üretimine ilişkin veriler Çizelge 9’da gösterilmiştir.

Grafik 4. Hatay İli Tarım Arazilerinin Kullanım Şekline Göre Dağılımı

Çizelge 9. Hatay İli Tarla Bitkileri Üretimi (2011)

Ürün Adı	Ekim Alanı (da)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Buğday	1.025.389	474.455	463
Arpa	11.950	3.611	302
Yulaf	2.260	530	235
Çeltik	600	180	300
Dane Mısır (I. Ürün + II. Ürün)	147.670	167.734	1.136
TAHILLAR	1.187.869	646.510	
K. Bezelye	1.830	655	358
Nohut	8.250	1.572	191
K. Fasulye	660	178	270
Y. Mercimek	1.940	254	141
K. Mercimek	280	40	141
K. Börülce	210	36	171
Bakla	90	14	156
BAKLAGİLLER	13.260	2.749	
Fiğ (Dane)	3.350	359	107
Fiğ (Yeşil ot)	24.250	26.440	1.090
Yonca	1.718	4.800	2.794
Mısır (hasıl)	1.000	3.000	3.000
Silajlık Mısır (I. ve II. Ürün)	15.425	72.628	4.708
YEM BİTKİLERİ	30.318	107.227	
Patates	12.165	40.540	3.333
Tatlı Patates	60	72	1.200
K.Sarımsak	6.814	7.878	1.156
K.Soğan	50.890	132.775	2.609
YUMRU BİTKİLER	69.929	181.265	
Pamuk (I. ve II. Ürün)	460.600	236.325	513
Kanola (Kolza)	385	58	150
Ayçiçeği (yağlık + çerezlik)	1.081	238	221
Yerfıstığı (II. Ürün)	1.000	250	250
YAĞLIK BİTKİLER	463.066	236.871	
Tütün	20.445	2.549	125
ENDÜSTRİ BİTKİLERİ	20.445	2.549	
Kırmızı Biber	10.725	26.265	2.449
Kekik	800	155	194
İTRİ BİTKİLER	11.525	26.420	

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Hatay İl Müdürlüğü, Brifing Raporu, 2013.

Hatay ili tarla bitkileri üretimine ayrılan alanın %66'sında tahıllar, %26'sında ise yağlık bitkiler üretilmektedir. Tahıl üretiminin %73'ünü buğday, %26'sını ise mısır oluşturmaktadır. Baklagillerde en fazla üretilen ürünün nohut, yem bitkilerinde ise silajlık mısır ve

fiğ olduğu görülmektedir. Pamuk, bölgedeki en önemli ürünlerden biridir.

Hatay ilinin üretim miktarı bakımından önde gelen sebzeleri ve üretim verileri Çizelge 10'da gösterilmiştir.

Çizelge 10. Hatay İli Sebze Üretimi (2011)

Ürün Adı	Ekim Alanı (da)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Domates	56.605	198.999	3.516
Biber	50.085	102.703	2.050
Patlıcan	28.718	85.604	2.981
Hıyar	24.057	80.458	3.344
Kavun	17.772	45.021	2.533
Havuç	11.582	33.956	2.931
Sakızkabağı	12.251	32.771	2.675
Marul	17.810	30.950	1.730
Taze Fasulye	21.616	22.106	1.022
Maydanoz	18.070	20.290	1.123
Taze Soğan	7.690	11.746	1.527
TOPLAM	308.401	720.889	

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Hatay İl Müdürlüğü, Brifing Raporu, 2013.

İl genelinde en fazla üretimi yapılan sebzeler domates, biber ve patlıcandır. Sebze üretim verilerine örtü altı üretimi ile elde edilen ürün miktarı da dâhil edilmiştir. Hatay ilinde geniş bir sebze çeşitliliği bulunmaktadır.

Söz konusu çeşitlilik meyve üretimi için de geçerlidir. Hatay İli meyve üretim miktarına ilişkin veriler Çizelge 11’de verilmiştir. Çizelgede, en fazla üretimi yapılan ürünler ele alınmıştır.

Çizelge 11. Hatay İli Meyve Üretimi (2011)

Ürün Adı	Kapladığı Alan (Da)	Meyve Veren Ağaç Sayısı	Üretim (Ton)
Portakal		1.970.235	286.373
Mandalina		2.270.400	254.287
Zeytin	495.087	9.961.285	199.226
Limon		319.550	36.989
Üzüm	63.967		27.287
Altıntop		139.615	25.086
Erik	16.685	798.838	25.016
Nar	10.380	638.830	17.443

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Hatay İl Müdürlüğü, Brifing Raporu, 2013.

İl genelinde narenciye ve zeytin üretiminin ön planda geldiği görülmektedir. Hatay ili zeytin üretimi açısından zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Hatay ilinde 2006 yılından sonraki zeytin dikimlerinde, dikilen fidanların büyük bir kısmı sofralık çeşitler olmasına karşılık il genelinde halen yağlık çeşitlerin hâkimiyeti söz konusudur. Üretilen zeytinin yaklaşık %80'i yağlık, %20'si ise sofralık çeşitlerden oluşmaktadır.

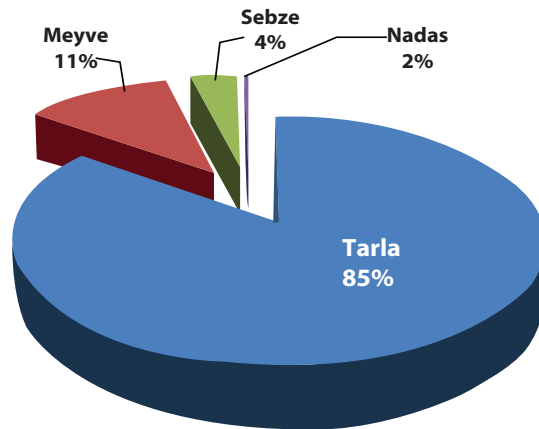
Hatay ili bitkisel üretim bakımından genel olarak değerlendirildiğinde; tarla bitkilerinden en fazla üretimin 474.455 ton ile buğday, 243.362 ton ile mısır ve 236.325 ton ile pamuğa ait olduğu görülmektedir. Sebze üretiminde 198.999 tonluk üretimi ile domates ilk sırayı alırken, 102.703 tonluk üretimi ile

biber ve 85.604 tonluk üretimi ile de patlıcan 2. ve 3. sırayı alan ürünlerdir. Meyvelerde en fazla üretim 286.373 ton ile portakal, 254.287 ton ile mandalina ve 199.226 ton ile zeytindir.

4.2. Osmaniye

Osmaniye ilinde toplam 125.012 ha tarım arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 85.958 hektarı (%69) sulanabilir arazilerden oluşmakta ve bu miktarın 66.263 hektarı sulanmaktadır. Diğer bir ifade ile sulamaya elverişli arazinin %53'lük bir kısmı sulanabilmektedir.

Osmaniye ili tarıma elverişli alanların kullanım şekline göre dağılımı Grafik 5'de gösterilmiştir.

Grafik 5. Osmaniye İli Tarım Arazilerinin Kullanım Şekline Göre Dağılımı

Osmaniye ili tarım arazilerinin %85'ini tarla arazileri oluşturmaktadır. Tarla arazilerini %11 ile meyve alanları takip etmektedir. Sebze alanlarının payı %4, nadas alanlarının payı ise % 0,3'dür. İl genelinde sulanabilir

arazilerin ancak yarısının sulanması nedeniyle tarla tarımı daha gelişmiş bir yapıdadır. Osmaniye ili çeşitli tarla bitkileri üretim miktarları Çizelge 12'de gösterilmiştir.

Çizelge 12. Osmaniye İli Tarla Bitkileri Üretimi (2011)

Ürün Adı	Ekim Alanı (da)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Mısır	405.687	467.251	1.068
Buğday	598.686	258.508	430
Silajlık Mısır	25.915	75.286	2.961
Yerfıstığı	121.095	46.910	398
Fiğ (Yeşil Ot)	16.815	28.804	1.713
Arpa (Kuru)	45.489	16.376	360
Ayçiçeği (Yağlık)	47.212	13.928	295
Yonca (Yeşil Ot)	3.062	6.660	2.175
Soya	15.094	5.406	404
Pamuk	6.035	2.699	346
Yulaf	3.400	1.020	300

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Osmaniye İl Müdürlüğü, Brifing Raporu, 2012.

Osmaniye’de en fazla üretilen tarla bitkisi mısır olup, il genelinde I. ürün, II. Ürün, silajlık ve hasıl mısır olmak üzere toplam 431.712 da alanda 542.581 ton mısır üretilmektedir. 258.508 tonluk üretimi ile buğday ve yaklaşık 47.000 tonluk üretimi ile yerfıstığı ikinci ve üçüncü sırada gelmektedir.

Osmaniye ili başlıca sebze üretimi Çizelge 13’de gösterilmiştir. Üretim miktarları verilirken örtü altı üretim miktarları da dahil edilmiştir. Tarla ve örtü altı üretimlerin verimlilik değerleri farklı olmaktadır, bu nedenle çizelgede verim değerleri gösterilirken ortalama verim üzerinden hareket edilmiştir.

Çizelge 13. Osmaniye İli Sebze Üretimi (2011)

Ürün Adı	Ekim Alanı (da)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Turp	34.950	104.256	2.983
Karpuz	13.126	63.598	5.879
Biber	6.841	14.386	1.862
Soğan (Kuru)	2.295	7.599	3.311
Domates	3.065	6.722	8.783
Kavun	2.170	6.315	2.910
Lahana (Beyaz)	1.314	5.165	3.931
İspanak	3.238	4.621	1.427
Pırasa	1.284	4.421	3.443
Marul (Göbekli)	2.095	3.572	1.705

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Osmaniye İl Müdürlüğü, Brifing Raporu, 2012.

Osmaniye ilinde en fazla üretimi yapılan sebze turp olup, toplam ekili sebze alanlarının %46'sını kaplamaktadır. Karpuz ve biber üretim miktarı bakımından önemli yer tutan diğer sebzelerdir.

Osmaniye ili meyve üretim miktarları Çizelge 14'de verilmiştir.

Çizelge 14. Osmaniye İli Meyve Üretimi (2011)

Ürün Adı	Kapladığı Alanı (da)	Meyve Veren Ağaç (adet)	Üretim Miktarı (ton)	Verim (kg/ağaç)
Zeytin	101.999	2.075.306	51.883	25
Portakal	9.450	214.315	33.647	157
Mandarin	3.616	87.853	7.380	84
Elma	2.172	135.480	4.471	33
Kiraz	7.184	161.485	3.876	24
Nar	2.751	103.997	2.496	24
Üzüm (Bağ)	2.681	-	1.898	708 kg/da
Kayısı	978	23.972	1.223	51
Şeftali	730	22.328	1.072	48
Erik	1.000	25.788	928	36

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Osmaniye İl Müdürlüğü, Brifing Raporu, 2012.

Osmaniye ili meyvelik alanlarının %75'ini zeytinlikler kaplamaktadır. En fazla üretim yaklaşık 52.000 ton ile zeytine aittir. Osmaniye ağaç başına zeytin verimi Hatay ve Kahramanmaraş zeytin veriminden yüksektir. Osmaniye, Doğu Akdeniz Bölgesinde zeytin dikili alanların en hızlı geliştiği ildir. 2011 yılı itibariyle ildeki zeytinliklerin %67'si yağlık, %33'ü sofralık çeşitlerden oluşmaktadır. Hatay ve Kahramanmaraş illerinin aksine Osmaniye ilinde yağlık çeşitlerin dikim alanındaki artış, sofralık çeşitlerin dikim alanındaki artıştan yüksek olmuştur.

4.3. Kahramanmaraş

Kahramanmaraş 14.346 km²'lik yüzölçümü ile Türkiye'nin 11. büyük vilâyeti durumundadır. İl, toplam tarımsal alan bakımından Türkiye'nin 18'inci ili konumundadır. Kahramanmaraş; Afşin, Andırın, Çağlayanerit, Ekinözü, Elbistan, Göksun, Nurhak, Pazarcık, Türkoğlu ve Merkez olmak üzere toplam on ilçeden oluşmaktadır.

Kahramanmaraş İli 426.467 hektar tarım arazisine sahipken, bu arazinin 353.580 hektarı (%83) sulanabilir niteliktedir. Sulamaya elverişli arazinin 154.241 hektarı (%44) ise sulanmaktadır.

Kahramanmaraş İli tarım arazilerinin kullanım şekline göre dağılımı Grafik 6'da gösterilmiştir.

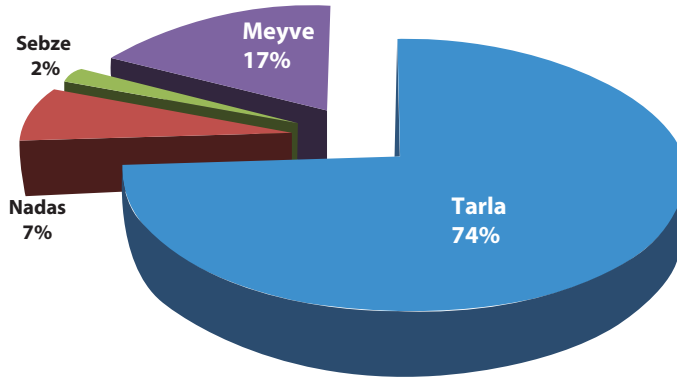
Kahramanmaraş İli tarım arazilerinin %74'ü tarla arazilerinden oluşmaktadır. Tarla arazilerini sırasıyla %17 ile meyve, %2 ile sebze ve %7 ile nadas alanları izlemektedir.

İl topraklarının %83'ünün sulanabilir özellikte olmasına karşılık, sulanan alanların oransal olarak azlığı ilin üretim desenine yansımış ve tarla tarımı ön plana çıkmıştır.

İl genelinde sulama olanaklarının artırılması ile birlikte sulu tarıma elverişli, katma değeri daha yüksek ve daha çeşitli ürünlerin yetiştirilmesi mümkündür. Kahramanmaraş ili tarımsal üretimi tarla bitkileri, meyve ve sebzeler olmak üzere 3 başlık altında incelenmiştir. Kahramanmaraş ili başlıca tarla bitkileri üretimi Çizelge 15'de verilmiştir.

İl genelinde ağırlıklı olarak buğday, şekerpancarı ve mısır üretildiği görülmektedir. Buğday toplam tarla bitkileri üretiminin %30'unu oluştururken; şeker pancarının payı %25, mısırın payı ise %17'dir.

Kahramanmaraş ilinde üretim miktarına göre önde gelen sebzeler Çizelge 16'da sıralanmıştır.

Grafik 6. Kahramanmaraş Tarım Arazilerinin Kullanım Şekline Göre Dağılımı

Çizelge 15. Kahramanmaraş İli Tarla Bitkileri Üretimi (2011)

Ürün adı	Ekilen alan (dekar)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Buğday	1.584.182	464.324	691
Şekerpancarı	68.075	393.905	5.786
Mısır	223.156	273.439	5.157
Arpa	404.540	120.208	297
Fig	101.370	84.582	139
Yonca	29.310	45.542	-
Pamuk	181.184	43.903	485
Soğan	10.290	29.562	2.792
Ayçiçeği	81.951	19.540	370
Nohut	108.647	15.199	140
Patates	7.110	13.470	1.895
Sarımsak	7.830	9.613	1.228
Kırmızı Biber	4.100	7.850	1.915
Fasulye	42.467	7.492	176
Yerfıstığı	22.300	6.684	300

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Kahramanmaraş İl Müdürlüğü, Brifing Raporu 2012

Çizelge 16. Kahramanmaraş İli Sebze Üretimi (2011)

Ürün adı	Ekilen alan (dekar)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Domates (Sofralık)	25.340	77.171	3.045
Karpuz	8.286	28.077	3.388
Soğan (Kuru)	12.092	27.118	2.243
Hıyar (Sofralık)	8.132	21.902	2.693
Domates (Salçalık)	4.400	13.572	3.085
Sarımsak (Kuru)	11.596	12.388	1.068

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Kahramanmaraş İl Müdürlüğü, Brifing Raporu 2012

Kahramanmaraş'ta sebzeler içerisinde en fazla domates, karpuz ve kuru soğan üretimi yapılmaktadır. Kahramanmaraş meyve üretimine ilişkin veriler ise Çizelge 17'de verilmiştir.

Çizelge 17. Kahramanmaraş İli Meyve Üretimi (2011)

Ürün Adı	Kapladığı Alan (da)	Meyve Veren Ağaç Sayısı	Üretim (ton)
Üzüm	336.324	336.324	250.239
Elma	51.876	1.379.185	64.268
Kayısı	91.780	996.530	14.678
Ceviz	7.805	245.175	10.052
Kiraz	13.068	284.315	5.955
Zeytin	68.654	799.250	5.244
Antep Fıstığı	61.000	808.500	4.892
Armut	1.627	93.750	3.045

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Hatay İl Müdürlüğü, Brifing Raporu 2012

Kahramanmaraş ilinde 250.239 tonluk üretimi ile üzüm ilk sırada gelmektedir. Üzüm üretimini, elma ve kayısı izlemektedir.

5. TR63 BÖLGESİ LİSANSLI DEPOCULUĞA ELVERİŞLİ ÜRÜN, KAPASİTE VE KURULUŞ YERİ SEÇİMİ

TR63 Bölgesinde lisanslı depoculuğa elverişli ürünlerin seçilmesi ve kurulması planlanan lisanslı depoların kapasitelerinin ve kuruluş yerlerinin belirlenmesine esas oluşturması amacıyla Bölgenin bitkisel üretim potansiyeli, lisanslı depoculuğa elverişli, diğer bir ifade ile standardize edilebilen ve işlenebilen ürünler bazında değerlendirilmiştir.

5.1. Lisanslı Depoculuğa Elverişli Ürünlerin Belirlenmesi

Üretim deseni iller bazında değişiklik göstermekle birlikte TR63 Bölgesi'nde en fazla üretimi yapılan ürünler hububat ürünleridir. TR63 Bölgesi üretim deseni incelendiğinde lisanslı depoculuğa elverişli olan ürünlerin hububat (buğday, mısır, arpa), pamuk, yerfıstığı, sofralık zeytin ve zeytinyağı olduğu görülmektedir. Söz konusu ürünlerin her biri TR63 Bölgesi bitkisel üretiminden önemli bir pay almaktadır.

Seçilen ürünlerin TR63 Bölgesi bitkisel üretim değeri içerisindeki payını ortaya koyabilmek amacıyla her bir ürünün üretim miktarı, ürün fiyatı ile çarpılarak toplam bitkisel üretim değeri hesaplanmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu fiyat istatistiklerinden faydalanarak 2011 yılı ortalama çiftçi eline geçen fiyatlar dikkate alınmıştır (Çizelge 18).

TR63 Bölgesi toplam bitkisel üretim değeri 5.456.075.000 TL olup, lisanslı depoculuğa elverişli olarak belirlenen 6 bitkisel ürünün toplam üretim değeri 2.662.662.000 TL'dir. Söz konusu ürünler Bölge toplam bitkisel üretim değerinin %48,8'ini diğer bir ifade ile yaklaşık yarısını oluşturmaktadır.

Belirlenen ürünlerin üretim değerinin il toplam bitkisel üretim değeri içerisindeki payının en yüksek olduğu il yaklaşık %80'lik oranı ile Osmaniye'dir.

Çizelge 18. TR63 Bölgesi Bitkisel Üretim Değeri (000 TL) (2011)

Ürünler	Hatay	Kahramanmaraş	Osmaniye	TR63 Bölgesi
Tarla Bitkileri	1.197.425	757.956	592.062	2.547.443
Sebzeler	788.202	170.300	82.517	1.041.019
Meyveler	1.136.001	595.545	136.067	1.867.613
Toplam Bitkisel Üretim Değeri	3.121.628	1.523.801	810.646	5.456.075
Buğday	308.395	287.531	155.105	751.031
Arpa	2.275	72.125	9.734	84.134
Mısır	136.283	89.231	261.660	487.174
Pamuk	512.411	39.737	3.644	555.792
Yerfıstığı	1.134	16.710	122.755	140.599
Zeytin	543.134	10.003	90.795	643.932
Toplam	1.503.632	515.337	643.693	2.662.662
%	48,17	33,82	79,40	48,80

Kaynak: TÜİK, Tarımsal Fiyat ve Ekonomik Hesaplar, Çiftçi Eline Geçen Fiyatlar, Bitkisel Üretim İstatistikleri (2012) kullanılarak hesaplanmıştır.

Çizelge 19’da lisanslı depoculuğa elverişli ürünler olan buğday, arpa, mısır, pamuk, yerfıstığı ve zeytin için Türkiye ve TR63 Bölgesi üretim miktarları gösterilmiştir.

Çizelge 19. TR63 Bölgesi Lisanslı Depoculuğa Elverişli Ürünler (2012)

Ürün adı	Ekilen alan (dekar)			Üretim (Ton)			Verim (kg/da)	
	Türkiye	TR63	%	Türkiye	TR63	%	Türkiye	TR63
Buğday	75.296.394	2.351.962	3,12	20.100.000	833.491	4,15	271	361
Mısır (Dane)	6.226.094	711.494	11,43	4.600.000	573.661	12,47	739	806
Arpa	27.487.664	431.886	1,57	7.100.000	125.205	1,76	280	290
Pamuk (Kütlü)	4.884.963	471.675	9,66	2.320.000	234.674	10,12	475	498
Yerfıstığı	373.881	147.574	39,47	122.780	48.907	39,83	330	333
Zeytin	8.137.650	654.055	8,04	1.820.000	231.716	12,73	15	20

Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim istatistikleri 2012.

TR63 Bölgesi, Türkiye genelinde üretilen yerfıstığının yaklaşık %40'ını üretmektedir. Yerfıstığından sonra ülke genelinden en fazla pay alan ürün zeytindir. Türkiye zeytin üretiminin %13'ü TR63 Bölgesi'nden elde edilmektedir. Bölge genelinde üretilen zeytinin yaklaşık %80'i yağlık %20'si ise sofralık çeşitlerden oluşmaktadır. 2006 yılında zeytin dikimlerine verilen devlet desteği ile birlikte dikilişi yıldan yıla artan zeytin ağaçlarının bir kısmı da verime yattığı zaman Bölge zeytin üretim miktarı daha da artacaktır. Ülke geneli içerisinde üretimden %12 pay alan önemli ürünlerden biri de dane mısırdır. Çizelge 19'da silajlık mısır ve hasıl mısır üretim miktarları değerlendirmeye alınmıştır. Çünkü silajlık mısır ve mısırın yeşil iken hasat edilmiş hali olan hasıl mısır hayvan beslenmesinde

silaj yapımı için kullanılmakta olup, hasadı takiben silaj yapımına sevkedilmekte diğer bir ifade ile depolanmamaktadır. Silajlık ve hasıl mısırın depolanmaması nedeniyle sadece dane mısır üretimi dikkate alınmıştır.

Sektör lisanslı depoculuk bakımından değerlendirirken özellikle son yıllarda zeytin dikim alanlarındaki artışa paralel olarak üretimi de artan zeytinyağı da kapsama alınmıştır.

Lisanslı depoculuğa elverişli ürünlerin üretim miktarları iller bazında Çizelge 20'de gösterilmiştir. Çizelgenin hazırlanması esnasında 2012 yılı Türkiye İstatistik Kurumu verilerinin geçici olması nedeniyle kesin veriler olan 2011 yılı verilerinden yararlanılmıştır.

Çizelge 20. Lisanslı Depoculuğa Elverişli Ürünlerin İller Bazında Dağılımı (Ton) (2011)

Ürün	Hatay	%	K. Maraş	%	Osmaniye	%	TR63 Toplamı
Buğday	331.136	30,78	464.324	43,16	280.280	26,05	1.075.740
Arpa	2.586	1,88	120.208	87,37	14.792	10,75	137.586
Mısır (Dane)	75.265	14,00	162.238	30,18	300.075	55,82	537.578
Pamuk (Kütlü)	269.918	88,02	32.046	10,45	4.686	1,53	306.650
Yerfıstığı	250	0,58	6.684	15,54	36.075	83,88	43.009
Sofralık Zeytin	34.284	56,42	1.502	2,47	24.977	41,11	60.763
Zeytinyağı	29.454	78,30	748	1,99	7.417	19,72	37.619

Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim istatistikleri 2012.

Hububat üretiminde önde gelen ilin Kahramanmaraş olduğu görülmektedir. Bölge toplam buğday, arpa ve dane mısır üretiminin %43'ü Kahramanmaraş'ta, %34'ü Osmaniye'de ve %23'ü Hatay'da üretilmektedir. Pamuk üretiminde ise ön plana çıkan il Hatay olup, Bölge toplam pamuk üretiminin %88'ini gerçekleştirmektedir. Yerfıstığı üretiminde ise Osmaniye ilinin hakim olduğu görülmektedir. Toplam yerfıstığı üretiminin %84'ü Osmaniye'de gerçekleştirilmektedir. Sofralık zeytin ve zeytinyağı üretiminde sırasıyla %56 ve %78'lik oranları ile Hatay ili Bölge genelinden en yüksek payı almaktadır.

Zeytinyağı üretim miktarı, illerin yağlık zeytin üretimlerinden hareketle ve yağ randımanının ortalama %20 olduğu varsayımı altında hesaplanmıştır. Doğu Akdeniz Bölgesi bir bütün olarak dikkate alındığında, sade-

ce yağlık zeytinden elde edilebilecek yaklaşık 40.000 ton zeytinyağı üretilmesi mümkündür. Bölgedeki üretim miktarı Türkiye zeytinyağı üretiminin yaklaşık %20'sine karşılık gelmektedir. Bölgenin zeytinyağı üretim miktarına sofralık çeşitlerden elde edilen zeytinlerden üretilen zeytinyağları da eklenecek olursa söz konusu değer yılda 45 - 50.000 tona kadar çıkabilecektir ki bu da ülke üretiminin %30'unu oluşturmaktadır.

5.2. Lisanslı Depoların Kuruluş Kapasitelerinin Belirlenmesi

Bölgede lisanslı depoculuğa uygun olarak belirlenmiş ürünlerin mevcut durumdaki üretimlerinin yanı sıra zaman içerisindeki üretim eğiliminin de incelenmesi gerekmektedir. Buna göre son 10 yıllık üretim miktarları Çizelge 21'de gösterilmiştir.

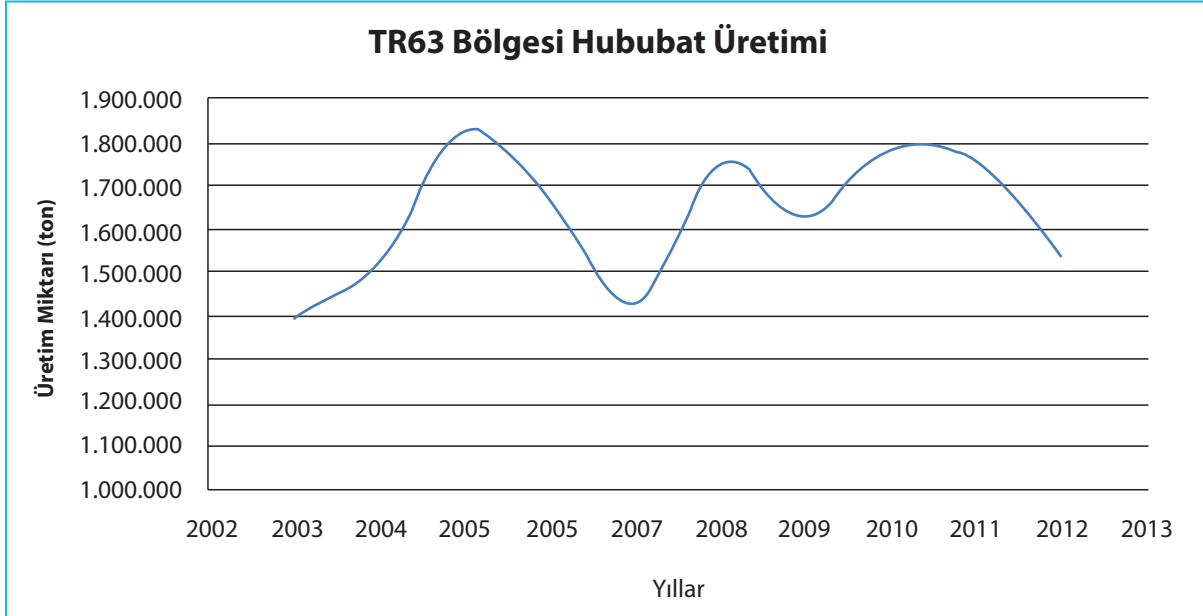
Çizelge 21. TR63 Bölgesi Lisanslı Depoculuğa Elverişli Ürünlerin Üretim Miktarları (ton)

Ürünler	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Buğday	1.006.161	1.057.633	1.143.835	1.035.081	960.873	1.147.692	1.105.645	1.072.670	1.075.740	833.491
Mısır	292.212	363.343	546.949	509.325	393.153	526.129	441.238	633.210	537.578	573.661
Arpa	102.051	102.017	133.529	122.720	83.087	78.708	84.658	80.436	137.586	125.205
Pamuk	332.651	333.267	320.777	322.434	316.411	162.600	161.461	258.569	306.650	234.674
Yerfıstığı	37.356	33.598	36.899	34.434	38.025	37.315	37.968	44.792	43.009	48.907
S. Zeytin	19.352	24.466	23.594	41.673	39.119	34.787	27.884	44.888	60.763	50.333
Zeytin-yağı	14.611	21.847	21.279	26.228	21.433	22.818	25.484	28.378	37.619	36.277

Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim istatistikleri 2012.

TR63 Bölgesi'nin buğday, arpa ve dane mısırdan oluşan toplam hububat üretiminin son 10 yıllık gelişimi Grafik 7'de verilmiştir.

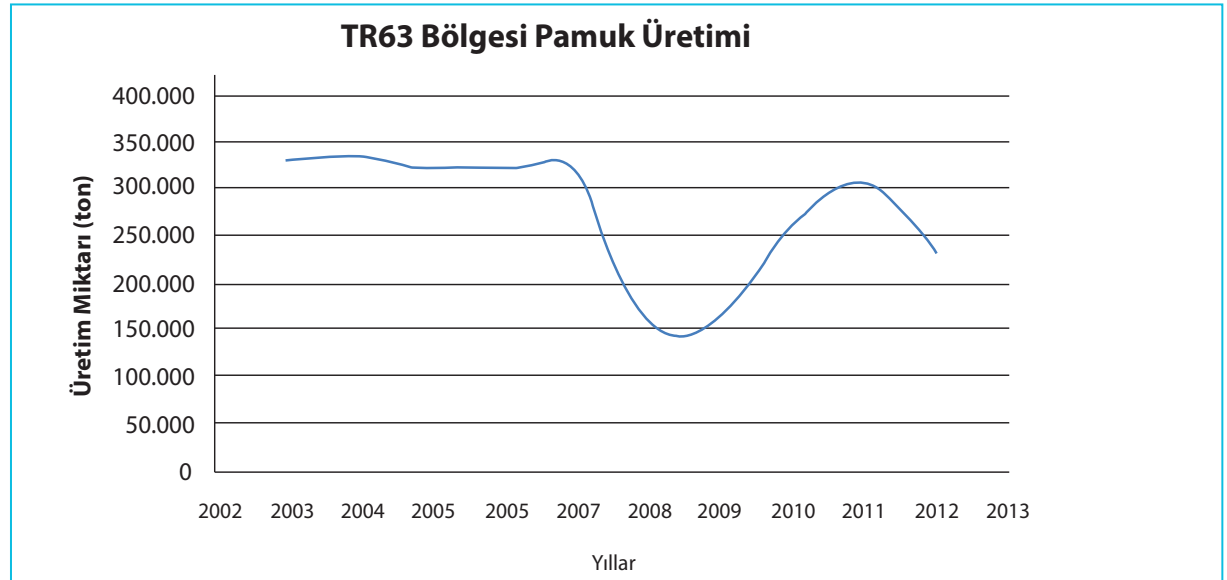

Grafik 7. TR 63 Bölgesi Hububat Üretimi

Bölge toplam hububat üretiminin dalgalı bir seyir izlediği, buna karşılık 1.400.000 ton ile 1.800.000 ton arasında kaldığı görülmektedir. Üretim dalgalanmalarının temelinde yatan faktör fiyatlarda görülen istikrarsızlıktır. Ülkemizde ve Bölge genelinde üretim planlamasının olmaması tarımsal ürünler arzında ciddi dalgalanmalar meydana gelmesine yol açmaktadır. Fiyat istikrarsızlığının yanı sıra çeşitli dönemlerde görülen bitki hastalık ve zararlıları da üretim dalgalanmalarına yol açmaktadır. Buna karşılık hububatların kuru tarım arazileri için vazgeçilmez ürünler olduğu düşünüldüğünde ekim alanlarının çok fazla daralmayacağı da bir gerçektir.

Sulu tarım arazilerinde üretilebilecek ürün alternatiflerinin çok olması, bu tip arazilerde yetiştirilen ürünlerde fiyatlara bağlı daha şiddetli arz dalgalanmalarına yol açmaktadır. Bunun en tipik örneklerinden biri de pamuktur. Bölgede üretilen pamuk Grafik 8’de de görülebileceği gibi 2007 yılına kadar istikrarlı bir seyir izlemiş, ancak 2008 ve 2009 yıllarında küresel ekonomik krizin olumsuz etkileriyle gerek Bölgede, gerekse ülkemizde ve tüm dünyada pamuk üretimi, tüketimi ve ticareti daralmıştır. Ancak Türkiye’de pa-

muk üretim maliyetlerinin fazla olması, destekleme primlerinin rakip ülkelere göre durumu, ABD gibi ülkelerin uyguladığı politikalar sonucu dünya fiyatlarıyla rekabet edilememesi sonucu pamuk ekim alanlarında başka ürünlerin tercih edilmesi gibi diğer çeşitli faktörlerin de etkisiyle üretim daha kritik bir seviyeye gelmiştir. 2009/10 döneminde dünya genelinde pamuk tüketiminin tekrar yükselişe geçmesi sonucu dünya stokları gerilemeye başlamış ve pamuk fiyatlarında artış yaşanmıştır (Anonim 2011a). Pamuk fiyatlarında yaşanan artış hemen üretime yansımış ve 2010 - 2011 döneminde pamuk üretimi artmıştır. Tarım ekonomisinde yıllık fiyat – üretim dalgalanmaları şeklinde ifade edilen Cobweb Teoremine bağlı olarak, hızla artan arz fiyatlarda tekrar düşüşe neden olmuş ve 2011 - 2012 sezonunda pamuk ekim alanlarında tekrar daralmaya yol açmıştır. Türkiye ve dünya piyasalarındaki fiyat hareketleri Bölgeye de yansımakta ve son dönemlerde pamuk üretiminde dalgalanmalara yol açmaktadır. Bölge maliyetleri ile dünya fiyatları arasında Bölge aleyhine oluşan fark nedeniyle ilerleyen dönemlerde de benzeri dalgalanmaların yaşanacağı tahmin edilmektedir.

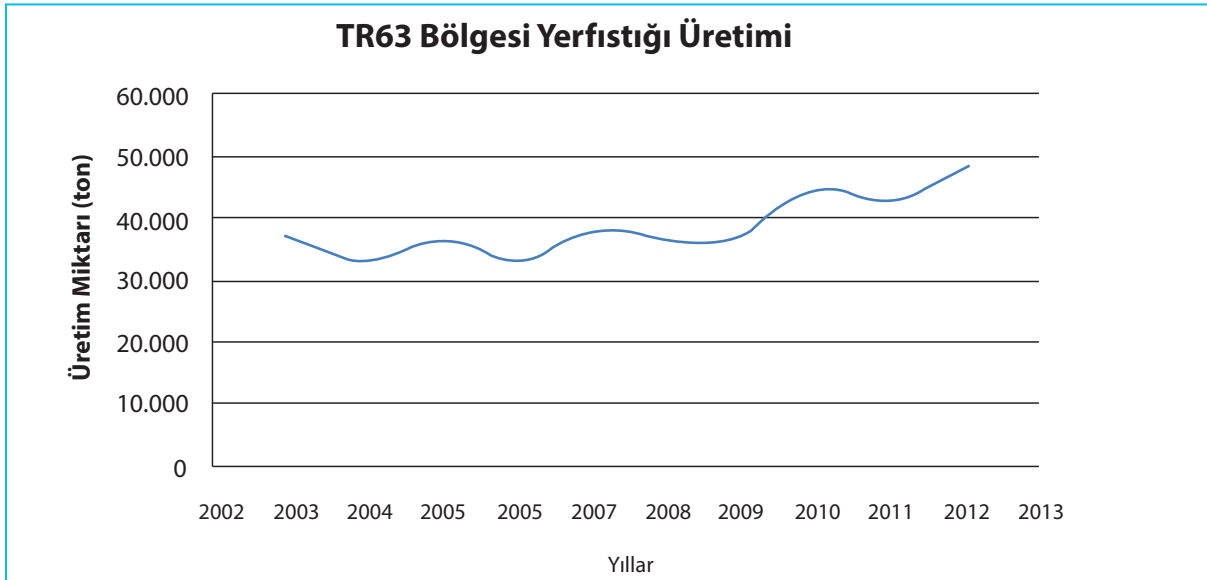

Grafik 8. TR63 Bölgesi Pamuk Üretimi

Bölge pamuk üretiminde yaşanan dalgalanmalara karşın, üretimin 150.000 ton ile 350.000 ton arasında değiştiği ve ortalama olarak 240.000 ton civarında olduğu görülmektedir.

TR63 Bölgesinde en istikrarlı üretim yerfıstığında görülmektedir (Grafik 9). Bölge yer fıstığı üretimi tarım ürünleri için oldukça hafif sayılabilecek bir dalgalanma göstererek yıldan yıla artmaktadır.

Grafik 9. TR63 Bölgesi Yerfıstığı Üretimi

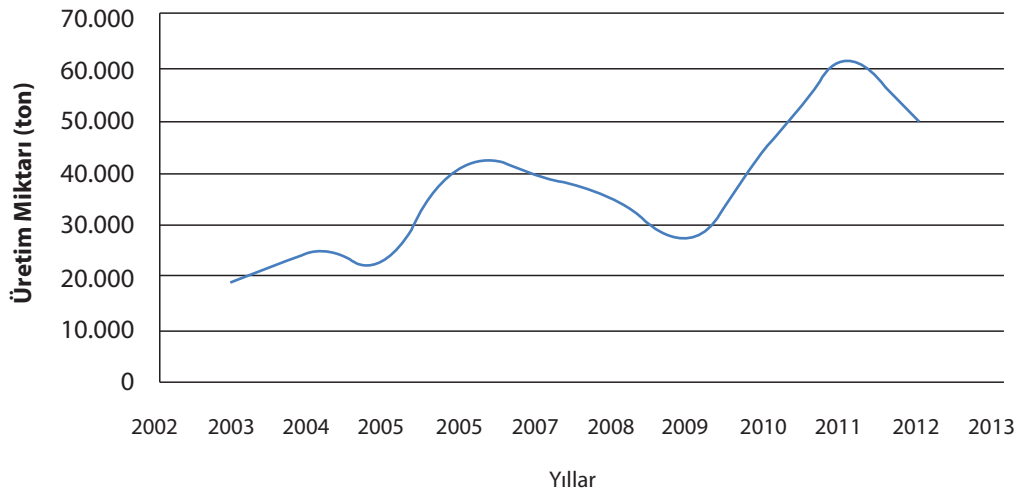

Yerfıstığı üretimi genel olarak 35.000 ton ile 45.000 ton arasında seyretmiş olup, her geçen yıl artma eğilimindedir.

TR63 Bölgesi sofralık zeytin üretimi de yıllar itibariyle artma eğilimindedir. Grafik 10'da görülen keskin dalgalanmalar zeytin için normal kabul edilmektedir.

Bunun nedeni zeytin gibi meyve ağaçlarında görülen ve "periyodisite" olarak adlandırılan ağaçların bir yıl az bir yıl çok verim vermesinden kaynaklanmaktadır. Bu duruma halk arasında "var yılı - yok yılı" adı verilmektedir.

TR63 Bölgesi Sofralık Zeytin Üretimi

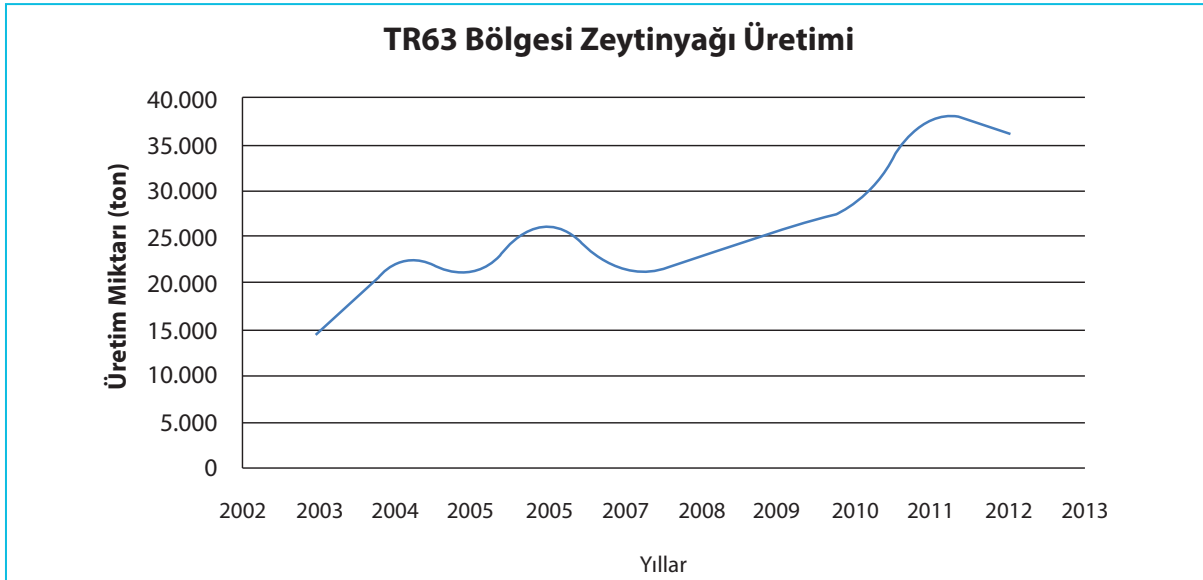
Grafik 10. TR63 Bölgesi Sofralık Zeytin Üretimi

Sofralık zeytin üretimindeki artışın en önemli nedeni 2006 yılından günümüze yurt içi sertifikalı/standart fidan kullanımının desteklenmesi ile birlikte zeytin dikim alanlarının genişlemesidir. Zeytin fidanları yaklaşık 7 yıl içerisinde ekonomik verim düzeyine ulaşmaktadır. Dolayısıyla 2006 yılında ve sonrasında dikilen fidan-

lar dikkate alındığında günümüzden itibaren her yıl zeytin üretiminde artış olacağı beklenmektedir. Diğer bir ifade ile TR63 Bölgesi zeytin üretim miktarı artarak devam edecektir.

TR63 Bölgesi zeytinyağı üretim eğilimi de Grafik 11’de gösterilmiştir.

Grafik 11. TR63 Bölgesi Zeytinyağı Üretimi

Bölge zeytinyağı üretiminde görülen dalgalanmalar yine periyodisitenin bir etkisi olup, genel eğilim artış yönündedir. Zeytin üretimindeki artışa paralel olarak zeytinyağı üretiminde de artış görülecektir. Bölgede 2006 yılından sonra en fazla Gemlik çeşidi fidan dikimi olmuştur. Gemlik fidanı esas itibarıyla sofralık bir çeşit olmasına karşılık, ülkemiz sofralık zeytin piyasasında arz fazlası bulunmaktadır. Söz konusu arz fazlası yurt dışındaki tüketicilerin siyah, buruşuk yüzeyle ve tuz oranı yüksek zeytinleri tercih etmemesinden dolayı ihraç edilememektedir. Yakın gelecekte Türkiye'nin pek çok bölgesinde dikimi yapılan yeni fidanların verime yatması ile birlikte sofralık zeytin pazarının arz fazlası sorunu nedeniyle daha fazla daralacağı tahmin edilmektedir. Bu durumda sofralık bir çeşit olmasına

karşılık aynı zamanda yağ oranı da yüksek olan Gemlik çeşidi zeytinlerin bir kısmının yağlık olarak değerlendirilme zorunluluğu ortaya çıkacaktır. Bu nedenle ilerleyen yıllarda zeytinyağı üretimindeki artışın, sofralık zeytin üretimindeki artıştan daha fazla olacağı yönünde bir beklenti olması gerekmektedir. 10 yıl önce 15.000 ton düzeyinde olan zeytinyağı üretim miktarı günümüzde 40.000 ton düzeyine yaklaşmıştır.

Bölgenin lisanslı depoculuk için seçilen ürünlerinin üretim miktarlarından ve üretimin eğilimlerinden yola çıkarak Bölgede kurulması planlanan lisanslı depoların her biri için kuruluş kapasiteleri Çizelge 22'de gösterildiği şekilde belirlenmiştir.

Çizelge 22. Lisanslı Depoların Kapasiteleri (ton)

Lisanslı Depo	Mevcut Üretim (2011)	Mevcut Üretimin %5'i	Lisanslı Deponun Başlangıç Kapasitesi
Hububat	1.750.904	87.545	60.000
Pamuk	306.650	15.333	15.000
Yerfıstığı	43.009	2.150	5.000
Sofralık Zeytin	60.763	3.038	5.000
Zeytinyağı	37.619	1.881	4.000

2012 yılı verilerinin geçici olması nedeniyle lisanslı depoların kuruluş kapasiteleri belirlenirken 2011 yılı verilerinden yararlanılmıştır. Hububat lisanslı deposu için TR63 Bölgesinin buğday, arpa ve dane mısır üretim toplamaları alınmıştır. Zeytinyağı üretim tahmini de yağlık zeytin üretim miktarının %20'si kadar zeytinyağı elde edileceği varsayımına dayanılmıştır.

Lisanslı depoların kuruluş kapasiteleri belirlenirken, ülkemizdeki lisanslı depolar için ürün bazında hazırlanan Tebliğler ve kurulu bulunan lisanslı depolar incelenmiş ve onların ilk kuruluş kapasiteleri de dikkate alınmıştır. Konunun ülkemiz için çok yeni olması, vadeli işlem piyasalarının henüz gelişmemiş olması, üretimde görülen dalgalanmalar ve henüz tecrübe

uygulamalarının bulunması gibi nedenlerle başlangıç kapasiteleri yüksek tutulmamaya gayret edilmiştir. Bahsedilen nedenlerle, Bölge üretim miktarının %5'i ve Tebliğlerdeki asgari miktarlar baz olarak alınmıştır. Bu orandan hareketle, hububat için Bölge üretiminin %5'i 87.545 ton olarak hesaplanmıştır. Ancak, üretimdeki dalgalanmalar ve Hatay ili Kırıkhan ilçesinde kurulu bulunan ve lisans işlemleri tamamlanmak üzere olan 40.000 tonluk hububat deposu ile Urfa ilinde kurulmakta olan 100.000 tonluk hububat lisanslı deposu da dikkate alınarak, söz konusu miktar başlangıç için yıllık üretim miktarının yaklaşık %3'üne denk gelecek şekilde 60.000 ton olarak belirlenmiştir.

Pamuk lisanslı deposu için üretimin %5'ine karşılık gelen 15.000 ton alınmıştır. Gaziantep Şehitkamil'de kurulu bulunan 20.000 tonluk pamuk lisanslı deposu (GTB 2013) ile Urfa ilinde kuruluşu devam eden 30.000 ton kapasiteli pamuk lisanslı deposu (ŞTB 2013) düşünüldüğünde, TR63 Bölgesi için yüksek bir kuruluş kapasitesi uygun olmayabilecektir.

Sofralık zeytin lisanslı deposu için üretimin %5'ine karşılık gelen miktar 3.000 ton olmasına karşılık, lisanslı depo için asgari kuruluş kapasitesi olan 5.000 ton alınmıştır.

Zeytinyağı için üretimin %5'i yaklaşık 2.000 tondur. Ancak, Tebliğ ile belirlenmiş olan asgari depolama kapasitesi 4.000 tondur. Bölge üretiminde görülen istikrarlı üretim artışı ve ilerleyen dönemlerde Bölge genelinde doğacak ihtiyaç ve Tebliğ'de belirtilen asgari miktar dikkate alınarak lisanslı depo kapasitesi 4.000 ton olarak belirlenmiştir.

Yerfıstığı üretiminin %5'i 2.000 tona karşılık gelmektedir. Mevcut durumda yerfıstığı lisanslı deposu için herhangi bir tebliğ, dolayısıyla da asgari depolama kapasitesine dair bir veri bulunmamaktadır. Buna karşılık, Bölgedeki istikrarlı üretim artışı ve diğer ürünlerin asgari miktarlarından hareketle yapılacak hesaplamalarda yerfıstığı lisanslı depo kapasitesinin 5.000 ton olarak belirlenmesi uygun görülmüştür.

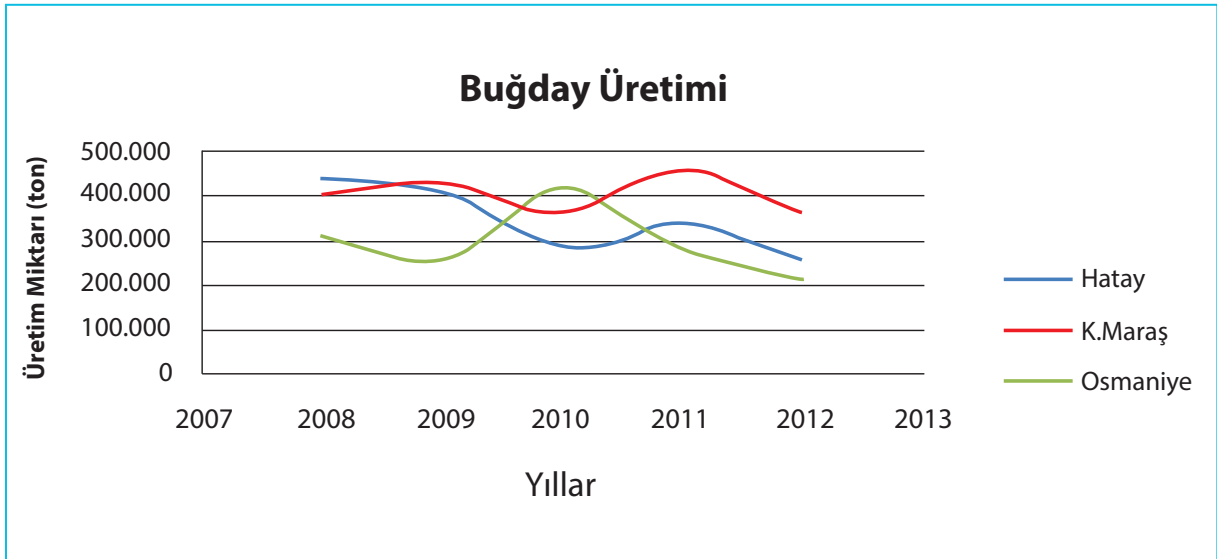

5.3. Lisanslı Depo Kuruluş Yerinin Belirlenmesi

Lisanslı depoların üretim bölgelerine yakın olarak kurulması sistemin gelişmesi, nakliye masraflarının daha düşük olması ve üreticiler tarafından tercih edilmesinden dolayı önemlidir. Ancak, üretim bölgesine yakınlık tek kriter değildir. Lisanslı depo işletmeleri yüksek depolama kapasiteleri nedeniyle geniş kuruluş yerlerine gereksinim duyarlar. Bu nedenle kurulacakları böl-

gelerdeki arsa fiyat ve kiralari da önemlidir. Bunların yanı sıra; kuruluş yerlerindeki ticari hayatın gelişmişlik düzeyi, alt yapı olanakları (elektrik, su, kanalizasyon vb.), ulaşım durumu, doğal riskler vb. durumlar da büyük önem taşımaktadır.

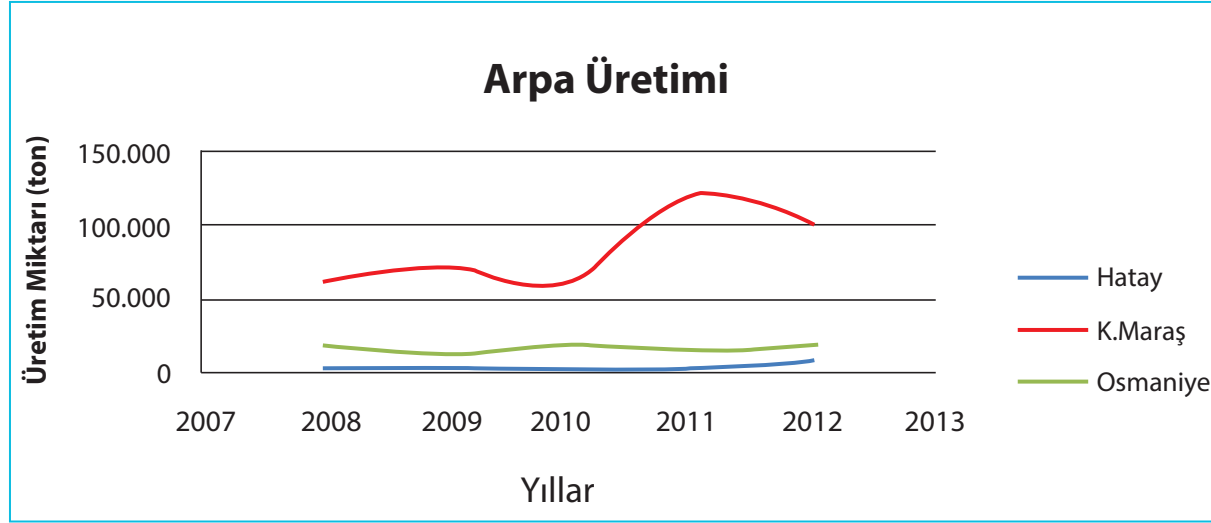
Lisanslı depoların kuruluş yerlerinin belirlenmesinde ilk olarak illerin üretim hacimlerinden yola çıkılmıştır. Ürünler bazında illere ait son 5 yıllık üretim miktarları grafikler halinde gösterilmiştir.

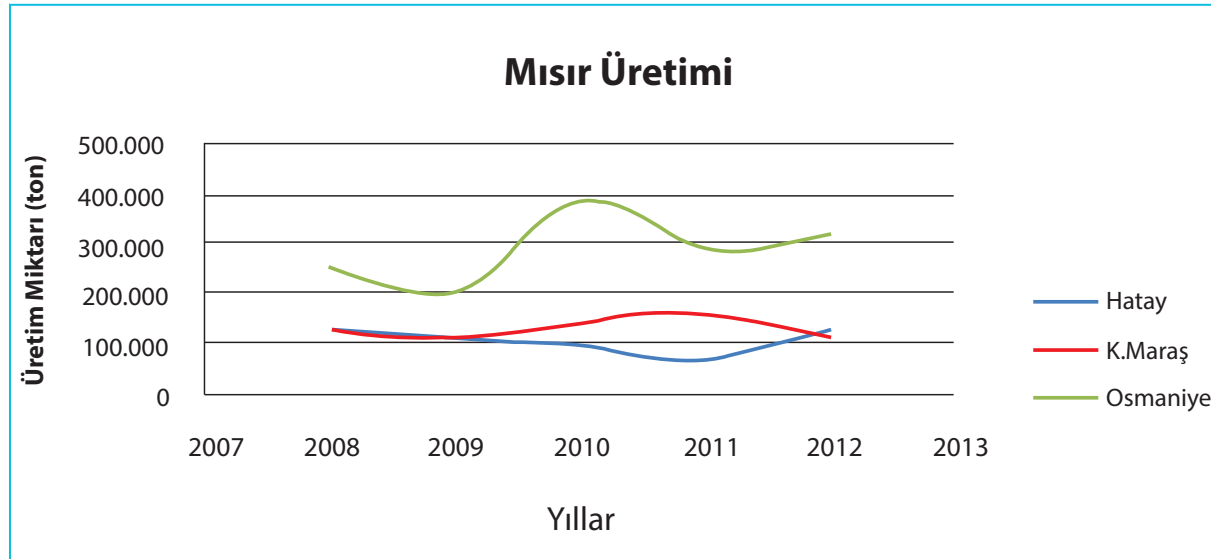
Grafik 12. İller Bazında Buğday Üretimi (ton)

TR63 Bölgesinde iller bazında hububat üretim miktarlarına bakıldığında; buğday ve arpa üretimi için Kahramanmaraş ilinin, mısır üretiminde ise Osmaniye

ilinin daha yüksek üretim hacmine sahip olduğu görülmektedir (Grafik 12, 13 ve 14). Kahramanmaraş ili Bölge toplam hububatının %43'ünü üretmektedir.

Grafik 13. İller Bazında Arpa Üretimi (ton)

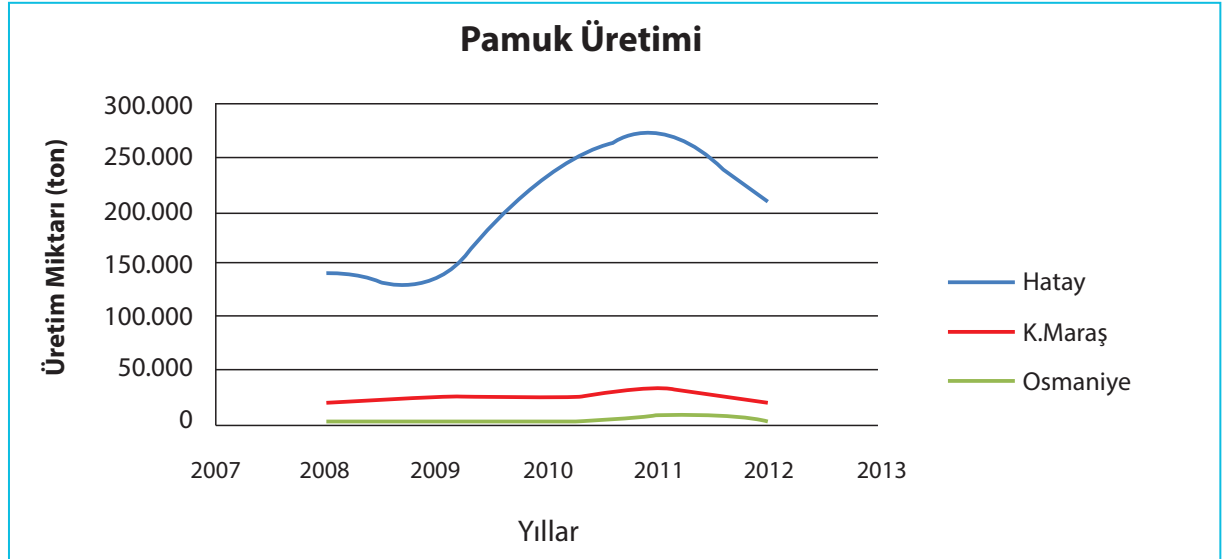
Grafik 14. İller Bazında Mısır Üretimi (ton)

Hububat üretimi Kahramanmaraş'taki gelişiminin dışında iller bazında istikrarsız bir seyir izlemektedir. Ayrıca Hatay ilindeki sulanabilir arazilerin fazlalığı ve hububatlar dışındaki ürünlerin daha yüksek bir katma değere sahip olması, Kırkhan'da lisans almayı bekleyen ve yakında faaliyete geçecek olan 40.000 tonluk bir hububat lisanslı deposunun bulunması gibi nedenlerle Hatay ili hububat lisanslı deposunun kurulması için çok elverişli görülmemektedir. Osmaniye ili ise

yüksek mısır üretimi ile dikkati çekmekte ve Bölge hububat üretiminden %34 pay almaktadır. Üretim miktarı ve seyri ile rekabet koşulları da dikkate alındığında hububat lisanslı deposunun Kahramanmaraş ilinin Osmaniye sınırına yakın bir bölümünde kurulması daha uygun görülmektedir.

Bölge pamuk üretiminde Hatay ili ön planda gelmekle birlikte üretimde dalgalı bir seyir görülmektedir (Grafik 15).

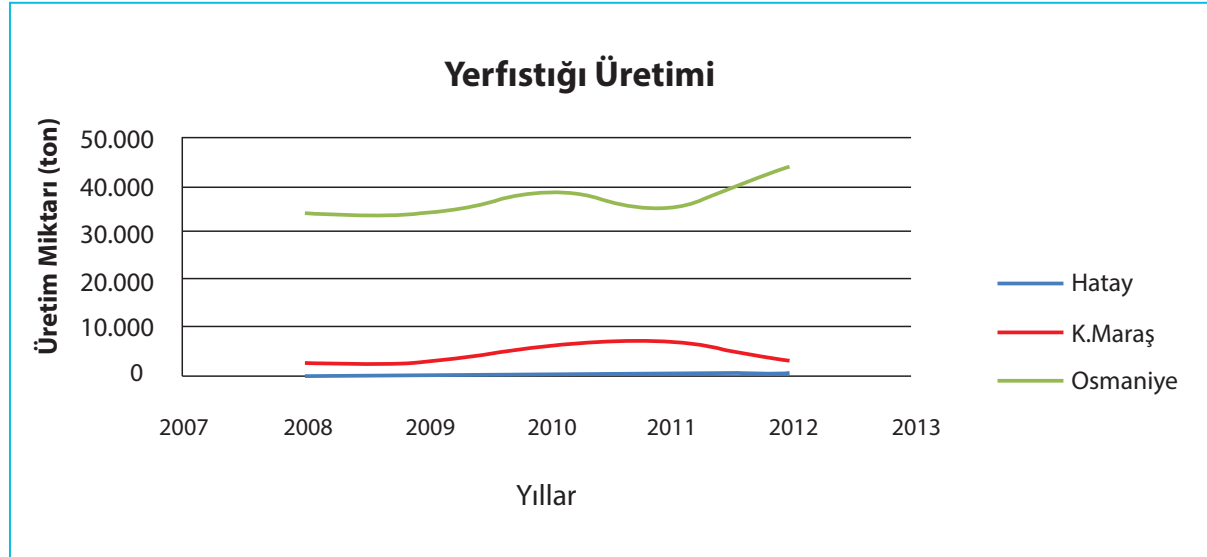
Grafik 15. İller Bazında Pamuk Üretimi (ton)

Pamuk üretimi daha önceki bölümde de açıklandığı üzere ulusal ve uluslararası piyasa koşullarından fazla etkilenmektedir. Üretim dalgalanmaları sadece Hatay ilinde değil, genel olarak tüm ülkede görülmektedir. TR63 Bölgesinde pamuk üretimi bakımından Hatay ili önemli bir potansiyele sahip olduğu için pamuk lisanslı deposunun bu ilde kurulması daha uygundur. Kahramanmaraş'taki dokuma sektörü de dikkate

alınarak pamuk lisanslı deposunun Hatay ilinin Kahramanmaraş sınırına yakın bir bölgede kurulması daha rasyonel bir yaklaşım olacaktır.

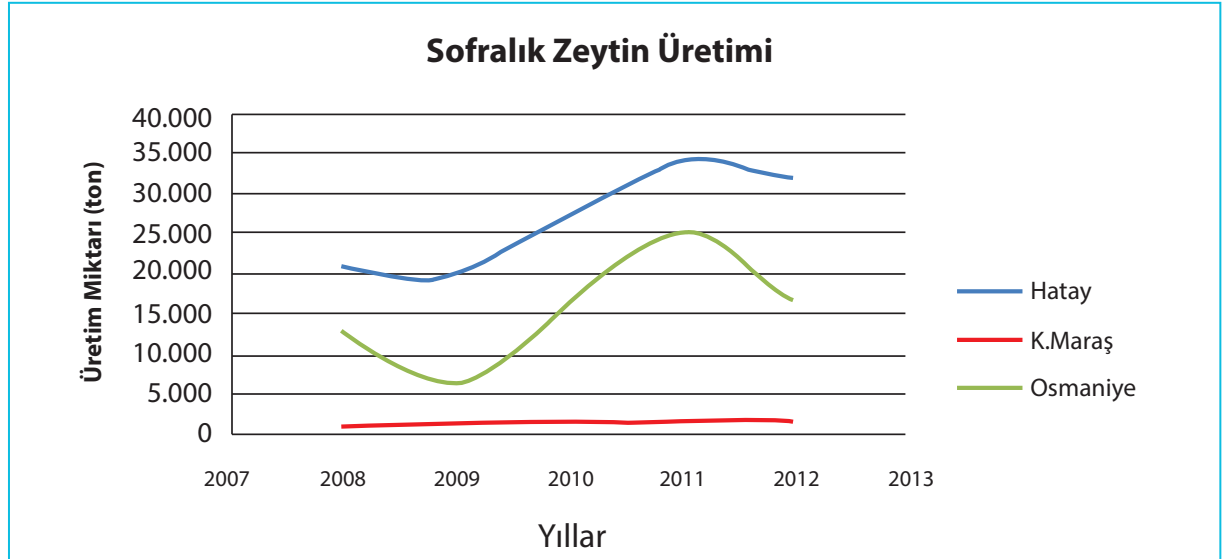
Yerfıstığı üretim ve ticaretinde en önemli il Osmaniye olup, Hatay ve Kahramanmaraş illerinde üretim ve ticaret oldukça kısıtlıdır (Grafik 16). Bu nedenle yerfıstığı lisanslı deposu Osmaniye ilinde kurulmalıdır.

Grafik 16. İller Bazında Yerfıstığı Üretimi (ton)

Sofralık zeytin ve zeytinyağının yıllar ve iller itibarıyla seyri Grafik 17 ve Grafik 18’de verilmiştir.

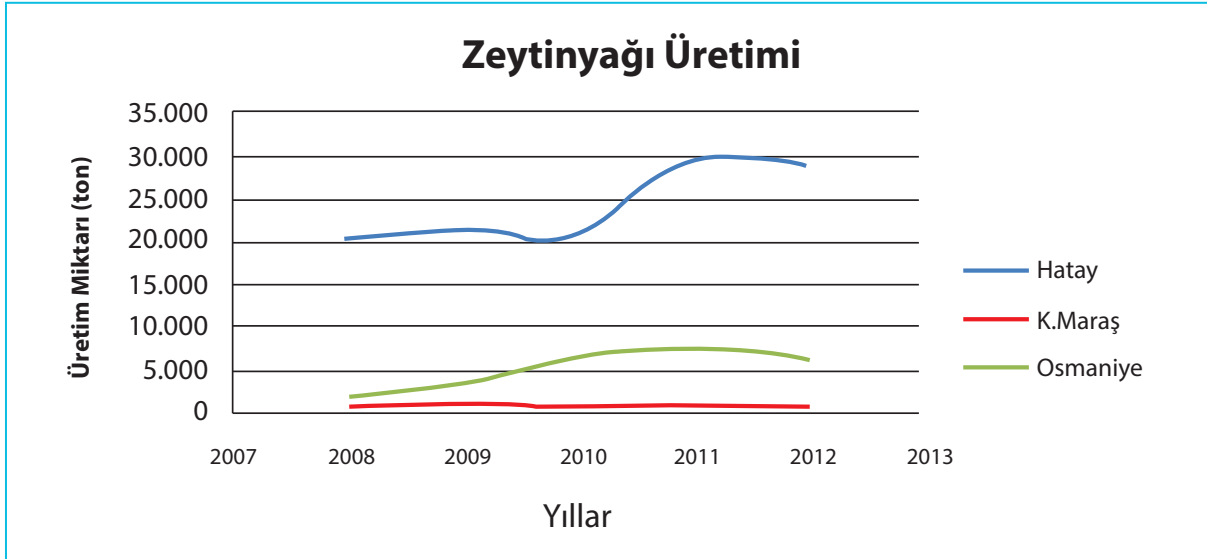

Grafik 17. İller Bazında Sofralık Zeytin Üretimi (ton)

Sofralık zeytin ve zeytinyağında Hatay ve Osmaniye illerinin ön planda geldiği görülmektedir. Sofralık zeytin ve zeytinyağı üretimi birbirileri ile bütünlük arz etmektedir. Özellikle ham olarak sofralık zeytin lisanslı deposuna getirilen zeytinlerin kalibre makinesinden geçirilerek boylanması ve sofralık zeytinler ile yağlık zeytinlerin ayrılması önemlidir. Bu iki tesisin yan yana olması analiz laboratuvarı, yetkili sınıflandırıcılar ile zeytin ve zeytinyağı ticareti ile uğraşanlar açısından

pek çok avantaja sahiptir. Bunların yanı sıra özellikle Orta Doğu ülkelerine ihracat olanakları da dikkate alınmalıdır. Sofralık zeytin ve zeytinyağı lisanslı depoları mümkünse bir arada ve Hatay ilinde, ancak TR63 Bölgesinin Kahramanmaraş, Hatay ve Osmaniye yollarının kesişim noktasına yakın bir bölgede kurulması uygundur.

Grafik 18. İller Bazında Zeytinyağı Üretimi (ton)

6. TR63 BÖLGESİNDE KURULMASI PLANLANAN LİSANSLI DEPOLAR

TR63 Bölgesi için kurulması planlanan lisanslı depoların yatırım maliyetlerinin ve ekonomik analizlerinin yapılmasından önce ürün tebliğleri dikkate alınarak her bir lisanslı depo için genel çalışma prensipleri ortaya konmuştur.

Lisanslı depo işletmelerinin kurulacağı binalara ait inşaat maliyetleri 24 Nisan 2013 tarih 28627 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Mimarlık ve Mühendislik Hizmet Bedellerinin Hesabında Kullanılacak 2013 yılı Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri Hakkındaki Tebliğ dikkate alınarak hesaplanmıştır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın sınıflandırmasına göre depolar II. Sınıf C Grubu yapılar, idari binalar II. Sınıf B Grubu yapılar, güvenlik ve tartım ofisleri ise I. Sınıf B Grubu yapılar kapsamında değerlendirilmiştir.

Amortisman tutarları Vergi Usul Kanununda belirtilen oranlar üzerinden hesaplanmıştır. Vergi Usul Kanunu’nun 315. Maddesinde 5024 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikle birlikte uygulama değişikliğine gidilerek standart oran uygulaması yerine, amortisman oranlarının iktisadi kıymetlerin faydalı ömürleri dikkate alınmak suretiyle Maliye Bakanlığı’nca belirleneceği yönünde düzenleme yapılmıştır. Söz konusu değişikliğe dayanılarak, her bir yatırım kaleminin ekonomik ömrüne göre doğru hat metodu kullanılarak amortisman oranları hesaplanmıştır. Amortismanların hesaplanmasında binalar için 50 yıl, makineler ve bina içi düzenlemeler için 15 yıl, yardımcı tesisler

için 10 yıl, ofis demirbaşları için 5 yıl ekonomik ömür kullanılmıştır. Söz konusu ekonomik ömürler Maliye Bakanlığı tarafından yayınlanan çizelgeden alınmıştır.

Lisanslı depoların sigorta primlerinin hesaplanmasında ürün, deprem ve yangın sigortaları dikkate alınmıştır. Sigorta bedeli işletmenin tam kapasitede içinde bulunan ürünün rayiç bedeli üzerinden hesaplanmıştır. Sigorta pirim bedelleri hesaplanırken, aşağıdaki oranlardan yararlanılmıştır:

- Deprem sigortası; lisanslı deponun bulunduğu ilin deprem risk derecesine göre 1. Derece riskli iller için %0,0022, diğer risk bölgeleri için %0,0011¹⁰.
- Yangın sigortası; yüksek yangın riski olan ürünlerde %0,0013, normal yangın riski olan ürünlerde %0,0012.
- Ürünün bozulmasına karşı pirim oranı %0,0025.

Lisanslı depo işletmelerinin tazmin fonu için teminat mektubu vermesi durumunda yapmaları gereken masrafların hesabında da banka komisyonu ve ekspertiz masrafları dikkate alınmıştır. Banka komisyon oranları belirlenirken, işletmenin kurumsal, ticari ve girişimci olma durumu dikkate alınmaktadır. İşletmelerin bu şekilde sınıflandırılması yıllık cirolarına göre yapılmaktadır. Söz konusu ciro oranları ve işletme sınıflandırmaları bankalara göre değişiklik göstermekle birlikte genellikle 50.000 TL’ye kadar ciroosu olan işletmeler girişimci işletmeler kabul edilerek %4

¹⁰Hatay ili 1. Derece deprem bölgesindedir, Osmaniye ili 1. ve 2. Derece deprem bölgesinde yer almaktadır. Kahramanmaraş ilinin ise büyük bir kısmı 2. ve 3. deprem bölgesinde bir bölümü ise 1. Deprem bölgesinde yer almaktadır. Bu nedenle tüm hesaplamalar 1. Deprem bölgesine göre yapılmıştır.

komisyon alınırken, cirosu 40.000 ile 250 milyon arası olan işletmeler ticari, 250 milyonun üzerindeki ise kurumsal kabul edilmekte ve %2 yıllık komisyon alınmaktadır. Teminat mektubu verilirken gayrimenkullerin ekspertiz ücreti olarak da gayrimenkul değerinin %0,005'i alınmaktadır. Teminat mektubu alınırken bankaya yapılan başvurudan sonra banka tarafından limit çalışması yapılmakta ve ekspertiz ile birlikte banka iş yoğunluğuna da bağlı olarak 15 - 20 iş günü içerisinde teminat mektubu alınabilmektedir. Çalışmanın hazırlanması esnasında bankalarla yapılan görüşmelerde özellikle büyük ölçekli yatırımlar için bankaların pazarlığa açık oldukları ve komisyonlarının %1, ekspertiz ücretlerinin de %0,003'e kadar düşebildiği tespit edilmiştir. Bu durum göz önüne alınarak, hesaplamalarda komisyon oranı %1, ekspertiz ücreti ise %0,003 alınmıştır. Teminat mektubunun her yıl yenileneceği varsayılmıştır. Ekspertiz ise sadece ilk yıl için yapılacak olup, ekspertiz ücreti birinci yılın masrafına dahil edilmiştir.

Tüm lisanslı depoculuk işletmelerinde elektronik taşıt kantarı bulunması gerekmektedir. Söz konusu kantarların hepsi 60 tonluk olarak tasarlanmıştır. Kantarların maliyetleri altyapı hazırlığı, platform ve kabin olmak üzere dikkate alınarak hesaplanmıştır.

Altyapı masrafları içerisinde zemin hazırlığı girmektedir. Platformda ise elektronik kantarın üzerine kurulacağı beton platform hazırlanmaktadır. Kabin olarak da tartım işlemlerinde kullanılan ekipmanların konulduğu ve tartım elemanlarının durduğu alan dikkate alınmıştır.

Lisanslı depoların gelirlerinin ve işletme giderlerinin hesaplanmasında 1. yıl %60, 2. yıl %80 ve 3. yıl %100 kapasitede çalıştıkları varsayılmıştır. İlk yılın genellikle deneme uygulamaları ve sistemin üreticiler ile tüccarlar tarafından kabul edilmesi ile geçeceği düşünülerek kapasitenin düşük tutulması uygun görülmüştür. Lisanslı depolarda kaç ton ürünün ne kadar süre depoda kalacağı işletme gelirini doğrudan etkileyen en önemli faktördür. Ancak, Bölgede benzer uygulamaların olmaması nedeniyle kaç ton ürünün kaç ay süreyle işletmede depolanacağını öngörmek mümkün değildir. Bu nedenle diğer bölgelerdeki lisanslı depo işletmelerinin tecrübelerinden yola çıkılmıştır. Zeytin ve zeytinyağı lisanslı depolarının henüz uygulamaları olmadığından bu lisanslı işletmeler için ürünün ülke genelindeki pazarlama yoğunlukları dikkate alınarak depo doluluk oranları tahmin edilmiştir. İşletme gelirlerinin hesaplanmasında her bir ürün için ürünün ve piyasasının özelliğine göre farklı varsayımlarda bulunulmuş ve her biri ilgili bölümde ayrı ayrı açıklanmıştır.

Depolama ücretleri henüz belli olmayan zeytin, zeytinyağı ve yerfıstığı ürünleri için depolama ücretlerinin hesaplanmasında işletmenin kara geçebileceği minimum depolama ücreti dikkate alınmıştır. Ancak bu bedel deponun doğrudan başabaş noktasını veren bedel değildir. Söz konusu bedel yatırım masrafları da dikkate alınarak, deponun az da olsa karla çalışabileceği bir bedeldir. Depolama ücretleri burada tasarlanan ücretlerin üzerinde olursa depoların karlılığı artacaktır, ancak daha düşük oranda bir bedel belirlenmesi halinde işletmenin karlı hale gelmesi için doluluk oranlarının yükselmesi kaçınılmaz olacaktır.

Lisanslı depoların kuruluş yeri kesin olarak belli olmadığı için, lisanslı depo işletmesinin üzerine kurulacağı alanın kiralandığı varsayılmıştır. Arsa kirası belirlenirken TR63 Bölgesi'nde alım-satımı yapılan 60 arsanın alım-satım bedelinin ortalaması alınmış daha sonra bu bedelin yaklaşık %0,01'i kira bedeli olarak takdir edilmiştir. Tüm lisanslı depolar için aynı değer kullanılmıştır.

Lisanslı depolar için karın hesaplanmasında ve yatırımın değerlendirilmesinde iki yol izlenmiştir. Birincisinde %20 kurumlar vergisi uygulanmış ve yatırımın karlılık değerlendirmesi vergilendirilmiş kar üzerinden yapılmıştır. Bu hesaplamada hiçbir teşvik uygulama-

sı göz önünde bulundurulmamıştır. İşletmenin karlılığı teşvik almadıkları varsayımı altında irdelenmiştir. İkinci hesaplamada ise 19 Haziran 2012 tarih ve 28328 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar" kapsamında uygulanmakta olan teşvikler dikkate alınmıştır. Araştırmanın 2.4. "Lisanslı Depoculuk Mevzuatı ve Teşvikler" bölümünde de belirtildiği üzere Bölgesel teşvik uygulamaları kapsamında KDV istisnasından, gümrük vergisi muafiyetine kadar altı farklı teşvik uygulaması söz konusudur. Ancak, çalışmada yatırım bedellerinin hesaplanmasında dikkate alınan alet-ekipmanlar KDV hariç fiyatlar ile kullanılmıştır. Bu nedenle KDV istisnası teşvikli yatırım tutarının belirlenmesinde göz ardı edilmiştir. Gümrük vergisi muafiyeti de yatırımlarda kullanılacak olan makine - ekipmanların (yerfıstığı lisanslı deposu hariç) tamamının yurt içinden temin edilebilmesi nedeniyle hesaplama katılmamıştır. Yatırım yeri tahsis ise, ancak yatırıma tahsis edilebilecek uygun bir arazi olduğu durumda geçerli olduğundan, diğer bir ifade ile uygulanabilirliği kesin olmadığından dolayı teşvik hesaplamalarından çıkartılmıştır. Tüm yatırımlarda uygulanabilecek olan vergi indirimi ve sigorta primi işveren hissesi desteği dikkate alınmış ve bu şekilde yeni karlılık

değerleri ile yeni net nakit akışları elde edilmiştir. Tüm teşviklerin hesaplanmasında 2014 yılından sonra kurulacak yatırımlar için verilen oranlar dikkate alınmıştır. Hatay ilinin 4. Bölge’de, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinin ise 5. Bölge’de yer alması dolayı-

ıyla yatırım teşviklerinden yararlanma oranları farklılık göstermektedir.

2014 yılından sonra başlanan yatırımlar için teşvik değerlerinin hesaplanmasında dikkate alınan oranlar aşağıdaki gibidir;

Çizelge 23. Vergi indirimi ve Sigorta Primi Desteği Oranları

BÖLGELER / İLLER	KURUMLAR VERGİSİ İNDİRİMİ			SİGORTA PRİMİ İŞVERE KATKI PAYI DESTEĞİ	
	Yatırıma Katkı Oranı (%)	Vergi İndirimi (%)	Uygulanacak Vergi (%)	Yatırıma Katkı Oranı (%)	Uygulama Süresi (Yıl)
4. Bölge (Hatay)	25	60	8	25	5
5. Bölge (Kahramanmaraş/Osmaniye)	30	70	6	35	6

Vergi indirimi desteği hesaplanırken, öncelikle yatırıma katkı oranları hesaplanmıştır. Yatırıma katkı oranının anlamı, verilen teşvikin yasalarda öngörülen yatırıma katkı oranı tutarına erişinceye kadar devam edeceğidir. Diğer bir ifade ile 2014 yılından sonra başlanacak olan yatırımlar için vergi indiriminde Hatay ili için yatırıma katkı oranı %25, Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri için ise %30’dur. Buğday lisanslı deposundan örnek verilecek olursa, Kahramanmaraş ilinde kurulması düşünülen buğday lisanslı deposunun toplam yatırım tutarı 7.972.497 TL’dir ve bu değer %30’u da 2.391.749 TL olmaktadır. 5. Bölgede kurumlar vergisi indirimi %70 oranında öngörülmüştür. %20 olarak uygulanan kurumlar vergisi %70 oranında düşürüldüğünde $20 \times 0,70 = 14$; %14 oranında vergi indirimi yapıldığında $20 - 14 = 6$ kurumlar vergisi uygulanacaktır. Söz konusu uygulama, indirim yapılan vergi tutarlarının toplamı 2.391.749 TL’yi bulduğunda sona erecektir. 4. Bölge için 2014 yılından sonraki yatırımlarda, kurumlar vergisi indirimi için yatırıma katkı oranı %25, vergi

indirimi oranı ise %60 olarak belirlenmiştir. Bu durumda 5. Bölge’de yer alan yatırımlar, yatırım tutarlarının %25’ine ulaşana kadar %20 yerine %8 kurumlar vergisi ödeyecektir.

Sigorta primi işveren payı teşvikinin uygulanmasında da 2014 yılından sonraki yatırımlar için öngörülen oranlar dikkate alınmıştır. Buna göre, vergi indirimi teşvikinde uygulanan mantık ile 4. Bölge’de yer alan yatırımlarda teşvik uygulaması sabit yatırım tutarının %25’i tavan değer olmak kaydıyla en fazla 5 yıl, 5. Bölge’deki yatırımlar için ise sabit yatırım tutarının %35’ tavan değer olmak üzere en fazla 6 yıl süre ile uygulanacaktır. Sigorta destekleri komple yeni yatırımlar için teşvik belgesi üzerinde kayıtlı ilave istihdam rakamına kadar geçerlidir. Komple yeni yatırımlarda, teşvik belgesi kapsamında gerçekleşen yatırımın sağlanan istihdamın asgari ücrete karşılık düşen tutarları üzerinden teşvik hesaplaması yapılmıştır.

T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çalışma Genel Müdürlüğü tarafından 01.07.2013-

31.12.2013 dönemi için açıklanmış olan 16 yaşından büyük çalışanlar için sigorta primi işveren payı 199,19 TL (%19,5) ve işsizlik sigortası primi işveren payı ise 20,43 TL (%2)'dir. Asgari ücretten çalışan bir işçi için kurumun ödemesi gereken işveren payı 219,62 TL/ay'dır (ÇSGB 2013). Yatırım teşvikleri kapsamında yeni yatırımlar için kayıtlı istihdamda müdür, eksper vb. uzmanlara ödenen tutarlar asgari ücretten yüksek olmasına karşılık, bu ücretlerin sadece asgari ücrete denk düşen miktarı için destek ödemesi yapılacaktır. Bu durum göz önüne alınarak, her bir lisanslı depo işletmesi için kayıtlı personel sayısı kadar asgari ücret ödendiği varsayılarak teşvik bedeli hesaplanmıştır. 5510 sayılı Kanun'un 81 inci maddesinin birinci fıkrasının (ı) bendinde yer alan, 5 puanlık prim indirimi dikkate alınmamıştır.

Hesaplamalarda yatırımcının kredi kullanmadığı varsayılmış, ayrıca sermayenin fırsat maliyeti de kaydi bir değer olması nedeniyle dikkate alınmamıştır.

İşletme masrafları hesaplanırken, lisanslı depo işletmelerinin yılsonuna depolanacak ürün bulundurmadığı, yıl içerisinde alacaklarının ve borçlarının dengede kaldığı varsayılmıştır.

Çeşitli makine bedellerinin Türk Lirası'na çevrilmesinde Merkez Bankası Temmuz ayı ortalama kur değerleri dikkate alınmıştır. Buna göre hesaplamalarda dolar 1,93 TL, Euro ise 2,52 TL olarak kullanılmıştır.

Aşağıdaki bölümlerde kurulması planlanan her bir lisanslı depo için önce genel bilgiler, ardından da kuruluşları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bütün lisanslı depolar için öncelikle yasal olarak sınırlandırılmış kapasiteler ve ödenmiş sermaye tutarları verilmiştir. Her bir deponun kuruluşta taşınması gereken asgari özellikler de depolara göre ayrı ayrı açıklanmıştır. Yine depolara göre geçici depolamalar ile ilgili bilgiler verilmiştir. Her bir ürün için prim ve indirim tarifeleri ise sistemin işleyişi bölümünde verildiği üzere ortak nitelikler taşıdığı için ayrıca belirtilmemiştir. Her bir lisanslı deponun gelir - gider analizinden sonra, 20 ton ürününü lisanslı depoya teslim eden bir üreticinin aylar itibariyle ödeyeceği depolama bedelleri tahmini olarak hesaplanarak çizelgeler halinde eklenmiştir.

6.1. Hububat Lisanslı Deposu

Hububat lisanslı depolarının kuruluş ve işleyişi 12 Nisan 2013 tarih ve 28616 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren "Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Tebliği" ile düzenlenmektedir. Tebliğe göre hububat lisanslı depolarının lisanslı kapalı depo kapasitesi 20.000 tondan, her bir şubesinin kapalı depo kapasitesi ise 2.000 tondan az olamaz.

Lisanslı depoların kuruluş koşullarından biri olan ödenmiş sermayenin en az 1.000.000 TL olması

koşulu, depoların kapasitesine göre değişmektedir. Depo kapasitelerine göre ödenmiş sermaye tutarları;

- 20.000 ton için; 1 milyon TL,
- 20.001 ila 40.000 ton için; 1,50 milyon TL,
- 40.001 ila 70.000 ton için; 2,00 milyon TL,
- 70.001 ila 110.000 ton için; 2,50 milyon TL,
- 110.000 bin tonu aşan her 30 bin ton için de ilave 250 bin TL'dir.

Hububat lisanslı depolarında depolanabilecek ürünler şunlardır; buğday, arpa, çavdar, yulaf, mısır, çeltik, pirinç, süpürge darısı (sorghum), triticales, akdarı, mercimek, nohut, fasulye, bakla, bezelye, ayçiçeği, susam, keten tohumu, soya fasulyesi, papağanyemi/yalancı safran tohumu, kolza ve haşhaş tohumu.

Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Tebliği'nin 5. Maddesi, söz konusu depoların taşıması gereken asgari nitelikleri tanımlamaktadır. Buna göre ürünlerin depolanacağı lisanslı depoların;

- Taban, iç ve dış duvar yüzeyleri ile çatısının, ürüne yabancı madde karışmasını ve kirlenmesini önleyecek ve rutubeti geçirmeyecek, ürünü her türlü koku ve hava etkisi ile iç ve dış zararlardan koruyacak şekil ve nitelikte olması,

- Kapalı olması, ürünlerin depolara aktarılması ya da depodan tahliyesi amacıyla ihtiyaç duyulan nakil ve diğer araç ve gereçlerin rahatça çalışabileceği genişlikte boş alanların ve geçiş yerlerinin bulunması,

- Farklı yıl ürünü ile çeşitli bitki türü, cins, grup, sınıf ve derecelerdeki ürünün karışmasını, niteliklerinin bozulmasını, fazla basınç altında bulunmasını önleyecek önlemlerin alınmasına elverişli büyüklükte ve nitelikte olması,

- Yeterli havalandırma sistemi, belgelendirilmesi suretiyle yeterli yangın söndürme sistemi, kaçak akıma ve neme karşı korumalı özel muhafazalı elektrik sistemi ile ürünün depolara nakledilmesi için gerekli alt-yapı ve nakil sistemine sahip olması,

- Toz toplama riski olan nakil ve aktarma ekipmanları da dahil toz emme sistemine sahip olması,

- Depolama hizmetleri ve depolamayla ilgili ihtiyaç duyulan diğer yan hizmetleri yerine getirebilecek teknik donanıma sahip bulunması gereklidir.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı depolanacak ürünün sağlıklı koşullarda muhafazasına yönelik gerekli gördüğü diğer depo niteliklerini talep edebilmekte ve uygulamaya koyabilmektedir.

Lisanslı depolar kalitesiz, standart dışı, sağlıksız ve mevzuata uygun olmayan ürünleri lisanslı depoya almama hakkına sahiptir. Bazı durumlarda depolanmaya elverişli olmayan, standartlara uygun olmayan ya da depolanması halinde depodaki diğer ürünleri de olumsuz etkileyebilecek ürünleri, müdirin talebi ile ve belli bir ücret karşılığında depolanmaya ve standartlara uygun hale getirmek için temizleme, yabancı maddelerden ayıklama, eleme, kurutma ve benzeri işlemleri yapabilir.

Ürün, hasat döneminden itibaren en fazla 24 ay süreyle lisanslı depolarda depolanabilmektedir. Ürünün hasat dönemi, ürün sahibinin beyanı ile gerekli analiz ve incelemelerle tespit edilir. Ürünün depolama döneminin başlangıç ve bitiş tarihleri, uygulama göz önünde bulundurularak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nca belirlenmekte ve internet sayfasında ilan edilmektedir.

Hububat lisanslı deposuna getirilen ürünler tartıldıktan sonra düzenlenen tartım fişine ürünün hasat dönemi ve menşei yazılmalıdır.

Depolanan ürünün her bir 1.000 kg'ı için ayrı bir ürün senedi düzenlenir. Müdirin talebi ve lisanslı depo işletmesinin kabulü halinde, 1.000 kg'ı aşan parti halindeki ürünlerin toplam miktarı için blok halinde tek

ürün senedi düzenlenebilir. Bu durumda blok ürün senedi üzerine parti ürünün toplam ağırlığı yazılır. Ürün senetlerinde ürünün cinsi, sınıfı veya derecesi, varsa alt sınıfı, menşei ve hasat yılı yazılmalıdır.

Ürünler, Kanada'daki sistemin benzeri bir şekilde depolanmak amacıyla değil, nakletmek veya bir işletmede kullanılmak üzere kısa süreli muhafaza etme gibi amaçlarla lisanslı depoya en fazla 90 günü geçmeyecek şekilde geçici olarak kabul edilebilir. Geçici kabul edilen ürünler, diğer ürünlerden ayrı bir depoda muhafaza edilir. Bu ürünlerin deposu kaydedilir. Kayıtlarda, ürünün ağırlığı ile mislen depolanan ürünlerde ürünün depoya konulmasından önce yetkili sınıflandırıcılarca yapılan analiz sonucuna ilişkin bilgiler de yer alır. Geçici depolama ücret tarifesi normal tarifieden farklı düzenlenmektedir. Bu tarifiede normal depolama tarifesine ek olarak ürünler için ton başına sigorta bedeli de dâhil edilmektedir.

Ürünlerin geçici depolanmasında ürün senedi düzenlenmemekte ve ürün sahibi ile lisanslı depo arasında özel bir sözleşme yapılmaktadır. Ürün 90 günden fazla depolanacak olursa ürün senedi düzenlenir. Ancak, bu şekilde depolanacak ürün miktarı Tebliğ ile sınırlandırılmıştır. Söz konusu şekilde depolanacak ürün miktarı ürünün depolama döneminin başlangıcını

takip eden ilk üç ay içinde merkez veya şubede ürün için tahsis edilen depolama kapasitesinin %10'unu geçemez. Bu oran, gerek görüldüğünde tüm lisanslı depolar ya da lisanslı depo işletmesi bazında Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından en fazla yarısı oranında artırılıp azaltılabilir.

Lisanslı depo işletmesi, lisansı askıya alınmış olsa bile her zaman, sorumluluğu altında bulunan ürünlerin muhafazasında gerekli dikkati ve özeni göstermekle yükümlüdür. Depo her zaman temiz olmalı, ürün yangın tehlikesini artıran ve ürünün sağlıklı muhafazasını engelleyen saman, toz, çöp ve madde birikimleri ile aşırı nem, sıcaklık, kemirgen hayvan, mikroorganizma ve böceklerden korunmalıdır. Ürüne zarar verecek hale gelmiş depolar gerekli tadilatlar yapıncaya ve ürün bozulmadan sıhhatli şekilde depolanmasına elverişli hale getirilinceye kadar kullanılmaz.

Öngörülen Depo Kapasitesi: 60.000 Ton

Kuruluş Yeri: Kahramanmaraş

Depolanacak Ürün/ler: Buğday ve mısır başta olmak üzere Tebliğ'de belirtilen diğer ürünler.

Toplam Ödenmiş Sermaye Tutarı: 2.000.000 TL

Toplam sabit Yatırım Tutarı: 7.972.497 TL

Hububat lisanslı depolarında ürün muhafaza edilirken dikkat edilmesi gereken en önemli konular silo içi sıcaklıkların takibi ile zamanında ve doğru ilaçlamadır. Silo içi sıcaklık yükselmeleri üründe mikrobiyolojik bir aktivite meydana geldiğinin göstergesi olmaktadır. Bu nedenle hububat lisanslı depolarında depo içi sıcaklıklarının sürekli olarak takip edildiği bir bilgisayar sistemi bulunmaktadır. Ürünün belli aralıklarla devir daim ettirilerek havalandırılması sağlanmalıdır. İlaçlama konusunda da uzmanların çalışması son derece önemlidir. İlaçlama zamanlarında silolardaki ürünün başka bir siloya nakledilmesi gerekmektedir. Bu nedenle lisanslı depo işletmesinin daima bir siloyu boş bırakması gerekmektedir.

Kurulması planlanan hububat lisanslı deposunda 12 adet 2.500 tonluk, 24 adet 1.250 tonluk ve mısır kurutma makinasına destek olacak konik tabanlı 4 adet de 250 tonluk silo bulunması planlanmıştır. Silo kapasitelerine göre farklı silo sayısına sahip alternatif işletmeler de planlamak da mümkündür. Örneğin; 5 adet 5.000 tonluk, 6 adet 2.500 tonluk ve 16 adet de 1.250 tonluk silo bulunan bir işletme de kurulabilir. Ancak, farklı sınıf ve kalitedeki ürünlerin farklı depolanmasının gerekli olmasından dolayı 1.250 tonluk depoların daha fazla olmasına özen gösterilmiş ve 5.000 tonluk silolar yerine 2.500 ve 1.250 tonluk silolara ağırlık verilmesi daha uygun görülmüştür. Bununla birlikte işletmeci, bölgeden gelecek ürünün genellikle belli kalite sınıflarında yoğunlaşacağı konusundan emin ise daha yüksek kapasiteye sahip daha az sayıda silo ile çalışmayı da tercih edebilir.

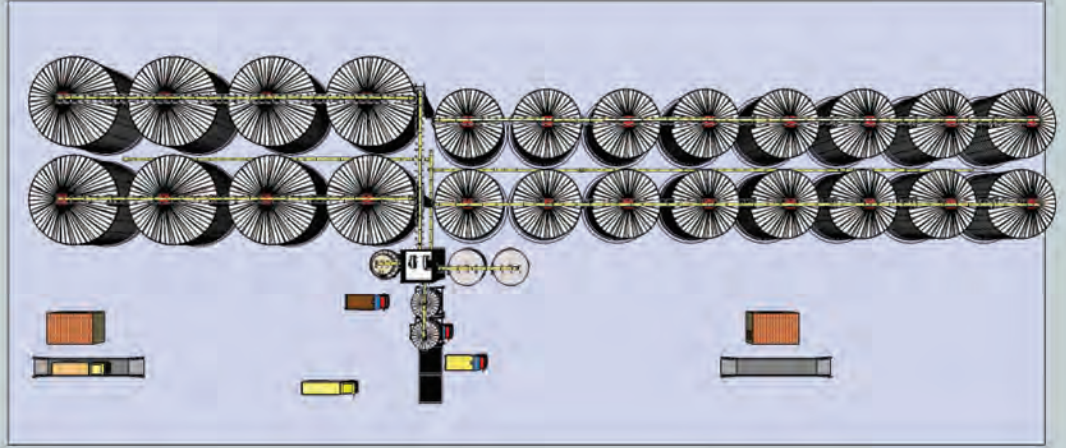
Bölgede yapılan çalışmalarda lisanslı deponun en fazla buğday ve mısır için kullanılma ihtiyacı olduğu belirlenmiştir. Özellikle mısırın depolanmasına ilişkin üretici ve tüccar talepleri dikkati çekmektedir. Lisanslı deponun gelir gider hesaplamalarında depoya kaç ton buğday, kaç ton da mısır konulacağı tahmin edilirken, iki ürünün Bölge üretimindeki payları dikkate alınmıştır. Bölgede buğday ve mısırın yanı sıra arpa ve yulaf gibi diğer hububatlar da bulunmasına karşılık bunların toplam içerisindeki payları düşük olduğu ve gelir hesaplamasında karışıklığa neden olmaması için göz ardı edilmiştir. Sadece buğday ve mısır üretim miktarları dikkate alındığında Bölge üretiminin yaklaşık %70'ini buğday, %30'unu ise mısır oluşturmaktadır. Deponun kullanımında da bu oranların geçerli olacağı varsayılmıştır.

Mısırın da depolanma ihtiyacı nedeniyle tesise bir adet saatte 27 ton hububat kurutma kapasitesine sahip bir kurutma makinası ilave edilmiştir.

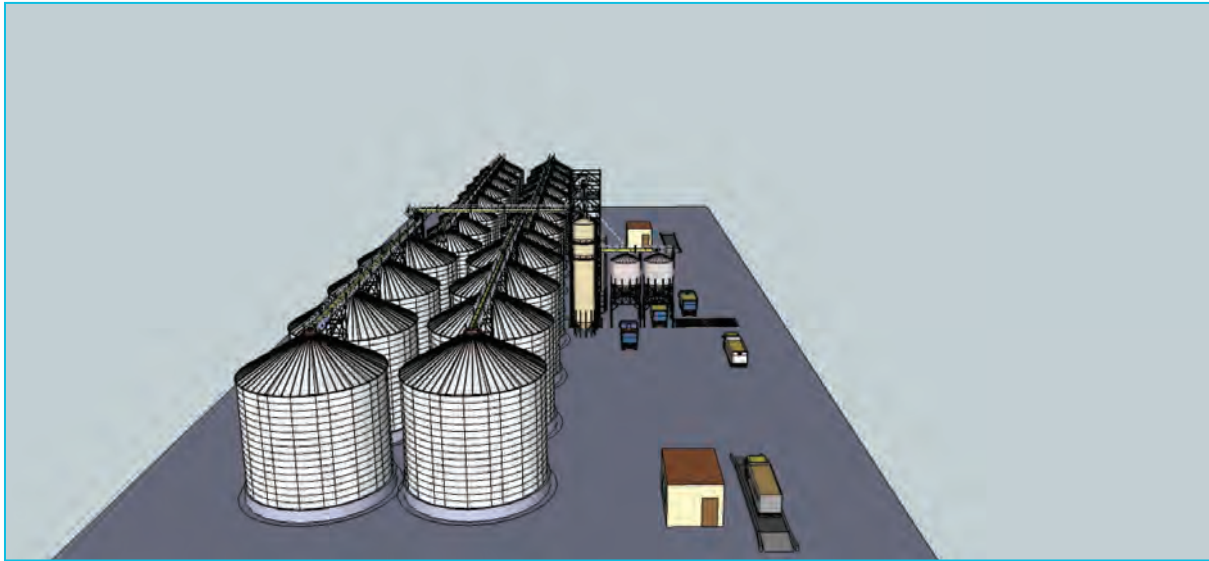
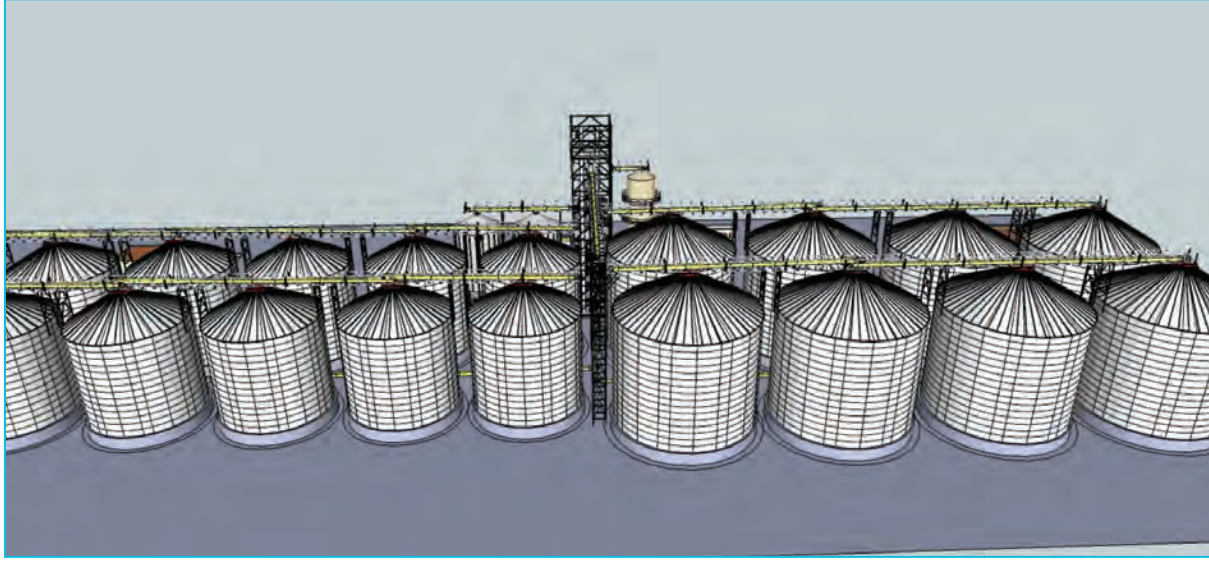
Hububat lisanslı deposunda siloların bulunduğu alan açıkta olmasına karşılık, zeminleri beton olmakta ve alım tiremileri ve ihraç bunkerleri sundurma ile kapa-

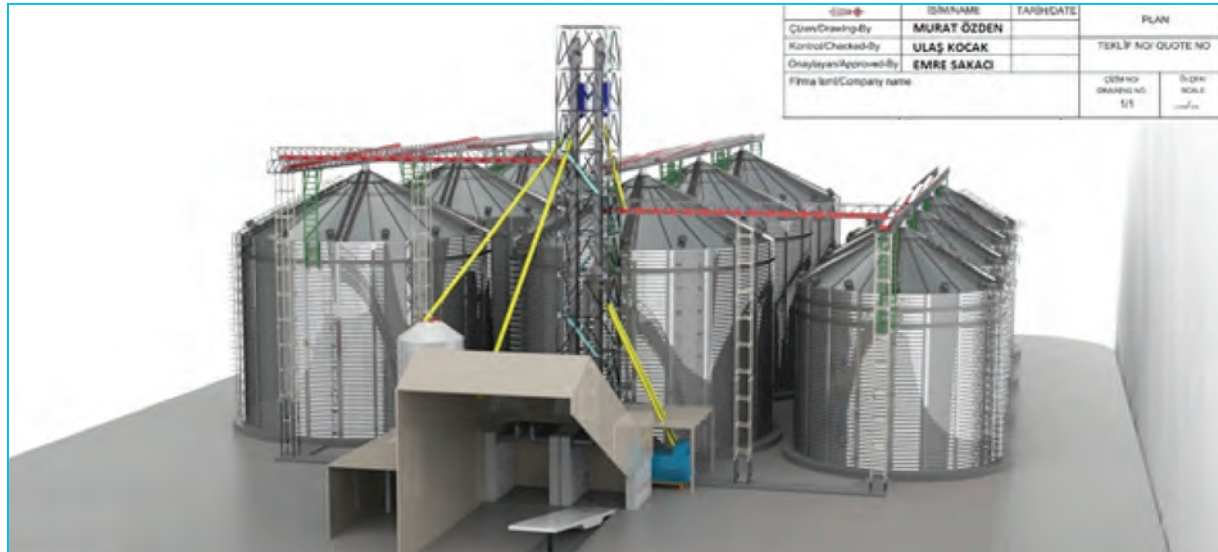
ılmaktadır. Ayrıca tiremilerde ızgaralar bulunmakta bu da zemin işçiliği gerektirmektedir.

Hububat Lisanslı Deposu için iki farklı yerleşim planı¹¹ Şekil 3'de gösterilmiştir.

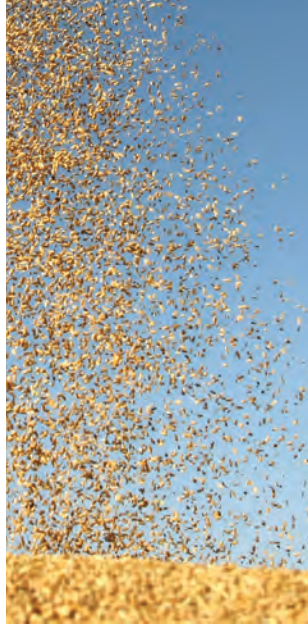
¹¹Örnek yerleşim planında depo sayıları 60.000 tonluk bir tesise göre belirlenmemiş, sadece yerleşim düzeni dikkate alınmıştır.

Resim 4. Hububat Lisanslı Deposu Depolar ve Yerleşim Planı¹²

¹²İlk dört çizim Projenin yatırım masraflarının hesaplanmasında fiyat teklifi alınan firmalardan ABP Makine Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'e, son iki çizim ise Üç-el Endüstriyel Sistemler'e aittir.

Hububat lisanslı deposu için hesaplanan inşaat giderleri Çizelge 24'te, yatırım giderleri ise Çizelge 25'te gösterilmiştir. Yatırım giderlerinde bazı kalemler birden fazla yazılmıştır (örn. Zincirli konveyör, kovalı

elevatör vb.). Bunun nedeni, söz konusu ekipmanların aynı isimde ancak farklı özellik ve farklı birim fiyatlarında olmasıdır.

Çizelge 24. Hububat Lisanslı Deposu İnşaat Giderleri

İnşaat Giderleri	Alan (m ²)	Birim İnşaat Maliyeti (TL/m ²)	Toplam Tutar
Silo Alanı (Beton Zemin)	9.000	185	1.665.000
Yükleme ve indirme Alanı	1.000	125	125.000
İdari Bina	450	320	144.000
Yardımcı malzeme deposu	150	320	48.000
Kumanda merkezi	100	320	32.000
Laboratuvar	100	320	32.000
Tartım Ofisi	20	145	2.900
Numune Alma ve Tartım Alanı	70	145	10.150
Güvenlik ofisi	15	145	2.175
Toplam Maliyet	10.905		2.059.050

Çizelge 25. Hububat Lisanslı Deposu Yatırım Masrafları

Yatırım Masrafları	Birim	Adet	Birim Fiyat	Toplam Fiyat
İnşaat Gideri	m ²	10.905		2.059.050
Düz Tabanlı Çelik Silo	2500 ton	12	77.036	924.429
Delikli Çatı Sağları		108	18	1.995
Silo Aksesuarları		1	31.424	31.424
Havalandırma Sistemi		1	103.067	103.067
Silo İçi Sıcaklık Görüntüleme Sistemi		1	41.684	41.684
Silo Boşaltma Sistemi		1	44.412	44.412
Silo İçi Dip Sıyırıcı Sistem		1	29.926	29.926
Düz Tabanlı Çelik Silo	1250 ton	24	44.284	1.062.822
Delikli Çatı Sağları		120	16	1.920
Silo Aksesuarları		1	50.522	50.522
Havalandırma Sistemi		1	113.340	113.340
Silo İçi Sıcaklık Görüntüleme Sistemi		1	43.749	43.749
Silo İçi Dip Sıyırıcı Sistem		1	58.349	58.349
Silo Boşaltma Sistemi		1	98.789	98.789
Konik Tabanlı Tahıl Depolama Silosu	250 ton	4	35.069	140.275
Delikli Çatı Sağları		9	18	164
Silo Aksesuarları		1	7.742	7.742
Havalandırma Sistemi		1	7.539	7.539
Sıcaklık Görüntüleme Sistemi		1	2.863	2.863
Kule Tipi Hububat Kurutma Makinası	27 ton/sa	1	285.727	285.727
Kamyon Yükleme Silosu	68 ton	2	13.829	27.659
Kamyon Yükleme Silosu Ekipmanları		1	4.964	4.964
Mal Alım Çukur Izgarası		3	17.769	53.307
Manuel Kapak		3	508	1.524
İki Yollu Elektrikli Klape		3	1.516	4.548
Zincirli Konveyör		3	16.183	48.549
Üç Yollu Elektrikli Klape		9	2.481	22.329
Kovalı Elevatör		3	35.644	106.932

Kovalı Elevatör		2	30.527	61.054
Elevatör Kulesi		2	26.026	52.052
Zincirli Konveyör		11	18.729	206.019
Elektrikli Kapak		36	1.377	49.572
Yürüme Yolu		2	9.408	18.816
Yürüme Yolu Destek Kulesi		3	6.860	20.580
Zincirli Konveyör		3	23.509	70.527
Zincirli Konveyör		3	15.227	45.681
Zincirli Konveyör		9	20.163	181.467
Yürüme Yolu		2	78.440	156.880
Yürüme Yolu Silodan Destek Ayakları		63	1.449	91.287
Zincirli Konveyör		4	20.641	82.564
Zincirli Konveyör		3	6.539	19.617
Zincirli Konveyör		3	10.363	31.089
Elektrikli Kapak		8	1.262	10.096
Zincirli Konveyör		3	9.566	28.698
Yürüme Yolu Silodan Destek Ayakları		8	1.169	9.352
Kamyon Yükleme Silosu Platformu		3	18.921	56.763
Döküş Borusu		2	14.850	29.700
Silo Ankrajları		1104	8	8.832
Silo Çatı Sehpası		42	120	5.040
Zemin Üstü Tır Kantarı	60 ton	2	38.000	76.000
Elektrik İşleri		1	440.000	440.000
Otomatik numune alma sondası	25 m	2	26.500	53.000
Montaj				500.000
Laboratuvar ekipmanı				215.712
Bilgisayar sistemi (Server)	adet	9	3.500	31.500
Ofis Ekipmanları				35.000
Lisans, ruhsat, izin				6.000
TOPLAM				7.972.497

Yatırım masraflarına laboratuvar ekipmanları da dâhil edilmiştir. İncelenen hububat lisanslı depo işletmelerinin bazılarında laboratuvar ekipmanları lisanslı depo tarafından satın alınmıştır. Ancak, söz konusu laboratuvarı yetkili sınıflandırıcılar kullanmaktadır. Lisanslı deponun kurulacağı bölgede akredite bir laboratuvar

ya da yeterli donanımına sahip bir laboratuvar olsa bile analizlerin lisanslı depo işletmesinde ya da işletmenin çok yakınında yapılması gereklidir. Bu nedenle laboratuvar alanı ve ekipmanları da yatırım masrafları içinde dikkate alınmıştır.

Ürünler lisanslı depoya alınırken buğday için TS 2974'e göre yapılan analizler aşağıda sıralanmıştır.

Hektolitire (kg/hl)	5. Diğer zarar gören taneler (%)
Protein (%)	6. Diğer yabancı madde (%)
Rutubet (%)	7. Taş, toprak ve inorganik madde (%)
Kırık Tane (%)	8. Kavuz (%)
Kusurlu tane (1+2+3+4+5)	9. Çavdar Mahmuzu (Ergot) (%)
1. Cıız buruşuk tane (%)	10. Çürümüş taneler
2. Diğer hububat	11. Ölü haşere ve parçaları (%)
3. Haşere tahribine uğramış tane (%)	Diğer Muhtelif Taneler (1+2+3+1+5+6+7+8+9+10+11)
4. Embriyosu kararmış tane (%)	Sağlam Hububat Dışı Maddeler (A+B+C+D+F)
5. Fazla ısıya maruz kalmış tane (%)	1. Zıt renkli + diğer sınıf buğdaylar
Süne - kımıl tahribatına uğramış tane (%)	2. Diğer sınıf buğdaylar
Kısmen veya dönmeli tane (%)	Zıt renkli ve diğer sınıf buğdaylar (1+2)
Lekeli Benekli Fusarium etkisine maruz kalmış (%) (1+2)	Bit
1. Fusarium etkisine maruz kalmış tane	Yaş Gluten
2. Lekeli benekli taneler (%)	Gluten Index
Çimlenmiş filizlenmiş tane	Zeleyn Sedimentasyon
1. Zararlı ot tohumları (%)	Gecikmeli Sedimentasyon
2. Diğer ot tohumları (%)	Sertlik
3. Kızışmış ve kurutma esnasında yanmış tane	Hagberg Düşme Sayısı
4. Sürme ve Buğday راستی (%)	Kül

POLATLI TİCARET BORSASI HUBUBAT TEKNOLOJİLERİ ŞUBE LABORATUVARI - BUĞDAY ANALİZ RAPORU

Lisans No : HLD06-01

Şube Kodu : 1101

TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK KANUNU
ÜRÜN ANALİZ VE SINIFLANDIRMA BELGESİ

Kayıt No: 2853

Seri No : A Sıra No: 2823

Çıkış Belgesi No : A/597

Tarih : 30.04.2013

Ürün Bilgileri :

Ürünün Adı Anadolu Beyaz Sert Buğday NO:2	Numune Amb. Şekli ve Adedi DÖKME - 3	Numune Etiket No A / 2864	Hasat Tarihi 2013
Ürünün Miktarı (Kg) 25980	Ürün Gel. Nedeni (Giriş/Çıkış): İADE	Vergi Dairesi	TC / Vergi No 8540050958
Ürünün Kodu 1262	Ürünün Sınıfı 2.SINIF	Lisanslı Depoculuk Şirketi TMO-TOBB TARIM ÜRÜNLERİ LİSANSLI DEPOCULUK SAN. TİC. AŞ. POLATLI	
Mudi Araç Plaka No - İsim / Ünvanı - Adresi 06PRZ86 - / T.M.O POLATLI ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ -			

Laboratuvar Analiz Sonuçları :

Yapılan Analizin Adı	Analiz Sonucu	Analiz Bel.	Yapılan Analizin Adı	Analiz Sonucu	Analiz Bel.
Hektolit (kg/hl)(PTB LAB P.13-T8)	84.3	PTB LAB T.34	Çimlenmiş Filizlenmiş Taneler (%)(TS 2974)	0	
Protein (%)(AACC 39-10)	13	PTB LAB T.32	1 Zararlı Ot Tohumları (%)(TS 2974)	0	
Rutubet (%)(PTB LAB P.13-T8)	10	PTB LAB T.35	2 Diğer Ot Toh.(En Çok)(TS 2974)	0.8	
Kırık Tane (%)(TS 2974)	1.9		3.Kızışmış ve Kurutma Es.Yanmış Tane (%)(TS 2974)	0	
1 Cıltız Buruşuk Tane (%)(TS 2974)	2.1		4 Sürme ve Rastıklı Buğday (TS 2974)	0	
2 Diğer Hububat (%)(TS 2974)	2	PTB LAB T.37	5 Diğer (En Çok)(TS 2974)	0	
3 Haşere Tah.Üğ. Tane (%)(TS 2974)	0	PTB LAB T.36	6.Diğer Yabancı Madde (%)(TS 2974)	1	PTB LAB T.38
4.Emb.Kararmış Tane (TS 2974)	0		7.Taş.Toprak ve İnorganik Md.(En Çok)(TS 2974)	0	
5 Kurutma Es.Fazla Isıya M. Kal.Tane (%)(TS 2974)	0		8.Kavuz (TS 2974)	0.7	
Kusurlu Tane (%)(1+2+3+4+5)(TS 2974)	4.1		9.Çavdar Mahmuzu (%)(TS 2974)	0	
Süne Kımıl Tah.Üğ. Tane (%)(TS 2974)	1.1		10.Çürümüş Taneler (%)(TS 2974)	0	
Kısmen veya Dönmeli Tane (%)(TS 2974)			11.Ölü Haşere ve Parçaları (TS 2974)	0	
Lekeli Benekli Taneler (1)(%)(TS 2974)	0		Diğer Muhtelif Maddeler (%)	2.5	
Fusarium Etk. Kalmış T.(2)(%)(TS 2974)	0		(1+2+3+4+5+6+7+8+9+10+11)(TS 2974)		
Lekeli Benekli Fus. Etk. Kalmış T.(%)(1+2)(TS 2974)	0		1 Zıt Renkli Buğdaylar (%)(TS 2974)	2.2	
			2.Diğer Sınıf Buğdaylar (%)(TS 2974)	0.8	PTB LAB T.37
			Zıt Renkli + Diğer Sınıf Buğdaylar (%)(1+2)(TS 2974) (%)(1+2)(TS 2974)	3	
DERECE DIŞI FAKTÖRLER					
Gluten (%)(TS EN ISO 21415-2)		PTB LAB T.39	Sertlik (AACC 39-70A)		
Gluten İndeksi (%)(TS 2974)		PTB LAB T.40	Hagberg Düşme Sayısı (sn/adet)(TS EN ISO 3093)		PTB LAB T.42
Zeleny Sedimentasyon (M1)(TS 4867 ISO 5529)		PTB LAB T.41	Kül (%) (TS 1511 ISO 2171)		
Gecikmeli Sedimentasyon (M1)(T.C.TKİB TARM 1988/3)			Haşere	Yok	
			İlaç	Yok	

Yapılan analiz sonucunda yukarıdaki değer tespit edilmiş olup bunlar tek başına veya ayrı olarak kullanılmaz.

Red Bilgileri :

Analizi Yapanın Adı Soyadı, Ünvanı, İmzası	Onaylayan Adı Soyadı, Ünvanı, İmzası	Mudinin Adı Soyadı / Ünvanı, İmzası T.M.O POLATLI ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ
Lisanslı Depo Sorumlusu: Adı Soyadı, Ünvanı, imzası		

Analiz sınıflandırma belgesi 5300 Sayılı Kanun ve ilgili Yönetmelik kapsamında yetkili sınıflandırıcı tarafından verilmiştir.
Not: Analiz sonuçları kabul edilmişse mudi tarafından imzalanacaktır. Kabul edilmemişse "Analizi Kabul Etmiyorum" şerhi yazılarak mudiye imzalanacaktır.

Resim 5. Buğday Analiz Fişi

Hububat lisanslı deposu personel ihtiyacı Çizelge 26’da gösterilmiştir. Söz konusu depo için en az 15 personele ihtiyaç vardır.

Çizelge 26. Hububat Lisanslı Deposu Personel İhtiyacı

Personel	Kişi Sayısı	Brüt Ücret (TL)	Net Ücret (TL)	Toplam Personel Gideri (TL)
Müdür	1	7.480	4.000	7.480
Eksper	2	4.768	2.500	9.536
Muhasebe	2	3.500	2.000	7.000
Teknisyen	1	2.384	1.250	2.384
Tartım Memuru	2	2.861	1.500	5.722
Sekreter	1	1.022	805	1.022
Elektrik Teknisyeni	1	2.384	1.250	2.384
Bilgi İşlem	1	3.500	2.000	3.500
Temizlik Görevlisi	1	1.022	805	1.022
İşçi	3	1.022	805	3.066
Toplam	15	29.942	16.915	43.115

Hububat lisanslı deposuna ait işletme giderleri Çizelge 27’de gösterilmiştir. Sabit giderler içerisinde en yüksek oran daimi personel giderleri ile amortismanlara aittir.

Çizelge 27. Hububat Lisanslı Deposu İşletme Giderleri

GİDERLER	1. yıl	2. yıl	3. yıl	4. yıl	5. yıl
Sabit İşletme Giderleri					
Arsa Kirası	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Daimi Personel	517.380	517.380	517.380	517.380	517.380
Amortismanlar	469.642	469.642	469.642	469.642	469.642
Sigorta/Aidat	83.160	110.880	138.600	138.600	138.600
Güvenlik	36.000	36.000	36.000	36.000	36.000
Teminat mektubu	56.317	43.200	54.000	54.000	54.000
Genel Yönetim	10.000	12.000	15.000	15.000	15.000
Sabit Masraflar Toplamı	1.272.499	1.289.102	1.330.622	1.330.622	1.330.622
Değişen İşletme Giderleri					
Yardımcı Madde ve Malzeme (ilaç, temizlik malz. Vb)	20.000	25.000	30.000	30.000	30.000
Elektrik, Su, Yakıt	75.000	80.000	95.000	95.000	95.000
Geçici İşçilik	12.264	16.352	20.440	20.440	20.440
Bakım-Onarım	10.000	12.000	15.000	15.000	15.000
Beklenmeyen Giderler (%1)	1.173	1.334	1.604	1.604	1.604
Değişen Masraflar Toplamı	118.437	134.686	162.044	162.044	162.044
TOPLAM İŞLETME MASRAFLARI	1.390.936	1.423.788	1.492.667	1.492.667	1.492.667

Değişen işletme masrafları içerisinde en yüksek paya sahip olan gider elektriktir. Geçici işçilik için tam kapasitede sezonda 2 ay boyunca 10 işçinin asgari ücretten çalıştığı varsayılmıştır. Tam kapasitede toplam işletme masrafı 1.492.667 TL olarak tahmin edilmiştir.

Lisanslı depo işletmesinin gelirlerinin hesaplanabilmesi amacıyla deponun doluluk oranı ve ürünlerin

tahmini depolama sürelerinden hareket edilmiştir (Çizelge 28). Hasadı takip eden 7. ve 8. aylarda deponun tamamen dolu olduğu varsayılmıştır. Ancak %60 ve %80 kapasite ile çalışılan ilk 2 yıl için tam doluluktan kasıt deponun sırasıyla %60 ve %80 kapasitesinin dolu olduğudur. Ürünlerin depoda kalma süresi uzadıkça depoda kalan ürün miktarları düşürülmüştür.

Çizelge 28. Hububat Lisanslı Deposu Tahmini Doluluk Oranları

Doluluk Oranı	Aylar	60%	80%	100%
		36.000	48.000	60.000
90%	6. ay	32.400	43.200	54.000
100%	7. ay	36.000	48.000	60.000
100%	8. ay	36.000	48.000	60.000
95%	9. ay	34.200	45.600	57.000
90%	10. ay	32.400	43.200	54.000
80%	11. ay	28.800	38.400	48.000
70%	12. ay	25.200	33.600	42.000
60%	1. ay	21.600	28.800	36.000
50%	2. ay	18.000	24.000	30.000
50%	3. ay	18.000	24.000	30.000
50%	4. ay	18.000	24.000	30.000
50%	5. ay	18.000	24.000	30.000

Çizelge 28 hazırlanırken, diğer hububat lisanslı depolarının yaklaşık doluluk oranları dikkate alınmış olup, bu değerler sadece tahminden ibarettir. Lisanslı deponun doluluk oranı azalıp, ürünlerin depolanma süreleri kısaltıldıkça işletme gelirleri düşecektir. Tam tersi durumda ise işletme geliri yükselecektir. Lisanslı deponun gelirleri depolama kirası, indirme-yükleme ve kamyon tartımından oluşmaktadır. Gelirlerin hesaplanmasında hububat lisanslı depolarının 2011 - 2012 depolama dönemindeki ücret tarifesine dikkate alınmıştır. Buna göre;

- Tartım : 0,5 TL/ton
- Boşaltma : 1,5 TL/ton
- Yükleme : 1,5 TL/ton
- Depolama : 0,15 TL/ton/gün olarak alınmıştır.

Boşaltma ve yükleme gelirleri hesaplanırken, Çizelge 28’de verilen deponun doluluk oranları dikkate alınmış ve sadece depoya giren ve depodan çıkan ürünler için hesaplama yapılmıştır. Buna göre yıllara göre hesaplanan depo gelirleri Çizelge 29’da gösterilmiştir.

Çizelge 29. Hububat Lisanslı Depo Gelirleri

Lisanslı Depo Gelirleri	1. yıl	2. yıl	3.yıl	4. yıl	5. yıl
Depolama geliri	1.433.700	1.911.600	2.389.500	2.389.500	2.389.500
İndirme - Yükleme	185.400	247.200	309.000	309.000	309.000
Kamyon Tartımı	27.000	36.000	45.000	45.000	45.000
Toplam Gelir	1.646.100	2.194.800	2.743.500	2.743.500	2.743.500

Tam kapasitede işletmenin geliri 2.743.500 TL olmaktadır. Hububat Lisanslı deposuna ilişkin gelir-gider durumu, net nakit akışları ve teşvikler ile birlikte

değerlendirilen net nakit akışları Çizelge 30’da verilmiştir.

Çizelge 30. Hububat Lisanslı Deposu Yatırımına Ait Gelir - Gider ve Net Nakit Akışları Tablosu

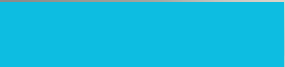
Gelir-Gider (TL)	0	1	2	3 - 6.yıl	7-14.yıl	15.yıl	16 - 25. yıl
A. Yatırım Giderleri	7.972.497						
B. Proje Gelirleri		1.646.100	2.194.800	2.743.500	2.743.500	2.743.500	2.743.500
C. Proje Giderleri		1.390.936	1.423.788	1.492.667	1.492.667	1.492.667	1.492.667
D. Brüt Gelir (B - C)	-7.972.497	255.164	771.012	1.250.833	1.250.833	1.250.833	1.250.833
E. Vergi (%20) (D x 0,20)		51.033	154.202	250.167	250.167	250.167	250.167
F. Vergilendirilmiş kar (%20)		204.131	616.810	1.000.667	1.000.667	1.000.667	1.000.667
G. Yatırıma Katkı Oranı (%30)	2.391.749						
H. Vergi Tutarı (%6) (D x 0,06)		15.310	46.261	75.050	75.050	75.050	250.167
I. Vergi İndirim Tutarı (E - H)		35.723	107.942	175.117	175.117	146.684	0
J. Kümülatif Vergi İndirimi		35.723	143.665	318.781	1.019.248	2.391.749	0
K. Vergilendirilmiş kar (%6) (D - H)		239.854	724.751	1.175.783	1.175.783	1.175.783	1.000.667
L. Sigorta Primi İşveren Payı		39.532	39.532	39.532	0		0
M. Amortismanlar		469.642	469.642	469.642	469.642	469.642	469.642
N. Net Nakit Akışı (Teşviksiz) (F+M)		673.774	1.086.452	1.470.309	1.470.309	1.470.309	1.470.309
P. Teşvikler (I + L)		75.255	147.474	214.649	175.117	146.684	0
R. Net Nakit Akışı (Teşvikler Dâhil) (N + P)		749.029	1.233.926	1.684.958	1.645.426		1.470.309

Hububat lisanslı deposunun kuruluş yeri olarak belirlenen Kahramanmaraş ili, Bölgesel devlet teşviklerinde 5. Bölge’de yer almaktadır. 5. Bölge için vergi indirimi desteği 2014 yılından sonra başlanacak yatırımlar için toplam yatırım tutarının %30’una denk gelecek şekilde belirlenmiştir. Vergi indirimi ise aynı Bölge için %70’dir. Buna göre toplam yatırım tutarının %30’u 2.391.749 TL olup, %20 uygulanan kurumlar vergisinin %70’i de %14’dür. %20 vergi oranından %14 vergi indirimi düşüldüğünde, %6 oranında vergi uygulanmaktadır. Söz konusu vergi indirimi, indirim yapılan tutar 2.391.749 TL’ye varana kadar uygulamaya devam edecektir. Hububat lisanslı deposu için yapılan hesaplamada vergi indiriminin 15. yıla kadar devam edeceği hesaplanmıştır. Sigorta primi işveren payına verilen teşvik ise komple yeni yatırımlar için yatırım teşvik belgesine kayıtlı olan istihdam dikkate alınarak ve 5. Bölge’deki yatırımlar için 6 yıl süre ile uygulanmaktadır. Hububat lisanslı deposu için toplam istihdam 15 kişi olup, devlet teşviki personele ödenen ücret ne olursa olsun, bu ücretin asgari ücret düzeyine tekabül eden kısmı için uygulanmaktadır.

Bu nedenle 15 personel asgari ücret düzeyi üzerinden değerlendirilmiştir. Teşvikler dikkate alınarak hesaplanan net nakit akışları 3. yıl ile 6. yıl arasında sigorta primi işveren hissesi desteğinin bitimine kadar aynı gitmektedir, ardından 7. yıl ile vergi teşvikinin bittiği 15. yıla kadar aynı devam etmiştir. Bütün teşviklerin bittiği 16. yıl ile 25. yıllar arasında da aynı net nakit akışları söz konusudur.

Hububat lisanslı deposu yatırımına ilişkin değerlendirme kriterleri teşvik kullanılmadan ve teşvikten yararlanılmış durumları gösterecek şekilde Çizelge 31’de verilmiştir. Yapılan hesaplamalara göre söz konusu yatırım, teşvik kullanılmadan yukarıda belirtilen gelir - giderlere sahip olduğu zaman işletmeci, lisanslı deponun kuruluşu için yapacağı 7.972.497 TL’lik masrafı faaliyetlerinin 5. yılında geri kazanmış olacaktır. Teşviklerden yararlanıldığı takdirde, bu değer 4 ile 5. yıllar arasına denk gelmektedir.

Çizelge 31. Hububat Lisanslı Depo Yatırım Değerlendirme Kriterleri

Değerlendirme Kriteri	Değerler	Teşvikli Değerler
Geri Ödeme Süresi	5,42 yıl	4,73 yıl
Net Bugünkü Değer	4.332.196	5.612.159
Fayda Masraf Oranı	1,10	
İç Karlılık Oranı	15%	18%
Yatırımın Karlılığı	13%	15%

Yatırımın ömrü 25 yıl olarak düşünülerek yapılan hesaplamalara göre, işletmecinin 25 yıl boyunca %10 faiz oranı ile indirgenerek bu güne getirilmiş olan gelirlerinin toplamı 4.332.196 TL olacaktır. Teşvik kullanılması halinde bu değer 5.612.159 TL'ye yükselmektedir. Bu kriter yatırımın karlılığının ölçmek için kullanılan kriterden biridir. Bir yatırımın ömrü boyunca elde edeceği gelirlerin belli bir indirgeme oranına göre (paranın değerindeki değişimleri bertaraf etmek için indirgeme oranı kullanılmaktadır) bugüne toplanmış halinin 0'dan büyük olması beklenmektedir. Bu değer 0'dan ne kadar büyük olursa, yatırım o kadar iyi olarak değerlendirilir. Fayda masraf oranı ise yatırıma yatırılan her 1 TL'ye karşılık kaç TL elde edileceğini gösteren bir değerdir. Bu değer en kötü ihtimalle 1 olması beklenir. 1'in altında fayda/masraf oranına sahip olan yatırımlar yapılabilir olarak kabul edilmezler. Söz konusu yatırımın fayda/masraf oranı 1,10 olarak hesaplanmıştır. Bu durumda yatırımcı hububat lisanslı deposu için yatıracığı her 1 TL'ye karşılık 1,10 TL kazanacaktır.

İç karlılık oranı da paranın zaman değerini dikkate alan bir değerlendirme kriteridir. Bu kritere göre yine belli bir faiz oranına göre indirgenmiş gelirler ve indirgenmiş giderler dikkate alınarak işletmenin indir-

genmiş gelir ve giderlerini sıfır yapan faiz oranı bulunmaya çalışılır. Buradaki karşılaştırma unsuru bulunan faiz oranının ticari faiz oranından ve/veya mevduat faizinden ne kadar düşük ya da ne kadar yüksek olacağıdır. Yatırımın iç karlılık oranı teşviksiz %15, teşvikli %18 olarak hesaplanmıştır. Bu değer ortalama ticari kredi faizi olan %9 ve ortalama mevduat faiz oranı olan %7,5'un üzerinde olup, yatırım bu haliyle uygulanabilir niteliktedir.

Yatırımın karlılığı ise tam kapasitedeki net karın (vergilendirilmiş karın) toplam yatırım tutarına bölünmesi ile hesaplanmaktadır. Hububat lisanslı deposu için bu değer %13 olarak bulunmuştur. Teşviklerden yararlanılması durumunda karlılık %15'e ulaşmaktadır. Yatırım genel itibarıyla karlı ve yapılabilir olarak değerlendirilmektedir. Ancak, depo doluluk oranlarının hesaplamalarda tahmin edilenden daha düşük gerçekleşmesi halinde değerlendirme kriterlerinin değerleri düşecektir.

Konuya bir de üretici açısından bakacak olursak, işletmeye 20 ton ürün getiren bir üreticinin 12 ay boyunca ödeyeceği yaklaşık depolama bedeli çizelge 32'de gösterilmiştir. Ancak, bu hesaplamada fire, kalite kayıpları, ödenmesi gereken vergi ve harçlar dikkate alınmamıştır.

Çizelge 32. Hububat Lisanslı Deposu İçin Aylar İtibariyle Üreticinin Ödeyeceği Yaklaşık Bedeller (TL)

Masraf Kalemler	Birim	Birim Değer (TL)	Hububat, Baklagil ve Yağlı Tohumlar	Toplam Depolama Bedeli	Depolama Maliyeti (TL/kg)
Ürün Miktarı	ton		20		
Tartım (ürün giriş)	ton	0,5	10		
Analiz (ürün giriş)	ton	0,25	5		
Yükleme	ton	1,5	30		
Analiz (ürün çıkış)	ton	0,25	5		
Boşaltma	ton	1,5	30		
Tartım (ürün çıkış)	ton	0,5	10		
Depolama hariç masraflar Toplamı (KDV dâhil - %18)	TL		106		
Depolama Ücreti (KDV %1)	ton	0,15	=0,15 x 20 ton x gün sayısı + KDV	= Depolama bedeli + depolama harici masraflar	= Toplam depolama bedeli / 20.000 kg
Depolama Süresi ve Bedeli	1. ay	30	91	197	0,010
	2. ay	60	182	288	0,014
	3. ay	90	273	379	0,019
	4. ay	120	364	470	0,023
	5. ay	150	455	561	0,028
	6. ay	180	545	652	0,033
	7. ay	210	636	743	0,037
	8. ay	240	727	833	0,042
	9. ay	270	818	924	0,046
	10. ay	300	909	1.015	0,051
	11. ay	330	1.000	1.106	0,055
	12. ay	360	1.091	1.197	0,060

6.2. Pamuk Lisanslı Deposu

Pamuk lisanslı depolarının kuruluş ve işleyişi 12 Nisan 2013 tarih ve 28616 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren "Pamuk Lisanslı Depo Tebliği" ile düzenlenmektedir. Tebliğ'e göre pamuk lisanslı depolarının lisanslı kapalı depo kapasitesi 10.000 tondan, her bir şubesinin kapalı depo kapasitesi ise 1.000 tondan az olamaz.

Tebliğ ile pamuk lisanslı depolarının kuruluşu için koşullar aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

Pamuğun depolanacağı lisanslı depoların;

- Taban, iç ve dış duvar yüzeyleri ile çatısının pamuğa yabancı madde karışmasını ve kirlenmesini önleyecek ve rutubeti geçirmeyecek, pamuğu her türlü koku ve hava etkisi ile iç ve dış zararlardan koruyacak şekil ve nitelikte olması,
- Kapalı olması, pamuğun depolara aktarılması ya da depolardan tahliyesi amacıyla ihtiyaç duyulan nakil ve diğer araç ve gereçlerin rahatça çalışabileceği genişlikte boş alanların ve geçiş yerlerinin bulunması,
- Tabanının pamuğun zarar görmesini engelleyecek yükseklikte beton veya aralıksız taş döşeli olması ve açık alanlarının çamur veya su birikintisini önleyecek şekilde olması,
- Farklı yıl ürünü pamuk ile çeşitli grup, tip, sınıf ve derecedeki pamukların karışmasını, niteliklerinin bozulmasını, fazla basınç altında bulunmasını önleyecek önlemlerin alınmasına elverişli büyüklükte ve nitelikte olması ve ihtiyaç duyulması halinde pamuğun geçici olarak bekletilebileceği yeterli açık alan veya sundurmanın bulunması,
- Yeterli havalandırma sistemi, belgelendirilmesi suretiyle yeterli yangın söndürme sistemi, kaçak akıma ve neme karşı korumalı özel muhafazalı elektrik

sistemi ile pamuğun depolara nakledilmesi için gerekli altyapı ve nakil sistemine sahip olması,

- Depolama hizmetleri ve depolamayla ilgili ihtiyaç duyulan diğer yan hizmetleri yerine getirebilecek teknik donanıma sahip bulunması gerekmektedir.

Tebliğ'de depolanacak balyalar; Linter pamuk ve lif döküntüsü pamuk hariç olmak üzere brüt ağırlığı en az 190 kg olan preselenmiş pamuk ünitesi olarak tanımlanmıştır. Çırçırılanarak elyafları tohumdan ayrılan, bitki artıkları ile diğer yabancı maddelerden temizlenen ve balyalar halinde preselenen pamuklar depolanır. Nem içeriği, %8,5'in üzerinde ve brüt ağırlığı 190 kg'ın altında olan preselenmiş pamuklar depolanmaz. Depolama şartları uygun olmayan, sağlıklı olumsuz etkileyecek düzeyde bulunan, standart dışı olan ve mevzuatta öngörülen diğer hususlara uygun olmayan pamuklar, lisanslı depolara alınmaz.

Pamuk, iki dönem halinde, hasat döneminden itibaren azami 24 ay süreyle lisanslı depolarda depolanabilir. Bir dönem depolanan pamuğun ikinci dönemde de depolanabilmesi için ilk dönem sona ermeden en çok bir ay önce pamuğun yeniden analiz edilmesi ve yeni analiz değerlerine göre o pamuk için yeni bir ürün senedinin düzenlenmesi gerekir.

Pamuk lisanslı depolarının asgari depolama miktarı için ödenmiş sermayesinin en az 1.000.000 TL olması gerekmektedir. Bu değer depo kapasitesine bağlı olarak artmaktadır;

- 10.000 tona kadar; 1 milyon TL,
- 10.001 ila 20.000 ton için; 1,50 milyon TL,
- 20.001 ila 40.000 ton için; 2,00 milyon TL,
- 40.001 ila 70.000 ton için; 2,50 milyon TL,
- 70.000 tonu aşan her 20 bin ton için de ilave 250 bin TL.

Lisanslı depoya getirilen pamukların tartım makbuzuna pamuğun hasat dönemi ve menşei ile çırçır prese fabrikası sicil ve parti numarası yazılmalıdır.

Ürün senetlerinde ise; pamuğun çırçırılama şekli, grubu, sınıfı, tipi veya standardı, yıl olarak hasat dönemi ve menşei, diğer pamuklarla karıştırılmadan ayrı depolanan pamuklarda çırçır işletmesinin sicil numarası ve ambalaj kodu yazılmalıdır. Linter veya lif döküntüsü pamuklarda, açık ve görünür bir şekilde “linter pamuk” veya “lif döküntüsü pamuk” ibaresi konmalıdır.

Depolanan her bir balya için ayrı bir ürün senedi düzenlenmelidir. Mudinin talebi ve lisanslı depo işletmesinin kabulü halinde, birden çok balyayı içeren parti halindeki pamuklar için blok halinde tek bir ürün senedi düzenlenebilir. Bu durumda, blok ürün senedi üzerine parti pamuğun kaç balyadan oluştuğu ve toplam ağırlığı yazılmalıdır.

Pamuk, nitelik ve kalitesinin bozulmaması için gerekli tedbir ve önlemlerin alınması kaydıyla, zorunlu hallerde depolama öncesinde açık alanda 10 gün, sundurma altında ise 20 gün bekletilir.

Pamuk, depolama amacından ziyade nakletme veya bir işletmede kullanılmak üzere kısa süreli muhafaza etme gibi amaçlarla lisanslı depoya en fazla 90 günü geçmeyecek şekilde geçici olarak kabul edilebilir. Bu durumda lisanslı depo işletmesi, pamuk sahibiyle kendisi arasında yaptığı özel sözleşme çerçevesinde pa-

muğu depolar ve depo ücret tarifesinden farklı olarak ücret talep edebilir. Geçici kabul edilen pamuklar için ürün senedi düzenlenmez ve bu pamuklar diğerlerinden ayrı depoya konulurlar. Pamuğun geçici olarak depolandığı, hem depo hem de kayıtlarda gösterilir. Kayıtlarda, pamuğun ağırlığı ile varsa yetkili sınıflandırıcılarca yapılan analiz sonucuna ilişkin bilgiler de yer alır. Geçici süre kabul edilecek pamuk miktarı, pamuğun depolama döneminin başlangıcını takip eden ilk üç ay içinde merkez veya şubede pamuk için tahsis edilen depolama kapasitesinin %10'unu geçmez. Bu oran, gerek görüldüğünde tüm lisanslı depolar ya da lisanslı depo işletmesi bazında Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından en fazla yarısı oranında artırılıp azaltılabilir. Geçici süre depolanan pamukların lisanslı depoda geçici olarak bulundurma amacı ortadan kalkarsa veya geçici depolama süresi aşılsa ürün senedi düzenlenir.

Bütün lisanslı depolarda olduğu gibi pamuk lisanslı depolarında da aynen ve mislen uygulaması vardır. Karıştırılarak depolanan pamuklarda, her balyanın standart net ağırlığı ürün senedinde 220 kg olarak gösterilir ve pamuğun bu şekilde depolandığı belirtilir.

Pamuk balyaları, pamuğun karışmasına mahal vermeyecek, kolayca görülebilecek ve silinmeyecek bir şekilde belirli bir sistematığa göre numaralandırılır.

Lisanslı depo işletmesi, lisansı askıya alınmış olsa bile

her zaman, sorumluluğu altında bulunan pamuğun muhafazasında gerekli dikkati ve özeni göstermek zorundadır. Depo her zaman temiz olmalı ve pamuk yangın tehlikesini artıran ve sağlıklı muhafazasını engelleyen saman, çöp ve madde birikimleri ile yüksek sıcaklık ve aşırı nemden korunmalıdır. Pamuğa zarar verecek hale gelmiş depolar, gerekli tadilatlar yapıncaya ve pamuğun bozulmadan sıhhatli şekilde depolanmasına elverişli hale getirilinceye kadar kullanılmaz.

Öngörülen Depo Kapasitesi : 15.000 ton

Kuruluş Yeri : Hatay

Depolanacak Ürün : Pamuk

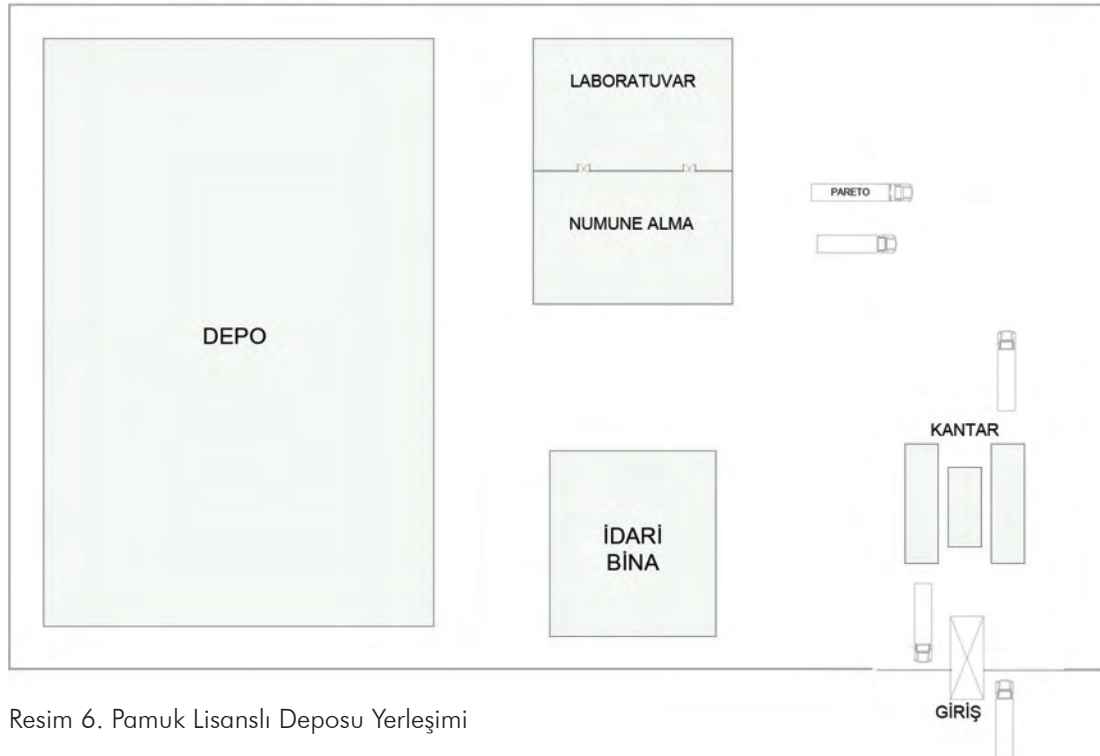
Toplam Ödenmiş Sermaye Tutarı: 1.500.000 TL

Toplam sabit Yatırım Tutarı : 8.029.900 TL

2001 tarih ve 24475 sayılı Preselenmiş Pamuk Balya Ambalajlarına İlişkin Tebliğe göre, pamuk balyaları-

nın brüt ağırlığı en az 190 kg olmalıdır. Boyutları ise en fazla 65 x 95 x 105 cm (en, boy, yükseklik) olarak tespit edilmiştir (Anonim 2001). Lisanslı depolarda depolanan pamuk balyaları ortalama 220 kg'dır.

6 metre yüksekliğindeki depo binasında yaklaşık 3 metrelik bir balya yüklemesi yapılmak suretiyle 15.000 ton ürünün depolanması için gerekli alan 16.500 m² olacaktır. Depolama yapılırken balya istiflerinin yanlarından ve arkalarından forkliftlerin geçebileceği ve manevra yapabileceği yeter genişlikte bir boşluk bırakılması gerekmektedir. Söz konusu boşluk aynı zamanda herhangi bir yangın tehlikesi için de son derece önemlidir. İşletmede en az 2 adet forklift bulunması gerekmektedir. Forkliftler 3 tonluk, dizel ve 4,80 metrelik asansörü olacak şekilde fiyatlandırılmıştır. Forkliftlerin boyutlarına ve manevra gereksinmelerine göre işletmecilerin işletme içi balya yerleşim aralıklarını ayarlaması gerekmektedir.

Resim 6. Pamuk Lisanslı Deposu Yerleşimi

Depo binasının hazırlanmasında en önemli unsur yangın güvenlik sisteminin ve pamukların kurumasını engelleyecek olan nemlendirme sisteminin kurulmasıdır. Pamuk gibi yangın riskinin yüksek olduğu bir depoda sprinkler (spring sistem) olarak bilinen otomatik su püskürtmeli sistem kullanılmalıdır. Bir sprinkler sistemi sprinkler, boru tesisatı, akış anahtarı, alarm vana

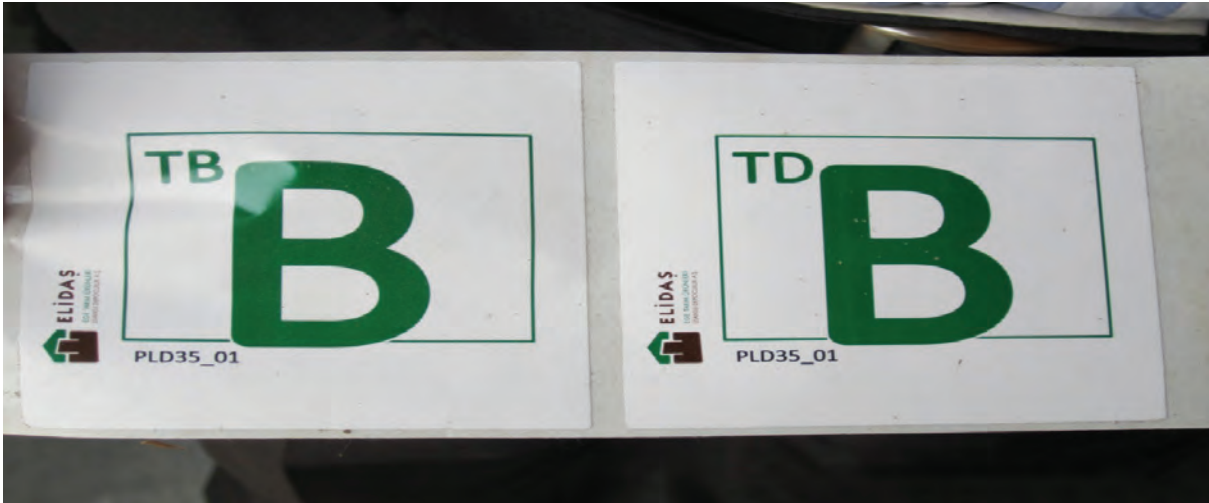
istasyonu, yangın pompa istasyonu ve su tankından oluşmaktadır. Yangın söndürme sisteminin dışında işletmede yerden hat çekilmiş bir şekilde sulama sistemi bulunmalıdır. Söz konusu sulama sistemi pamuk balyalarının nemlendirilmesini sağlamak için kullanılmaktadır. Fazla suyun tahliyesi için de zemin de su ızgaralarının bulunması gerekmektedir.

Resim 7. Pamuk Lisanslı Deposu Yangın Söndürme ve Nemlendirme Sistemi

Pamuk lisanslı depolarında her bir balyadan numune alma işlemi uzun sürmektedir. Bu nedenle pamuk lisanslı depoları hasat dönemini takiben, depoya ürün kabulünde genellikle randevu sistemi ile çalışmakta-

dırlar. Her bir balyadan numune alınıp analizler yapıldıktan sonra balyalara numaralar verilerek barkodlu etiketler yapıştırılmaktadır.

Resim 8. Pamuk Lisanslı Deposu Numune Alma Birimi

Pamuk lisanslı depolarına kirlenmiş, kimyasallara maruz kalmış, ağırlığı 190 kg'dan az ve nem oranı %8,5'un üzerinde olan balyalar kabul edilmez.

Pamuk analizlerin yapılmasında günümüzde en fazla

HVI-1000 Pamuk Analiz Cihazı kullanılmaktadır. Söz konusu cihaz ile pek çok analiz sonucu bir arada alınabilmektedir. Pamuk balyaları için yapılan analizler aşağıda belirtilmiştir.

• İplik Eğirme İndeksi (SCI)	• Nem (Rutubet)
• Mikroner (Mic)	• Parlaklık (Rd)
• Olgunluk İndeksi	• Sarılık (+b)
• Üst Yarı Ortalama Uzunluğu (Len)	• Renk Derecesi (C Grade)
• Uniformite İndeksi (Unf)	• Çepel sayısı (Tr Cnt)
• Kısa Lif İndeksi (SFI)	• Çepel alanı (Tr Area)
• Mukavemet (Str)	• Çepel Derecesi (Tr Grade)
• Uzama (Elg)	• Neps (Nep)

Pamuk balyalarının sınıflandırma işlemi Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nca yayınlanan Lisanslı Depo Pamuk Kalite Kriterlerine göre A+/ A / B / C olmak üzere 4 kalite grubuna göre yapılır. Bununla birlik-

te çırçır şekline ve üretim yerine göre Türkiye Batı ve Doğu olarak gruplanır (ELİDAŞ 2013; GTB 2013).

Çizelge 33'de pamuk lisanslı deposu kurulması için gerekli olan binalara ilişkin inşaat giderleri verilmiştir.

Çizelge 33. Pamuk Lisanslı Deposu İnşaat Giderleri

İnşaat Giderleri	Alan (m ²)	Birim İnşaat Maliyeti (TL/m ²)	Toplam Tutar (TL)
Depolama Binası	16.500	370	6.105.000
İdari Bina	750	320	240.000
Yardımcı malzeme deposu	50	320	16.000
Numune alma ve barkodlama alanı	400	320	128.000
Laboratuvar	250	320	80.000
Tartım Ofisi	20	145	2.900
Pompa Dairesi	20	370	7.400
Su Deposu	300 m ³		25.000
Kuyu Açma			10.000
Güvenlik ofisi	10	145	10.000
Toplam Maliyet	18.000		6.614.300

Pamuk lisanslı deposu için yatırım masrafları Çizelge 34’de gösterilmiştir.

Çizelge 34. Pamuk Lisanslı Deposu Yatırım Masrafları

Yatırım Masrafları	Birim	Adet	Birim Fiyat	Toplam Fiyat
İnşaat Gideri	m ²	18.000		6.614.300
Forklift	3 tonluk	2	50.000	100.000
Elektronik taşıt kantarı	60 tonluk	1	45.500	45.500
Konveyör	15 m	1	16.000	16.000
Numune alma makinası	Adet	1	65.000	65.000
Yangın güvenlik sistemi Sprinkler malzemeleri				453.600
Yangın güvenlik sistemi işçiliği				70.000
Pompa dairesi mekanik				126.000
Palet (tahta) (100 x 120 cm)	Adet	9.000	13	117.000
HVI-1000 Pamuk Analiz Cihazı	Adet	1	200.000	200.000
Laboratuvar ekipmanı				25.000
Nemlendirme su sistemi				125.000
Bilgisayar sistemi (Server)	Adet	9	3.500	31.500
Ofis Ekipmanları				35.000
Lisans, ruhsat, izin				6.000
Toplam				8.029.900

Pamuk lisanslı deposunun en az 16 personele ihtiyacı vardır. İlk faaliyete geçen pamuk lisanslı deposunun elektronik ürün senedi kullanması ve İzmir Ticaret Borsası'nın fiyat belirleme ve dünya piyasaları ile entegrasyonunun gelişmiş olması nedeniyle kurulacak olan yeni bir pamuk lisanslı deposunun basılı ürün

senetleri ile çalışması sistemin geneline entegre olamaması anlamına gelmektedir. Bu nedenle kurulması planlanan pamuk lisanslı deposunun da elektronik ürün senetleri ile çalışacağı varsayılmış, bu nedenle personel içerisine en az 2 bilgi işlem elemanı dahil edilmiştir.

Çizelge 35. Pamuk Lisanslı Deposu Personel İhtiyacı

Personel	Kişi Sayısı	Brüt Maaş	Net Maaş	Aylık Personel Gideri
Müdür	1	7.480	4.000	7.480
Eksper	2	4.768	2.500	9.536
Muhasebe	1	3.500	2.000	3.500
Teknisyen	1	2.384	1.250	2.384
Tartım Memuru	1	2.861	1.500	2.861
Sekreter	1	1.022	805	1.022
Depo sorumlusu	1	3.500	2.000	3.500
Forklift operatörü	2	2.384	1.250	4.768
Bilgi İşlem	2	3.500	2.000	7.000
Temizlik Görevlisi	1	1.022	805	1.022
İşçi	3	1.022	805	3.066
Toplam	16	33.442	18.915	46.138

Pamuk lisanslı deposu işletme giderleri Çizelge 36’da gösterilmiştir. İşletmede sezonda 2 ay 4 işçinin asgari ücretten çalıştığı varsayılmıştır.

Çizelge 36. Pamuk Lisanslı Deposu İşletme Giderleri

GİDERLER	1. yıl	2. yıl	3. yıl	4. yıl	5. yıl
Sabit İşletme Giderleri					
Arsa Kirası	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Daimi Personel	553.656	553.656	553.656	553.656	553.656
Amortismanlar	308.068	308.068	308.068	308.068	308.068
Sigorta/Aidat	41.580	55.440	69.300	69.300	69.300
Güvenlik	36.000	36.000	36.000	36.000	36.000
Teminat mektubu	40.290	45.690	51.090	51.090	51.090
Genel Yönetim	10.000	12.000	15.000	15.000	15.000
Sabit Masraflar Toplamı	1.089.593	1.110.853	1.133.113	1.133.113	1.133.113
Değişen İşletme Giderleri					
Yardımcı Madde ve Malzeme	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000
Elektrik, Su, Yakıt	84.000	102.000	114.000	114.000	114.000
Geçici İşçilik	4.088	6.132	8.176	8.176	8.176
Bakım-Onarım	5.000	6.500	7.000	7.000	7.000
Beklenmeyen Giderler (%1)	1.050	1.266	1.412	1.412	1.412
Değişen Masraflar Toplamı	106.138	127.898	142.588	142.588	142.588
TOPLAM İŞLETME MASRAFLARI	1.195.731	1.238.751	1.275.701	1.275.701	1.275.701

Pamuk lisanslı depo işletmesinin gelirleri de diğer lisanslı depolarda olduğu gibi ürünlerin depolanma süresine ve deponun doluluk oranına bağlı olarak değişecektir. Çizelge 37’de depo doluluk oranları ve

depoda kalma süreleri %60, %80 ve tam kapasite için verilmiştir. Ayrıca, gelir hesaplamaları balya başına yapıldığı için bir balya ortalama 220 kg. kabul edilerek toplam balya sayısı da hesaplanmıştır.

Çizelge 37. Pamuk Lisanslı Deposu Tahmini Doluluk Oranı

Depo Doluluk Oranı (%)		60%	80%	100%	Balya sayısı		
	Aylar	1. yıl	2. yıl	3. yıl	1. yıl	2. yıl	3. yıl
100%	9. ay	9.000	12.000	15.000	40.909	54.545	68.182
100%	10. ay	9.000	12.000	15.000	40.909	54.545	68.182
100%	11. ay	9.000	12.000	15.000	40.909	54.545	68.182
90%	12. ay	8.100	10.800	13.500	36.818	49.091	61.364
90%	1. ay	8.100	10.800	13.500	36.818	49.091	61.364
80%	2. ay	7.200	9.600	12.000	32.727	43.636	54.545
80%	3. ay	7.200	9.600	12.000	32.727	43.636	54.545
75%	4. ay	6.750	9.000	11.250	30.682	40.909	51.136
60%	5. ay	5.400	7.200	9.000	24.545	32.727	40.909
55%	6. ay	4.950	6.600	8.250	22.500	30.000	37.500
50%	7. ay	4.500	6.000	7.500	20.455	27.273	34.091
50%	8. ay	4.500	6.000	7.500	20.455	27.273	34.091

Pamuk lisanslı depolarının gelirleri; depolama, indirme - yükleme, kamyon tartımı ve sigorta bedelin-den oluşmaktadır. Gelir hesabında ELİDAŞ tarafından kullanılan ücret tarifesine dikkate alınmıştır.

- **Depolama Bedeli** : Mislen 4 TL/ay/balya
Aynen 5 TL/ay/balya
- **İndirme** : 0,40 TL/balya

- **Yükleme** : 0,40 TL/balya
- **Tartım** : 5 TL/kamyon; 10 TL/tır

Yapılan hesaplamalara göre pamuk lisanslı deposunun gelirleri Çizelge 38’de gösterilmiştir.

Çizelge 38. Pamuk Lisanslı Depo Gelirleri

Lisanslı Depo Gelirleri	1. yıl	2. yıl	3.yıl	4. yıl	5. yıl
Depolama geliri	1.521.818	2.029.091	2.536.364	2.536.364	2.536.364
İndirme - Yükleme	24.545	32.727	40.909	40.909	40.909
Kamyon Tartımı	6.750	9.000	11.250	11.250	11.250
Toplam Gelir	1.553.114	2.070.818	2.588.523	2.588.523	2.588.523

Gelir hesabı yapılırken ürünün ne kadarlık bir miktarının tır ile getirileceği bilinemediğinden, sadece kamyonla nakliye yapıldığı varsayılarak tartım işlemlerinde kamyon tartım ücreti kullanılmıştır.

Pamuk lisanslı deposuna ilişkin gelir - gider ve net nakit akışlarını gösteren çizelge aşağıda verilmiştir. Pamuk lisanslı deposunun kurulması planlanan Hatay ili

Devlet teşviklerine göre 4. Bölge’de yer almaktadır. 4. Bölge için vergi indirimi yatırım tutarının %25’ine ulaşılan kadar, %60 oranında uygulanmaktadır. %60 vergi indirimi ile ödenecek vergi oranı %8 olmaktadır.

Çizelge 39. Pamuk Lisanslı Deposu Yatırımına Ait Gelir – Gider ve Net Nakit Akışları Tablosu

Gelir-Gider (TL)	0	1	2	3 - 5. yıl	6 - 14. yıl	15 – 25 yıl
A. Yatırım Giderleri	8.029.900					
B. Proje Gelirleri		1.553.114	2.070.818	2.588.523	2.588.523	2.588.523
C. Proje Giderleri		1.195.732	1.238.752	1.275.701	1.275.701	1.275.701
D. Brüt Gelir (B - C)	-8.029.900	357.381	832.066	1.312.822	1.312.822	1.312.822
E. Vergi (%20) (D x 0,20)		71.476	166.413	262.564	262.564	262.564
F. Vergilendirilmiş kar (%20)		285.905	665.653	1.050.257	1.050.257	1.050.257
G. Yatırıma Katkı Oranı (%25)	2.007.475					
H. Vergi Tutarı (%8) (D x 0,08)		28.591	66.565	105.026	105.026	262.564
I. Vergi İndirim Tutarı (E - H)		42.886	99.848	157.539	157.539	0
J. Kümülatif Vergi İndirimi		42.886	142.734	300.272	772.888	0
K. Vergilendirilmiş kar (%8) (D - H)		328.791	765.501	1.207.796	1.207.796	1.050.257
L. Sigorta Primi İşveren Payı		42.167	42.167	42.167	0	0
M. Amortismanlar		308.068	308.068	308.068	308.068	308.068
N. Net Nakit Akışı (Teşviksiz) (F+M)		593.973	973.721	1.358.325	1.358.325	1.358.325
P. Teşvikler (I + L)		85.053	142.015	199.706	157.539	0
R. Net Nakit Akışı (Teşvikler Dahil) (N + P)		679.026	1.115.736	1.558.031	1.515.864	1.358.325

Pamuk lisanslı deposu vergi indirimi için yatırma katkı oranı 2.007.475 TL olarak hesaplanmıştır. %8’lik vergi oranı uygulaması ile bu değere yatırımın 14. yılında ulaşılmaktadır. Sigorta primi işveren payı desteği 16 kişi ve asgari ücret üzerinden hesaplanmış olup, 4. Bölge için söz konusu destek 5 yıl sürmekte ve ya-

tırım tutarının %25’ini aşamamaktadır. Pamuk lisanslı deposu için 3 yıl ile sigorta primi desteğinin bitişi olan 5. yıla kadar ve 6. yıl ile vergi indirimi desteğinin bitişi olan 14. yıla kadar sabit net nakit akışları görülmektedir.

Çizelge 40. Pamuk Lisanslı Depo Yatırım Değerlendirme Kriterleri

Değerlendirme Kriteri	Değerler	Teşvikli Değerler
Geri Ödeme Süresi	5,91	5,15
Net Bugünkü Değer	3.286.950	4.455.425
Fayda Masraf Oranı	1,10	
İç Karlılık Oranı	15%	17%
Yatırımın Karlılığı	13%	15%

Pamuk lisanslı deposu kurmak isteyen bir yatırımcı burada öngörülen gelir ve giderler ile çalıştığı durumda, yatırım için harcamış olduğu 8.029.900 TL'yi teşvik almaksızın 6. yılda, teşvik alarak 5. yılda geri kazanmış olacaktır. Yatırımın karlılığı teşviksiz %13, teşvikli %15, iç karlılık oranı ise %15 ve teşviklerle %17'dir. İç karlılık oranı ortalama ticari faiz oranı olan %9'dan yüksektir. Ancak, diğer lisanslı depolarda olduğu gibi depolama sürelerinde veya depo doluluk oranında yaşanacak herhangi bir düşüş yatırımın karlılığını düşürebilecektir. Fayda/masraf oranı 1,10 olarak hesaplanmıştır. Bu durumda yatırımcı lisanslı depo için

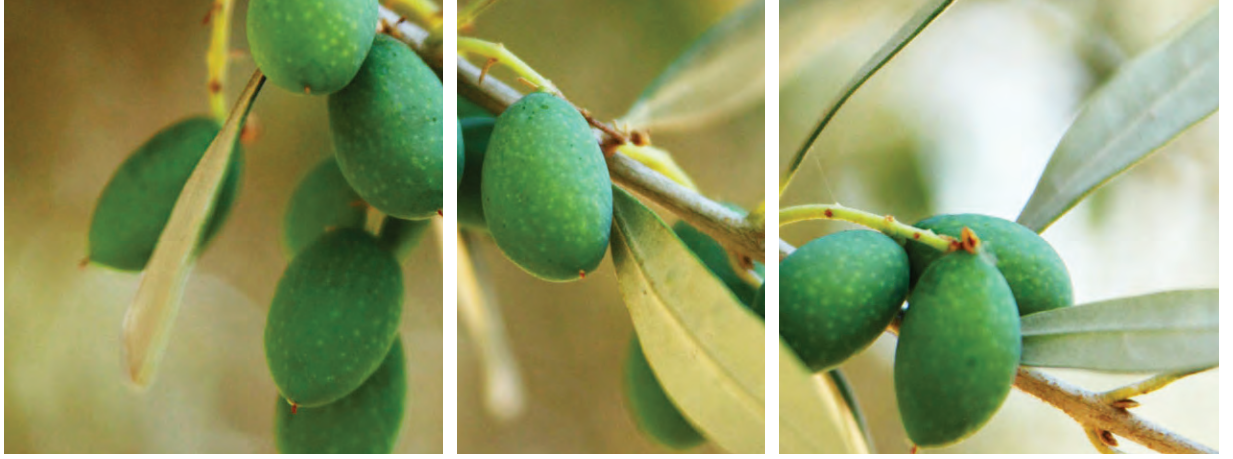
yatıracağı her 1 TL'si karşılığında 1,10 TL kazanacaktır. İşletmenin ilerleyen 25 yıl içinde %10 faiz oranı üzerinden indirgenmiş gelirlerinin toplamı ise bu günkü değeri ile 3.286.950 TL olup, teşviklerle bu değer 4.455.425 TL'ye ulaşmaktadır. Kriterlere göre yatırım mevcut durumuyla yapılabilir olarak kabul edilmektedir.

Konuya üretici açısından bakıldığında işletmeye bir kamyon balya ile gelen bir üretici (20 ton = 91 balya) aşağıdaki çizelgede verilen yaklaşık depolama bedellerini ödeyecektir.

Çizelge 41. Pamuk Lisanslı Deposu İçin Aylar İtibariyle Üreticinin Ödeyeceği Yaklaşık Bedeller (TL)

Masraf Kalemler	Birim	Birim Değer (TL)	Pamuk	Toplam Depolama Bedeli	Depolama Maliyeti (TL/kg)
Ürün Miktarı	balya		91		
Tartım (ürün giriş)	kamyon	5	5		
Analiz (ürün giriş)	balya	0,25	23		
Yükleme	balya	0,4	36		
Analiz (ürün çıkış)	balya	0,25	23		
Boşaltma	balya	0,4	36		
Tartım (ürün çıkış)	kamyon	5	5		
Depolama hariç masraflar Toplamı (KDV dâhil - %18)	TL/ay		151		
Depolama Ücreti (KDV %1)	balya	4	= 4 x 91 Balya x ay sayısı + KDV	= Depolama bedeli + depolama harici masraflar	= Toplam depolama bedeli / 20.000 kg
Depolama Süresi (ay) ve Depolama Bedeli	1. ay	1	368	519	0,026
	2. ay	2	735	887	0,044
	3. ay	3	1.103	1.254	0,063
	4. ay	4	1.471	1.622	0,081
	5. ay	5	1.838	1.990	0,099
	6. ay	6	2.206	2.357	0,118
	7. ay	7	2.573	2.725	0,136
	8. ay	8	2.941	3.093	0,155
	9. ay	9	3.309	3.460	0,173
	10. ay	10	3.676	3.828	0,191
	11. ay	11	4.044	4.195	0,210
	12. ay	12	4.412	4.563	0,228

6.3. Sofralık Zeytin Lisanslı Deposu

Zeytin lisanslı depolarının kuruluş ve işleyişi 12 Nisan 2013 tarih ve 28616 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren “Zeytin Lisanslı Depo Tebliği” ile düzenlenmektedir. Sofralık zeytin; Zeytin Lisanslı Depo Tebliği’nde ürün tanımı olarak 2008 tarih ve 26886 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 2008/24 No’lu Türk Gıda Kodeksi Sofralık Zeytin Tebliği’ne atıfta bulunarak tanımlanmıştır. Buna göre sofralık zeytin; kültüre alınmış zeytin ağacı (*Olea europaea sativa*) meyvelerinin tekniğine uygun olarak acılığı giderilip, fermentasyona tâbi tutularak veya tutulmayarak gerektiğinde laktik asit ve/veya diğer katkı maddeleri ilave edilen, pastörizasyon veya sterilizasyon işlemine tabi tutularak veya tutulmadan elde edilen üründür.

Sofralık zeytin lisanslı depo işletmesinin lisansa tabi kapalı depo kapasitesi 5.000 tondan, her bir şubesinin kapalı depo kapasitesi ise 1.000 tondan az olmaması gerekmektedir.

Siyah ve rengi dönük zeytin, hasat döneminden itibaren en fazla 16 ay, yeşil zeytin ise hasat döneminden itibaren en fazla 12 ay süre ile lisanslı depolarda depolanabilir.

Lisanslı depolar için sofralık zeytin lisanslı depo tebliğinde belirtilen depolarda bulunması asgari nitelikler aşağıda sıralanmıştır. Buna göre zeytinin depolanacağı lisanslı depoların;

- Taban, iç ve dış duvar yüzeyleri ile çatısının zeytine yabancı madde karışmasını ve kirlenmesini önleyecek ve rutubeti geçirmeyecek, zeytini her türlü koku ve hava etkisi ile iç ve dış zararlardan koruyacak şekil ve nitelikte olması,
- Kapalı olması, zeytinin depolara aktarılması ya da depodan tahliyesi amacıyla ihtiyaç duyulan nakil ve diğer araç ve gereçlerin rahatça çalışabileceği genişlikte boş alanların ve geçiş yerlerinin bulunması,
- Farklı hasat dönemi/sezonu zeytin ile değişik tip/çeşit ve sınıf/kalibredeki zeytinin karışmasını, niteliklerinin bozulmasını önleyecek önlemlerin alınmasına elverişli büyüklükte ve nitelikte olması ve yeterli sayı ve kapasitede tanklara sahip bulunması,
- Yeterli havalandırma sistemi, belgelendirilmesi suretiyle yeterli yangın söndürme sistemi, kaçak akıma ve neme karşı korumalı özel muhafazalı elektrik sistemi ile zeytinin depolara nakledilmesi için gerekli alt-yapı ve nakil sistemine sahip olması,
- Depolama hizmetleri ve depolamayla ilgili ihtiyaç

duyulan diğer yan hizmetleri yerine getirebilecek teknik donanımına sahip bulunması,

- Kalite ve hijyen koşullarına uygun olarak zeytinin tahliyesini sağlayacak bir sisteme sahip olması gereklidir.

Diğer lisanslı depolarda olduğu gibi zeytin lisanslı deposunda da zeytinin depolanacağı yerler belli bir sistematığa göre numaralandırılmalıdır.

Sofralık zeytin lisanslı deposunun kapasitesine göre belirlenmiş olan asgari ödenmiş sermaye tutarları aşağıdaki gibidir.

- 5 bin tona kadar; 1 milyon TL,
- 5.001 ila 10.000 ton için; 1,5 milyon TL,
- 10.001 ila 25.000 ton için; 2 milyon TL,
- 25.001 ila 50.000 ton için; 2,5 milyon TL,
- 50.000 tonu aşan her 5 bin ton için de ilave 200 bin TL,

Zeytin tartım makbuzlarında zeytinin hasat dönemi ve menşei, ürün senedinde ise, zeytinin tip/çeşit ve sınıf/kalibresi ile varsa alt sınıfı, işleme ve piyasaya sunuş şekli, menşei ve yıl olarak hasat dönemi belirtilmelidir. Depolanan zeytinin her bir 1.000 kg'ı için ayrı bir ürün senedi düzenlenir. Mudinin talebi ve lisanslı

depo işletmesinin kabulü halinde, 1.000 kg'ı aşan parti halindeki zeytinlerin toplam miktarı için blok halinde tek ürün senedi düzenlenebilir. Bu durumda, blok ürün senedi üzerine parti zeytinin toplam ağırlığı yazılır.

Zeytin, tartım ve analizi yapıldıktan sonra, depolanmış zeytinlerden ayrı olarak bunlar için ayrılmış farklı bölümlere, yirmi dört saat içinde analiz ve sınıflandırılması yapılmak kaydıyla konulabilir. Depolanmaya ve standartlara uygun hale getirilen zeytin depolanabilir. Depolama şartları uygun olmayan, sağlıklı olumsuz etkileyecek düzeyde bulunan, standart dışı olan ve mevzuatta öngörülen diğer hususlara uygun olmayan zeytinler, lisanslı depolara alınmaz. Gerek duyulduğunda lisanslı depolar ürünlerin depolanmaya uygun hale getirilmesi için temizleme, eleme ve yabancı maddelerden ayırma gibi işlemleri yerine getirebilir.

Zeytin, depolama amacından ziyade nakletme veya bir işletmede kullanılmak üzere kısa süreli muhafaza etme gibi amaçlarla lisanslı depoya en fazla 180 günü geçmeyecek şekilde geçici olarak kabul edilebilir. Bu durumda lisanslı depo işletmesi, zeytin sahibiyle kendisi arasında yaptığı özel sözleşme çerçevesinde zeytini depolar ve depo ücret tarifesiyle farklı olarak ücret talep edebilir.

Geçici depolanan zeytinler ayrı bir yerde muhafaza edilir. Ancak, bu şekilde kabul edilecek zeytin miktarı, zeytinin depolama döneminin başlangıcını takip eden ilk üç ay içinde merkez veya şubede zeytin için tahsis edilen depolama kapasitesinin yüzde onunu geçemez. Söz konusu geçici depolama süresi, gerekli görülmesi halinde diğer lisanslı depolarda olduğu gibi Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yarısı kadar artırılıp, azaltılabilir. Geçici depolanan ürünlere geçici bulundurma durumu ortadan kalkması veya geçici depolama süresinin aşılması durumları haricinde ürün senedi düzenlenmez.

Karıştırılarak depolanan zeytinin, lisanslı depo işletmesince her hasat dönemi öncesinde Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın onayı alınıp ilan edilen cetveldeki kabul edilebilir kalite ve kalibraj kaybı değerleri içerisinde geri verilmesi esastır. Ortaya çıkabilecek kabul edilemez kalite ve kalibraj farklılıkları ise prim ve indirim tarifesine göre tazmin edilir. Ancak, zeytin lisanslı depolarının diğer lisanslı depolardan önemli bir farklılığı vardır. Bu depolarda ürün Mudi tarafından teslim edildiği şekilde kalmamakta, salamura havuzlarda fermentasyona tabi tutulmak suretiyle işlenmektedir. Mudi tarafından ham olarak getirilen zeytinler kalibrelerine göre elenmekte daha sonra boylarına göre ayrı salamura tanklarına alınarak fermente edilmektedir. Fermentasyon bir gıda prosesi olarak kabul edilmekte ve giren ürün ile çıkan ürün arasında su kaybından dolayı miktarda azalma meydana gelmektedir. Teslim edilecek zeytinlerde ortalama ne miktarda azalma meydana geleceği Mudi'ye bildirilmelidir.

Zeytin lisanslı depolarında kullanılacak olan zeytin tanklarının niteliği de Tebliğ'de belirtilmiştir. Buna göre zeytin tankı gıdaya uygun polyster, fiberglas veya yüksek dansiteli polietilen malzemelerden imal edilen, yüksekliği maksimum 3 metre ve kapasitesi

16 m³ olan kapları veya bu malzemelerle kaplanmış beton havuzları ifade etmektedir. Tebliğde belirtilen zeytin tanklarının örneği Resim 9'da gösterilmiştir.

Zeytin mudinin talebi, lisanslı depo işletmesinin kabulü ve zeytinin tank kapasitesinin en az % 60'ına karşılık gelmesi halinde, diğer zeytinlerle karıştırılmadan orijinal hali korunarak ayrı olarak depolanabilir. Bu durumda zeytin ayrı ünitelere konulur ve diğer zeytinlerle karıştırılmadan açıkça ve fark edilebilir şekilde işaretlenir. Ayrı depolanan zeytinlerin depodaki yeri kayıtlarda açık şekilde gösterilir. Diğer zeytinlerle karıştırılmadan aynen depolanan zeytinler, aynı orijinal haliyle teslim edilir.

Öngörülen Depo Kapasitesi : 5.000 ton

Kuruluş Yeri : Hatay

Depolanacak Ürün : Zeytin

Toplam Ödenmiş Sermaye Tutarı : 1.000.000 TL

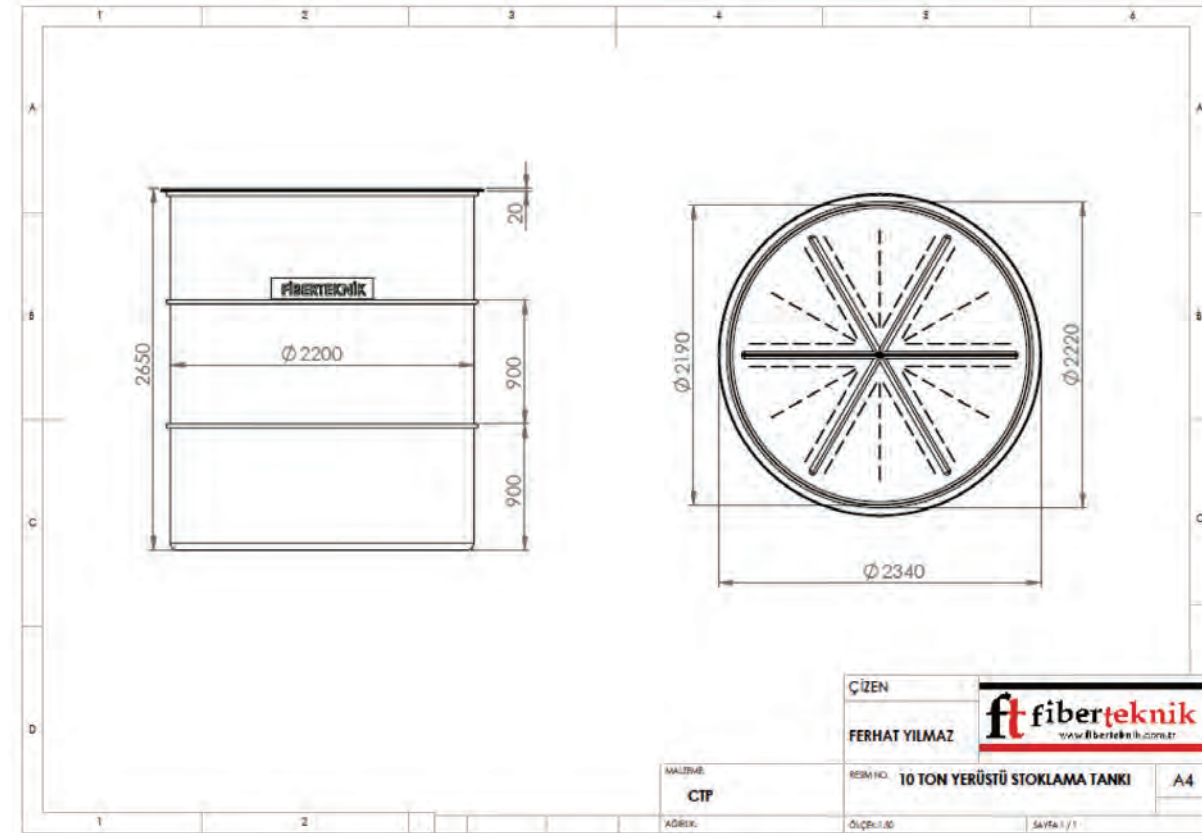
Toplam sabit Yatırım Tutarı : 7.948.336 TL

Zeytin lisanslı depo işletmesi 10 tonluk zeytin tankları kullanılacak şekilde tasarlanmıştır. 10 tonluk tankların tercih edilmesinin nedeni, zeytinin salamura edilmesi esnasında havalandırmasının ve baskısının daha etkin bir şekilde yapılabilecek olması ve fermentasyon esnasında ortaya çıkabilecek herhangi bir olumsuzluk durumunda daha az zeytinin zarar görmesidir. 10 tonluk bir tank kullanıldığı zaman, salamura suyu ve baskı taşlarının kapladığı alan da dikkate alındığında bir tanka yaklaşık olarak 7.250 kg zeytin konulabilmektedir. 7.250 ton zeytin alan 10 tonluk tanklar ve 5.000 tonluk kapasite dikkate alındığında işletme için 702 adet tanka ihtiyaç bulunmaktadır. Tek bir tanka ait ölçümler ve 702 tankın yerleşimleri Resim 9 ve Resim 10'da gösterilmiştir. Tanklar Camelyaf

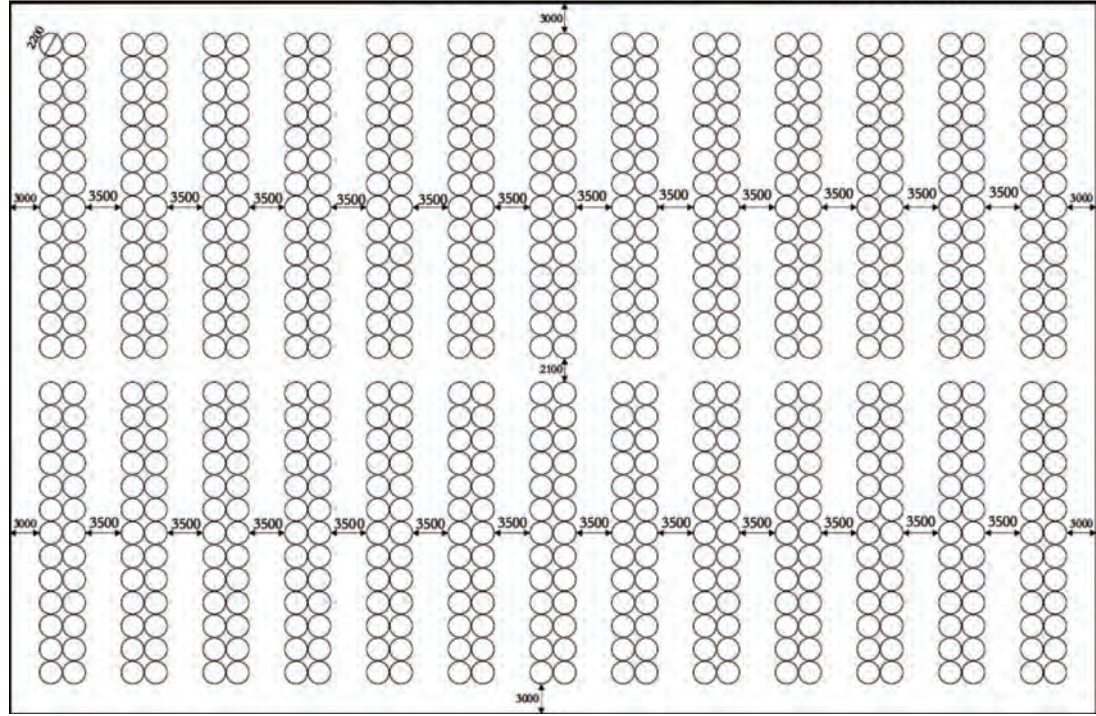
Takviyeli Plastik (CTP) olup, 2,65 m yüksekliğe ve 2,20 m çapa sahiptir. Ancak, tankın üst tarafındaki taç kısmı ile birlikte çap 2,34 m olmaktadır. Her bir tank grupları arasındaki mesafe iç kısımlarda 3,5m, duvar kenarlarında ise 3 m olarak hesaplanmıştır. Tanklar zemine yarı gömülü şekilde bulunmaktadır.

Bölgenin siyah ve yeşil zeytin miktarı hakkında net bir bilgi bulunmamakla birlikte üretimin büyük bir kısmı siyah ve Gemlik tipi zeytinden oluşmaktadır. Üretimin

yaklaşık %70'inin siyah sofralık zeytin olduğu düşünülerek tankların dağılımı yapılmıştır. Kullanılacak olan 702 tankın 162 adedi çabuk fermentasyon sağlayan ısıtmalı tank niteliğindedir. 324 adet doğal olgunlaştırma tankı ve 216 adet de yeşil zeytin tankı bulunması planlanmıştır.

Resim 9. Sofralık Zeytin Salamura Tankı Ölçüleri (10 Tonluk)

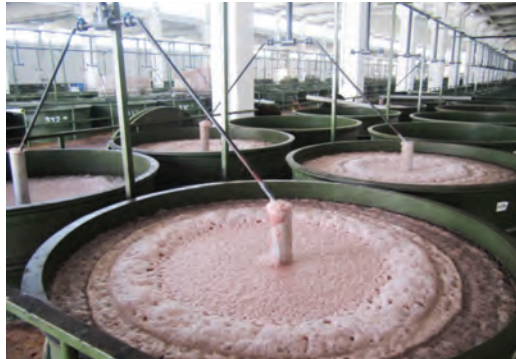

Resim 10. Zeytin Lisanslı Deposu Tank Yerleşimi

Zeytin lisanslı deposu içerisindeki tankların kapladığı alan 108,84 m x 71,28 m olup, toplam 7.758 m²'dir. Yeşil zeytin için kullanılacak bidonlar ile kistik tankı ve salamura tankları da dikkate alındığında depolama alanı yaklaşık 8.000 m²'dir. Bu alana

yükleme boşaltma, eleme alanları da dahil edildiğinde gerekli alan toplam 10.000 m² olacaktır.

Salamura tankları boruları tank içindeki suyu otomatik havalandıracak şekilde kurulmuştur (Resim 11).

Resim 11. Salamura Tankları

İşletme için 10 tonluk 4 adet salamura hazırlama tankı ve 2 adet 10 tonluk kostik tankı bulundurulması gerekmektedir.

Gelen zeytinlerin boylarına göre sınıflandırılabilmesi için zeytin boylama makinesinin olması gerekmektedir. Zeytin boylama ünitesi için yükleme bandı, yaprak emme fanlı yükleme elevatörü, biri 4 diğeri 8 metre olmak üzere iki adet de kalibre makinesine ihtiyaç bulunmaktadır. 4 m boyundaki makine saatte 1000 - 1500 kg zeytini kalibre edebilmekte ve 7

farklı boylama yapabilmektedir. Zeytin hasat dönemi 2 - 2,5 aylık bir süre içerisinde gerçekleştiğinden bu süre içinde lisanslı depo işletmesinde bir iş yoğunluğu ortaya çıkacaktır. Bu nedenle işletmeye 2 adet 4 metrelik kalibre makinesi konulması uygun olacaktır. Öncelikle 4 metrelik küçük bir makinenin kullanılma nedeni ilk gelen ürünü yağlık ve sofralık olarak ayırmak, böylece ikinci eleme için daha az zaman harcanmasını sağlamaktır. Sofralık olarak ayrılan zeytinler bir sonraki aşamada 8 metrelik saatte 1500 - 2000 kg zeytin kalibre edebilen makinelerde boylanmalıdır.

Çizelge 42. Zeytin Lisanslı Deposu İnşaat Giderleri

İnşaat Giderleri	Alan (m ²)	Birim İnşaat Maliyeti (TL/m ²)	Toplam Tutar
Depolama Binası	10.000	370	3.700.000
İdari Bina	350	320	112.000
Yardımcı Malzeme Depolama Alanı	400	320	128.000
Laboratuvar	75	320	24.000
Tartım Ofisi	20	145	2.900
Su Deposu	20	145	2.900
Kuyu Açma			10.000
Toplam Maliyet	10.865		3.979.800

Çizelge 43. Zeytin Lisanslı Deposu Yatırım Masrafları

Yatırım Masrafları	Birim	Adet	Birim Fiyat	Toplam
İnşaat Gideri	m ²	10.865		3.979.800
CTP Zeytin Stoklama, Kostik ve Salamura Tankı	10 ton	708	4.307	3.049.356
Isıtmalı zeytin tankı boru sistemi		162	950	153.900
Doğal olgunlaştırma tankı boru sistemi		324	650	210.600
Yeşil zeytin tankı boru sistemi		216	200	43.200
Isıtma kazanı	400.000 Cal	1	35.000	35.000
Helis Loblu Blower	30 kW - takım	3	21.900	65.700
Salamura ve kostik hazırlama tank sistemi ve pompası	Takım	8	750	6.000
Yükleme Bandı		2	5.888	11.776
Yaprak Emme Fanlı Yükleme Elevatörü		2	11.520	23.040
Ön Kalibre ve Yağlık Zeytin Alma Makinası	4 m	1	15.360	15.360
Kalibre Makinası	4 m	1	7.168	7.168
Kalibre Makinası	8 m	1	23.936	23.936
Elektronik Kantar	60 ton	1	50.000	50.000
Forklift	1,8 ton	2	30.000	60.000
Transpalet		3	2.500	7.500
Tahta palet	Adet (80*120)	2500	12	30.000
Plastik Kasa		10.000	9	90.000
Bidon	20 kg	1000	15	15.000
Ofis Demirbaşları				30.000
Laboratuvar Cihazları				15.000
Lisans, Ruhsat, İzin				5.000
Bilgisayar sistemi	adet (server)	6	3500	21.000
Toplam				7.948.336

Zeytin lisanslı deposu için daimi personel ihtiyacı ve personele ilişkin net ve brüt ücretler Çizelge 44’de gösterilmiştir.

Çizelge 44. Zeytin Lisanslı Deposu Personel İhtiyacı

Daimi Personel	Kişi Sayısı	Brüt Ücret	Net Ücret	Aylık Personel Gideri
Müdür	1	7.480	4.000	7.480
Eksper (Ziraat/Gıda Mühendisi)	2	4.768	2.500	9.536
Muhasebe	1	3.500	2.000	3.500
Teknisyen	1	2.384	1.250	2.384
Tartım Memuru	1	2.861	1.500	2.861
Sekreter	1	1.022	805	1.022
İşçi	1	1.022	805	1.022
Temizlik Görevlisi	5	1.022	805	5.110
Toplam	13	24058	13665	32.914

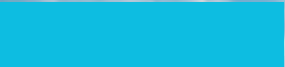
Lisanslı depo işletmesinin zeytin alım sezonunda işçi ihtiyacı artmaktadır. Tam kapasitede çalışıldığında sezonda 20 ile 30 arası işçinin geçici olarak en az iki ay süresince istihdam edilmesi gerekmektedir.

Sofralık zeytin lisanslı deposu işletme masrafları hesaplanırken, deponun ilk yıl %60, ikinci yıl %80, üçüncü yıl ise tam kapasitede çalıştığı varsayılmış ve hesaplamalar buna göre yapılmıştır. Ancak, deponun tam kapasitede alacağı ürün miktarı net olarak 5.000 ton değildir. Bunun nedeni ürün alımı, bekletme, temizlik, bakım - onarım vb. durumlarda ürünlerin aktarılma ihtiyacı olacağı için bazı depoların boş tutulmak zorunda olmasıdır. 10 tonluk bir deponun 7.200 kg zeytin aldığı ve 10 deponun da boş tutulduğu düşünülürse tam kapasitede lisanslı depo işletmesine 4.982 ton zeytin girişi olacaktır. Buna karşılık, hesaplamalarda kolaylık

olması ve net rakamın 5.000 ton değerine yakın olması nedeniyle tam kapasite 5.000 ton zeytin kabul edilmiştir.

İşletme masraflarının hesabında %60 kapasitede 10, %80 kapasitede 20 ve tam kapasitede 30 işçinin 2 ay boyunca işletmede asgari ücretten çalıştığı varsayılmıştır. Özellikle yamaç arazilerde zeytinliklerin olduğu bazı bölgelerde hasat 3 aya kadar uzamakla birlikte TR63 Bölgesinde genel olarak 2 ayda tamamlanmakta en fazla 2,5 aya uzamaktadır.

İşletme masrafları hesaplanırken, zeytin ağırlığının yaklaşık %15 - 20’si kadar taş ağırlığı, bir deponun 1/3’ü kadar su ve %11 - 14 arasında değişen oranlarda tuz bulunduğu varsayılmıştır. Her ne kadar zeytinin iriliğine göre uygulanacak basınç ve tuz oranı değişse de hesaplamalarda ortalama değerler üzerinden yola çıkılmıştır.

134

Taş, tuz, kostik, vb. maddeler yardımcı malzeme gideri olarak alınmıştır. Baskı taşı olarak düzgün kesimli şekillerinden dolayı granit kullanılmakta ve tonu 80 - 90 TL arasında değişmektedir. Tuzun tonu ise ortalama 140 TL'dir. Granit taşlar bir defa alınmakta, yıllarca kullanılmaktadır. Ancak, taşların yapısında meydana gelen herhangi bir bozulma durumunda yeni taş alınmasına ihtiyaç duyulabilecektir. Bu nedenle işletme masraflarının 1. yılında %60'lık işletme kapasitesine göre, 2. yılında %80'lik işletme kapasitesine çıkılması durumunda meydana gelen ilave taş ihtiyacına göre hesaplama yapılmıştır. 3. yılda tam

kapasiteye çıkılması ile birlikte işletmenin tüm taş ihtiyacı tamamlanmış, 3. yılından sonra taş masrafı çok düşük oranda hesaba katılmıştır.

Sofralık zeytin lisanslı deposuna ürün alınırken Sofralık Zeytin Standardı olan TS 774'e göre; tane iriliği analizi yapılmaktadır. Ürünün depolanması esnasında fermentasyonu da gerçekleştirildiğinden, fermentasyon süresince tuz, asitlik, sertlik vb. kalite kriterleri de yine TS 774 kapsamında analiz edilerek, standart değerler içerisinde tutulmaya çalışılmaktadır.

Sofralık zeytin lisanslı deposuna ait işletme masrafları Çizelge 45'de gösterilmiştir.

Çizelge 45. Zeytin Lisanslı Deposu İşletme Giderleri

GİDERLER	1. yıl	2. yıl	3. yıl	4. yıl	5. yıl
Sabit İşletme Giderleri					
Arsa Kirası	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Daimi Personel	394.968	394.968	394.968	394.968	394.968
Amortismanlar	427.688	427.688	427.688	427.688	427.688
Sigorta/Aidat	25.988	34.650	43.313	43.313	43.313
Güvenlik	36.000	36.000	36.000	36.000	36.000
Teminat mektubu	33.970	13.500	16.875	16.875	16.875
Genel Yönetim	10.000	12.000	15.000	15.000	15.000
Sabit Masraflar Toplamı	1.028.614	1.018.806	1.033.844	1.033.844	1.033.844
Değişen İşletme Giderleri					
Yardımcı Madde ve Malzeme (tuz, taş vb.)	145.000	90.800	109.000	92.000	92.000
Elektrik, Su, Yakıt	38.400	51.200	74.000	74.000	74.000
Geçici İşçilik	20.430	40.860	61.290	61.290	61.290
Bakım-Onarım	5.000	6.500	7.000	7.000	7.000
Beklenmeyen Giderler (%1)	2.088	1.894	2.513	2.343	2.343
Değişen Masraflar Toplamı	210.918	191.254	253.803	236.633	236.633
TOPLAM İŞLETME MASRAFLARI	1.239.532	1.210.060	1.287.647	1.270.477	1.270.477

İşletme gelirlerinin hesaplanması için öncelikle 1 adet tankın maliyeti hesaplanmıştır. Tam kapasitede işletme masrafları 1.270.477 TL olup, 702 tanktan 10 tank boş bırakıldığında 692 tank üzerinden yapılan hesaplamada 1 tankın maliyeti 1.835 TL olmaktadır. Bir tank içerisinde 7.200 kg zeytin olduğu düşünüldüğünde 1 ton zeytinin maliyeti yaklaşık 254 TL olmaktadır. Ancak, depoya giren ürün fermentasyondan sonra yaklaşık %10 kayba uğramaktadır. Bu durumda 1 ton zeytinin maliyeti 283 TL olmaktadır. Lisanslı deponun bir tankta 1 ton zeytinden yılda en az 283 TL gelir elde etmesi gerekmektedir.

Lisanslı depolarda üründen alınacak bedel depolanma süresine göre hesaplanmaktadır. Ton başına belli bir depolama bedeli belirlenmekte ve ürün ne kadar süre depoda kalmışsa o bedel hesaplanarak tahsil edilmektedir. Ancak zeytin lisanslı depoları depoya gelen ürünün işleme tabi tutulmasından dolayı diğer lisanslı depolardan farklılık göstermektedir. Diğer lisanslı depolar sadece depolama ve hizmet bedeli tahsil ederken, zeytin lisanslı deposu zeytin işleme

masraflarını da hesaba katmak zorundadır. Burada esas sorun ürünün depodan ne zaman çekileceği belirsiz olduğu için kaç gün için ücret tahsil edileceğinin hesaplanmasının zorluğudur. Bu nedenle bazı varsayımlarda bulunmak gerekmektedir. Her şeyden önce zeytin fermentasyonunun tamamlanması için 4 - 6 ay arası zaman gerekmektedir. TR63 Bölgesi sıcak bir bölge olduğu için fermentasyonun 5. ayda tamamlanması beklenmektedir. Fermente olmuş zeytinlerin havuzdan çekilmesi için bir plan yapılmış ve genellikle zeytinlerin piyasaya daha yoğun çıktığı aylara daha yüksek bir oran verilmiştir (Çizelge 46).

Ürünlerin depoda kalma süreleri aşağıda verilen çizelgeye göre hesaplanmıştır. Lisanslı deponun işletme masrafları da dikkate alınarak günlük ton başına 1,55 TL depolama masrafı alınması gerekmektedir. Buna göre depodan çekilecek ürün miktarı ile depoda kaldığı gün sayısı ve günlük depolama ücreti çarpılarak lisanslı depo işletmesinin depolama geliri hesaplanmıştır.

Çizelge 46. Zeytin Lisanslı Deposu Ürünlerin Tahmini Depolanma Süreleri

Aylar	Havuz Doluluk Oranı	%60 Kapasite (3.000 ton)	%80 Kapasite (4.000 ton)	%100 Kapasite (5.000 ton)	Gün	Havuzda kalan ürün miktarı (ton)		
						1. yıl	2. yıl	3. yıl
Kasım	80%	2.400	3.200	4.000		2.400	3.200	4.000
Aralık	100%	3.000	4.000	5.000		3.000	4.000	5.000
Ocak	100%	3.000	4.000	5.000		3.000	4.000	5.000
Şubat	100%	3.000	4.000	5.000		3.000	4.000	5.000
Mart	100%	3.000	4.000	5.000	150	3.000	4.000	5.000
Nisan	90%	300	3.600	4.500	30	2.700	3.600	4.500
Mayıs	80%	300	3.200	4.000	30	2.400	3.200	4.000
Haziran	70%	300	2.800	3.500	30	2.100	2.800	3.500
Temmuz	60%	300	2.400	3.000	30	1.800	2.400	3.000
Ağustos	50%	300	2.000	2.500	30	1.500	2.000	2.500
Eylül	40%	300	1.600	2.000	30	1.200	1.600	2.000
Ekim	30%	300	1.200	1.500	30	900	1.200	1.500

Zeytin, çok yıllık bir bitki olması nedeniyle yılda sadece bir defa hasatı yapılmakta olup, hasattan sonra bir dahaki hasat dönemine kadar depoya ürün girişi olmayacaktır. Zeytin hasadının en fazla olduğu ay Kasım olduğu için depo kapasitesinin %80'inin Kasım ayında tamamının ise aralık ayında dolduğu varsayılmıştır. Ham zeytinler havuzlara doldurulduktan sonra 4 - 5 ay boyunca fermente olmak suretiyle olgunlaşmak zorundadır. Bu durumda 5 ay boyunca ürün havuzda kalacaktır (150 gün). Fermantasyondan sonra ürünün havuzlardan tedricen çekildiği varsayılmış ve havuzdan çekilme oranları da ilk aylarda daha yüksek tutulmuştur. Bunun nedeni Nisan ayından itibaren

piyasada eski ürünün kalmaması ve piyasaya yeni ürün çıkartma ihtiyacı duyulmasıdır. 5 aydan sonra havuzdan çekilen ürün miktarı havuzdaki ürün miktarından düşülerek, havuzda kalan ürünler için her ay depolama geliri hesaplanmıştır. Depolama bedeli olarak, başabaş noktasının üzerinde bir değer olan ton başına günlük 1,6 TL bedel belirlenmiştir.

- **Tartım** : 0,5 TL/ton
- **Boşaltma** : 1,5 TL/ton
- **Yükleme** : 1,5 TL/ton
- **Depolama** : 1,55 TL/ton/gün olarak alınmıştır.

Çizelge 47. Zeytin Lisanslı Depo Gelirleri

Lisanslı Depo Gelirleri	1. yıl	2. yıl	3.yıl	4. yıl	5. yıl
Depolama geliri	1.283.400	1.711.200	2.139.000	2.139.000	2.139.000
İndirme - Yükleme	7.650	10.200	10.250	10.250	10.250
Kamyon Tartımı	3.750	12.000	15.000	15.000	15.000
Toplam Gelir	1.294.800	1.733.400	2.164.250	2.164.250	2.164.250

İşletmenin depolama gelirlerine zeytin tartım, yükleme ve boşaltma masrafları da ilave edilmiştir. Halihazırda sofralık zeytin için belirlenmiş bir ücret tarifesinin olmadığı için hububat lisanslı deposunun indirme - yükleme ve tartım ücretleri dikkate alınmıştır. İndirme ve yüklemenin her biri için ton başına 1,5 TL bedel hesaplanmıştır. Zeytin alımından sonra kalibrasyona tabi tutulacağı için ekstra enerji ve işçilik gerektirmektedir, bu nedenle indirme ve yükleme bedelleri yüksek tutulmuştur. İşletme kapasitesine göre ilk yıl, toplamda 3.000 ton ürün bir defa boşaltılacak, daha sonra

ürünün havuzdan çekilme durumuna göre partiler halinde yüklenecektir. Yüklemeye esnasında boşaltma döneminden %10 oranında daha az ağırlık söz konusu olacaktır ancak, bu durum hesaplamalarda ihmal edilmiştir. Tartım ücretinin hesaplanmasında ton başına 0,5 TL ücret belirlenmiştir.

İşletmenin gelir ve giderlerinin hesaplanmasından sonra net nakit akışları belirlenmiş ve buna göre mali değerlendirmesi yapılmıştır. Net nakit akışlarına ilişkin değerler Çizelge 48'de, yatırıma ilişkin değerlendirmeler ise Çizelge 49'da verilmiştir.

Çizelge 48. Sofralık Zeytin Lisanslı Deposu Yatırımına Ait Gelir - Gider ve Net Nakit Akışları Tablosu

Gelir-Gider (TL)	0	1	2	3	4 - 5. yıl	6 – 20. yıl	21- 25. yıl
A. Yatırım Giderleri	7.948.336						
B. Proje Gelirleri		1.294.800	1.733.400	2.164.250	2.164.250	2.164.250	2.164.250
C. Proje Giderleri		1.239.532	1.210.060	1.287.647	1.270.477	1.270.477	1.270.477
D. Brüt Gelir (B - C)	-7.948.336	55.268	523.340	876.603	893.773	893.773	893.773
E. Vergi (%20) (D x 0,20)		11.054	104.668	175.321	178.755	178.755	178.755
F. Vergilendirilmiş kar (%20)		44.214	418.672	701.283	715.019	715.019	715.019
G. Yatırıma Katkı Oranı (%25)	1.987.084						
H. Vergi Tutarı (%8) (D x 0,08)		4.421	41.867	70.128	71.502	71.502	178.755
I. Vergi İndirim Tutarı (E - H)		6.632	62.801	105.192	107.253	107.253	0
J. Kümülatif Vergi İndirimi		6.632	69.433	174.625	281.878	496.384	0
K. Vergilendirilmiş kar (%8) (D - H)		50.846	481.473	806.475	822.271	822.271	715.019
L. Sigorta Primi İşveren Payı		34.261	34.261	34.261	34.261	0	0
M. Amortismanlar	427.688	427.688	427.688	427.688	427.688	427.688	427.688
N. Net Nakit Akışı (Teşviksiz) (F+M)		471.903	846.360	1.128.971	1.142.707	1.142.707	1.142.707
P. Teşvikler (I + L)		40.893	97.062	139.453	141.514	107.253	0
R. Net Nakit Akışı (Teşvikler Dahil) (N + P)		512.796	943.422	1.268.424	1.284.221	1.249.960	1.142.707

Zeytin lisanslı deposu yatırımı Hatay ili için planlanmış olup, Hatay ilinin devlet teşvik sisteminde 4. Bölge’de bulunmasından dolayı, vergi indirimi ve sigorta primi işveren payı desteği için tavan değer, yatırım tutarının %25’idir. Sigorta primi işveren desteği de tavan değeri geçmemek şartı ile en fazla 5 yıl süre ile verilmektedir. Zeytin lisanslı deposu toplam yatırım tutarının %25’i yaklaşık olarak 2.000.000 TL’dir.

Bu değer dikkate alındığında %8 olarak uygulanacak olan vergi indirimi teşviki yatırımın 20. yılına kadar devam edecektir. Sigorta primi işveren desteği uygulaması da tavan değeri aşmadığı için 5 yıl boyunca uygulanabilmektedir. Bu durumda zeytin lisanslı deposu net nakit akışları; 4 - 5. yıllar, 6 - 20. yıllar ve 21 - 25. yıllar arasında sabit olacaktır.

Çizelge 49. Zeytin Lisanslı Depo Yatırım Değerlendirme Kriterleri

Değerlendirme Kriteri	Değerler	Teşvikli Değerler
Geri Ödeme Süresi	7,04	6,27
Net Bugünkü Değer	1.468.481	2.472.225
Fayda Masraf Oranı	1,02	
İç Karlılık Oranı	12%	15%
Yatırımın Karlılığı	9%	10%

Yapılan analizlere göre yatırımın geri dönüş süresi yatırım yılından sonraki 7. yıldır. Diğer bir ifade ile yatırım, yukarıdaki çizelgelerde gösterilen gelir ve gider durumunda yatırımcı işletmeye yapmış olduğu 7.948.336 TL'lik masrafı 7. yıl geri kazanmış olacaktır. Yatırımda teşviklerden yararlanılması durumunda bu süre 6 yılına inmektedir.

Yatırımın net bugünkü değeri 1.468.481 TL olarak hesaplanmış olup, bu değer %10 faiz düzeyinde yatırımın ilerleyen dönemlerdeki tüm gelirlerinin bugüne indirgenmesi ile elde edilmiştir. Teşviklerden yararlanıldığında net bugünkü değer 2.472.225 TL olmaktadır. Bunun anlamı yatırımın hesaplamaların yapıldığı 25 yıl boyunca elde edeceği gelirlerin bugünkü değeri 2.472.225 TL'dir. Bu değer normal koşullarda 0'dan büyük olması yatırımın kabul edilmesi için yeterli olmakla birlikte, söz konusu değer

pozitif olmasının yanı sıra büyük olması da olumlu bir durum olarak görülmektedir.

Yatırımın fayda/masraf oranı 1,02 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, işletmecinin yatırım için harcadığı her 1 TL'ye karşılık 1.02 TL alacağı anlamına gelmektedir. Bir yatırımın kabul edilebilmesi için fayda/masraf oranının mutlaka 1'in üzerinde olması gerekmektedir.

Yatırıma ait iç karlılık oranı %12 olarak hesaplanmıştır. Teşviklerle bu değer %15'e yükselmektedir. Bu değer ticari kredi faiz oranı olan %9 ve mevduat faizi olan %7,5 oranının üzerindedir. Yatırımın karlılığı ise %9 hesaplanmış olup, teşviklerle %10'a çıkmaktadır. Bu hali ile yatırım yapılabilir ve karlı bir niteliktedir.

Üreticilerin ürünlerini lisanslı depoya bırakmaları halinde aylar itibarıyla ödemeleri gereken yaklaşık bedeller Çizelge 50'de gösterilmiştir.

Çizelge 50. Zeytin Lisanslı Deposu İçin Aylar İtibariyle Üreticinin Ödeyeceği Yaklaşık Bedeller (TL)

Masraf Kalemler	Birim	Birim Değer (TL)	Sofralık Zeytin	Toplam Depolama Bedeli	Depolama Maliyeti (TL/kg)
Ürün Miktarı	ton		20		
Tartım (ürün giriş)	ton	0,5	10		
Analiz (ürün giriş)	ton	0,25	5		
Yükleme	ton	1,5	30		
Analiz (ürün çıkış)	ton	0,25	5		
Boşaltma	ton	1,5	30		
Tartım (ürün çıkış)	ton	0,5	10		
Depolama hariç masraflar Toplamı (KDV dâhil - %18)	TL/gün		106		
Depolama Ücreti (KDV %1)	ton	1,55	= 1,55 x 20 ton x gün sayısı + KDV	= Depolama bedeli + depolama harici masraflar	= Toplam depolama bedeli / 20.000 kg
Depolama Süresi ve Depolama Bedeli	1. ay	30	939	1.046	0,052
	2. ay	60	1.879	1.985	0,099
	3. ay	90	2.818	2.924	0,146
	4. ay	120	3.757	3.863	0,193
	5. ay	150	4.697	4.803	0,240
	6. ay	180	5.636	5.742	0,287
	7. ay	210	6.575	6.681	0,334
	8. ay	240	7.514	7.621	0,381
	9. ay	270	8.454	8.560	0,428
	10. ay	300	9.393	9.499	0,475
	11. ay	330	10.332	10.439	0,522
	12. ay	360	11.272	11.378	0,569

6.4. Zeytinyağı Lisanslı Deposu

Zeytinyağı lisanslı depolarının kuruluş ve işleyişi 12 Nisan 2013 tarih ve 28616 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren “Zeytinyağı Lisanslı Depo Tebliği” ile düzenlenmektedir. Tebliğe göre zeytinyağı lisanslı depolarında prina yağı hariç olmak üzere, Türk Gıda Kodeksinde tanımlanan ürünler depolanabilmektedir. 98/7 Nolu Türk Gıda Kodeksi Yemeklik Zeytinyağı ve Yemeklik Prina Yağı Hakkında Tebliğ’e göre zeytinyağı; “sadece zeytin ağacı (Olea europaea sativa Hoffm. et Link) meyvelerinden elde edilen yağlardır” şeklinde tanımlanıp, solvent kullanılarak ekstrakte edilen veya reesterifikasyon işlemi görmüş (natürel trigliserid yapısı değiştirilmiş) yağlar ve diğer cins yağlarla karışımı bu kapsamın dışında tutulmuştur.

Lisanslı depo işletmesinin lisansa tabi kapalı depo kapasitesinin en az 4.000 ton, her bir şubesinin kapalı depo kapasitesinin ise en az 500 ton olması gerekmektedir.

Zeytinyağı, üretildiği aydan itibaren en fazla 18 ay süreyle lisanslı depolarda depolanabilir. Türk Gıda Kodeksi’nde tanımlanan rafine ve riviera zeytinyağlarında bu süre en fazla 12 aydır.

Tebliğe göre zeytinyağının depolanacağı lisanslı depoların;

- Taban, iç ve dış duvar yüzeyleri ile çatısının, zeytinyağına yabancı madde karışmasını ve kirlenmesini önleyecek, güneş ışığını ve rutubeti geçirmeyecek, zeytinyağını her türlü koku ve hava etkisi ile iç ve dış zararlardan koruyacak şekil ve nitelikte olması,
- Kapalı olması, zeytinyağının depolara aktarılması ya da depodan tahliyesi amacıyla ihtiyaç duyulan nakil ve diğer araç ve gereçlerin rahatça çalışabileceği genişlikte boş alanların ve geçiş yerlerinin bulunması,
- Farklı yıl ürünü zeytinyağı ile çeşitli tür ve sınıftaki

zeytinyağının karışmasını ve niteliklerinin bozulmasını önleyecek önlemlerin alınmasına elverişli büyüklükte ve nitelikte olması ve yeterli sayı ve kapasitede tanklara sahip bulunması,

- Yeterli havalandırma ve iklimlendirme sistemine sahip olması ve ortam ve/veya tank içindeki sıcaklığın 12-24 °C olması,
- Belgelendirilmesi suretiyle yeterli yangın söndürme sistemi, kaçak akıma ve neme karşı korumalı özel muhafazalı elektrik sistemi ile zeytinyağının depolara nakledilmesi için gerekli altyapı ve nakil sistemine sahip olması,
- Depolama hizmetleri ve depolamayla ilgili ihtiyaç duyulan diğer yan hizmetleri yerine getirebilecek teknik donanıma sahip bulunması gereklidir.

Tebliğe göre lisanslı depo ödenmiş sermayesi kapasitesi itibarıyla en az aşağıdaki gibidir;

- 4.000 ton için ; 1 milyon TL,
- 4.001 ila 8.000 ton için; 1,5 milyon TL,
- 8.001 ila 16.000 ton için; 2 milyon TL,
- 16.001 ila 30.000 ton için; 2,5 milyon TL,
- 30.000 tonu aşan her 5.000 ton için de ilave 500 bin TL.

Zeytinyağı tartım makbuzunda, zeytinyağının yıl olarak rafinasyon tarihi ile menşei, ürün senedinde ise, zeytinyağının tür, sınıf ve serbest yağ asitliği ile varsa alt sınıfı, yıl olarak rafinasyon tarihi ve menşei ile ambalajlı ya da dökme olduğu belirtilmelidir. Zeytin yağları, tartım ve analizi yapılarına kadar, depolanmış ürünlerden ayrı olarak bunlar için ayrılmış farklı bölüm veya tanklara konulabilir. Depolanan zeytin yağının her bir 500 kg’ı için ayrı bir ürün senedi düzenlenir. Ambalajlı zeytinyağlarında, Bakanlığın onayı ile daha düşük ağırlıkta ürün senedi düzenlenebilir.

Mudinin talebi ve lisanslı depo işletmesinin kabulü halinde, 500 kg'ı aşan parti halindeki zeytinyağlarının toplam miktarı için blok halinde tek ürün senedi düzenlenebilir. Bu durumda, blok ürün senedi üzerine parti zeytinyağının toplam ağırlığı yazılır.

Lisanslı depo işletmesi, depolanmaya veya standartlara uygun olmayan ya da depolandığında lisanslı depodaki diğer zeytinyağlarını olumsuz etkileyebilecek zeytinyağını, mudinin talebi üzerine ve ücreti karşılığında, depolanmaya ve standartlara uygun hale getirmek amacıyla niteliğine göre ihtiyaç duyulan posa alma, filtreleme, rafine etme ve benzeri işlemlere tabi tutabilir. Depolama şartları uygun olmayan, sağlıklı olumsuz etkileyecek düzeyde bulunan, standart dışı olan ve mevzuatta öngörülen diğer hususlara uygun olmayan zeytinyağları, lisanslı depolara alınmaz.

Zeytinyağı; mudinin talebi, lisanslı depo işletmesinin kabulü ve zeytinyağının tank kapasitesinin en az % 60'ına karşılık gelmesi halinde, diğer zeytinyağları ile karıştırılmadan orijinal hali korunarak ayrı olarak depolanabilir. Bu durumda zeytinyağı, ayrı ünitelere konulur ve diğer zeytinyağlarıyla karıştırılmadan açıkça ve fark edilebilir şekilde işaretlenir. Ayrı depolanmış zeytinyağlarının depodaki yeri kayıtlarda açık şekilde gösterilir. Diğer zeytinyağları ile karıştırılmadan ayrı

depolanan zeytinyağları, orijinal haliyle teslim edilir.

Zeytinyağı, depolama amacından ziyade nakletme veya bir işletmede kullanılmak üzere kısa süreli muhafaza etme gibi amaçlarla lisanslı depoya en fazla 90 günü geçmeyecek şekilde geçici olarak kabul edilebilir. Bu durumda lisanslı depo işletmesi, zeytinyağı sahibiyle kendisi arasında yaptığı özel sözleşme çerçevesinde zeytinyağını depolar ve depo ücret tarifesinden farklı olarak ücret talep edebilir. Geçici kabul edilen ürünlere ürün senedi düzenlenmez. Ancak, geçici depolama süresi aşılar ya da geçici bulundurma amacı ortadan kalkarsa ürün senedi düzenlenir. Geçici depolanacak yağlar, ürün senedi düzenlenmiş olan zeytinyağlarından ayrı depolanır. Geçici olarak kabul edilecek zeytinyağı miktarı, zeytinyağının depolama döneminin başlangıcını takip eden ilk üç ay içinde merkez veya şubede zeytinyağı için tahsis edilen depolama kapasitesinin %10'unu geçemez. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bu oranı en fazla yarısı oranında artırılıp azaltılabilir.

Zeytinyağlarının depolanabileceği tanklar tebliğ ile tanımlanmıştır. Buna göre tankların paslanmaz çelik (Cr-Ni) malzemeden imal edilmesi, inert gaz koruması olması, posa almaya imkân tanıyan ve farklı noktalarından numune almak için numune vanaları bulunması gerekmektedir.

Öngörülen Depo Kapasitesi : 4.000 ton

Kuruluş Yeri : Hatay

Depolanacak Ürün : Zeytinyağı

Toplam Ödenmiş Sermaye Tutarı: 1.000.000 TL

Toplam sabit Yatırım Tutarı : 5.217.195 TL

Zeytinyağı lisanslı depolarına ürün kabulü yapılırken analizleri için Yemeklik Zeytinyağı Standardı olan TS 341'den yararlanılmaktadır. Depoya getirilen ürünler özellikle asitliklerine göre sınıflandırılmakta ve niteliklerine göre depolanmaktadır. TS 341'e göre zeytinyağları 3 ana grupta sınıflandırılmaktadır;

a) Naturel Zeytinyağları: Zeytin ağacı meyvesinden doğal niteliklerinde değişikliğe neden olmayacak bir ısı ortamında, sadece yıkama, sızdırma, santrifüj ve filtrasyon işlemleri gibi mekanik veya fiziksel işlemler uygulanarak elde edilen yağlardır. Naturel zeytinyağları

- Naturel sızma
- Naturel birinci zeytinyağı olmak üzere ikiye ayrılır.

b) Rafine Zeytinyağı: Zeytinyağının doğal trigliserid yapısında değişikliğe yol açmayan yöntemlerle rafine edilmeleri sonucu elde edilen, rafinasyon artığı ihtiva etmeyen yağdır.

c) Riviera Zeytinyağı: Naturel zeytinyağı ile rafine zeytinyağı karışımından meydana gelen ve özellikleri naturel zeytinyağı ile rafine zeytinyağı arasında değişen yağlardır (TS 2011).

Zeytinyağı lisanslı depoları kendilerine getirilen ürünleri TS 341 standartları çerçevesinde kalmak kaydıyla öncelikle 3 ana gruba göre, daha sonra da her grupta asitlik derecelerine göre depolanmalıdır. Zeytinyağı lisanslı depolarının kuruluş ve işleyişlerinde dikkat edilmesi gereken konuların başında ürünleri ısı ve ışıktan korumak gelmektedir. Isı ve ışık zeytinyağlarında oksidasyona yol açarak yağın kalitesinde bozulmalara neden olmaktadır. Bu nedenle zeytinyağı lisanslı depolarında ısı yalıtımı ve pencereler konusuna ayrı bir özen gösterilmesi gerekmektedir. Zeytinyağı lisanslı depolarına alınacak tankların alttan doldurulma özelliğine sahip olması önemlidir. Üstten doldurulan tanklarda zeytinyağının peroksit değeri yükselmekte ve zeytinyağı kalitesi bozulmaktadır. Ayrıca zeytinyağında depolanma ile birlikte dibe tortu çökmekte, bunun önüne geçmek için belli periyotlarla depodan depoya nakil yaparak tortunun temizlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle lisanslı depo tasarlanırken, mutlaka toplam kapasitenin üstünde birkaç tane aktarma deposu boş tutulacak şekilde hesaplama yapılmalıdır.

Zeytinyağı lisanslı deposuna ait depolama alanı hesaplanırken Resim 12 ve Resim 13’de gösterilen depo çapları ve yerleşim planından faydalanılmıştır. Zeytin-

yağı lisanslı deposuna ilişkin inşaat giderleri Çizelge 51’de, yatırım giderleri ise Çizelge 52’de verilmiştir.

Çizelge 51. Zeytinyağı Lisanslı Deposu İnşaat Giderleri

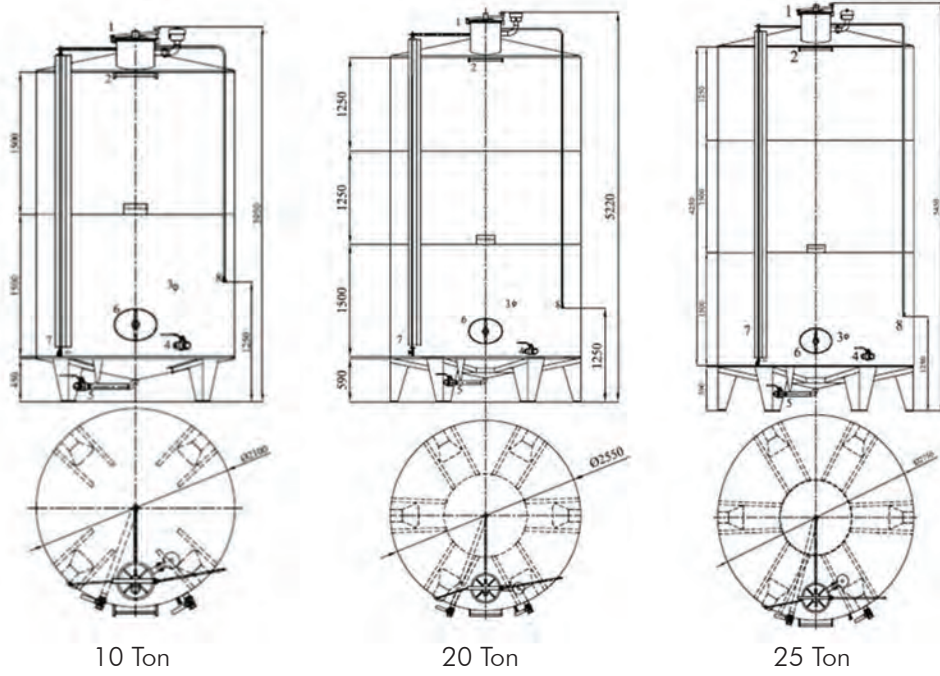
İnşaat Giderleri	Alan (m ²)	Birim İnşaat Maliyeti (TL/m ²)	Toplam Tutar
Depolama Alanı	2.500	370	925.000
İdari Bina	450	320	144.000
Yardımcı malzeme deposu	100	320	32.000
Kumanda merkezi	100	320	32.000
Laboratuvar	250	320	80.000
Tartım Ofisi	20	145	2.900
Numune Alma ve Tartım Alanı	70	145	10.150
Güvenlik ofisi	15	145	2.175
Toplam Maliyet	3.505		1.226.050

İşletmeye büyük miktarların yanı sıra küçük üreticiler tarafından üretilen ve kamyonla gelmeyen zeytinyağları olabileceği de düşünülerek kamyon kantarının haricinde bir de elektronik tartı eklenmiştir.

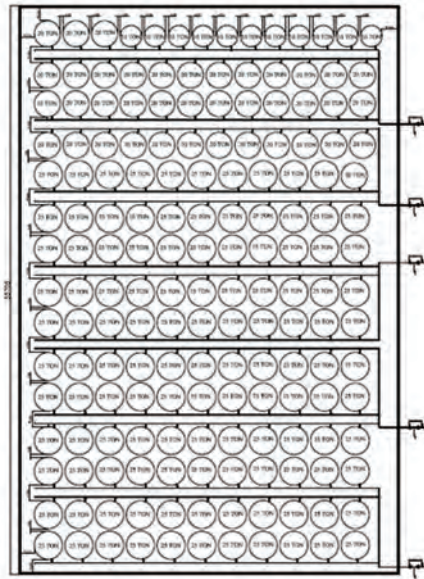
Yatırım masrafları hesaplanırken depolara ait borulama sistemi ve bu sistem içerisinde depo içi sıcaklığın ölçüldüğü sistem de masraflara dahil edilmiştir.

Çizelge 52. Zeytinyağı Lisanslı Deposu Yatırım Masrafları

Yatırım Masrafları	Birim	Adet	Birim Fiyat	Toplam Tutar (TL)
İnşaat Gideri	m ²	3.505		1.226.050
Depolama Tankı	10.643 lt	12	8.010	96.120
Depolama Tankı	20.879 lt	40	14.185	567.400
Depolama Tankı	25.809 lt	120	15.440	1.852.800
Borulama Sistemi				750.000
Elektrik ve Otomasyon		1	100.000	100.000
Elektronik Tartı	5 tonluk		15.000	15.000
Elektronik taşıt kantarı	60 tonluk	1	45.500	45.500
Montaj				250.000
Laboratuvar ekipmanı				256.825
Bilgisayar sistemi (Server)	adet	9	3.500	31.500
Ofis Ekipmanları				35.000
Lisans, ruhsat, izin				6.000
Toplam				5.217.195

Resim 12. Zeytinyağı Depolama Tankları

Resim 13. Zeytinyağı Lisanslı Deposu Yerleşimi

4.000 ton kapasiteli bir zeytinyağı lisanslı deposunun yatırım tutarı 5.217.195 TL olarak hesaplanmıştır.

Söz konusu işletmede en az 10 kişinin istihdam edilmesi gerekmektedir (Çizelge 53).

Çizelge 53. Zeytinyağı Lisanslı Deposu Personel İhtiyacı

Personel	Kişi Sayısı	Brüt Maaş	Net Maaş	Aylık Personel Gideri
Müdür	1	7.480	4.000	7.480
Eksper	1	4.768	2.500	4.768
Muhasebe	1	3.500	2.000	3.500
Teknisyen	1	2.384	1.250	2.384
Tartım Memuru	1	2.861	1.500	2.861
Sekreter	1	1.022	805	1.022
Bilgi İşlem	1	3.500	2.000	3.500
Temizlik Görevlisi	1	1.022	805	1.022
İşçi	2	1.022	805	2.044
Toplam	10	29.942	16.915	28.580

150

Zeytinyağı lisanslı deposuna ait işletme giderleri Çizelge 54’de gösterilmiştir.

Çizelge 54. Zeytinyağı Lisanslı Deposu İşletme Giderleri

GİDERLER	1. yıl	2. yıl	3. yıl	4. yıl	5. yıl
Sabit İşletme Giderleri					
Arsa Kirası	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Daimi Personel	342.960	342.960	342.960	342.960	342.960
Amortismanlar	371.859	371.859	371.859	371.859	371.859
Sigorta/Aidat	46.200	61.600	77.000	77.000	77.000
Güvenlik	36.000	36.000	36.000	36.000	36.000
Teminat mektubu	33.652	24.000	30.000	30.000	30.000
Genel Yönetim	10.000	12.000	15.000	15.000	15.000
Sabit Masraflar Toplamı	940.671	948.419	972.819	972.819	972.819
Değişen İşletme Giderleri					
Yardımcı Madde ve Malzeme (temizlik malz. vb)	7.000	12.000	15.000	15.000	15.000
Elektrik, Su, Yakıt	13.000	17.000	22.000	22.000	22.000
Geçici İşçilik	6.132	8.176	12.264	12.264	12.264
Bakım-Onarım	5.000	6.500	7.000	7.000	7.000
Beklenmeyen Giderler (%1)	311	437	563	563	563
Değişen Masraflar Toplamı	31.443	44.113	56.827	56.827	56.827
TOPLAM İŞLETME MASRAFLARI	972.114	992.532	1.029.646	1.029.646	1.029.646

Zeytinyağı lisanslı deposunun işletme gelirlerinin hesaplanmasında da sofralık zeytindekine benzer bir yaklaşım kullanılmıştır. Zeytin çok yıllık bir bitki olmasından dolayı hasadını takiben bir sonraki yıla kadar yeni ürün üretimi olmayacaktır. Bir zeytinyağı lisans-

lı deposunun hasadın başladığı Kasım ayında %80, Aralık ve Ocak aylarında %100 doluluk oranına sahip olacağı varsayılarak Çizelge 55 hazırlanmıştır. Depo doluluk oranı tedricen düşürülmüştür.

Çizelge 55. Zeytinyağı Lisanslı Deposu Ürünlerin Tahmini Depolanma Süreleri

Doluluk Oranı	Aylar	60% Kapasite (2.400 ton)	80% Kapasite (3.200 ton)	100% Kapasite (4.000 ton)
90%	11. ay	2.160	2.880	3.600
100%	12. ay	2.400	3.200	4.000
100%	1. ay	2.400	3.200	4.000
95%	2. ay	2.280	3.040	3.800
90%	3. ay	2.160	2.880	3.600
80%	4. ay	1.920	2.560	3.200
70%	5. ay	1.680	2.240	2.800
60%	6. ay	1.440	1.920	2.400
50%	7. ay	1.200	1.600	2.000
50%	8. ay	1.200	1.600	2.000
50%	9. ay	1.200	1.600	2.000
50%	10. ay	1.200	1.600	2.000

Zeytinyağı lisanslı deposu gelirleri depolama, tartım, boşaltma ve yüklemeden oluşmaktadır. Tartım için ton başına 0,5 TL ücret belirlenmiştir. Boşaltma ve yükleme için ise ton başına 1,50 TL ücret dikkate alınmıştır. Depolama bedeli hesaplanırken, günümüzde geçer-

li bir ücret tarifi olmadığı için işletmenin sabit ve değişen masrafları dikkate alınmıştır. İşletmenin kara geçebilmesi için ton başına günlük 1,65 TL ücret ödenmesi gerekmektedir. Zeytinyağı lisanslı deposuna ilişkin gelirler Çizelge 56'da gösterilmiştir.

- **Tartım** : 0,5 TL/ton
- **Boşaltma** : 1,5 TL/ton
- **Yükleme** : 1,5 TL/ton
- **Depolama** : 1,65 TL/ton/gün olarak alınmıştır.

Çizelge 56. Zeytinyağı Lisanslı Depo Gelirleri

Lisanslı Depo Gelirleri	1. yıl	2. yıl	3.yıl	4. yıl	5. yıl
Depolama geliri	1.051.380	1.401.840	1.752.300	1.752.300	1.752.300
İndirme - Yükleme	5.400	7.200	9.000	9.000	9.000
Kamyon Tartımı	2.880	3.840	4.800	4.800	4.800
Toplam Gelir	1.059.660	1.412.880	1.766.100	1.766.100	1.766.100

Zeytinyağı lisanslı deposu için hesaplanan gelir – gider ve net nakit akışları Çizelge 57’de gösterilmiştir.

Çizelge 57. Zeytinyağı Lisanslı Deposu Yatırımına Ait Gelir - Gider ve Net Nakit Akışları Tablosu

Gelir-Gider (TL)	0	1	2	3 - 5. yıl	6 - 16.yıl	17 - 25.yıl
A. Yatırım Giderleri	5.217.195					
B. Proje Gelirleri		1.059.660	1.412.880	1.766.100	1.766.100	1.766.100
C. Proje Giderleri		972.114	992.532	1.029.646	1.029.646	1.029.646
D. Brüt Gelir (B - C)	-5.217.195	87.546	420.348	736.454	736.454	736.454
E. Vergi (%20) (D x 0,20)		17.509	84.070	147.291	147.291	147.291
F. Vergilendirilmiş kar (%20)		70.037	336.279	589.163	589.163	589.163
G. Yatırıma Katkı Oranı (%25)	1.304.299					
H. Vergi Tutarı (%8) (D x 0,08)		7.004	33.628	58.916	58.916	147.291
I. Vergi İndirim Tutarı (E - H)		10.506	50.442	88.375	88.375	0
J. Kümülatif Vergi İndirimi		10.506	60.947	149.322	414.445	
K. Vergilendirilmiş kar (%8) (D - H)		80.542	386.720	677.538	677.538	589.163
L. Sigorta Primi İşveren Payı		26.354	26.354	26.354	0	0
M. Amortismanlar		371.859	371.859	371.859	371.859	371.859
N. Net Nakit Akışı (Teşviksiz) (F+M)		441.896	708.138	961.022	961.022	961.022
P. Teşvikler (I + L)		36.860	76.796	114.729	88.375	0
R. Net Nakit Akışı (Teşvikler Dahil) (N + P)		478.755	784.933	1.075.751	1.049.397	961.022

Zeytinyağı lisanslı deposunun kurulması planlanan il 4. Bölge’de olması nedeniyle vergi indirimi ve sigorta primi işveren payı teşvikleri için yatırıma katkı oranı %25 olarak alınmıştır. Vergi indirimi bu bölgede %60 oranında uygulanmış ve işletme yatırıma katkı değeri

olan 1.304.299 TL değere varana kadar 16 yıl boyunca %8’den vergilendirilmiştir. Sigorta primi işveren payı desteği ise 5. yılda sona ermiştir. Bu nedenle yatırımın net nakit akışları 3 - 5. yıllar, 6 - 16. yıllar ve 17 - 25. yıllar arasında sabit olmuştur.

Çizelge 58. Zeytinyağı Lisanslı Depo Yatırım Değerlendirme Kriterleri

Değerlendirme Kriteri	Değerler	Teşvikli Değerler
Geri Ödeme Süresi	5,43	4,85
Net Bugünkü Değer	2.825.116	3.514.295
Fayda Masraf Oranı	1,01	
İç Karlılık Oranı	15%	17%
Yatırımın Karlılığı	11%	13%

Yatırım masrafları, yukarıda verilen gelir - gider durumunda 5. yılda geri dönecektir, teşviklerden yararlanılması durumunda yine 4. yılın sonu ile 5. Yılın başlarında bir geri dönüş sağlanacaktır. Net bugünkü değer pozitif olup, fayda masraf oranı da 1’in üzerindedir. iç karlılık oranı teşvik almaksızın %15, teşviklerle %17 düzeyinde olmaktadır. Yatırımın karlılığı %11

olup, genel itibariyle yatırım karlı ve yapılabilir gözük-mektedir. Ancak, depolama süreleri ve depo doluluk oranlarındaki değişimler yatırımın karlılığı açısından risklidir. Ayrıca, yatırımın karlılığı da belirlenen depolama ücretlerinin Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından onaylanıp onaylanmayacağına bağlıdır.

Ürünü zeytinyağı lisanslı deposuna teslim eden bir üreticinin 12 ay boyunca aylar itibariyle ödeyeceği yaklaşık depolama bedelleri Çizelge 59’da gösterilmiştir.

Çizelge 59. Zeytinyağı Lisanslı Deposu İçin Aylar İtibariyle Üreticinin Ödeyeceği Yaklaşık Bedeller (TL)

Masraf Kalemler	Birim	Birim Değer (TL)	Zeytinyağı	Toplam Depolama Bedeli	Depolama Maliyeti (TL/kg)
Ürün Miktarı	ton		20		
Tartım (ürün giriş)	ton	2,5	50		
Analiz (ürün giriş)	ton	0,25	5		
Yükleme	ton	0,4	8		
Analiz (ürün çıkış)	ton	0,25	5		
Boşaltma	ton	0,4	8		
Tartım (ürün çıkış)	ton	2,5	50		
Depolama hariç masraflar Toplamı (KDV dâhil - %18)	TL/gün		172		
Depolama Ücreti (KDV %1)	ton	1,7	= 1,7 x 20 ton x gün sayısı + KDV	= Depolama bedeli + depolama harici masraflar	= Toplam depolama bedeli / 20.000 kg
Depolama Süresi ve Depolama Bedeli	1. ay	30	1.030	1.202	0,060
	2. ay	60	2.060	2.233	0,112
	3. ay	90	3.091	3.263	0,163
	4. ay	120	4.121	4.293	0,215
	5. ay	150	5.151	5.323	0,266
	6. ay	180	6.181	6.353	0,318
	7. ay	210	7.211	7.384	0,369
	8. ay	240	8.242	8.414	0,421
	9. ay	270	9.272	9.444	0,472
	10. ay	300	10.302	10.474	0,524
	11. ay	330	11.332	11.504	0,575
	12. ay	360	12.362	12.535	0,627

6.5. Yerfıstığı Lisanslı Deposu

Yerfıstığı, özellikle Osmaniye ili için ekonomik değeri yüksek olan ve çok sayıda hanenin geçimini sağladığı önemli bir üründür. Yerfıstığı mevcut durumda lisanslı depoculuk kapsamındaki ürünler arasında yer almamaktadır. Herhangi bir ürünün lisanslı depoculuk kapsamında yer alabilmesi için (meyve ve sebzeler hariç) en önemli koşullardan biri standardının olmasıdır. Kabuklu ve iç yerfıstığı için Türk Standartları Enstitüsü tarafından Aralık 1987’de yayınlanmış olan TS 310 Standardı bulunmaktadır. Yerfıstığının lisanslı depoculuk kapsamına alınabilmesi için öncelikle sektör temsilcilerinin Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’na başvuruda bulunması gerekmektedir. Ardından üniversite, sektör temsilcileri ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı yetkililerinden oluşan bir komisyon aracılığıyla ürüne ilişkin bir yerfıstığı lisanslı depoculuk tebliği hazırlanması ve Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmesi gerekmektedir.

Osmaniye ilinde yerfıstığı üzerine yapılan saha çalışmasında sektörde tüccarların fiyat belirlemede hâkim rol oynadıkları, üreticilerin fiyat belirlemede son derece zayıf kaldıkları ve ürün kalitesinin tecrübeye dayalı ilkel yöntemler ile belirlendiği tespit edilmiştir. Özellikle üreticilerin kendi imkânları ile depolanan ürünlerde ciddi kalite sorunları yaşanmaktadır. Aflatoksin en ciddi sorunların başında gelmektedir (Gürsoy ve Biçici 2006). Ürünün tüccarlar tarafından alınımında da sınıflandırılmasının zor olduğu tespit edilmiştir. Yerfıstığı hasat edildiğinde yüksek nem oranına sahiptir. Yüksek nem oranı üründe mantar üretmesine ve ürünün küflenmesine yol açmaktadır. Yerfıstıklarının kabukları nem ve kokuyu çabuk çekmektedir. Bu nedenle yerfıstığının uzun süre bozulmadan depolanması için ürünün depoya konmadan önce nem oranının kabuklu fıstıklarda %9’un altına düşürülmesi gerekmektedir. Depolama sıcaklığı da son derece

önemlidir. 22 °C’nin altına inildikçe ürünün kaliteli bir şekilde ve aflatoksin oluşumunu önleyerek sağlıklı bir şekilde depolanma olasılığı artmaktadır (Gürsoy ve Biçici 2006; Kadiroğlu 2008).

Ülkemizde henüz yerfıstığına ilişkin bir lisanslı depo bulunmamasına karşılık, yerfıstığı üretiminde dünyada birinci sırada gelen ABD’de çok sayıda yerfıstığı lisanslı deposu bulunmaktadır. Bu lisanslı depolarda yerfıstığının kalite sınıflarına göre ayrılmasında irilik, yabancı madde, rutubet, zarar görmüş ürün oranı gibi kriterler dikkate alınmaktadır. Yerfıstıklarında doluluk oranı fıstık yoğunluğu ile ölçülmektedir (Butts et.all. 2007). Ülkemizde TS 310 Standardına göre yerfıstıkları tiplerine göre;

- Anamur
- Antalya
- Osmaniye
- Silifke olarak dört tipe ayrılmaktadır.
- Yerfıstığı sınıfları ise;
- Ekstra
- 1. Sınıf
- 2. Sınıf
- 3. Sınıf şeklinde belirlenmiştir.

Her bir kalite sınıfı, dane iriliği, 100 gramdaki yerfıstığı sayısı, rutubet, yabancı madde, ezik, kırık, boş meyve ve meyve karışmasına göre belirlenmektedir (TS 1987). Ülkemizdeki sınıflandırmanın detayları TS 310 standardında verilmekte olup, sınıflandırma kriterlerimiz ABD’deki sınıflandırma ile benzerlik göstermektedir. Ancak, ABD’de uzun yıllardır uygulanan lisanslı depoculuk sayesinde ürünler objektif bir şekilde kalite sınıflarına ayrılarak sınıflandırılmakta ve kalitelerine göre fiyatlandırılmaktadır.

Bunun için ürün kalibrasyon makineleri bulunmaktadır. Ülkemizde ise henüz yarfıstığı için etkin çalışan bir kalibrasyon makinesi yoktur. Pek çok sektör temsilcisi yarfıstığını kalibre edecek birkaç makine denediklerini ancak olumlu sonuç alamadıklarını belirtmiştir. Oysa, kalibrasyon işlemi ABD’de yıllardır başarılı bir şekilde uygulanmaktadır.

Öngörülen Depo Kapasitesi : 5.000 ton

Kuruluş Yeri : Osmaniye

Depolanacak Ürün : Yarfıstığı

Toplam Ödenmiş Sermaye Tutarı: 1.000.000 TL

Toplam sabit Yatırım Tutarı : 6.880.550 TL

Amerikan Yarfıstığı Birliği tarafından yarfıstığı lisanslı depolarının hangi standartlarda kurulması gerektiği detayları ile belirlenmiştir. En önemli unsurlar arasında elevatörlerin yükseklikleri ve eğimleri ile havalandırma sistemleri ve havalandırma ihtiyaçları belirtilmiştir. Amerikan Yarfıstığı Birliği ve Amerikan Tarım Bakanlığı (USDA) tarafından yarfıstığı lisanslı depoların kuruluş standartları ile ilgili yapılmış çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Depolama kapasitesine göre depoların en, boy, yükseklik, pencere ve havalandırma ihtiyacı gibi çok sayıda özellik standartlarla

belirlenmektedir. ABD’de yarfıstığı lisanslı depoları genellikle 5.000 ton kapasiteye sahiptir (APC 2011). Amerikan sisteminde yarfıstığı depolarının üçgen çatılardan oluşmasının daha uygun olacağı öngörülmektedir. Ürünlerin ezilmemesi için maksimum depolama ağırlıkları belirlenmektedir.

USDA tarafından belirlenen standartlardan yola çıkılarak 5.000 ton kapasiteli bir yarfıstığı lisanslı deposu için bazı hesaplamalar yapılmıştır. 100 tonluk 50 adet depo planlanmıştır. Her bir 100 tonluk depo için aşağıda verilen değerler belirlenmiştir (Alexandria and Smith 2009; USDA 2013a);

- Deponun çatı saçağı başlangıcına kadar olan yüksekliği: 4 m
- Maksimum yarfıstığı depolama yüksekliği: 3,5 m
- Toplam depo yüksekliği (çatı dâhil): 7,5 m
- 1 ton yarfıstığının kapladığı hacim: 4,4 m³
- Depo Uzunluğu: 25 m
- Depo genişliği: 6 m
- Maksimum hava akımı: 525 cfm
- Minimum hava akımı: 350 cfm

Depoya konulan yarfıstıklarının ezilmemesi için 3,40 m ile 3,60 m arasında bir yükseklikte depolanmalı, bu sınırların aşılmasına dikkat edilmelidir.

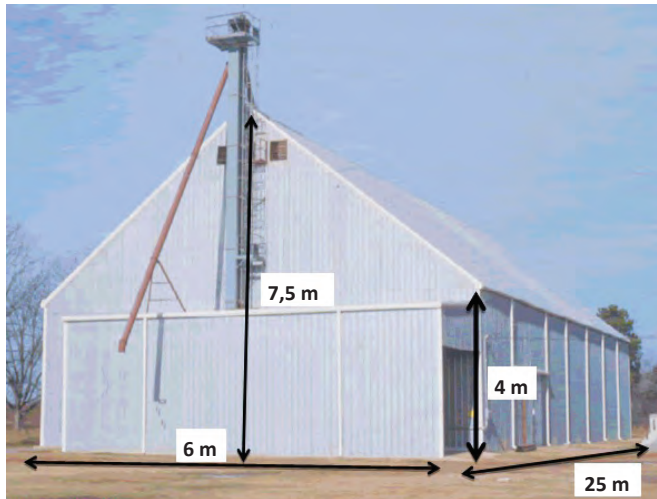
Maksimum ve minimum hava akımı değerleri depoların tam dolu olması durumuna göre hesaplanmıştır. Amerikan depolama verilerine göre 1 m³ alanda 228 - 272 kg kabuklu ve 641 kg da kabuksuz yerfıstığı depolanabilmektedir (Alexandria and Smith 2009; Aqua-calc 2013; USDA 2013a) .

3,5 m x 6 m x 25 m = 525 m³ depolama alanı olmaktadır. 1 m³ alanda 228 kg kabuklu yerfıstığı olması durumunda 1 ton yer fıstığı için gereken alan 4,4 m³ olduğu dikkate alınırsa yukarıda ölçüleri verilmiş depo; 525 / 4,4 = 119 ton yerfıstığı depolama kapasitesine sahip olacaktır. Depoya konulacak havalandırma fanlarının, özellikle de zıt yerleştirilmiş fanların iyi bir havalandırma sağlayabilmesi için deponun %10 - 15 oranında boş bırakılması gerekmektedir. Bu durumda söz konusu ölçülerle bir depo yaklaşık 100 ton ürün alacaktır.

Yerfıstığında nem aflatoksine ve diğer bozulmalara neden olan en önemli etkenlerden biridir. Bu nedenle söz konusu depoların havalandırma sisteminin doğru kurulması önemlidir. Fan kullanımı ABD'deki en yaygın uygulamadır. Lisanslı depolarda fan kullanılması istenmektedir. Havalandırma fanları hem sıcak havayı

hem de nemi bertaraf etmektedir. Bazı depolarda fan yerine doğal havalandırma kullanılmakta ve sadece pencereler bulunmaktadır. Ancak, doğal havalandırmanın yerfıstığını korumak açısından yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Sadece doğal havalandırma yapılması durumunda içeriye kuş, kemirgen, böcek vb. zararlıların girmesini önlemek için pencerelerde ve deponun bütün açık bölümlerinde mutlaka teller kullanılmalıdır. Özellikle kuşlara karşı gerekirse tuzaklar kurulmalıdır. Tuzakların 15 m aralıklarla kurulması uygundur (APC 2011). Deponun topraktan nem çekmemesi için toprak üstünde en az 70 cm'lik yükseklikteki bir beton zemine oturtulması gerekmektedir.

ABD'deki yerfıstığı lisanslı depolarından biri Resim 14'de verilmiştir. Söz konusu depolarda yükleme ve boşaltma işlemleri için elevatörler ve konveyörler kullanılmaktadır. Söz konusu elevatör ve konveyörler yerfıstığını zedelemeyecek şekilde imal edilmiştir. Elevatörlerin yükseklik ve eğimleri önemlidir. 45 derece bir açının yabancı maddeler veya yüksek rutubetli ürünler için yeterli olduğu ancak uzunluğun ürüne zarar vermemesi açısından 15 metreyi aşmaması gerektiği belirtilmiştir (APSA 2013).

Resim 14. Yerfıstığı Deposu

Konveyörler ise genellikle 7,6 m uzunluğunda olup, yine ürüne zarar vermeyecek şekilde tasarlanmıştır (Resim 15). Bu konveyörler polimer tüpleri olan,

esnek yapıya sahip olduğu için dönebilen ve ürünü 450'lik bir açı ile istenen yere bırakan makinalardır (APSA 2013; Flexican Corporation 2011).

Resim 15. Yerfıstığı Deposunda Kullanılan Konveyörler

ABD’de yerfıstığı lisanslı depolarının çalışma şekli, standart bir lisanslı deponun çalışma şekline benzetilmektedir. Ancak, bu lisanslı depolarda bir temizleme sistemi de bulunmaktadır. Depoya gelen ürünlerin depoya kabul edilmesi için bazı kalite şartları aranmaktadır ki bu uygulama ülkemizdeki diğer lisanslı depolarda da vardır. Depoya getirilen ürünlerden pınömatrik ince sondalar yardımıyla numune alınmakta ve analize tabi tutulmaktadır. Diğer tüm ekipmanlar gibi bu sondalar da ürüne zarar vermeyecek şekilde tasarlanmıştır. Yerfıstığına ülkemizdeki standartta da belirtilen analizler uygulanmaktadır. Ancak, TS 310 Standardındaki fiziksel analizlerin dışında ABD’de uygulanan en önemli analizlerden biri afla-

toksin tayinidir. ABD standartlarına göre kabul edilebilir max. Aflatoksin düzeyi 15 ppb¹³ olarak belirlenmiştir. Ülkemizde bu değer 10 ppb iken Avrupa Birliği ülkelerinde 4 - 15 ppb arasında değişmektedir (USDA 2013; ABC 2009). Eğer gelen ürünün aflatoksin düzeyi izin verilen maksimum düzeyi aşıyorsa bu ürünler depoya kabul edilmez. Gelen ürünler %4’den fazla yabancı madde ve %5’den fazla gevşek kabuklu ya da içi boş fıstık içeriyorsa bu ürünler depolanmadan önce temizleme ünitesine alınmaktadır. Bazı lisanslı depolarda temizleme ünitesinin yanı sıra yüksek nemli ürünleri kurutmak için bir kurutma ünitesi de bulunmaktadır. Bu tedbirlerin hepsi yerfıstığının kalitesini korumak amaçlıdır (APC 2011).

¹³ ppb: Herhangi bir karışımда toplam madde miktarının milyarda 1 birimlik maddesine 1 ppb denmektedir.

Depoya kabul edilebilir nitelikteki ürünler öncelikle eleme makinası yardımıyla elenmekte, kalite sınıflarına göre sınıflandırılmakta ve her bir kalite sınıfı ayrı depolarda muhafaza edilmektedir. Her bir üreticinin hangi kalite sınıfında ne kadar ürünü var ise kayıt

altına alınarak ürün senetleri üzerine işlenmektedir. ABD’de kullanılan kabuklu fıstık eleme (kalibrasyon) makinelerinden biri 3 boy, diğeri de 6 boy ayıran 2 örnek makine Resim 16’da gösterilmiştir.

Resim 16. Kabuklu Fıstık Eleme Makinaları

Yerfıstığı lisanslı deposunun yatırım masrafları hesaplanırken makinelerin pek çoğunun yurt dışında üretilmesi dolayısı ile yurt dışı firmalarla görüşülerek FOB¹⁴ fiyat alınmış ve makinelerin ülkemize teslim edilene kadar ki navlun ve gümrük masrafları da dikkate alınarak FOB bedelinin üzerinde bir değer hesaplama ya katılmıştır.

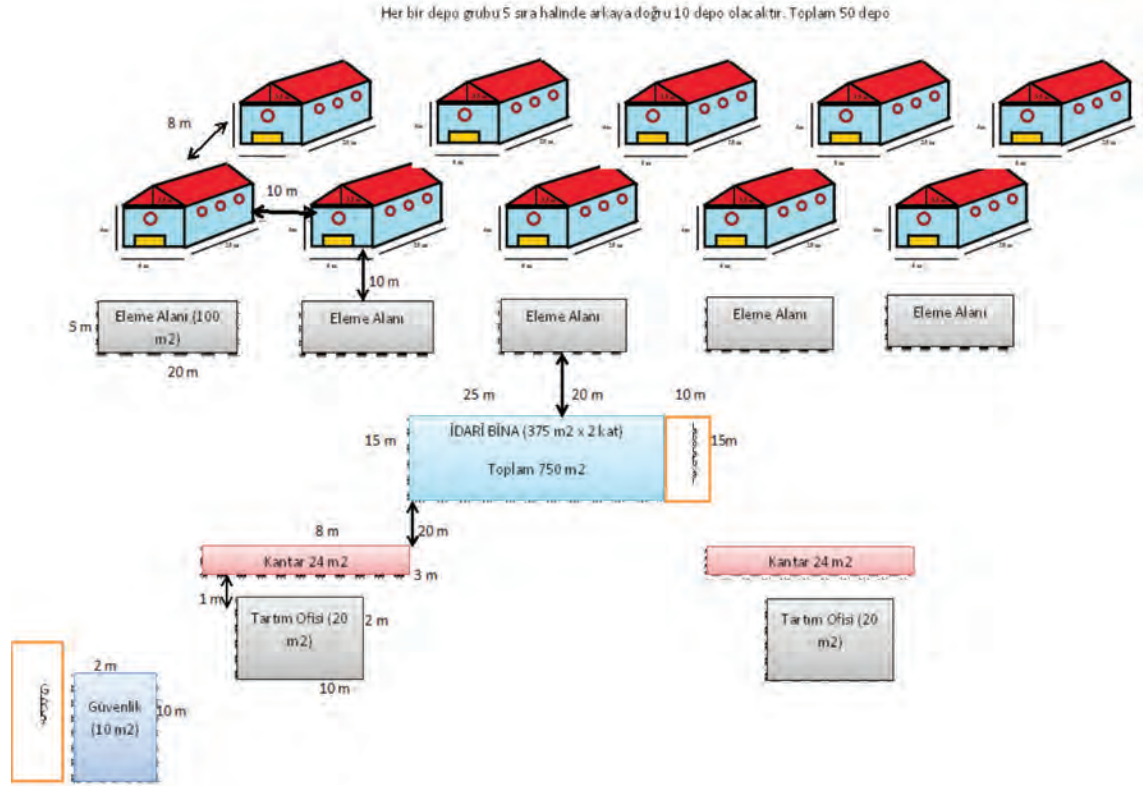
İnşaat maliyetleri hesaplanırken 1 deponun alanı olan 150 m²’den hareketle 50 depo için 7500 m²’lik bir alan sadece depolama alanı olarak hesaplanmıştır. Depolama binalarının yanı sıra ürünlerin kalibre edilerek ayrılacağı bir alan da dikkate alınmıştır. Saatte 2 ton ya da günde 15 - 20 ton kabuklu fıstık eleme ka-

pasitesine sahip bir makinenin boyutları 3200 x 1650 x 2900 ile 8000 x 1650 x 2900 mm arasında değişmektedir. Daha ufak ya da daha büyük makineler de bulunmakla birlikte burada en yaygın kullanılan makinelerin kapasite ve boyut aralıkları dikkate alınmıştır. Bir eleme makinesi günde ortalama 15 ton fıstık kalibre edecek olursa, tesis için sezonda çift vardiya çalışacak en az 5 adet kalibre makinesine ihtiyaç olacaktır. Bir makinenin kapladığı alan yaklaşık 24 m²’dir. Makinenin besleme alanı ile makineye dolum yapacak araç ve çalışacak işçilerin hareket alanının da dikkate alınması gerekmektedir. 28461 Sayılı Araçların Yükleneşine İlişkin Ölçü ve Usuller ile Tartı ve

¹⁴FOB (Free on Board): İhracatta uygulanan bir teslim şekli olup, malın satıcı ülkedeki gemi küpeşesindeki teslim fiyatını ifade etmektedir.

Boyut Ölçüm Toleransları Hakkında Yönetmelikte araçların azami ölçüleri ve yükleme ağırlıkları verilmiştir (Anonim 2012a). Tebliğe göre çeşitli kamyon ölçüleri bulunmakla birlikte, römorkların da dahil olduğu ölçüler boy 12 m, en 2,55 m ve yükseklik 4 m olarak alındığında bir kamyon/römorklu traktör için 30,6 m² alan gerekmektedir. Manevra ve işçilerin çalışacağı alan da dikkate alındığında her bir eleme

alanı için 100 m² ayrılmıştır. 5 tane eleme makinası olduğu düşünüldüğünde eleme alanlarının beton zemini için 500 m² yere ihtiyaç vardır. Tesise 2 adet kantar ve numune alma sistemi konması planlanmıştır. Numune alma için 75 m² x 2 = 150 m²; tartım ofisleri için ise 20 m² x 2 = 40 m² alana ihtiyaç vardır. Tesise ilişkin yerleşim planı Resim 17’de gösterilmiştir.

Resim 17. Yerfıstığı Lisanslı Deposu Yerleşimi

Yerfıstığı lisanslı deposunda 2 adet 60 tonluk kantar bulunacaktır. Depolar 5 grup halinde arkaya doğru her bir grupta 10 depo olmak üzere toplam 50 depo şeklinde planlanmıştır. Her bir depo grubunun

önünde eleme alanı bulunmaktadır. Yerfıstığı lisanslı deposu inşaat giderleri Çizelge 60’da gösterilmiştir. Elektronik taşıt kantarına ait beton zemin yatırım masrafları arasında dikkate alınmıştır.

Çizelge 60. Yerfıstığı Lisanslı Deposu İnşaat Giderleri

İnşaat Giderleri	Alan (m ²)	Birim İnşaat Maliyeti (TL/m ²)	Toplam Tutar (TL)
Depolama Binaları	7.500	370	2.775.000
İdari Bina	750	320	240.000
Ürün eleme alanı	500	145	72.500
Numune alma alanı	150	145	21.750
Laboratuvar	150	320	48.000
Tartım Ofisi	40	145	5.800
Güvenlik ofisi	10	145	10.000
Toplam Maliyet	9.100		3.163.050

Yerfıstığı lisanslı deposuna ait yatırım masrafları Çizelge 61’de gösterilmiştir. Yerfıstığı lisanslı deposunda 6 kademeli eleme makinalarından 5 adet olacaktır. Her bir depo içerisine max. 15 m boyunda elevatörler ile

7,6 m’lik konveyörler konulacaktır. Laboratuvardaki en önemli cihaz ise aflatoksin tayininde kullanılan HPLC (High-performance liquid chromatography) yüksek performanslı likit kromatografi olacaktır.

Çizelge 61. Yerfıstığı Lisanslı Deposu Yatırım Masrafları

Yatırım Masrafları	Birim	Adet	Birim Fiyat (TL)	Toplam Fiyat (TL)
İnşaat Gideri	m ²	9.100		3.163.050
Elektronik taşıt kantarı	60 tonluk	2	50.000	100.000
Konveyör	8 m	50	14.000	700.000
Numune alma sondası	adet	2	65.000	130.000
Dolum Elevatörü		50	22.000	1.100.000
Boşaltım Elevatörü		50	18.000	900.000
Kalibrasyon makinası	6 Kalibreli	5	17.000	85.000
Elektrik ve Otomasyon		1	130.000	130.000
Nakliye ve Montaj				350.000
Laboratuvar ekipmanı				150.000
Bilgisayar sistemi (Server)	adet	9	3.500	31.500
Ofis Ekipmanları				35.000
Lisans, ruhsat, izin				6.000
Toplam				6.880.550

Elevatörler, konveyörler ve kalibrasyon makinalarının fiyatları yurt dışından ortalama özellikler dikkate alınarak temin edilmiş olup, fiyatlar genellikle Çin menşeli firmalardan alınmıştır. Bu nedenle, daha gelişmiş özelliklere sahip ve daha yüksek kapasiteli makinelerin ABD ya da Avrupa Birliği ülkelerinden alınması durumunda yatırım masrafları yükselecektir.

Lisanslı deponun personel ihtiyacı Çizelge 62’de verilmiştir. Sezon dışında 13 kişilik bir personel ye-

terli olabilecektir. Ancak sezonda geçici işçi çalıştırılmasına ihtiyaç vardır. Yerfıstığı iki dönem halinde ekilmektedir. İlk ekim Nisan - Mayıs aylarında olup, hasat dönemi Eylül - Ekim aylarına denk gelmektedir. İkinci ürün ekimi ise Haziran ayında olup, hasadı Kasım - Aralık aylarında olmaktadır. Her iki hasat döneminde de toplam 4 ay, 6 ilave işçi çalıştırılması gerekmektedir. Geçici işçilik bedelleri işletme giderleri çizelgesinde gösterilmiştir (Çizelge 63).

Çizelge 62. Yerfıstığı Lisanslı Deposu Personel İhtiyacı

Personel	Kişi Sayısı	Brüt Maaş (TL)	Net Maaş (TL)	Toplam Personel Gideri (TL)
Müdür	1	7.480	4.000	7.480
Eksper	2	4.768	2.500	9.536
Muhasebe	1	3.500	2.000	3.500
Teknisyen	1	2.384	1.250	2.384
Tarım Memuru	2	2.861	1.500	5.722
Sekreter	1	1.022	805	1.022
Depo sorumlusu	1	3.500	2.000	3.500
Bilgi İşlem	1	3.500	2.000	3.500
Temizlik Görevlisi	1	1.022	805	1.022
İşçi	2	1.022	805	2.044
Toplam	13	31.058	17.665	39.709

Yerfıstığı lisanslı deposu değişen işletme giderlerinden en yüksek payı elektrik giderleri almaktadır. Bunu geçici işçilik bedelleri ile depoların ilaçlanmasında

kullanılan kimyasallar ile temizlikte kullanılan dezenfektanlar izlemektedir.

Çizelge 63. Yerfıstığı Lisanslı Deposu İşletme Giderleri

GİDERLER	1. yıl	2. yıl	3. yıl	4. yıl	5. yıl
Sabit İşletme Giderleri					
İşletme Kirası	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Daimi Personel	476.508	476.508	476.508	476.508	476.508
Amortismanlar	396.136	396.136	396.136	396.136	396.136
Sigorta/Aidat	30.608	40.810	51.013	51.013	51.013
Güvenlik	36.000	36.000	36.000	36.000	36.000
Teminat mektubu	46.328	15.900	19.875	19.875	19.875
Genel Yönetim	10.000	12.000	15.000	15.000	15.000
Sabit Masraflar Toplamı	1.095.579	1.077.354	1.094.532	1.094.532	1.094.532
Değişen İşletme Giderleri					
Yardımcı Madde ve Malzeme (ilaç, dezaenfektan vb.)	8.000	10.000	13.000	13.000	13.000
Elektrik, Su, Yakıt	35.000	43.000	55.000	55.000	55.000
Geçici İşçilik	14.717	19.622	24.528	24.528	24.528
Bakım-Onarım	5.000	6.500	7.000	7.000	7.000
Beklenmeyen Giderler (%1)	627	791	995	995	995
Değişen Masraflar Toplamı	63.344	79.914	100.523	100.523	100.523
TOPLAM İŞLETME MASRAFLARI	1.158.923	1.157.268	1.195.055	1.195.055	1.195.055

Yerfıstığı lisanslı deposunun tahmini doluluk oranları ve ürünlerin tahmini depoda kalma süreleri Çizelge 64’te verilmiştir.

Çizelge 64. Yerfıstığı Lisanslı Deposu Ürünlerin Tahmini Doluluk Oranı

Doluluk Oranı	Aylar	60%	80%	100%
		3.000	4.000	5.000
90%	9. ay	2.700	3.600	4.500
100%	10. ay	3.000	4.000	5.000
100%	11. ay	3.000	4.000	5.000
95%	12. ay	2.850	3.800	4.750
90%	1. ay	2.700	3.600	4.500
80%	2. ay	2.400	3.200	4.000
70%	3. ay	2.100	2.800	3.500
60%	4. ay	1.800	2.400	3.000
50%	5. ay	1.500	2.000	2.500
50%	6. ay	1.500	2.000	2.500
50%	7. ay	1.500	2.000	2.500
50%	8. ay	1.500	2.000	2.500

Yerfıstığının indirme ve yükleme bedeli ton başına 1,5 TL olarak tasarlanmıştır. Bu bedelin yüksek tutulma nedeni ürünün elemeye tabi tutulacak olması ve yükleme ile boşaltma işlemlerinin hassas bir şekilde yapılmasının zorunlu olmasından dolayı riskinin yüksek olmasıdır. Ürün tartım bedeli olarak diğer lisanslı depo işletmelerine benzer bir şekilde 0,5 TL/ton bedeli düşünülmüştür. Depolama bedeli olarak lisanslı deponun karlılığa geçebileceği, bir bedel olarak günlük 1,60 TL/ton dikkate alınmıştır.

Söz konusu bedeller ve yukarıda verilmiş olan depo doluluk oranlarına göre hesaplanan işletme gelirleri Çizelge 65’te verilmiştir.

- **Tartım** : 0,50 TL/ton
- **Boşaltma** : 1,5 TL/ton
- **Yükleme** : 1,5 TL/ton
- **Depolama** : 1,60 TL/ton/gün olarak alınmıştır.

Çizelge 65. Yerfıstığı Lisanslı Depo Gelirleri

Lisanslı Depo Gelirleri	1. yıl	2. yıl	3.yıl	4. yıl	5. yıl
Depolama geliri	1.274.400	1.699.200	2.124.000	2.124.000	2.124.000
İndirme - Yükleme	9.000	12.000	15.000	15.000	15.000
Kamyon Tartımı	6.000	8.000	10.000	10.000	10.000
Toplam Gelir	1.289.400	1.719.200	2.149.000	2.149.000	2.149.000

Yerfıstığı lisanslı deposunun tahmini gelir - gider ve net nakit akışları Çizelge 66'da gösterilmiştir.

Çizelge 66. Yerfıstığı Lisanslı Deposu Yatırımına Ait Gelir - Gider ve Net Nakit Akışları Tablosu

Gelir-Gider (TL)	0	1	2	3 - 6. yıl	7 – 16. yıl	17- 25.yıl
A. Yatırım Giderleri	6.880.550					
B. Proje Gelirleri		1.289.400	1.719.200	2.149.000	2.149.000	2.149.000
C. Proje Giderleri		1.158.923	1.157.268	1.195.055	1.195.055	1.195.055
D. Brüt Gelir (B - C)	-6.880.550	130.477	561.932	953.945	953.945	953.945
E. Vergi (%20) (D x 0,20)		26.095	112.386	190.789	190.789	190.789
F. Vergilendirilmiş kar (%20)		104.381	449.546	763.156	763.156	763.156
G. Yatırıma Katkı Oranı (%30)	2.064.165					
H. Vergi Tutarı (%6) (D x 0,06)		7.829	33.716	57.237	57.237	190.789
I. Vergi İndirim Tutarı (E - H)		18.267	78.671	133.552	133.552	0
J. Kümülatif Vergi İndirimi		18.267	96.937	230.490	764.699	0
K. Vergilendirilmiş kar (%6) (D - H)		122.648	528.216	896.709	896.709	763.156
L. Sigorta Primi İşveren Payı		34.261	34.261	34.261	0	0
M. Amortismanlar		396.136	396.136	396.136	396.136	396.136
N. Net Nakit Akışı (Teşviksiz) (F+M)		500.517	845.682	1.159.292	1.159.292	1.159.292
P. Teşvikler (I + L)		52.527	112.931	167.813	133.552	0
R. Net Nakit Akışı (Teşvikler Dahil) (N + P)		553.045	958.613	1.327.105	1.292.845	1.159.292

Yerfıstığı lisanslı deposunun kurulması planlanan Osmaniye ili yatırım teşviklerinde 5. Bölgede yer almasından dolayı vergi indirimi desteği %70, yatırıma katkı oranı ise %30 olarak uygulanmaktadır. Bu durumda işletme yaklaşık 2.000.000 TL'lik vergi indirim tutarına ulaşana kadar %6 oranında vergi ödeyecektir. Yapılan hesaplamalara göre işletme yatırım katkı

oranına 16. yılda ulaşmaktadır. Sigorta primi işveren payı desteği ise 6. yıla kadar uygulanmaktadır. Bu durumda işletmenin 3 - 6; 7 - 16 ve 17 - 25. yılları arasındaki net nakit akışları eşit olacaktır.

Yerfıstığı lisanslı deposuna ait yatırım değerlendirme kriterleri Çizelge 67'de verilmiştir.

Çizelge 67. Yerfıstığı Lisanslı Depo Yatırım Değerlendirme Kriterleri

Değerlendirme Kriteri	Değerler	Teşvikli Değerler
Geri Ödeme Süresi (Yıl)	5,94	5,18
Net Bugünkü Değer (TL)	2.784.323	3.828.250
Fayda Masraf Oranı	1,01	
İç Karlılık Oranı	15%	17%
Yatırımın Karlılığı	11%	13%

Yukarıda verilen depolama ücretleri ve depo doluluk oranlarının gerçekleşmesi durumunda yerfıstığı lisanslı deposunun 6.880.550 TL'lik yatırım tutarı 6 yılda geri dönecektir. Teşviklerden yararlanılması durumunda bu süre 1 yıl kadar önce gerçekleşebilmektedir. Yatırımın net bugünkü değeri 2.784.323 TL olup, teşviklerle bu değer 3.828.250 TL'ye ulaşmaktadır. Fayda masraf oranı ise yatırım için harcanan her 1 TL'ye karşılık 1.01 TL kazanılacağını göstermektedir. Yatırımın iç karlılık oranı %15 olup, ticari faiz oranı ile mevduat faiz oranından yüksektir. Teşviklerle iç karlılık oranı %17'ye yükselmektedir. Yatırımın karlılığı %11 bulunmuştur. Teşvik kullanılması halinde bu değer de %13'e yükselmektedir. Bütün bu kriterler dikkate alındığında yatırım uygulanabilir niteliktedir.

Ülkemizde mekanizasyona dayalı ve doğru havalandırma sistemine sahip örnek bir yerfıstığı deposu bulunmadığı için ABD'deki depolar örnek alınarak tahmini bir yatırım ortaya konmuştur. 100 tonluk bir depo için gerekli ölçüler ABD kriterlerine göre belirlenmiş olmasına karşılık, ürünün hassas yapısı nedeniyle kalibrasyon makinesinden, elevatörüne ve bina dizaynından, havalandırma sistemine kadar çok daha detaylı araştırılması gerekmektedir.

Ürününü yerfıstığı lisanslı deposuna teslim eden bir üreticinin 12 ay boyunca aylar itibariye ödeyeceği yaklaşık depolama bedelleri Çizelge 68'de gösterilmiştir.

Çizelge 68. Yerfıstığı Lisanslı Deposu İçin Aylar İtibariyle Üreticinin Ödeyeceği Yaklaşık Bedeller (TL)

Masraf Kalemler	Birim	Birim Değer (TL)	Yerfıstığı	Toplam Depolama Bedeli (TL)	Depolama Maliyeti (TL/kg)
Ürün Miktarı	ton		20		
Tartım (ürün giriş)	ton	0,5	10		
Analiz (ürün giriş)	ton	0,25	5		
Yükleme	ton	1,5	30		
Analiz (ürün çıkış)	ton	0,25	5		
Boşaltma	ton	1,5	30		
Tartım (ürün çıkış)	ton	0,5	10		
Depolama hariç masraflar Toplamı (KDV dâhil - %18)	TL/gün		130		
Depolama Ücreti (KDV %1)	ton	1,6	= 1,6 x 20 ton x gün sayısı + KDV	= Depolama bedeli + depolama harici masraflar	= Toplam depolama bedeli / 20.000 kg
Depolama Süresi ve Depolama Bedeli	1. ay	30	970	1.099	0,055
	2. ay	60	1.939	2.069	0,103
	3. ay	90	2.909	3.039	0,152
	4. ay	120	3.878	4.008	0,200
	5. ay	150	4.848	4.978	0,249
	6. ay	180	5.818	5.947	0,297
	7. ay	210	6.787	6.917	0,346
	8. ay	240	7.757	7.887	0,394
	9. ay	270	8.726	8.856	0,443
	10. ay	300	9.696	9.826	0,491
	11. ay	330	10.666	10.795	0,540
	12. ay	360	11.635	11.765	0,588

7. GENEL DEĞERLENDİRME

Tarımsal üretimin TR63 Bölgesi için önemi dikkate alındığında tarım sektörünü geliştirecek ve tarımsal piyasaları düzenleyecek her türlü çalışmanın Bölge ekonomisine büyük katkıları olacağı düşünülmektedir. Lisanslı depoculuk gibi hem ürün kalitesini, hem üreticiyi hem de sanayici ve tüccarı koruyan bir sistemin hayata geçmesinin pek çok faydası olacağı açıktır. Ancak, yatırımların, özellikle de lisanslı depoculuk gibi büyük ölçekli yatırımların gerçekleştirilmesinden önce mevcut durum mutlaka dikkatli bir şekilde değerlendirilmelidir. Lisanslı depoların önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere sektöre, üreticilere ve yatırımcılara pek çok faydası bulunmaktadır. Ancak, bu bölümde lisanslı depoların Bölgeye yapacağı katkıdan ziyade, söz konusu depoların kurulması konusundaki darboğazlara değinilecektir. Değerlendirmeye lisanslı depoculuğun bir bütün olarak ele alınarak değerlendirildiği bir SWOT analizi ile başlanılacak, daha sonra konuya lisanslı depo bazında yaklaşılabilecektir. SWOT analizi bir firmanın, kurumun ya da sektörün stratejik olarak durumunu değerlendirebilmesi için kullanılabileceği bir planlama aracı olup, sektörün kendi içindeki faktörlerin, dışarıdan gelen faktörlerle sistemli şekilde karşılaştırılması ile yapılmaktadır. İçerideki faktörler Güçlü Yönler ve Zayıf Yönler, dışarıdaki faktörler ise Fırsatlar ve Tehditler olarak nitelendirilmektedir (Gürlek 2002).

Her şeyden önce TR63 Bölgesi tarımsal üretim potansiyelinin yüksek olduğu bir Bölgedir. Bölgedeki ürünlerden özellikle lisanslı depoculuğa elverişli ürünlerin verimlilik düzeylerinin ülke genelinden yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum Bölge için maliyet avantajı oluşturmaktadır. Yüksek verimlilik düzeyinde, diğer

bölgeler ile aynı üretim masrafları dahi yapılmış olsa, maliyetler daha düşük gerçekleşecektir. Bu da üreticinin karlılığını etkileyen önemli bir konudur. Düşük maliyetlerle çalışan üreticiler için ürünlerini depolamak suretiyle daha yüksek bir fiyat düzeyini bekleme kararını almak daha kolay olmaktadır. Çünkü yüksek maliyetle çalışan üreticiler, bu maliyetlerine bir de depolama maliyetini eklemek konusunda isteksiz kalmaktadırlar.

Bölge genelinde ticari hayat gelişmiş olup, sınıra yakın olmanın verdiği avantajlardan da yararlanmak mümkündür. Özellikle ticari hayatın aktif olması lisanslı depolardaki ürün sirkülasyonu açısından önemli bir konudur. Bölgedeki tarım ile ilgili kurumların konuya olan ilgisi de lisanslı depoculuk sisteminin kuruluş ve gelişmesini teşvik edici niteliktedir. Lisanslı depoculuğa elverişli ürünlerden hububat, zeytinyağı, zeytin ve pamuk için Kahramanmaraş'ta kurulmuş bulunan bir akredite laboratuvar olması Bölge için önemli olmakla birlikte yeterli değildir. Bölgedeki akredite analiz ve laboratuvar sayısının artırılması gerekmektedir.

Hububat üretimi sadece TR63 Bölgesinde değil, ülke genelinde yaygındır. Sağlıklı hububat depolarına her zaman ihtiyaç vardır. Hatay ili Kırıkhan ilçesinde lisans almayı bekleyen 40.000 tonluk hububat lisanslı deposu ile Şanlıurfa ilinde kuruluşu süren 100.000 tonluk hububat lisanslı deposu düşünüldüğünde, her iki depo sadece TR63 Bölgesindeki ürünü depolasa bile iki deponun toplam 140.000 tonluk kapasitesi Bölge hububatının sadece %8'ine karşılık gelmektedir. Konuya bu açıdan bakıldığında söz konusu 2 lisanslı depo yeni hububat lisanslı depolarının kuruluşu konusunda rekabet açısından bir engel teşkil etmeyecektir.

Bölgede hububat lisanslı depolarına ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak, kurulacak deponun mevcut ücret tarifesi dikkate alındığında zarar etmemesi açısından kapasitesinin dikkatli belirlenmesi gerekmektedir. Çalışmanın hazırlanması esnasında ilk olarak 40.000 tonluk bir depo tasarlanmış ancak yüksek depo doluluk oranlarında dahi mevcut ücret tarifesinde deponun kara geçmesi sağlanamamıştır. Bu nedenle kuruluş kapasitesi 40.000 tondan 60.000 tona çıkarılmış ve işletmenin yıl boyunca %50 doluluk oranının altına düşmemesi kaydıyla yatırım için kabul edilebilir bir karlılık düzeyine ulaşılmıştır. Hâlihazırda hububat deposu işleten sektör temsilcileriyle yapılan görüşmelerde de bir deponun karlı çalışabilmesi için 60.000 ton üzerinde bir kapasiteye sahip olması gerektiği görüşü hâkimdir. Hububatın buğday, arpa, mısır vb. çok çeşitli ürünleri kapsamı, yıl içinde ikinci ekilişlerinin

olması ve bu ürünlerin de genellikle birbirine yakın olmakla birlikte peş peşe hasat edilmeleri bir avantaj olarak düşünülebilir. Çünkü bu durumda deponun boş kalma olasılığı azalmaktadır.

Pamuk lisanslı deposu ele alındığında, teorik olarak Bölgedeki üretim potansiyeline bakılarak pamuk lisanslı deposuna ihtiyaç olduğu ifade edilebilir. Ancak, sahada üreticiler ve sektörde çalışan kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda özellikle üretimin yoğun olarak yapıldığı Hatay ilindeki pamuk üreticilerinin işletme sermayesi sıkıntısı bulunduğu tespit edilmiştir. İşletme sermayesi sıkıntısı nedeniyle uzun zamandır üreticiler çırçır fabrikaları ile avans yöntemiyle çalışmakta, ürettikleri pamukların belli bir bölümünü çırçır fabrikalarına üretim öncesi aldıkları avans karşılığında bırakmaktadırlar.

Bu nedenle üreticilerin pamuk lisanslı deposu kurulması halinde ürettikleri pamuğu çırpılayıp prese haline getirdikten sonra lisanslı depoya depolanmak üzere bırakmaları uzak bir ihtimal olmaktadır. Bununla birlikte ürün senetlerinin teminat gösterilerek kredi alınabilmesi bu sorunu az da olsa hafifletici bir çözüm yaratabilecektir. İlerleyen dönemlerde ürünlerini lisanslı depolara teslim eden üreticilere sübvansiyonlu kredi kullanırılması gibi teşvik edici bir uygulamaya hayata geçirilirse sadece pamuk lisanslı depolarının kullanılma düzeyi artırılmakla kalmayıp, işletme sermayesi ihtiyacı nedeniyle tüccar ya da sanayicilere bağımlı çalışmak zorunda kalan pek çok üreticinin sorunu hafifletilmiş olacaktır. Ayrıca, Gaziantep'te (20.000 ton) ve Şanlıurfa'da (30.000 ton) kurulmakta olan pamuk lisanslı depoları ile İzmir'deki pamuk lisanslı deposu düşünüldüğünde işletme sermayesi sıkıntısı olmayan üreticilerin bu illerdeki lisanslı depolardan yararlanması mümkündür. Daha önceki bölümlerde de belirtildiği üzere özellikle pamuk lisanslı depolarında elektronik ürün senedi uygulaması başlatılmıştır. Sisteme entegre olmak için Hatay ilinde kurulacak olan bir lisanslı deponun da kaçınılmaz olarak elektronik ürün senedi ile işlem yapması gerekecektir. Bu durum, Hatay ili ya da TR63 Bölgesi Ticaret Borsalarının da aktif olarak çalışmasını ve gerekli bilgi işlem altyapısının oluşturulmasını gerekli kılmaktadır ki bu da zaman alacak bir süreçtir.

Sofralık zeytin ve zeytinyağı lisanslı depoculuk konusu TR63 Bölgesi için çeşitli riskler taşımaktadır. Öncelikle Bölge genelinde son derece yaygın bir şekilde Gemlik çeşidi zeytin üretimi vardır ve Bölge için Gemlik çeşidi zeytinin işlenmesi yeni bir uygulamadır. Her ne kadar TR63 Bölgesi sofralık zeytin işleme konusunda çok tecrübeliyse de, bu tecrübe kendi yerel çeşitleri için geçerlidir. Bölge genelindeki sıcaklık ve nem dolayısıyla salamura zeytinlerde hızlı bir yumuşama ve bazı zamanlarda da koku oluşumu meydana gelmektedir. Bu nedenle yüksek tonajlı bir lisanslı depoculuk uygu-

lamasına geçmeden önce özellikle Gemlik çeşidinin salamura edilmesi ile ilgili küçük çaplı çalışmalar yapılmalı ve en kaliteli ürünün üretilebileceği optimum ısı, nem, baskı ve tuz oranı gibi koşullar belirlenmelidir. Ayrıca Gemlik çeşidi dışındaki zeytinler için, zeytin çeşidine göre üretim yöntemleri belirlenmeli, en uygun yöntem ve her bir çeşidin depolanması muhtemel miktarına göre depolar tasarlanmalıdır. Zeytin lisanslı depoları için mevcut durumda belirlenen bir ücret tarifesinin olmaması da önemli bir durumdur. Konu ile ilgili yapılan görüşmelerde fiyat belirlenmesine yönelik olarak yapılan çalışmalarda zeytinin kalitesi bazında fiyat belirlenmesi alternatifi üzerinde durulduğu tespit edilmiştir. Eğer, depolama ücretinin belirlenmesinde piyasada daha yüksek fiyat ile satılan iri zeytinlere daha yüksek bir depolama ücreti belirlenirse bu durum üreticiler açısından rahatsızlık verici olacaktır. İri taneli ürün elde etmek doğa ve bakım koşullarının etkisi ile ortaya çıkmakta ve bir anlamda üreticinin başarısı olarak kabul edilmektedir. Ücretlendirme bareme göre yapılacak olursa iri zeytine sahip üreticiler bir anlamda cezalandırılacak ve daha yüksek depo bedeli nedeniyle ürünlerini lisanslı depoya vermek konusunda çekimser kalacaktır. Diğer taraftan objektif olarak düşünüldüğünde lisanslı depo için iri taneli zeytinin işlenmesi ve depolanması ile ufak taneli zeytinin işlenmesi ve depolanması arasında herhangi bir maliyet farkı bulunmamaktadır. Fiyat belirleyicilerin bu konuda hassas davranması gerekmektedir.

Zeytinyağında ise Bölge genelinde çok iyi bir potansiyel olmasına karşılık, pazarlama yapısının henüz gelişmediği ve üreticilerin büyük bir çoğunluğunun küçük ölçekte üretim ve pazarlama yaptığı gerçeği gözden kaçırılmamalıdır. Üretimi birkaç tonla sınırlı olan çok sayıda üretici olması durumunda, söz konusu üreticilerin zeytinyağlarını depo ücreti ödemek yerine kendi imkânlarıyla saklamayı tercih etmesi gibi bir risk söz konusu olabilecektir.

Bölgenin zeytinyağı üretim potansiyeli düşünüldüğünde 4.000 tonluk bir lisanslı depo teorik olarak büyük bir kapasite kabul edilmeyecek olsa bile pratikte üreticilerin sistemi anlayıp, benimsemesi ve kullanmaya başlaması arasında geçen zaman lisanslı deponun aleyhine olabilecektir. Bu durum esasen tüm lisanslı depo uygulamaları için geçerlidir. Bu nedenle sistemin faydalarının sadece belli bir kesime değil, başta üreticiler olmak üzere sistemin tüm kullanıcılarına çok iyi bir şekilde açıklanması gerekmektedir.

Yerfıstığı lisanslı deposu Bölge için özellikle de Osmaniye ili için son derece önemlidir. Üreticilerin fiyat oluşumuna dâhil edilmesi ve Osmaniye'nin bu önemli ürününün daha iyi koşullarda pazarlanabilmesi için mutlaka lisanslı depolara ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak, konunun teknik ve ekonomik olarak detaylı bir araştırmasının yapılması gerekmektedir. Mevcut koşullarda teknik etüd son derece önemlidir. Osmaniye ilinde üretici ve tüccarlarla yapılan görüşmelerde en fazla üzerinde durulan konular yerfıstığında kalite ve fiyat belirlenmesi ile ilgili olmuştur. Üreticiler ve tüccarlar arasında uzlaşma sağlanması hemen hemen her ürün için zordur. Ancak, yerfıstığında bu sorunun biraz daha derin olduğu görülmüştür. Her şeyden önce sorunun temeli ürünün kalite sınıflandırmasının belli kriterlere göre olmaması ve güvenilir bir kurum/kuruluş/eksper tarafından yapılamamasıdır. Üreticiler ürünlerinin kaliteli olduğunu ancak değer fiyatı bulamadığı konusunda sıkıntı yaşadıklarını dile getirirken, tüccarlar ve sanayiciler de aldıkları ürünlerin kalitesiz olduğunu bu nedenle sık sık zarara uğradıklarını ifade etmektedirler. Sahada yapılan araştırmada yerfıstığı ticaretinin profesyonellikten uzak olduğu, ticaretin çok kişiselleştirildiği ve piyasada güven ortamının kaybolduğu tespit edilmiştir. Üretici, tüccar ve sanayicilerin ortak görüşte oldukları tek nokta ise yerfıstığının makinalarla seçilemeyeceği ve düzgün bir şekilde kalite sınıflarına ayıramayacağı konusudur. Sektörde yer alan üretici ve tüccarlar yerfıstığının hassas yapısı

nedeniyle makine ile kalibrasyona ve depolara elevatörler ve konveyörler aracılığıyla yerleştirilmeye elverişli olmadığı görüşündedirler. Ancak ilgili bölümde de belirtildiği üzere ABD'de çok uzun yıllardan beri yerfıstığının kalibrasyonu ve kalite gruplarına göre ayrılması başarılı bir şekilde yapılmaktadır. Gerekli olan tek şey, bu konuda başarı sağlamış ülkelerin uygulamalarını yakından incelemek ve ülkemiz şartlarına adapte etmeye çalışmaktır. Yerfıstığı lisanslı deposunun kurulması, mevcut durumda bozulmuş olan piyasa yapısının iyileştirilmesi ve ticaretin daha profesyonel bir platformda yürütülmesi açısından son derece önemlidir. Bu nedenle yerfıstığı lisanslı depolarının kurulmasını kolaylaştıracak teknik incelemelerin bir an önce yapılması çok önemlidir. Ürünün kalitesine göre sınıflandırılması ve fiyatın da kaliteye göre oluşması piyasada ciddi bir iyileşmeye yol açacaktır. Üretici kalitesine özen gösterecek, tüccar ve sanayici de hangi kalite ürüne ihtiyaç duyuyorsa bu ürünü kolaylıkla temin edebilecektir. Satış fiyatının belirlenmesi için Ticaret Borsalarında yapılan satışlarda üretici kimliklerinin belli olmaması da fazlaca kişiselleştirilmiş ticaret ortamının profesyonelleşmesine büyük katkılar sağlayacaktır.

Yerfıstığı lisanslı deposu ile ilgili teknik çalışmaların tamamlanmasının ardından sektör temsilcilerinin yerfıstığının lisanslı depoculuk kapsamına alınması için girişim başlatmak üzere organize edilmesi gerekmektedir.

Lisanslı depoculuk yatırımları büyük ölçeli yatırımlardır. Lisanslı depoculuk yatırımı yapmak isteyen girişimcilerin dikkat etmesi gereken bazı konular vardır:

- Girişimcilerin yeterli ve güçlü bir sermaye birikimi olmalıdır. Bunun temelde iki nedeni vardır. Birincisi, bu yatırımlar tarım sektörü için büyük ölçekli yatırımlardır. İkincisi ise riskleri fazladır. Yatırımcıların riskleri bertaraf edebilecek güçte olması son derece önemlidir. Risklerin temelinde tarımsal üretim doğal koşullara bağımlı olması gelmektedir.

Ürünün az ve kalitesiz olması durumunda deponun doluluk oranı düşebilir. Doğal koşullarla ilgili bir sorun yaşanmasa bile, ürün ticaretinin hızlanması, ihracat olanaklarının artması vb. durumlar nedeniyle ürünlerin depoda kalma süreleri kısalabilir ve bu durum da lisanslı depo gelirlerine olumsuz yansıyabilir. Ayrıca unutulmaması gereken çok önemli bir husus vardır; lisanslı depo işletmecisi ile ürününü lisanslı depoya teslim eden üreticinin faydaları zıt yönde işlemektedir. Lisanslı depo gelirlerini artırmak için daha fazla ürünün daha uzun süre depoda kalmasını isterken, üretici beklediği fiyat seviyesini yakaladığı en kısa sürede ürününü depodan almak isteyecektir. Lisanslı depo için uzun süre depoda kalacak ürün, üretici için ise kısa süre depoda kalacak ürün daha karlı olacaktır.

- Lisanslı depoculuk sisteminin etkin bir şekilde çalışabilmesi için Bölgedeki ticaret borsalarının sistemin gereğini yerine getirecek şekilde faaliyet göstermesi ve yetkili sınıflandırıcıların bulunması gerekmektedir.
- Kuruluş izni, faaliyet izni ve lisans alma süreçleri uzun olup, prosedürleri fazladır. Bu nedenle yatırımcıların konularında uzman kişilerle çalışması işlemlerin daha hızlı ve kolay olmasını sağlayacaktır.
- Lisanslı depoların kuruluşu, faaliyete geçmesi, lisans alması ve faaliyetlerini sürdürmesi süreçlerinin her biri yasalarla belirlenmiştir. Bu nedenle söz konusu yatırıma girişmeden önce ve girişikten sonra mevzuata çok hâkim olmak ve sürekli mevzuatta meydana gelen değişiklikleri takip etmek gerekmektedir.
- Lisanslı depolarda yüksek hacimli ürün depolandığından dolayı, bu depoların sağlıklı bir şekilde hizmet verebilmesi için iyi uzmanlarla çalışılması gerekmektedir. Ürünü iyi bir şekilde muhafaza edebilmek için depo temizliklerinin ve ilaçlamaların zamanında ve doğru bir şekilde yapılması önemlidir.
- Lisanslı deponun bilgi işlem, elektrik ve otomasyon sistemlerinin iyi kurulmuş olması gerekmektedir. Özellikle elektronik ürün senetleriyle çalışacak olan lisanslı depoların bilgi işlem altyapısı son derece önemlidir.

- Lisanslı depoculuk yatırımlarında kooperatifler, üretici birlikleri, odalar ve borsalar vb. örgütlerle işbirliğine ve ortaklıklara girilmesi fayda sağlayacaktır.

Lisanslı depoculuğun kurulması, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması Bölge tarımına ve Bölge ekonomisine öncelikle üretici gelirinde istikrar sağlaması yönüyle fayda sağlayacak ve ticareti hem daha adil hem de daha kolay bir hale getirecektir.

Lisanslı depoculuğun daha karlı çalışabilmesi için yüksek enerji giderlerini azaltmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Özellikle elektrik giderlerinin çok fazla olduğu lisanslı depolarda rüzgar, hidrolik ve güneş enerjisinden elektrik elde edilebilecek sistemlerin lisanslı depolara entegre edilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. TR63 Bölgesi yenilenebilir enerji kaynakları açısından zengin bir bölge olma avantajına sahiptir ve bu avantajını lisanslı depoculuk uygulamaları ile birleştirebilir. TR63 Bölgesi rüzgâr potansiyeli bakımından Akdeniz Bölgesinin en önemli konumunda yer almaktadır. Hatay ve Osmaniye illeri TR63 Bölgesinde rüzgâr gücü bakımından ön plana çıkmaktadır. TR63 Bölgesi hidrolik enerji açısından da olumlu bir konumdadır. TR63 Bölgesinin hidrolik kurulu gücünün genel itibarıyla Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde yoğunlaştığı belirtilmektedir. Bölge’de güneş enerjisi potansiyeli de yüksektir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın kaynaklarından elde edilen verilere göre, TR63 Bölgesinin ortalama aylık güneşlenme süreleri, her bir ay için Türkiye’nin aylık ortalama güneşlenme sürelerinden daha fazla olduğu tespit edilmiştir (DOĞAKA 2013).

Lisanslı depoların maliyetlerini düşürmek, karlılıklarını ve çalışma etkinliklerini artırmak için Bölgede yürütülen projelerle de entegrasyonunun sağlanması faydalı olacaktır. Lisanslı depolar henüz kurulmadığı için iyi bir planlama yapma şansı vardır. Bu durum bir avantaj teşkil etmektedir ve bu avantajdan olabildiğince faydalanmak gerekmektedir.

Örneğin lisanslı depoların Dört Yol-Hassa Tünel Projesi¹⁵ güzergâhına yakın yerleştirilmesi ilgili tüm kesimler için ulaşım kolaylığı sağlayacağı gibi nakliye masraflarını da azaltacaktır. Benzer şekilde lisanslı depolar kurulurken, yapımı planlanan tüm karayolu ve demiryolu projeleri incelenmeli ve en uygun yerleşim alanı seçilmeye çalışılmalıdır. Kanada Vancouver tahıl deposu bu duruma iyi bir örnek teşkil etmektedir. Ulaşım projelerinin yanı sıra Bölgedeki lojistik köyler ve lojistik merkezleri de göz önünde bulundurulmalıdır.

Dünya genelinde, özellikle de gelişmekte olan ve geçiş ekonomilerindeki ülkelerde de lisanslı depoculuk sistemi hızla yaygınlaşmaktadır. Başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, Dünya Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, Dünya Gıda ve Tarım Örgütü gibi pek çok kuruluş, lisanslı depoculuğun yeni gelişmekte olduğu ülkelere finansal ve yönetimsel destek vermekte, ortak projelere yüksek tutarlarda fonlar sağlamaktadır. TR63 Bölgesi için de bu fon kaynaklarının araştırılması gerekmektedir.

Bölgede öncelikle sistemin temel taşlarından biri olan Ticaret Borsalarının sisteme uygun hale getirilmesine yönelik çalışmalar yapmak gerekmektedir.

Çok kısa bir süre içerisinde söz konusu borsalarda satış yapılabilecek alt yapı hazırlanmalıdır. Bunun için borsa yöneticilerinin ve elemanlarının eğitilmesi, örnek borsaların faaliyetlerini yerinde incelemeleri ve uzman kişilerin danışmanlıklarına başvurmaları faydalı olacaktır. Bu çalışmalar devam ederken, aynı zamanda akredite laboratuvarların kuruluşu gerçekleştirilmelidir. Akredite laboratuvarların kurulması sadece lisanslı depoculuk için değil, aynı zamanda Bölgenin ihtiyaçları açısından da önemlidir. Lisanslı depoculuk ile ilgili çalışmalar sürdürülürken Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile yakın işbirliği içerisinde bulunmak faydalı olacaktır.

Lisanslı depoculuğun tarım sektörüne pek çok faydası vardır. Lisanslı depoculuk yatırımına girilmeden önce sektör ve yatırım gerçekçi bir şekilde analiz edilmeli, başarısız girişimler minimuma indirilebilmelidir. Çünkü Bölgede lisanslı depoculuk ile ilgili herhangi bir başarısız girişim diğer girişimleri de olumsuz etkileyecek ve çok önemli olan bir uygulamanın hayata geçirilmesini geciktirebilecektir.

¹⁵2012 yılında Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı tarafından onaylanan "Dört Yol-Hassa Tünel Projesi" kapsamında yapılması planlanan karayolu yaklaşık 30 km uzunluğundadır. Bu proje ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin deniz ile bağlantısı gerçekleştirilecek ve Iskenderun Körfezi ile bağlantısı daha kısa mesafeden sağlanacaktır.

KAYNAKLAR

- ABC, 2009. International Aflatoxin Tolerances, Almond Board of California, Industry Backgrounder, November 2009, <http://californiaalmonds.fr/Handlers/Documents/Intl-Aflatoxin-Limits.pdf>, USA.
- Akay, M. 2013. Çağdaş Borsacılığa Geçişte Önemli Bir Adım: Lisanslı Depoculuk, Ankara Ticaret Borsası Web Sitesi Erişim Yılı: 2013, <http://www.ankaratb.org.tr/pages.aspx?pagelid=cae9ea15-d9da-49b8-ae27-77f5d0644db8>
- Alexandria, VA and John S. Smith, 2009. Jr., Good Warehouse Management Practices, published by the American Peanut Council, USDA, ARS, NPRL, USA.
- Anonim, 1991. Türk Hukuk Lügati, Türk Hukuk Kurumu, Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 3. Baskı, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- Anonim, 2001. Preselenmiş Pamuk Balyalarına İlişkin Tebliğ, 27 Temmuz 2001 Tarih ve 24475 Sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2005. 5300 Sayılı Lisanslı Depoculuk Kanunu, 17 Şubat 2005 tarih ve 25730 Sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2005a. Lisanslı Depoculuk Kanunu, 17 Şubat 2005 tarih ve 25730 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2005b. Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliği, 21 Aralık 2005 ve 26030 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2005c. Ürün İhtisas Borsalarının Kuruluş, İşleyiş ve Denetim Usul ve Esasları Hakkında Genel Yönetmelik, 09 Mart 2005 tarih ve 25750 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2005d. Yetkili Sınıflandırıcıların Lisans Alma, Faaliyet ve Denetimi Hakkında Yönetmelik 08 Ekim 2005 ve 25960 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2009. Gelir Vergisi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 3 Temmuz 2009 ve 29277 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2009a. Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, 13 Ağustos 2009 tarih ve 27318 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2011. Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği, 12 Kasım 2011 ve 28110 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2011a. Kütlü Pamuk Desteklemesi Durum Analiz Raporu, T.C. Hatay Valiliği, İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Hatay.
- Anonim, 2011b. Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 12 Kasım 2011 ve 28110 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2012. Bakanlar Kurulu Kararı, 16 Haziran 2012 tarih ve 28325 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2012a. Araçların Yüklenmesine İlişkin Ölçü ve Usuller ile Tartı ve Boyut Ölçüm Toleransları Hakkında Yönetmelik, 8 Kasım 2012 Tarih ve 28461 Sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2013. 12 Nisan 2013 ve 28616 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2013a. Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Tebliği, 12 Nisan 2013 ve 28616 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2013b. Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 18 Ocak 2013 ve 28532 sayılı Resmi Gazete, Ankara.

- Anonim, 2013c. Lisanslı Depoculuk Yönetmeliği, 12 Nisan 2013 ve 28616 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2013d. Pamuk Lisanslı Depo Tebliği, 12 Nisan 2013 ve 28616 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2013e. Yetkili Sınıflandırıcıların Lisans alma, Faaliyet ve Denetimi Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 18 Ocak 2013 ve 28532 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2013f. Zeytin Lisanslı Depo Tebliği, 12 Nisan 2013 ve 28616 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, 2013g. Zeytinyağı Lisanslı Depo Tebliği, 12 Nisan 2013 ve 28616 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Anonymous 2012. Vancouver Terminal Grain Storage Project Community Engagement, October 1 – 19, 2012, Project Overview, www.richardson.ca/news/vancouver-grain-terminal
- Anonymous, 1985. Canada Grain Act, R.S.C., 1985, c. G-10, Published by the Minister of Justice, <http://laws-lois.justice.gc.ca>
- Anonymous, 2005. Report of the Working Group on Warehouse Receipts & Commodity Futures, Department of Banking Operations and Development Reserve Bank of India, Mumbai, April 2005, India.
- Anonymous, 2013. Canada Grain Act, R.S.C., 1985, c. G-10, Published by the Minister of Justice <http://laws-lois.justice.gc.ca>, Canada.
- Anonymous, 2013. Grain elevator type descriptions, Canadian Grain Commission, <http://www.grainscanada.gc.ca/wa-aw/geic-sgc/help-aider-eng.htm>
- APC, 2011. Good Agricultural Practices for Farmer Stock Storage and Handling, American Peanut Council Publication, <http://scientificteaching.wisc.edu/old%20website/products/PeanutFiles/library/places/USpeanutstorage.htm>, USA.
- APSA, 2013. Handling and Storage of Farmer Stock Peanuts, American Peanut Shellers Association, Erişim tarihi; 2013, <http://www.peanut-shellers.org/pdf/handlingandstorage.pdf>
- Aqua-calc, 2013. Peanut shells density in 285 measurement, units <http://www.aqua-calc.com/page/density-table/substance/peanut-blank-shells>
- AZO, 2012. Aydın Ziraat Odası, http://www.ayzo.org.tr/Ozel_Sayfalar.aspx?id=71
- Butts, C.L. 1, C.V.K. Kandala, R.B. Sorensen, and M.C. Lamb, 2007. In-Shell Bulk Density as an Estimator of Farmers Stock Grade Factors, Peanut Science (2007) 34:135–141, USA.
- ÇSGB, 2013. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, <http://www.csgeb.gov.tr/csgebPortal/cgm.portal?page=asgari>
- Deininger, D. L.U and K. W. Deininger, 2001. Towards greater food security for India's poor: balancing government intervention and private competition, Agricultural Economics 25 (2001) 321-335, USA.
- DOĞAKA, 2013. TR63 Bölgesi Mevcut Durum Analizi, Taslak Raporu, Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, Hatay http://www.dogvakdeniz2023.org/Download/TR63_Mevcut_Durum_Analizi_Taslagi.pdf
- Ekonomi Bakanlığı, 2012. Yeni Teşvik Sistemi, Yatırımlarda Devlet Yardımları, T.C. Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, Sunum, İstanbul.
- ELİDAŞ, 2013. Ege Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş. <http://elidas.com.tr>
- Erol, E, 2011. Kamu Taşınmazlarının Yatırımlara Tahsisi, T.C. Maliye Bakanlığı Millî Emlak Genel Müdürlüğü İnsan Kaynakları Dairesi Başkanlığı, Yayın No: B-2011/2, Ankara.
- EZO, 2012. Eskişehir Ziraat Odası, <http://www.ezo.org.tr/UrunMaliyetleri.aspx>
- Flexicon Corporation, 2011. Conveying Upgrades for Peanut Processor, Article, <http://www.foodprocessing.com.au/articles/45229-Conveying-upgrades-for-peanut-processor>, Australia
- GBN, 2013. <http://www.ghanabusinessnews.com/2013/03/14/over-2000-ghanaian-farmers-to-benefit-from-500-metric-ton-us-funded-grain-warehouse/>

- GTB, 2013. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, <http://www.gtb.gov.tr>
- Gürlek, T. B., 2002. Swot Analizi. TÜBİTAK Vizyon 2023 Birinci Bilgilendirme ve İletişim Toplantısı, TÜSSİDE, 16-18 Haziran 2002, Gebze.
- Gürsoy, N. Ve M. Biçici, 2006. Çukurova Bölgesinde Yetiştirilen Yerkıstıklarında Hasat, Kurutma ve Depolama Kademelerinde Aflotoksin Oluşumu, Gıda, Sayı: 31, Cilt:4.,sy. 209- 2015, Ankara.
- İTB, 1993. Vadeli İşlem Borsaları İçin Temel Rehber, İzmir Ticaret Borsası Yayınları, Yayın No: 51, Kuvvet Matbaacılık, İzmir.
- Kadiroğlu, A. 2008. Yerkıstığı Yetiştiriciliği, Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Antalya.
- KH, 2013. Kurumsal Haberler. e-ÜRÜN başlıyor: Tarım dünyası ile finansal piyasalar entegre oluyor, <http://www.kurumsalhaberler.com/mkk/bultenler/e-urun-basliyor-tarim-dunyasi-finansal-piyasalar>.
- Kiriakov, K., 2001. Implementation of a System of Licensed Public Warehouses and Warehouse Receipts in Bulgaria, Regional Workshop on Commodity Export Diversification and Poverty Reduction in South and South-east Asia, 3-5 april, 2001, Organized by UNCTAD in Cooperation With ESCAP, Bangkok.
- Mahanta, D., 2012. Review of Warehouse Receipt As An Instrument For Financing In India, International Journal of Scientific and Technology Research, Vol. 1, Issue 9, October 2012, SSN 2277-8616 42.
- McKeague, D V, Lerohl, M L., Hawkins, M. H., 1987. The Canadian Grain Grading System and Operational Efficiency within the Vancouver Grain Terminals, Agribusiness Vol. 3, No. 1, Spring 1987, pp. 19 – 27.
- MKK, 2011. e-MKK, Merkezi Kayıt Kuruluşu 2011 Yılı Faaliyet Raporu. <https://www.mkk.com.tr>
- Mullendore, W.C. and R.H. Lurtz, 1941. History of the United States Food Administration 1917 – 1919, Stanford University Press, ISBN: 0804719632, USA.
- Niyaz, Ö.C, B. Keskin, K. Savran, D. Tosun ve N. Demirbaş, 2012. Türkiye’de Lisanslı Depoculuk Sisteminin Fındık Sektörü Açısından Değerlendirilmesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 4, No 1, 2012 ISSN: 1309-8012, Online.
- Prognoseed, 2012. http://www.prognoseed.com/yuklenenler/Maliyetin_Analiz_Tablosuu.xlsx
- PTB, 2012. Polatlı Ticaret Borsası Çalışma Sistemi, Polatlı Ticaret Borsası Bilgilendirme Dokümanı, Ankara.
- Quandzie, E., 2013. Over 2.000 Ghanaian Farmers to Benefit from 500 Metric ton US-Funded Grain Warehouse, GBN Ghana Business News, 14 March 2013,
- Resmi Gazete, 2012. Bakanlar Kurulu Kararı, Karar Sayısı: 2012/3305, 19 Haziran 2012, Sayı : 28328, Ankara.
- Sayıştay, 2011. Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO) 2011 Yılı Raporu, <http://www.sayistay.gov.tr/rapor/kit/44Tmo2011.pdf>
- Shepherd, G. S., 1965. Marketing Farm Products – Economic Analysis, Fourth Edition, The Iowa State University Press, USA.
- ŞTB, 2013. Şanlıurfa Ticaret Borsası, <http://www.sutb.org.tr>
- TMO, 2012. TMO Genel Müdürlüğü’nün Umumi Mağazacılık Faaliyetleri ve Makbuz Senedi Karşılığı Kredi 1993 – 2011, Mali İşler İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- TMO, 2013. Lisanslı Depoculuk, <http://www.tmo-tobblidas.com.tr/index.asp?lidas=1&sayfa=2>
- TS, 1987. Türk Standardı TS 310, Yerkıstığı (Kabuklu ve İç), UDK 634.58, Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
- TS, 2011. Türk Standardı TS 341, Yemeklik Zeytinyağı, ICS 67.200.10, Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
- TÜİK, 2013. Türkiye İstatistik Kurumu, <http://www.tuik.gov.tr>, İnternet erişimi 2013.
- Tuncer, H. O., 1994. Ticaret Borsaları ve Vadeli İşlem Piyasaları (Forward, Futures, Options), Tarımda Desteklemeye Alternatif Politika Önerisi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Yayın No: 292, AYDB: 143, Kozan Ofset, Ankara.
- USDA, 2012. Warehouses Licensed Under the U.S. Warehouse Act As of December 31, 2012, United States Department of

- Agriculture Farm Service Agency Deputy Administrator for Commodity Operations, USA.
- USDA, 2013. Peanut Research, Grading and Testing, Agricultural Department of United States, Agricultural Research Service, <http://www.ars.usda.gov/main/docs.htm?docid=2999&page=9>, USA.
- USDA, 2013. Warehouse Ventilation Calculator, <http://www.ars.usda.gov/Services/docs.htm?docid=7338>
- USDA, 2013a. Warehouse Ventilation Calculator, Agricultural Department of United States, Agricultural Research Service, <http://www.ars.usda.gov/Services/docs.htm?docid=7338>, USA.
- Ünal, M. 2011. Sermaye Piyasası Araçlarının Kaydileştirilmesi ve Kaydı Sistem Kapsamında Devlet İç Borçlanma Senetlerinin Kaydı Olarak İhracı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XV, Y. 2011, Ankara.
- Ünal, M. R., 2011a. Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Araştırma Raporu, T.C. Fırat Kalkınma Ajansı, Sektörel Araştırmalar Serisi – 3, Malatya.
- Varangis, P. and D. Larson. 1996. 'How warehouse receipts help commodity trading and financing'. DEC notes Development Trends no. 21, September 1996, World Bank.
- Yücel, İ., 2011. Tarımsal Ürün Piyasalarının Geliştirilmesi Projesi, Lisanslı Depoculuk ve Ürün İhtisas Borsacılığı Sistemi, T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, İç Ticaret Genel Müdürlüğü, http://www.ifcodb.org/files/LISANSLI_DEPOCULUK_SUNUM_-_15.12.2011_0.pdf, Ankara.
- ZMO, 2012. Ziraat Mühendisleri Odası, http://www.zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=18369&tipi=3&sube=2

FAYDALI LİNKLER

Kurum /Kuruluş / Şirket Adı	Web Sitesi
Gümrük ve Ticaret Bakanlığı	http://www.gtb.gov.tr
İç Ticaret Genel Müdürlüğü	http://icticaret.gtb.gov.tr
Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA)	http://www.dogaka.org.tr
Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Lisanslı Depoculuk A.Ş. (LIDAŞ)	http://www.tmo-tobblidas.com.tr
Ege Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş. (Elidaş)	http://elidas.com.tr
Türkiye İstatistik Kurumu	http://www.tuik.gov.tr
Türkiye Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK)	http://www.turkak.org.tr
Resmi Gazete	http://www.resmigazete.gov.tr
Polatlı Ticaret Borsası	http://www.polatliborsa.org.tr
İzmir Ticaret Borsası	http://www.itb.org.tr
Maliye Bakanlığı Amortisman Oranları	http://www.gib.gov.tr
Yapı Yaklaşık Maliyet Hesabı	http://www.kontder.org.tr

TEŞEKKÜR

Çalışmanın hazırlanması esnasında bilgi, görüş ve yardımlarından faydalandığım Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı Sektörel Destekler ve Programlama Birimi Başkanı Sn. Oğuz Alibekiroğlu, uzman Sn. Yusuf Köleli ve Sn. Serdar Çınar'a, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, İç Ticaret Genel Müdürlüğü'nden Sn. İlknur Becek ve Sn. Atilla Azkur'a, Ekonomi Bakanlığı'ndan Sn. Murat Gül'e, Hatay Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nden Sn. Aydın Tüfekçi ve Sn. Fikriye Mavi'ye, Osmaniye Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürü Sn. İbrahim Sağlam ve Sn. Hüseyin Biçer'e, Kahramanmaraş Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nden Sn. İbrahim Akçul ve Sn. Yaşar Tuğrul'a, Belen Ziraat Odası Başkanı Sn. Selahattin Yalman'a, Gemlik Ticaret Borsası'ndan Sn. Servet Pehlivan'a, Toprak Mahsulleri Ofisinden Müdür Yardımcısı Sn. Hatice Deniz ve Sn. Asım Turak'a, Polatlı Ticaret Borsası Genel Sekreter yardımcısı Sn. Turgay Aydoğdu'ya, Lidaş A.Ş.'den Sn. Mustafa Tirelioğlu, Sn. Baki Güngör, Sn. Suna Yalıkaya, Sn. Sami Karayel ve Sn. Adnan Yılmaz'a, Elidaş A.Ş. Genel Müdürü Sn. Ahmet Özlü'ye, Antakya Ticaret Borsası'ndan Sn. Redifiye Hanıma, Özova Lisanslı Depoculuk A.Ş.'den Sn. Murat İçcan ve Mustafa Yavuzel'e, Amonos Gıda'dan Sn. Nuri Gündoğdu'ya, Kahramanmaraş Ticaret Borsası'ndan Sn. Ahmet Balbaba, Sn. Harun Nalçacı ve Sn. Tarık Yörükoğlu'na, Osmaniye'den Sn. Ahmet Başpınar'a, Osmaniye Ticaret Borsasından Sn. Sait Cenet ve Süleyman Börklü'ye, Şanlıurfa Ticaret Borsası Başkanı Sn. Mehmet Kaya'ya, Demirkollar'dan Sn. Zafer Demirkol'a, Üreticilerden Sn. Mahmut Gülcü, Sn. Ali Özer ve İbrahim Kılıç'a, Kule Art'dan Sn. Erkan Durmuş'a, Çırçır Fabrikasından Sn. Selahattin Mıstıkoğlu'na, D-lab'dan Sn. Doğa Öztunaoğlu'na, Marmarabirlik'ten sn. Ahmet Yılmaz, sn. Ali Bozkurt ve Sn. Mehmet Ertaş'a, Info Kimya'dan Sn. Sertan Topkara'ya, ABP Laboratuvar'dan Sn. Murat Aksoy'a, Innova Makineden Sn. Hüseyin Fırat'a, Esen Özel Güvenlik'ten Sn. Serkan Güvercin'e, Üçel Makine'den Sn. Ulaş Koçak ve Sn. Hayrettin Sakıcı'ya, Fiber Teknik'ten Sn. Taner Bey'e, Zeytin Salamura ve Fermentasyon'dan Sn. Salim Vardar'a, Teknokrom'dan Sn. Emrah ve Sinan Bey'e, As-El Mühendisliğe, Sn. Volkan Sarıgül'e, Ultrametal'den Sn. Figen Hanıma, Polat Makine'dan Sn. Ahmet Acar'a, Koray Palet'den Sn. Dinçer Koca'ya, Refleks Yangın'dan Sn. Ali Çeri'ye, Alimor Forklift'den Sn. İbrahim Ersoy'a, Sn. Betül Şahin ve Aysun Hanım'a, Günal Makine'dan Sn. Haluk Günal'a, teşekkürü bir borç bilirim.

Proje Ekibi

Doç. Dr. Sertaç Dokuzlu

Mehmet Dokuzlu

Araş. Gör. Gökhan Uzel

Yüksek Lisans Öğrencisi Oktay Barış

DOĞU AKDENİZ KALKINMA AJANSI

Yavuz Sultan Selim Cad. Birinci Tabakhane Sk. No: 20 31050, Antakya, HATAY

Tel : 0326 225 14 15

Faks : 0326 225 14 52

E-mail : bilgi@dogaka.gov.tr

HATAY YDO

Kışlasaray Mah. Fevzi Çakmak Cad. No:17 Hatay İl Özel İdare Binası Antakya/HATAY

Tel : 0344 231 14 17-18

Faks : 0344 231 14 18

E-mail : hydo@dogaka.gov.tr

KAHRAMANMARAŞ YDO

Yenişehir Mahallesi Trabzon Cd. Kahramanmaraş İl Müftülüğü Binası Kat:2 KAHRAMANMARAŞ

Tel : 0344 231 14 17

Faks : 0344 231 14 18

E-mail : kydo@dogaka.gov.tr

OSMANİYE YDO

Osmaniye Sanayi ve Ticaret Odası 3. Kat OSMANİYE

Tel : 0328 888 00 00

Faks : 0328 888 00 01

E-mail : oydo@dogaka.gov.tr